

1471

ΒΙΚΤΩΡΟΣ Δ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΕΚΔΟΘΕΙΣ
ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

«Τὸν ἀπ' ὀλίγων περιποιούντα
ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἐν πάνυ
βαδίως πολλὴν περισσίαν ποι-
ῆσαι». (Ξενοφ. Οἰκον. II, 10.)

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ

ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 6—ΑΘΗΝΑΙ 1948

ΕΚΤΕΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ 1971

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ

ΚΑΤ' ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤ' ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΤΙΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ
ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ
ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΣΤΡΑΦ

1471

ΒΙΚΤΩΡΟΣ Δ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΕΚΔΟΘΕΙΣ
ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

«Τὸν ἀπ' ὀλίγων περιποιούντα
ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάνυ
ῥαδίως πολλὴν περιουσίαν ποι-
ῆσαι». (Ξενοφ. Οἰκον. II, 10.)

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ
ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6—ΑΘΗΝΑΙ 1948

Πᾶν ἀντίτυπον φέροι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ

ΚΕΦ Α Λ Α Ι Ο Ν 1

Ἀντικείμενον τῆς οἰκονομίας.— Ὅρισμός τοῦ οἴκου.—

Αἷτια τῆς καταστροφῆς τῶν οἴκων.

Ἦκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγομέ- 1
νου. Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμης τι-
νὸς ὄνομά ἐστιν, ὡσπερ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ;
Ἔμοι γε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Ἡ καὶ ὡσπερ τούτων τῶν τεχνῶν 2
ἔχομεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναί-
μεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἐστί; Δοκεῖ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος,
οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον.

Ἡ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις 3
αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, εἰ βούλοιτο, εὖ οἰκεῖν, ὡσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ;
Ὁ μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ἂν καὶ ἄλλω δύναίτο ἐργάζεσθαι
ὅ τι περὶ καὶ ἑαυτῷ. Καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ' ἂν ὡσαύτως. Ἔμοιγε δοκεῖ, 4
ὦ Σώκρατες. Ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπι-
σταμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκο-
νομοῦντα, ὡσπερ καὶ οἰκοδομοῦντα, μισθοφορεῖν; Νὴ Δία καὶ πολὺν
γε μισθόν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἂν, εἰ δύναίτο οἶκον παραλα-
βῶν τελεῖν τε ὅσα δεῖ καὶ περιουσίαν ποιῶν αὐξεῖν τὸν οἶκον.

Οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; ἄρα ὅπερ οἰκία ἢ καὶ ὅσα τις 5
ἔξω τῆς οἰκίας κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; Ἔμοι γοῦν,
ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κекτη-
μένῳ, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. Οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς 6

- κέκτηνται τινες; Νῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. Ἡ καὶ κτήματα αὐ-
 τῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; Γελοῖον μεντὰν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβου-
 7 λος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὖξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι. Ὅτι
 τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι, ὅπερ κτήσις. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτό-
 βουλος, ὅτι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται· οὐ μὰ Δί' οὐκ εἶ τι κανόν, τοῦ-
 το κτῆμα ἐγὼ καλῶ. Σὺ ἔοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν.
 Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· τὰ δέ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον
 8 ἢ χρήματα. Κἄν ἄρα γέ τις ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίσταται αὐτῷ χρῆ-
 σθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ
 ἔστιν ὁ ἵππος; Οὐκ εἶπερ τὰ χρήματά γ' ἔστιν ἀγαθόν. Οὐδ' ἄρα γε
 ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἔστι χρήματα, ὅστις οὕτως ἐργάζεται αὐτήν, ὥστε ζη-
 μοῦσθαι ἐργαζόμενος; Οὐδὲ ἡ γῆ μέντοι χρήματά ἐστιν, εἶπερ ἀντι
 9 τοῦ τρέφειν πεινῆν παρασκευάζει. Οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως,
 εἰ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζημοῖτο, οὐδὲ τὰ πρό-
 βατα χρήματα τούτῳ εἶη ἄν; Οὐκ οὐν ἔμοι γε δοκεῖ. Σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε,
 τὰ μὲν ὠφελοῦντα χρήματα ἡγεῖ, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. Οὕτως.
 10 Ταῦτά ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρή-
 ματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα· ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν
 ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ
 11 οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδιοῖτό γε αὐτούς. Τοῦτ' αὖ
 φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοι μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοι
 δὲ ἀλλὰ κερκτημένοι οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. Καὶ δι'
 ὠμολογημένων γε, ὃ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπειπερ εἴρηται
 τὰ ὠφελοῦντα χρήματα εἶναι, μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά
 12 εἰσιν οἱ αὐλοί· οὐδὲν γὰρ χρήσιμοι εἰσι· πωλούμενοι δὲ χρήματα. Πρὸς
 ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν, Ἦν ἐπίσθηται γε πωλεῖν. Εἰ δὲ πωλοῖη
 αὐτὸς πρὸς τοῦτον. ὅς μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοι εἰσι χρή-
 ματα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον. Λέγειν ἔοικας, ὃ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ
 ἀργυρίον ἔστι χρήματα, ἢν μὴ τις ἐπίσθηται χρῆσθαι αὐτῷ.
 13 Καὶ σὺ δὲ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀπ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι
 δύναται χρήματα εἶναι. Εἰ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ, ὥστε πριά-
 μενος οἶον ἑταίραν διὰ ταύτην κάμιον μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάμιον δὲ
 τὴν ψυχὴν, κάμιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέ-
 λιμον εἶη; Οὐδαμῶς, εἰ μὴ πέρ γε καὶ τὸν ὑοσκάμον καλούμενον
 14 χρήματα εἶναι φήσομεν ὅφ' οὐ οἱ φαγόντες αὐτὸν παραπλήγες γί-
 γνονται. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον, εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο αὐτῷ χρῆσθαι,

οὕτω πόρρω ἀποθείσθω, ὦ Κριτόβουλε, ὥστε μηδὲ χρήματα εἶναι. οἱ δὲ φίλοι, ἤν τις ἐπίσθηται αὐτοῖς χρῆσθαι ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν τί φήσομεν αὐτοὺς εἶναι; Χρήματα νῆ Δι', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γε μᾶλλον ἢ τοὺς βοῦς, ἤν ὠφελιμώτεροί γε ὦσι τῶν βοῶν. Καὶ οἱ ἐχθροὶ γε ἄρα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον χρήματά εἰσι τῷ δυναμένῳ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελεῖσθαι. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. **Οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν.** Ἰσχυρότατά γε. Καὶ γὰρ δὴ ὄρᾳς, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ὅσοι μὲν δὴ οἴκοι ἰδιωτῶν ηὔξημένοι εἰσὶν ἀπὸ πολέμου, ὅσοι δὲ τυράννων.

Ἄλλὰ γὰρ τὰ μὲν καλῶς ἔμοιγε δοκεῖ λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἐκεῖνο δ' ἡμῖν τί φαίνεται, ὁπόταν ὀρῶμέν τινὰς ἐπιστήμας μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμάς, ἀφ' ὧν δύνανται ἐργαζόμενοι αὐξῆσαι τοὺς οἴκους, αἰσθανώμεθα δὲ αὐτοὺς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρῶμεν ἀνωφελεῖς οὐσας αὐτοῖς τὰς ἐπιστήμας; ἄλλο τι ἢ ταῦτοις αὐτοῖς αἱ ἐπιστήμαι χρήματά εἰσιν οὔτε τὰ κτήματα; Περὶ 17 δούλων μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιχειρεῖς, ὦ Κριτόβουλε, διαλέγεσθαι; Οὐ μὰ Δι', ἔφη, οὐκ ἔγωγε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐπατριδῶν ἐνίων γε δοκούντων εἶναι, οὓς ἐγὼ ὀρῶ τοὺς μὲν καὶ πολεμικὰς, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνικὰς ἐπιστήμας ἔχοντας, ταύτας δὲ οὐκ ἐθέλοντας ἐργάζεσθαι, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δεσπότης οὐκ ἔχουσι.

Καὶ πῶς ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δεσπότης οὐκ ἔχοιεν, εἰ εὐχόμενοι 18 εὐδαιμονεῖν καὶ ποιεῖν βουλόμενοι ἀφ' ὧν ἔχοιεν ἀγαθὰ ἔπειτα κωλύονται ποιεῖν ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων; Καὶ τίνες δὴ οὗτοί εἰσιν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἀφανεῖς ὄντες ἄρχουσι αὐτῶν; Ἄλλὰ μὰ Δι', ἔφη 19 ὁ Σωκράτης, οὐκ ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φανεροί· καὶ ὅτι πονηρότατοί γέ εἰσιν οὐδὲ σε λανθάνουσιν, εἴπερ πονηρίαν γε νομίζεις ἀργίαν τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυχῆς καὶ ἀμέλειαν. καὶ ἄλλαι δ' εἰσιν 20 ἀπατηλαὶ τινες δέσποιναι προσποιούμεναι ἡδοναὶ εἶναι, κυβεῖαί τε καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπων ὁμιλίαι, αἱ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ αὐτοῖς τοῖς ἑξαπατηθεῖσι καταφανεῖς γίνονται, ὅτι λῦπαι ἄρα ἦσαν ἡδοναῖς περιπεπεμμέναι, αἱ διακωλύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὠφελίμων ἔρβων κρατοῦσαι.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐργάζεσθαι μὲν οὐ κωλύονται ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ἔχουσι καὶ μηχανᾶσθαι προσόδους· ὅμως δὲ καὶ τοὺς οἴκους κατατρίβουσι

22 καὶ ἀμηχανίαις συνέχονται. Δούλοι γὰρ εἰσι καὶ οὗτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ πάνυ γε χαλεπῶν δεσποτῶν, οἱ μὲν λιχνεῖων, οἱ δὲ λαγνεῖων· οἱ δὲ οἰνοφλυγιῶν, οἱ δὲ φιλοτιμιῶν τινων μορῶν καὶ δαπανηρῶν, ἃ οὕτω χαλεπῶς ἄρχει τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἂν ἐπικρατήσωσιν, ὥσθ' ἕως μὲν ἂν ὀρῶσιν ἠβῶντας αὐτοὺς καὶ δυναμένους ἐργάζεσθαι, ἀναγκάζουσι φέρειν ἃ ἂν αὐτοὶ ἐργάσωνται καὶ τελεῖν εἰς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἐπειδὰν δὲ αὐτοὺς ἀδυνάτους αἰσθῶνται ὄντας ἐργάζεσθαι διὰ τὸ γῆρας, ἀπολείπουσι τούτους κακῶς γηράσκειν, ἄλλοις δ' αὖ πειρῶνται δούλους χοῆσθαι.

22 Ἄλλὰ δεῖ, ὦ Κριτόβουλε, πρὸς ταῦτα οὐχ ἦττον διαμάχεσθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἢ πρὸς τοὺς σὺν ὅλοις πειρωμένους καταδουλοῦσθαι· πολέμοι μὲν γοῦν ἤδη ὅταν καλοὶ κἀγαθοὶ ὄντες καταδουλώσωνται τινες, πολλοὺς δὴ βελτίους ἠνάγκασαν εἶναι σωφρονισαντες, καὶ ὄρων βιοτεύειν τὸν λοιπὸν χρόνον ἐποίησαν· αἱ δὲ τοιαῦται δέσποναι αἰκισόμεναι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τοὺς οἴκους οὐ ποτε λήγουσιν, ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Διασάφεισι τῆς ἐννοίας τοῦ πλούτου.— Ὅρισμὸς τοῦ πλουσίου
 Πρὸς παραγωγὴν πλούτου ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῆς οἰκονομίας.

1 Ὁ οὖν Κριτόβουλος ἐκ τούτων ὧδέ πως εἶπεν. Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀρκούντως πάνυ μοι δοκῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκοέναι· αὐτὸς δὲ ἑμαυτὸν ἐξετάζω δοκῶ μοι εὐρίσκειν ἐπεικῶς τῶν τοιούτων ἐγκρατῆ ὄντα, ὥστ' εἰ μοι συμβουλεύεις ὅτι ἂν ποιῶν αὐξοίμι τὸν οἶκον, οὐκ ἂν μοι δοκῶ ὑπὸ γε τούτων ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς κολύεσθαι· ἀλλὰ θαρρῶν συμβούλευε ὅτι ἔχεις ἀγαθόν· ἢ κατέγνωκας ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς πλουτεῖν καὶ οὐδὲν δοκοῦμέν

2 σοι προσδεῖσθαι χρημάτων; Οὐκουν ἔγωγε, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ καὶ περὶ ἐμοῦ λέγεις, οὐδὲν μοι δοκῶ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν· σὺ μέντοι, ὦ Κριτόβουλε, πάνυ μοι δοκεῖς πένεσθαι, καὶ ναὶ μὰ Δί' ἔστιν ὅτε καὶ πάνυ οἰκτίρω σε ἐγώ.

3 Καὶ ὁ Κριτόβουλος γελάσας εἶπε. Καὶ πόσου ἂν πρὸς τῶν θεῶν, οἶε, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὐρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα, πόσου δὲ

τὰ ἐμά; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ ἐπιτύχοιμι, εὐρεῖν ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ θαδίως πέντε μνάς· τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πλέον ἂν εὕροι ἢ ἑκατοπλασίονα τούτου. Κῆρα οὕτως ἐγνωκὼς σὺ μὲν οὐχ ἡγεῖ προσδεῖσθαι 4
 χρημάτων, ἐμὲ δὲ οἰκτίρεις ἐπὶ τῇ πενίᾳ; Τὰ μὲν γὰρ ἐμά, ἔφη, ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα, εἰς δὲ τὸ σὺν σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ' εἰ τρις ὅσα νῦν κέκτησαι προσγέναιτό σοι, οὐδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι σοι.

Πῶς δὴ τοῦτ'; ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Ἄπεφάνητο ὁ Σωκράτης· ὅτι 5
 πρῶτον μὲν ὀρῶ σοι ἀνάγκην οὖσαν θύειν πολλά τε καὶ μεγάλα, ἢ οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους οἶμαι σε ἂν ἀνασχέσθαι· ἔπειτα ξένους προσήκει σοι πολλοὺς δέχεσθαι, καὶ τούτους μεγαλοπρεπῶς· ἔπειτα δὲ 6
 πολίτας δειπνίζειν καὶ εὖ ποιεῖν ἢ ἔρημον συμμάχων εἶναι, ἔτι δὲ καὶ τὴν πόλιν αἰσθάνομαι τὰ μὲν ἤδη σοι προστάττουσαν μεγάλα τελεῖν, ἱπποτροφίας τε καὶ χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ προστατείας, ἣν δὲ δὴ πόλεμος γένηται, οἶδ' ὅτι καὶ τρηραρχίας μισθοῦς καὶ εἰσφορὰς τσαύτας σοι προστάξουσιν, ὅσας σὺ οὐ θαδίως ὑπόσεις· ὅπου δ' ἂν ἐνδεῶς δόξης τι τούτων ποιεῖν. οἶδ' ὅτι σε τιμωρήσονται Ἄθηναῖοι οὐδὲν ἤττον ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λάβοιεν κλέπτοντα.

Πρὸς δὲ τούτοις ὀρῶ σε οἰόμενον πλουτεῖν, καὶ ἀμελῶς μὲν 7
 ἔχοντα πρὸς τὸ μηχανᾶσθαι χρήματα, παιδικοῖς δὲ πράγμασι προσέχοντα τὸν νοῦν, ὥσπερ ἔξόν σοι· ὧν ἕνεκα οἰκτίρω σε μὴ τι ἀνήκστον κακὸν πάθης καὶ εἰς πολλὴν ἀπορίαν καταστής. καὶ ἐμοὶ μὲν, 8
 εἴ τι καὶ προσδεηθεῖν, οἶδ' ὅτι καὶ σὺ γιγνώσκεις ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσειαν ἂν, ὥστε πάνυ μικρὰ πορίσαντες κατακλύσειαν ἂν ἀφθονία τὴν ἐμὴν δίαιταν· οἱ δὲ σοὶ φίλοι πολὺ ἀρκοῦντα σοῦ μᾶλλον ἔχοντες τῇ ἑαυτῶν κατασκευῇ ἢ σὺ τῇ σῇ ὅμως ὡς παρὰ σοῦ ὠφελήσόμενοι ἀποβλέπουσι.

Καὶ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν. Ἐγὼ τούτοις, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω 9
 ἀντιλέγειν· ἀλλ' ὅρα σοι προστατεύειν ἐμοῦ, ὅπως μὴ τῶ ὄντι οἰκτιρὸς γένομαι· ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης εἶπε. Καὶ οὐ θαυμαστὸν δοκεῖς, ὦ Κριτόβουλε, τοῦτο σαυτῷ ποιεῖν ὅτι ὀλίγω μὲν πρόσθεν, ὅτε ἐγὼ ἔφην πλουτεῖν, ἐγέλασας ἐπ' ἐμοὶ ὡς οὐδὲ εἰδοῖτι ὃ τι εἴη πλοῦτος, καὶ πρότερον οὐκ ἐπαύσω πρὶν ἐξήλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μηδὲ ἑκατοστὸν μέρος τῶν σῶν κεκτῆσθαι, νῦν δὲ κελεύεις προστατεύειν μέ σου καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἂν μὴ παντάπασιν ἀληθῶς πέ-

10 νης γένοιο; Ὅρθῳ γάρ σε, ἔφη, ὁ Σώκρατες, ἔν τι πλουτηρὸν ἔργον ἐπιστάμενον, περιουσίαν ποιεῖν. τὸν οὖν ἀπ' ὀλίγων περιποιούοντα ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάνυ θαδίως πολλὴν περιουσίαν ποιῆσαι.

11 Οὐκουν μέμνησαι ἄρτίως ἐν τῷ λόγῳ ὅτε οὐδ' ἀναγρούζειν μοι ἐξουσίαν ἐποίησας λέγων ὅτι τῷ μὴ ἐπισταμένῳ ἵπποις χρῆσθαι οὐκ εἴη χρήματα οἱ ἵπποι οὐδὲ ἡ γῆ οὐδὲ τὰ πρόβατα οὐδὲ ἀργύριον οὐδὲ ἄλλο οὐδὲ ἐν ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι; εἰσὶ μὲν οὖν αἱ πρόσοδοι ἀπὸ τῶν τοιούτων· ἐμὲ δὲ πῶς τινι τούτων οἶει ἂν ἐπιστηθῆναι χρῆ-

12 σθαι, ᾧ τὴν ἀρχὴν οὐδὲν πάποτ' ἐγένετο τούτων; Ἄλλ' ἐδόκει ἡμῖν καὶ εἰ μὴ χρήματά τις τύχει ἔχων, ὅμως εἶναι τις ἐπιστήμη οἰκονομίας τί οὖν κωλύει καὶ σὲ ἐπίστασθαι; Ὅπερ νῆ Δία καὶ αὐλεῖν ἂν κωλύσειεν ἄνθρωπον ἐπίστασθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πάποτε κτήσαιο αὐλοὺς μήτε ἄλλος αὐτῷ παράσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν· οὕτω δὴ

13 καὶ ἐμοὶ ἔχει περὶ τῆς οἰκονομίας. Οὔτε γάρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα ἐκεκτήμην, ὥστε μανθάνειν, οὔτε ἄλλος πάποτε μοι παρέσχεν τὰ ἑαυτοῦ διοικεῖν, ἀλλ' ἡ σὺ νυνὶ ἐθέλεις παρέχειν. Οἱ δὲ δήπου τὸ πρῶτον μανθάνοντες καθαρίζουν καὶ τὰς λύρας λυμαινόνται· καὶ ἐγὼ δὴ εἰ ἐπιχειρήσοιμι ἐν τῷ σῷ οἴκῳ μανθάνειν οἰκονομεῖν, ἴσως ἂν καταλυμνηαίμην ἂν σου τὸν οἶκον.

14 Πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε. Προθύμως γε, ὁ Σώκρατες, ἀποφεύγειν μοι πειρᾶ μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ὄψον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα. Οὐ μὰ Δι', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἔγωγε

15 ἀλλ' ὅσα ἔχω καὶ πάνυ προθύμως ἐξηγήσομαί σοι. Οἶμαι δ' ἂν καὶ εἰ ἐπὶ πῦρ ἐλθόντος σου καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοί, εἰ ἄλλοσε ἠγησάμην, ὁπόθεν σοι εἴη λαβεῖν, οὐκ ἂν ἐμέμφου μοι καὶ εἰ ὕδωρ παρ' ἐμοῦ αἰτοῦντί σοι αὐτὸς μὴ ἔχων ἄλλοσε καὶ ἐπὶ τοῦτο ἦγαγον, οἶδ' ὅτι οὐδ' ἂν τοῦτο μοι ἐμέμφου, καὶ εἰ βουλομένου μουσικὴν μαθεῖν σου παρ' ἐμοῦ δείξαιμί σοι πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ μουσικὴν καὶ σοι χάριν ἂν εἰδότας, εἰ ἐθέλεις παρ' αὐτῶν μανθάνειν, τί ἂν ἔτι μοι ταῦτα ποιοῦντι μέμφοιο; Οὐδὲν ἂν δικαίως γε, ὁ Σώκρατες.

16 Ἐγὼ τοίνυν σοὶ δείξω, ὁ Κριτόβουλε, ὅσα νῦν λιπαρεῖς παρ' ἐμοῦ μανθάνειν πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινότερους περὶ ταῦτα. Ὅμο-
 λογῶ δὲ μεμεληκέναι μοι οἵτινες ἕκαστα ἐπιστημονέστατοί εἰσι τῶν ἐν

18 τῷ πόλει. καταμαθὼν γάρ ποτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων τοὺς μὲν πάνυ ἀπόρους ὄντας, τοὺς δὲ πάνυ πλουσίους, ἀπεθαύμασα, καὶ ἔδοξέ μοι

ἄξιον εἶναι ἐπισκέψεως ὃ τι εἴη τοῦτο. καὶ ἡῦρον ἐπισκοπῶν πάνυ οἰ-
 κείως ταῦτα γιγνόμενα. τοὺς μὲν γὰρ εἰκῆ ταῦτα πράττοντας ζημιου- 18
 μένους ἑώρων, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένῃ ἐπιμελουμένους καὶ θᾶτ-
 τον καὶ ῥᾶον κερδαλεώτερον κατέγωνον πράττοντας. παρ' ὧν ἂν καὶ
 σὲ οἶμαι, εἰ βούλοιο, μαθόντα, εἴ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πάνυ ἂν
 δεινὸν χρηματιστὴν γενέσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ι Ι

Παραλληλισμὸς τῶν πράξεων τῶν καλῶς ἢ κακῶς
 διοικούντων τὰ ὑπάρχοντά των.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε, Νῦν τοι, ἔφη, ἐγὼ σε οὐκέτι 1
 ἀφήσω, ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν μοι ἂ ὑπέσχησαι ἐναντίον τῶν φίλων
 τουτωνὶ ἀποδείξῃς. Τὶ οὖν ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι
 ἀποδεικνύω πρῶτον μὲν οἰκίας τοὺς μὲν ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου ἀχρή-
 στους οἰκοδομοῦντας, τοὺς δὲ ἀπὸ πολὺ ἐλάττονος πάντα ἔχουσας
 ὅσα δεῖ, ἢ δόξω ἐν τί σοι τοῦτο τῶν ἔργων τῶν οἰκονομικῶν ἔργων
 ἐπιδεικνύναι; Καὶ πάνυ γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Τί δ' ἦν τὸ τούτου 2
 ἀκόλουθον μετὰ τοῦτό σοι ἐπιδεικνύω, τοὺς μὲν πάνυ πολλὰ καὶ
 παντοῖα κεκτημένους ἐπιπλα, καὶ τούτοις, ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας
 χρῆσθαι μηδὲ εἰδότας εἰ σφᾶ ἐστιν αὐτοῖς καὶ διὰ ταῦτα πολλὰ μὲν
 αὐτοὺς ἀνιωμένους, πολλὰ δ' ἀνιῶντας τοὺς οἰκέτας· τοὺς δὲ οὐδὲν
 πλεόν, ἀλλὰ καὶ μείονα τούτων κεκτημένους ἔχοντας εὐθύς ἔτοιμα
 ὅτων ἂν δέωνται χρῆσθαι. Ἄλλο τι οὖν τούτων ἐστίν, ὦ Σώκρατες, 3
 αἴτιον ἢ ὅτι τοῖς μὲν ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον καταβέβληται, τοῖς δὲ
 ἐν χώρᾳ ἕκαστα τεταγμένα κεῖται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης·
 καὶ οὐδ' ἐν χώρᾳ γ' ἐν ἧ ἔτυχεν, ἀλλ' ἐνθα προσήκει, ἕκαστα διατέ-
 τακται. Λέγειν τί μοι δοκεῖς, ἔφη, καὶ τοῦτο, ὁ Κριτόβουλος, τῶν
 οἰκονομικῶν.

Τί οὖν, ἦν σοι, ἔφη, καὶ οἰκέτας, αὐ ἐπιδεικνύω ἐνθα μὲν πάν- 4
 τας, ὡς εἰπεῖν, δεδεμένους, καὶ τούτους θαμινὰ ἀποδιδράσκοντας,
 ἐνθα δὲ λελυμένους καὶ ἐθέλοντάς τε ἐργάζεσθαι καὶ παραμένειν,
 οὐ καὶ τοῦτό σοι δόξω ἀξιοθέατον τῆς οἰκονομίας ἔργον ἐπιδεικνύ-
 ναι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ σφόδρα γε. Ἦν δὲ καὶ 5

παραπλησίους γεωργίας γεωργοῦντας, τοὺς μὲν ἀπολωλέναί φάσκοντας ὑπὸ γεωργίας καὶ ἀποροῦντας τοὺς δὲ ἀφθόνας καὶ καλῶς πάντα ἔχοντας ὅσων δέονται ἀπὸ τῆς γεωργίας; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἴσως γὰρ ἀναλίσκουσιν οὐκ εἰς ἃ δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἃ βλάβην φέρει αὐτῷ καὶ τῷ οἴκῳ.

6 Εἰσὶ μὲν τινες ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τοιοῦτοι· ἀλλ' ἐγὼ οὐδ' αὖτ' οὐδ' εἰς τὰναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν, γεωργεῖν φάσκοντες. Καὶ τί ἂν εἴη τούτου αἴτιον, ὦ Σώκρατες; Ἐγὼ σὲ ἄξω καὶ ἐπὶ τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης· σὺ δὲ θεώμενος δὴ που καταμαθήσει. Νῆ Δι', ἔφη, ἦν δύναμαί γε. Οὐκοῦν χρηθόμενον σαυτοῦ ἀποπειρᾶσθαι εἰ γνώσει· τῶν δ' ἐγὼ σοὶ σύνοῖδα ἐπὶ μὲν κωμῶδων θέαν καὶ πάνυ προῖ ἀνιστάμενον καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίζοντα καὶ ἐμὲ ἀναπεύθοντα προθύμως συνθεᾶσθαι· ἐπὶ δὲ τοιοῦτον οὐδέν με πώποτε ἔργον παρέκάλεσας. Οὐκοῦν γελοῖός σοι, φαίνομαι εἶναι, ὦ Σώκρατες; Σαυτῷ δὲ πολὺ νῆ Δι', ἔφη, γελοῖότερος. ἦν δὲ καὶ ἀφ' ἱππικῆς σοὶ ἐπιδεικνύω τοὺς μὲν εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἔληλυθότας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ἱππικὴν καὶ πάνυ εὐπόρους ὄντας, καὶ ἅμα ἀγαλλομένους ἐπὶ τῷ κέρδει; Οὐκοῦν τούτους μὲν καὶ ἐγὼ ὀρθῶ καὶ οἶδα ἑκατέρους, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον τῶν κερδαίνοντων γίγνομαι.

9 Θεᾶ γὰρ αὐτούς, ἤπερ τοὺς τραγῳδοὺς τε καὶ κωμῳδοὺς, οὐχ ὅπως ποιητῆς οἶομαι γένῃ, ἀλλ' ὅπως ἡσθῆς ἰδὼν τι ἢ ἀκούσας· καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὀρθῶς ἔχει, οὐ γὰρ βούλει γενέσθαι, ἱππικῆ δ' ἀναγκάζομενος χρῆσθαι οὐ μωρὸς οἶε εἶναι, εἰ μὴ σκοπεῖς ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔσει τούτου τοῦ ἔργου, ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν ἵππων
10 ἀγαθῶν εἷς τε τὴν χρῆσιν καὶ κερδαλέων εἰς πώλησιν ὄντων; Πωλοδαμνεῖν με κελεύεις, ὦ Σώκρατες; Οὐ μὰ Δι' οὐδέν τι μᾶλλον ἢ καὶ γεωργοὺς ἐκ παιδίων ὠνούμενον κατασκευάζειν, ἀλλ' εἶναι τινές μοι δοκοῦσιν ἡλικία καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων, αἱ εὐθύς τε χρήσιμοί εἰσι καὶ ἐπὶ τῷ βέλτιον ἐπιδιδάσιν. ἔχω δ' ἐπιδειξάμην καὶ γυναίξει ταῖς γαμεταῖς τοὺς μὲν οὕτω χρωμένους ὥστε συνεργοὺς ἔχειν αὐτὰς εἰς
11 τὸ συναῦξαι τοὺς οἴκους, τοὺς δὲ ἢ ὡς πλεῖστα λυμαίνονται. Καὶ τούτου πρότερον χρηθ', ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα αἰτιασθαι ἢ τὴν γυναῖκα; Πρόβατον μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦν κακῶς ἔχει, τὸν νομέα αἰτιώμεθα, καὶ ἵππος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦν κακουργῆτον ἱππέα κακίζομεν· τῆς δὲ γυναικός, εἰ μὲν διδασκομένη ὑπὸ τοῦ

ἄνδρὸς τ' ἀγαθὰ κακοποιεῖ, ἴσως δικαίως ἂν ἡ γυνὴ τὴν αἰτίαν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ διδάσκων τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνεπιστήμονι τούτων χρῶτο, ἄρ' οὐ δικαίως ἂν ὁ ἀνὴρ τὴν αἰτίαν ἔχοι; πάντως δεῖ, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, φίλοι γὰρ ἔσμεν οἱ παρόντες, ἀπαληθεῦσαι πρὸς ἡμᾶς ἔστιν ὅτω ἄλλω τῶν σπουδαίων πλείω ἐπιτρέπεις ἢ τῇ γυναικί; Οὐδενί, ἔφη. Ἔστι δὲ ὅτω ἐλάττονα διαλέγει ἢ τῇ γυναικί; Εἰ δὲ μή, οὐ πολλοῖς γε, ἔφη.

Ἐγῆμας δὲ αὐτὴν παῖδα νέαν μάλιστα ἢ καὶ ὡς ἐδύνατο ἐλά- 1ε
χιστα ἑωρακυῖαν καὶ ἀκηκυῖαν; Μάλιστα. Οὐκοῦν πολὺ θαυμαστό-
τερον εἶ τι ὧν δεῖ λέγειν ἢ πράττειν ἐπίστατο ἢ εἰ ἑξαμαστάνοι. Οἷς 14
δὲ σὺ λέγεις ἀγαθὰς εἶναι γυναῖκας, ὦ Σώκρατες, ἢ αὐτοὶ ταύτας
ἐπαίδευσαν; Οὐδὲν οἶον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι, συστήσω δέ σοι ἐγὼ καὶ
Ἄσπασίαν, ἢ ἐπιστημονέστερον ἐμοῦ σοι ταῦτα πάντα ἐπιδείξει.
Νομίζω δὲ γυναῖκα κοινωὸν ἀγαθὴν οἴκου οὔσαν πάνυ ἀντίρ- 15
ροπον εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν. Ἔρχεται μὲν γὰρ εἰς τὴν
οἰκίαν διὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων τὰ κτήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,
δαπανᾶται δὲ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμευμάτων τὰ πλείστα καὶ εὖ
μὲν τούτων γιγνομένων αὐξοῦνται οἱ οἴκοι, κακῶς δὲ τούτων πραττό-
μένων οἱ οἴκοι μειοῦνται. Οἶμαι δέ σοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν 16
τοὺς ἀξίους λόγου ἐκάστην ἐργαζομένους ἂν ἐπιδείξαι σοι, εὖ τι προσ-
δεῖσθαι νομίζεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙV

Πλεονεκτήματα τῆς γεωργικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας τέχνας
καὶ σύνδεσμος αὐτῆς πρὸς τὴν πολεμικὴν. Οἱ θεσμοὶ τῶν
Περσῶν.—Τὸ παράδειγμα τοῦ Κύρου καὶ ἡ συνέν-
τευξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λυσάνδρου.

Ἄλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἐπιδεικνύναι, ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ 1
Κριτόβουβος· οὔτε γὰρ κτήσασθαι πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργάτας ὁ-
διον οἶους δεῖ οὔτε ἔμπειρον γενέσθαι αὐτῶν οἷόν τε, ἀλλ' αἱ δο-
κοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐμοὶ πρόπει ἂν μάλιστα ἐπιμελο-
μένῳ, ταύτας μοι καὶ αὐτὰς ἐπιδείκνυε καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς,
καὶ αὐτὸς δὲ ὅ τι δύνασαι συνωφέλει εἰς ταῦτα διδάσκων.

2 Ἄλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κριτόβουλε· καὶ γὰρ αἱ γε βαναυ-
 σικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίρροθοί εἰσι, καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδο-
 ξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων καταλυμαίνονταί γὰρ τὰ σώματα τῶν τε
 3 ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελομένων ἀναγκάζουσαι καθῆσθαι καὶ
 σκιατραφεῖσθαι, ἔναι δὲ καὶ πρὸς πῦρ ἡμερεῦν. Τῶν δὲ σωμάτων
 4 θηλυνομένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολὺ ἀρρωστότεραι γίνονται. καὶ ἀσχο-
 λίας δὲ μάλιστα ἔχουσι καὶ φίλων καὶ πόλεως συνεπιμελεῖσθαι αἱ
 βαναυσικαὶ καλούμεναι, ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι κακοὶ καὶ φίλοις
 χρῆσθαι καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξητῆρες εἶναι. καὶ ἐν ἐνίαις μὲν τῶν
 πόλεων, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς εὐπολέμοις δοκούσας εἶναι, οὐδ' ἔξῃστι
 τῶν πολιτῶν οὐδενὶ βαναυσικὰς τέχνας ἐργάζεσθαι.

4 Ἡμῖν δὲ δὴ ποίαις συμβουλεύεις, ὦ Σώκρατες, χρῆσθαι; Ἄρα,
 ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ αἰσχυρθῶμεν τῶν Περσῶν βασιλέα μιμήσασθαι;
 ἐκεῖνον γάρ φασιν ἐν τοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκασιότατοις ἡγούμε-
 νον εἶναι ἐπιμελήμασι γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην τούτων
 ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα
 5 εἶπε. Καὶ τοῦτο, ἔφη, πιστεύεις, ὦ Σώκρατες· βασιλέα τῶν Περσῶν
 γεωργίας τε συνεπιμελεῖσθαι; Ὅδ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπισκοποῦν-
 τεσ, ὦ Κριτόβουλε, ἴσως ἂν καταμάθοιμεν εἴ τι συνεπιμελεῖται τῶν
 μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι
 6 ὅτι ἔξ ὀπόσωνπερ ἔθνων δασμοὺς λαμβάνει τέταχε τῷ ἄρχοντι ἐκάστω
 εἰς ὀπόσους δεῖ δίδομαι τροφήν ἰππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας
 καὶ γεροφόρους, οἵτινες τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων ἱκανοὶ ἔσονται
 7 κρατεῖν καὶ ἦν πολέμοι ἐπίοισιν ἀρήξουσι τῇ χώρᾳ, χωρὶς δὲ τούτων
 φύλακας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφειν καὶ τὴν μὲν τροφήν τοῖς φρουροῖς
 δίδωσιν ὁ ἄρχων ᾧ τοῦτο προστέτακται, βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν
 ἔξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὀπλιῶνται προ-
 στέτακται, καὶ πάντας ἅμα συνάγων πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν,
 ἔνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται. καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν ἐαυτοῦ οἴκησιν
 αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν.
 7 καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται τῶν φρουράρχων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν
 σατραπῶν τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἔκπλεων ἔχοντες, καὶ τούτους
 δοκίμοις τε ἵπποις τε καὶ ὄπλοις κατεσκευασμένους παρέχουσι, τούτους
 μὲν τοὺς ἀρχοντας καὶ ταῖς τιμαῖς αὖξει καὶ δώροισι μεγάλοις κατα-
 πλουτίζει, οὓς δ' ἂν εὖρη τῶν ἀρχόντων ἢ καταμελούντας τῶν φρου-
 ρῶν ἢ κατακερδαίνοντας τούτοις χαλεπῶς κολάζει καὶ παύων τῆς ἀρχῆς

ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστησι. τῶν μὲν δὴ πολεμικῶν ἔργων ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἡμῖν ἀναμφιλόγως ἐπιμελεῖσθαι.

Ἔτι δὲ ὁπόσῃ μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸν καὶ δοκιμάζει, ὁπόσῃ δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται. καὶ οὓς μὲν ἂν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην τε τὴν χώραν παρεχομένους καὶ ἐνεργὸν οὔσαν τὴν γῆν καὶ πλήρη δένδρων τε ὧν ἐκάστη φέρει καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τε ἄλλην προστίθησι καὶ δώροις κοσμεῖ καὶ ἔδραις ἐντίμοις γεραίρει, οἷς δ' ἂν ὀρεῖ ἀργὸν τε τὴν χώραν οὔσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον ἢ διὰ χαλεπότητα ἢ δι' ὕβριν ἢ δι' ἀμέλειαν, τούτους δὲ κολάζων καὶ παύων τῆς ἀρχῆς ἀρχοντας ἄλλους καθίστησι. ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἦττον ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἡ γῆ ἐνεργὸς ἔσται ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἢ ὅπως εὖ φυλάξεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων; καὶ εἰσὶ δ' αὐτῶ οἱ ἀρχοντες διατεταγμένοι ἐφ' ἐκάτερον οὐχ οἱ αὐτοί, ἀλλ' οἱ μὲν ἀρχουσι τῶν κατοικούντων τε καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν, οἱ δ' ἀρχουσι τῶν ὀπλισμένων φρουρῶν.

Κἄν μὲν ὁ φρουράρχος μὴ ἱκανῶς τῇ χώρᾳ ἀρήγη, ὁ τῶν ἐνοικούντων ἀρχων καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος κατηγορεῖ τοῦ φρουράρχου, ὅτι οὐ δύναται ἐργάζεσθαι διὰ τὴν ἀφυλαξίαν, ἣν δὲ παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις ὁ ἀρχων ὀλιγάνθρωπόν τε παρέχεται καὶ ἀργὸν τὴν χώραν, τούτου αὖ κατηγορεῖ ὁ φρουράρχος. καὶ γὰρ σχεδὸν τι οἱ κακῶς τὴν χώραν ἐργαζόμενοι οὔτε τοὺς φρουροὺς τρέφουσιν οὔτε τοὺς δασμοὺς δύναται ἀποδιδόναι. ὅπου δ' ἂν σατραπὴς καθιστῆται, οὗτος ἀμφοτέρων τούτων ἐπιμελεῖται.

Ἐκ τούτων ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖ βασιλεὺς, ὧ Σώκρατες, οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ ἦττον τῶν γεωργικῶν ἔργων ἐπιμελεῖσθαι ἢ τῶν πολεμικῶν. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν ὁπόσαις τε χώραις ἐνοικεῖ καὶ εἰς ὁπόσας ἐπιστρέφεται, ἐπιμελεῖται τούτων, ὅπως κῆποι τε ἔσονται, οἱ παράδεισοι καλούμενοι, πάντων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν μεστοί, ὅσα ἡ γῆ φύειν ἐθέλει, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείρηγη. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἀνάγκη τοίνυν, ὧ Σώκρατες, ἔνθα γε διατρίβει αὐτός, καὶ ὅπως ὡς κάλλιστα κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ παράδεισοι ἐπιμελεῖσθαι δένδροισι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καλοῖς, ὅσα ἡ γῆ φύει. Φασὶ δὲ τινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὧ Κριτόβουλε, καὶ ὅταν δῶρα διδῶ ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν εἰσκαλεῖν τοὺς πολέμῳ ἀγαθοὺς γεγονότας, ὅτι οὐ-

δὲν ὄφελος πολλὰ ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἀρήξοντες· δεύτερον δὲ τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἄριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιοῦντας, λέγοντα ὅτι οὐδ' ἂν οἱ ἄλλοιμοι δύναιντο ζῆν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἐργαζόμενοι.

- 16 Λέγεται δὲ καὶ Κῦρός ποτε, ὅσπερ εὐδοκιμώτατος δὴ βασιλεὺς γεγένηται, εἰπεῖν τοῖς ἐπὶ τὰ δῶρα κεκλημένοις ὅτι αὐτὸς ἂν δικαίως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι· κατασκευάζειν τε γὰρ ἄριστος εἶναι
- 17 ἔφη χώραν καὶ ἀρήγειν τοῖς κατασκευασμένοις. Κῦρος μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὃ Σώκρατες, καὶ ἐπηγάλλετο οὐδὲν ἦττον, εἰ ταῦτα ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ χώρᾳ ἐνεργούς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν ἢ ἐπὶ τῇ πολεμικῷ εἶναι. Καὶ ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Σωκράτης, Κῦρός γε, εἰ
- 18 ἔβίωσεν, ἄριστος ἂν δοκεῖ ἄρχων γενέσθαι, καὶ τούτου τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ παρέσχηται καὶ ὁπότε περὶ βασιλείας τῇ ἀδελφῷ ἐπορεύετο μαχόμενος, παρὰ μὲν Κύρου οὐδεὶς λέγεται αὐτομολῆσαι πρὸς βασι-
- 19 λέα, παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως πολλαὶ μυριάδες πρὸς Κῦρον. *Ἐγὼ καὶ τοῦτο ἡγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἀρχόντος ἀρετῆς εἶναι, ὃ ἂν ἐκόντες πείθονται καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς παραμένειν ἐθέλωσιν.* Ἐκείνῳ δὲ καὶ οἱ φίλοι ζῶντι τε συνεμάχοντο καὶ ἀποθανόντι συναπέθανον πάντες περὶ τὸν νεκρὸν μαχόμενοι πλὴν Ἀρριαίου· Ἀρριαῖος δ' ἔτυχε ἐπὶ τῇ εὐδυνίῳ κέρατι τεταγμένος.
- 20 Οὗτος τοίνυν ὁ Κῦρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι, ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξένῳ ποτέ τι ἐν Μεγάροις διηγούμενος, καὶ τὸν ἐν
- 21 Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνύναι αὐτὸν ἔφη. ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζε αὐτὸν ὁ Λύσανδρος ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἶη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη, ὄσμαι δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι, καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν. Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν θαυμάζω ἐπὶ τῇ κάλλει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τοῦ καταμετροῦσάντός σοι καὶ
- 22 διατάξαντος ἕκαστα τούτων· ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἠσθῆναι τε καὶ εἰπεῖν. Ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα καὶ διεμέτρησα
- 23 καὶ διέταξα, ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν καὶ ἰδὼν τῶν τε ἱματίων τὸ κάλλος ὃν εἶχε καὶ τῆς ὀσμῆς αἰσθόμενος καὶ τῶν στρεπτῶν καὶ τῶν
- 24 ψελίων τὸ κάλλος καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, εἰπεῖν, Τί λέγεις, φάναι, ὦ Κῦρε; ἢ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας; καὶ τὸν Κῦρον ἀποκρίνασθαι· θαυμάζεις τοῦτο, ἔφη, ὦ Λύσανδρε; ὄμνυμί

σοι τὸν Μίθρην, ὅτανπερ ὑγιαίνω, μηπόποτε δειπνήσαι πρὶν ἰδρῶσαι ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργων μελετῶν, ἢ αἰεὶ ἔν γέ τι φιλοτιμούμενος. καὶ αὐτὸς μέντοι ἔφη ὁ Λύσανδρος ἀκούσας ταῦτα δεξιόσασθαι τε αὐτὸν καὶ εἰπεῖν, Δικαίως μοι δοκεῖς, ὦ Κῦρε, εὐδαιμον εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Ἐγκώμιον τῆς γεωργίας. Ἐπίκλησις τοῦ Θεοῦ ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ ἐν γεωργίᾳ.

Ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι 1
τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνν μακάριοι δύνανται ἀπέχεσθαι. ἔοικε γὰρ
ἢ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὔξεσις
καὶ σωμάτων ἄσκησις εἰς τὸ δύνασθαι ὅσα ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ προσήκει.
πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἢ γῆ φέρει ἐργα- 2
ζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν ἡδυπαθοῦσι, προσεπιφέρει· ἔπειτα δὲ
ὅσοις κοσμοῦσι βιομοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ
ταῦτα μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θεαμάτων παρέχει· ἔπειτα δὲ ὅσα 3
πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει· καὶ γὰρ ἢ προβατευτική τέχνη συγῆ-
πται τῇ γεωργίᾳ, ὥστε ἔχειν καὶ θεοῖς ἐξαρέσκεσθαι θύοντας καὶ
αὐτοὺς χρῆσθαι.

Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα τὰγαθὰ οὐκ ἔᾶ ταῦτα μετὰ μαλακίας 4
λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάλαη θέρους ἐθίζει καρτε-
ρεῖν. καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα ἰσχὺν
αὐτοῖς προστίθησι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρῖζει προαί
τε ἐγείρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. καὶ γὰρ ἐν τῷ
χώρῳ καὶ ἐν τῷ ἄστει αἰεὶ ἐν ὄρα αἱ ἐπικαιριώταται πράξεις εἰσίν. 5
ἔπειτα ἦν τε σὺν ἵππῳ ἀρήγειν τις τῇ πόλει βούληται, τὸν ἵππον
ἱκανωτάτῃ ἢ γεωργίᾳ συντρέφειν, ἦν τε πεζῇ, σφόδρὸν τὸ σῶμα πα-
ρέχει· θήρῃς τε ἐπιφιλοπονεῖσθαι συνεπαίρει τι ἢ γῆ καὶ κυσὶν εὐπέ-
τειαν τροφῆς παρέχουσα καὶ θηρίᾳ συμπαρατρέφουσα. ὄφελούμενοι 6
δὲ καὶ αἱ κύνες καὶ οἱ ἵπποι ἀπὸ τῆς γεωργίας, ἀντιωφελοῦσι τὸν
χώρον, ὁ μὲν ἵππος προαί τε κομίζων τὸν κηδόμενον εἰς τὴν ἐπιμέ-
λειαν καὶ ἔξουσίαν παρέχων ὄψὲ ἀπιέναι, αἱ δὲ κύνες τὰ τε θηρία
ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν
ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι. Παρορμᾶ δέ τι καὶ εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν 7

ὄπλοις τῇ χώρᾳ καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τρέφουσα τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν.

8 Καὶ δραμεῖν δὲ καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι τίς ἱκανωτέρος τέχνη γεωργίας παρέχεται; τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τέχνη ἀντιχαρίζεται; τίς δὲ ἥδιον τὸν ἐπιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσιόντι
9 λαβεῖν, ὅ τι χρήζει; τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται; χεῖμάσαι δὲ πρὸς ἀφθόνῳ καὶ θερμοῖς λουτροῖς ποῦ πλείων εὐμάρεια ἢ ἐν χώρῳ τῷ; ποῦ δὲ ἥδιον ὕδασι τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιάς ἢ κατ' ἄγρον; τίς δὲ ἄλλῃ θεοῖς ἀπαρχὰς προπωδεστέρας παρέχει ἢ ἑορτὰς
10 πληρεστέρας ἀποδεικνύει; τίς δὲ οἰκέταις προσφιλεστέρα ἢ γυναῖκα ἠδίων ἢ τέκνοις ποθεινότερα ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα;

11 Ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι εἴ τις ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἢ κτῆμά τι τούτου ἥδιον κέκτηται ἢ ἐπιμέλειαν ἠδῖω τινὰ ταύτης ἠύ-
12 ρηκεν ἢ ὠφελιωτέραν εἰς τὸν βίον. **ἔτι δὲ ἡ γῆ θεὸς οὖσα τοὺς δυναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει· τοὺς γὰρ**
13 **ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλεῖστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ.** Ἐὰν δ' ἄρα καὶ ὑπὸ πλήθους ποτὲ στρατευμάτων τῶν ἔργων στερηθῶσιν οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀναστρεφόμενοι καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς παιδεύομενοι, οὗτοι εὖ παρασκευασμένοι καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ἢν μὴ θεὸς ἀποκωλύῃ, δύνανται ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποκωλυόντων λαμβάνειν ἀφ' ὧν θρέφονται· πολλάκις δ' ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι σὺν τοῖς ὄπλοις τὴν τροφήν μαστεύειν ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὄργάνοις.

14 Συμπαιδεύει δὲ καὶ εἰς τὸ ἄρχειν ἄλλον ἢ γεωργία. ἐπὶ τε γὰρ τοὺς πολεμίους σὺν ἀνθρώποις δεῖ ἵεναι τῆς τε γῆς σὺν ἀνθρώποις
15 ἔστιν ἡ ἐργασία, τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ τοὺς ἐργατῆρας καὶ προθύμους παρασκευάζειν καὶ πείθεσθαι ἐθέλοντας· τὸν τε ἐπὶ πολεμίους ἄγοντα ταῦτα δεῖ μηχανᾶσθαι δωροῦμένον τε τοῖς ποιούσιν
16 ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κολάζοντα τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ παρακελεύεσθαι δὲ πολλάκις οὐδὲν ἥττον δεῖ τοῖς ἐργάταις τὸν γεωργὸν ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν οὐδὲν ἥττον οἱ δούλοι τῶν ἐλευθέρων δέονται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅπως μέ-
17 νειν ἐθέλωσι. **καλῶς δὲ κάκεινος εἶπεν ὃς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα εἶναι. εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι, ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῆ ἢ**

γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδὸν τι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἔμοιγε, 18
ὦ Σώκρατες, καλῶς δοκεῖς λέγειν· ὅτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστά
ἔστιν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι—καὶ γὰρ χάλασαι καὶ πάχνη
ἐνίοτε καὶ αὐχμοὶ καὶ ὕμφοι ἐξαίσιοι καὶ ἐρυσίβαι καὶ ἄλλα πολ-
λάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται· καὶ πρό-
βατα δ' ἐνίοτε κάλλιστα τεθραμμένα νόσος ἐλθοῦσα κάκιστα ἀπώ-
λεσεν. ἀκούσας δὲ ταῦτα Σωκράτης εἶπεν· Ἄλλ' ὦμην ἔγωγέ σε, ὦ 19
Κριτόβουλε, εἰδέναί, ὅτι οἱ θεοὶ οὐδὲν ἡττόν εἰσι κύριοι τῶν ἐν τῇ
γεωργίᾳ ἔργων ἢ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ ὄρας
οἶμαι πρὸ τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐξαρεσκομένους τοῖς θεοῖς καὶ
ἐπερωτῶντας θυσίαις καὶ οἴωνοις ὅ τι τε χρῆ ποιεῖν καὶ ὅ τι μὴ· περὶ 20
περὶ δὲ τῶν γεωργικῶν πράξεων ἡττον οἶει δεῖν τοὺς θεοὺς ἰλάσκε-
σθαι; εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σῶφρονες καὶ ὑπὲρ ὕψων καὶ ξη-
ρῶν καρπῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ προβάτων καὶ ὑπὲρ πάντων
γε δὴ τῶν κτημάτων τοὺς θεοὺς θεραπεύουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Εἰσαγωγή

Ὁ Κριτόβουλος ἀποδέχεται τὰς γνώμας τοῦ Σωκράτους περὶ ἐπικλή-
σεως τοῦ θεοῦ ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὸν λό-
γον τοῦ περὶ γεωργίας· ὁ Σωκράτης ἀποκρίνεται ὅτι πρὸ τούτου νομίξε
ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν συντόμῳ ὅ,τι μέχρι τοῦδε συνεζητήθη (Κεφ
I—V). Τούτου γενομένου, ὁ Κριτόβουλος ἐρωτᾷ τὸν Σωκράτην πῶς συμ-
βαίνει ἄλλοι μὲν νὰ πορίζωνται κέρδη ἐκ τῆς γεωργίας ἄλλοι δὲ ζημίαις.
Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ Σωκράτης δηλοῖ ὅτι δὲν γνωρίζει νὰ ἀπαντήσῃ
κατ' ἄλλον καλῦτερον τρόπον ἢ ν' ἀναφέρῃ:

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰσοχράχου.

1—10

Κριτ.—“Ὅτι μὲν, ὦ Σώκρατες, κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον καὶ ἥδι- 11
στον ἀπὸ γεωργίας τὸν βίον ποιεῖσθαι πάνυ μοι δοκῶ πεπεῖσθαι ἰκα-
ενοφῶντος Οἰκονομικὸς Β. Κρητικῷ

- νῶς· ὅτι δὲ ἔφησθα καταμαθεῖν τὰ αἷτια τῶν τε οὕτω γεωρ-
 γούντων, ὥστε ἀπὸ τῆς γεωργίας ἀφθόνως ἔχειν ὧν δέονται καὶ τῶν
 οὕτως ἐργαζομένων ὡς μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς τὴν γεωργίαν, καὶ ταῦτ'
 ἂν μοι δοκεῖ ἠδέως ἐκάτερα ἀκούειν σου, ὅπως ἂ μὲν ἀγαθὰ ἔστι
- 12 ποιῶμεν, ἂ δὲ βλαβερὰ μὴ ποιῶμεν. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ
 Κριτόβουλε, ἦν σοι ἐξ ἀρχῆς διηγήσωμαι ὡς συνεγεγόμεν ποτὲ ἀνδρὶ,
 ὃς ἐμοὶ ἐδόκει εἶναι τῷ ὄντι τούτων τῶν ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς τοῦτο τὸ
 ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται καλὸς καγαθὸς ἀνὴρ; Πάνυ ἂν, ἔφη
 ὁ Κριτόβουλος, βουλοίμην ἂν οὕτως ἀκούειν, ὡς καὶ ἔγωγε ἐρῶ τού-
 του τοῦ ὀνόματος ἄξιος γενέσθαι.
- 13 Λέξω τοίνυν σοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέ-
 ψιν αὐτοῦ· τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκῆας ἀγαθοὺς, ζω-
 γράφους ἀγαθοὺς, ἀνδριαντοποιοὺς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, πάνυ
- 14 δεδοκιμασμένα κατὰ ἔργα αὐτοῖς εἶναι. ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας
 τὸ σεμνὸν ὄνομα τοῦτο τὸ καλὸς τε καγαθὸς ἐπισκεψαίμην, τίποτ'
 ἐργαζόμενοι τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι, πάνυ μου ἦ ψυχὴ ἐπεθύμει
 αὐτῶν τινι συγγενέσθαι.
- 15 Καὶ πρῶτον μὲν ὅτι προσέκειτο τὸ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, ὄντινα
 ἴδομι καλόν, τούτῳ προσῆειν καὶ ἐπειρώμην καταμανθάνειν εἴ που
 ἴδομι προσηρητημένον τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὐ-
 τως, ἀλλ' ἐνίους ἐδόκουν καταμανθάνειν τῶν καλῶν τὰς μορφὰς
- 16 ἄλλ' ὅπως ἐπ' αὐτῶν τινα ἐλθεῖν τῶν καλουμένων καλῶν τε καγα-
 θῶν. Ἐπεὶ οὖν τὸν Ἰσχόμαχον ἤκουον πρὸς πάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ
 γυναικῶν καὶ ξένων καὶ ἀστῶν καλόν τε καγαθὸν ἐπονομαζόμενον,
 ἔδοξέ μοι τούτῳ πεираθῆναι συγγενέσθαι.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (1)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΧΟΜΑΧΟΥ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν V I I

Περὶ τῶν ἔργων καὶ καθηκόντων τῆς γυναικός.— Ὁ σκοπὸς τοῦ γάμου.

Παρομοίωσις τῆς γυναικός πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν μελισσῶν.

Ἴδὼν οὖν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ ἔλευθερίου στοᾷ καθή- 1
μενον, ἐπεὶ μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ παρακαθιζόμε-
νος εἶπον. Τί, ὦ Ἰσχομάχε, οὐ μάλα εὐκλῶς σχολάζειν κάθησαι; ἐπεὶ
τά γε πλεῖστα ἢ πράττοντά τι ὄρω σε οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγο- 2
ρᾷ. Οὐδὲ ἂν γε νῦν, ἔφη ὁ Ἰσχομάχος, ὦ Σώκρατες, εἴωρας, εἰ μὴ ξέ-
νους τινὰς συνεθέμην ἀναμένειν ἐνθάδε. Ὅταν δὲ μὴ πράττης τι τοι-
οῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη ἐγώ, ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς; ἐγώ
γάρ τοι πάνυ βούλομαί σου πυθέσθαι τί ποτε πράττων καλὸς ἀγαθὸς
κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ ἐνδον γε διατρίβεις οὐδὲ τοιαύτη σου ἢ ἕξις τοῦ σώ-
ματος καταφαίνεται.

Καὶ ὁ Ἰσχομάχος γελάσας ἐπὶ τῷ τί ποιῶν καλὸς ἀγαθὸς κέκλη- 3
σαι καὶ ἦσθεις, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν. Ἄλλ' εἰ μὲν ὅταν σοι δια-
λέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα οὐκ οἶδα. οὐ
γὰρ δὴ ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας,
οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε ἀγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομά-
ζοντές με Ἰσχομάχον πατρόθεν προσκαλοῦνται. Ἐγὼ μὲν τοίνυν,

1) Μὲ τὸ προηγούμενον κεφάλαιον παύει ὁ διάλογος μεταξὺ Σωκρά-
τους καὶ Κριτοβούλου καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου (κεφ. VII—μέχρι τέ-
λους—κεφ. XXI) ἐκτίθεται ὁ διάλογος μεταξὺ Σωκράτους καὶ Ἰσχομάχου,
ὃν ὁ Σωκράτης διηγείται πρὸς τὸν ἀκροατὴν τοῦ πλῆθους Κριτόβουλου.
Ἀνάγκη ἐπίσης νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὰ κεφάλαια VII, VIII, IX
καὶ X ὁ Ἰσχομάχος διηγείται πρὸς τὸν Σωκράτην τμήματα τῆς συνομι-
λίας αὐτοῦ μετὰ τῆς γυναικός του, ἣτις καὶ αὐτὴ κατὰ τινὰ τρόπον εἰσα-
γεται, ἵνα λαμβάνῃ μέρος εἰς τὸν διάλογον. (πλεῖονα βλέπε ἐν εἰσαγωγῇ).

ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὃ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω. καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τὰ γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐστὶν ἱκανὴ διοικεῖν.

4 Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἔφη, ἔγωγε, ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ ἂν ἠδέως σου
 πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἷαν
 δεῖ ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν
 5 τὰ προσήκοντα αὐτῇ. Καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐ-
 τὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς
 ἐμέ, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἕζη ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας ὅπως ἐλάχι-
 6 στα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; οὐ γὰρ
 ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔρια παραλα-
 βούσα ἱμάτιον ἀποδεῖξαι, καὶ ἑωρακυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεῖαινας
 δίδονται; ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ γαστέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες,
 ἦλθε πεπαιδευμένη; ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ
 ἀνδρὶ καὶ γυναικί.

7 Τὰ δ' ἄλλα, ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδευσας τὴν γυ-
 ναῖκα, ὥστε ἱκανὴν εἶναι ὧν προσήκει ἐπιμελεῖσθαι; Οὐ μὰ Δι', ἔφη
 ὁ Ἰσχόμαχος, οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσα καὶ ἠῤῥάμην ἐμέ τε τυγχάνειν δι-
 δάσκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἐγώ, καὶ ἡ γυνὴ σου συνέθυε καὶ συνῆχετο ταῦτα
 8 ταῦτα; Καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλὰ ὑποσχομένη μὲν πρὸς
 τοὺς θεοὺς, γενέσθαι οἷαν δεῖ, καὶ εὐδηλος ἦν ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν
 9 διδασκομένων. Πρὸς θεῶν, ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε. τί πρῶτον διδά-
 σκειν ἤρχου αὐτήν, διηγοῦ μοι ὡς ἐγὼ ταῦτ' ἂν ἡδίων σου διηγουμέ-
 νου ἀκούοιμι ἢ εἰ μοι γυμνικὸν ἢ ἱππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλλιστον
 διηγοῖο.

10 Καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ἀπεκρίνατο. Τί δ' ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπεὶ ἤδη
 μοι χειροῆτης ἦν καὶ ἐτετιθάσεντο, ὥστε διαλέγεσθαι ἠρόμην αὐτήν,
 ἔφη, ὧδε πως· Εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας τίνας ποτὲ
 11 ἔνεκα ἐγὼ τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδοσαν σε ἐμοί; βουλευόμε-
 νος δ' ἐγὼ τε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ τίν' ἂν κοινωνὸν
 βέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελεξάμην καὶ οἱ
 σοὶ γονεῖς, ὡς εἰκόασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ.

12 Τέκνα μὲν οὖν ἦν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσό-
 μεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτὰ κοινὸν
 γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθόν, συμμαχῶν καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων
 13 τυγχάνειν· νῦν δὲ δὴ οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἐστιν. Ἐγὼ τε γὰρ ὅσα

μοί ἐστὶν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σύ τε ὅσα ἠνέγκω πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. **καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογίζεσθαι πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο εὖ εἰδέναι ὅτι ὀπότερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ᾗ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συμβάλλεται.**

Ἀπεκρίνατο δέ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή. Τί δ' ἂν 14 ἐγὼ σοι, ἔφη, δυναίμην συμπράξει; τίς δὲ ἡ ἐμὴ δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ 15 πάντα ἐστίν· ἐμὸν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι σωφρονεῖν, **Ναὶ μὰ Δι', ἔφην ἐγὼ, ὦ γύναι, καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ πατήρ. ἀλλὰ σωφρόνων τοί ἐστιν καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὕτω ποιεῖν, ὅπως τὰ τε ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα ὅτι πλεῖστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου προσγενήσεται.**

Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὄρᾳς ἡ γυνή, ὅτι ἂν ἐγὼ ποιοῦσα συναύξοιμι τὸν 16 οἶκον; Ναὶ μὰ Δι', ἔφην ἐγὼ, ἅ τε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαινεῖ, ταῦτα πειρῶ ὡς βέλτιστα ποιεῖν. Καὶ τί δὴ ταῦτ' 17 ἐστίν; ἔφη ἐκεῖνη. οἶμαι μὲν ἔγωγε, ἔφην, οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια, εἰ μὴ πέρ γε καὶ ἡ ἐν τῷ σμῆνει ἡγεμῶν μέλιττα ἐπ' ἐλαχίστου ἄξιους ἔργους ἐφέστηκεν. ἐμοὶ γὰρ τοι, ἔφη, φάναι, καὶ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δο- 18 κοῦσι πολὺ διεσκευμένως μάλιστα τὸ ζεῦγος τοῦτο συντεθηκέναι, ὃ καλεῖται θῆλυ καὶ ἄρρεν, ὅπως ὅτι ὠφελιμώτατον ἢ αὐτῷ εἰς τὴν κοινωνίαν.

Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν ζῶων γένη τοῦτο τὸ ζεῦγος 19 κεῖται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον· ἔπειτα τὸ γηροβοσκὸς κερτῆσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γούν ἀνθρώποις πορίζεται· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ διαίτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὥσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται δῆλον ὅτι. δεῖ μὲν τοι τοῖς μέλλουσιν 20 ἀνθρώποις ἔξιν ὅ τι εἰσφέρουσιν εἰς τὸ στεγνὸν τοῦ ἐργασομένου τὰς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐργασίας, καὶ γὰρ νεατὸς καὶ σπόρος καὶ φυτεία καὶ νομαὶ ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν· ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίνονται. δεῖ δ' αὖ, ἐπειδὴν ταῦτα εἰσενεχθῆ εἰς τὸ 21 στεγνόν, καὶ τοῦ σώσοντος ταῦτα καὶ τοῦ ἐργασομένου δ' ἅ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι. στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ σιτοποιαὶ δέονται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. ἐπεὶ 22 δ' ἀμφοτέρωτα ταῦτα καὶ ἔργων καὶ ἐπιμελείας δεῖται τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθὺς παρεσκευάσεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ

- δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, τὴν
 23 δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμελήματα. οἷγιη μὲν γὰρ καὶ
 θάλαππη καὶ ὀδοπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν
 ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκευάσεν· ὥστε τὰ ἔξω ἐπέ-
 ταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἦπτον τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα
 φύσας, τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προστάξει μοι δοκεῖ ὁ θεός.
- 24 Εἰδὼς δὲ ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσε καὶ προσέταξε τὴν τῶν
 νεογνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνά βρέφη πλεῖον
 25 αὐτῇ ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρὶ. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσενεχθέντα
 τῇ γυναικὶ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεὸς ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν οὐ
 κάκιόν ἐστι φοβεράν εἶναι τὴν ψυχὴν πλεῖον μέρος καὶ τοῦ φόβου
 ἐδάσατο τῇ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρὶ, εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐτὴ δεήσει,
 εἰάν τις ἀδικῇ, τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὐτὴ πλεῖον μέρος τοῦ
 26 θράσους ἐδάσατο· ὅτι δ' ἀμφοτέροις δεῖ καὶ δίδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν
 μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκεν. ὥστε
 οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρρεν τούτων
 27 πλεονεκτεῖ. *καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι ὧν δεῖ εἰς τὸ μέσον ἀμφο-
 τέροις κατέθηκε, καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς ὀπίτερος ἂν ἢ
 βελτιῶν, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι*
- 28 *τούτου τοῦ ἀγαθοῦ.* διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταῦτα
 ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι, διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων καὶ
 τὸ ζεύγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῷ γεγένηται, ἢ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται τὸ
 29 ἕτερον δυνάμενον. ταῦτα δέ, ἔφη, δεῖ ἡμᾶς, ὦ γυναῖ, εἰδότας ἅ
 ἑκατέρῳ ἡμῶν προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πειραῖσθαι ὅπως ὡς βέλτι-
 στα τὰ προσήκοντα ἑκάτερον ἡμῶν διαπραττεσθαι.
- 30 Συνεπαινεῖ δὲ ἔφη φάναι, καὶ ὁ νόμος αὐτά, συζευγνύς ἄνδρα
 καὶ γυναῖκα. καὶ κοινωνοὺς ὡσπερ/ τῶν τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν,
 οὗτο καὶ ὁ νόμος τοῦ οἴκου κοινωνοὺς καθίστησι. καὶ καλὰ δὲ εἶναι
 ὁ νόμος ἀποδείκνυσιν ἃ καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἑκάτερον μᾶλλον δύνα-
 σθαι. τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ
 31 ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. εἰ δέ τις παρ' ἃ
 θεὸς ἔφυσεν ποιεῖ, ἴσως τι καὶ ἀτακτῶν τοὺς θεοὺς οὐ λήθει καὶ δί-
 κην δίδωσιν ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἑαυτοῦ ἢ πράττων τὰ τῆς γυναι-
 κὸς ἔργα.
- 32 Δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ ἡ τῶν μελιτῶν ἡγεμῶν τοιαῦτα ἔργα
 ὑπὸ τοῦ θεοῦ προσεταγμένα διαπονεῖσθαι. Καὶ ποῖα δὲ, ἔφη ἐκείνη,

ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελιτῶν ἡγεμὼν ἔξομοιοῦται τοῖς ἔργοις οἷς ἐμὲ
 δεῖ πράττειν; Ὅτι, ἔφην ἐγώ, ἐκείνη γε ἐν τῷ σμήνει μένουσα οὐκ ἔξ
 33 ἄρογους τὰς μελίττας εἶναι, ἀλλ' ἄς μὲν δεῖ ἔξω ἐργάζεσθαι ἐκπέμπει
 ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἃ ἂν αὐτῶν ἐκάστη εἰσφέρει οἶδέ τε καὶ δέχεται, καὶ
 σώζει ταῦτ' ἔστ' ἂν δέη χρῆσθαι. Ἐπειδὰν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆσθαι ἦκη,
 διανέμει τὸ δίκαιον ἐκάστη. καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον δ' ἔξυφαινομένοις κη
 34 ρίοις, ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνηται, καὶ τοῦ γιγνομέ-
 νου τόκου ἐπιμελεῖται ὡς ἐκτρέφεται· Ἐπειδὰν δὲ ἐκτραφῆ καὶ ἀξιοε-
 ροὶ οἱ νεοττοὶ γένωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τινὶ ἡγεμόνι.

Ἡ καὶ ἐμὲ οὖν, ἔφη ἡ γυνή, δεήσει ταῦτα ποιεῖν; Δεήσει μέντοι
 35 σε ἔφην ἐγώ ἔνδον τε μένειν καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰ-
 κητῶν, τούτους συνεκπέμπειν, οἷς δ' ἂν ἔνδον ἔργον ἐργαστέον, τού-
 των σοὶ ἐπιστατητέον καὶ τά τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, καὶ ἃ μὲν
 36 ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν, σοὶ διανεμητέον, ἃ δ' ἂν περιττεύειν δέη προ-
 νοητέον καὶ φυλακτέον, ὅπως μὴ ἢ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη
 εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται. καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοι, ἐπιμελητέον
 ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίγνηται. καὶ ὅ γε ξηρὸς σίτος, ὅπως καλῶς ἐδώ-
 διμος γίγνηται ἐπιμελητέον.

Ἐν μέντοι τῶν σοὶ προσηκόντων, ἔφην ἐγώ ἐπιμελημάτων ἴσως
 37 ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι ὅς ἂν κάμνη τῶν οἰκητῶν τούτου σοὶ
 ἐπιμελητέον πάντως ὅπως θεραπεύηται. Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, ἐπιχαρι-
 τώτατον μὲν οὖν, ἢν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εὔσε-
 σθαι καὶ εὐνοῦστεροὶ ἢ πρόσθεν ἔσσεσθαι. καὶ ἐγώ, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος,
 38 ἀγασθεὶς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν εἶπον. Ἐγὼ γε, ὦ γύναι, διὰ τοιαύτας
 τινὰς προνοίας καὶ τῆς ἐν τῷ σμήνει ἡγεμόνος αἱ μέλιτται οὕτω δια-
 τίθενται πρὸς αὐτήν, ὥστε ὅταν ἐκείνη ἐκλίπη, οὐδεμία οἶεται τῶν με-
 λιτῶν ἀπολειπτέον εἶναι, ἀλλ' ἔπονται πᾶσαι; καὶ ἡ γυνή μοι ἀπεκρί-
 39 νατο, θαυμάζοιμι, ἂν, ἔφη, εἰ μὴ πρὸς σὲ μᾶλλον τείνοι τὰ τοῦ ἡγεμό-
 νος ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ· ἢ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοία
 τις ἂν οἶμαι φαίνοιτο, εἰ μὴ σὺ γε ἐπιμελοῖτο ὅπως ἔξωθὲν τι εἰσφέ-
 ροιτο. Γελοία δ' αὖ, ἔφην ἐγώ, ἢ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοιτ' ἂν, εἰ μὴ εἴη
 40 ὅστις τὰ εἰσενεχθέντα σώζοι. οὐχ ὀρθῶς, ἔφην ἐγώ, οἱ εἰς τὸν τετραμέ-
 νον πύθον ἀντλεῖν λεγόμενοι ὡς οἰκτιρόνται, ὅτι μάτην πονεῖν δοκοῦ-
 σι; Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, καὶ γὰρ τλήμονές εἰσιν, εἰ τοῦτο γε ποιοῦσιν.

Ἄλλαι δέ τοι, ἔφην ἐγώ, ἴδια ἐπιμέλειαί, ὦ γύναι, ἠδεῖαί σοι
 41 γίγονται, ὅποταν ἀνεπιστήμονα ταλασίας λαβοῦσα ἐπιστήμονα ποιή-

σης και διπλάσιον σοι ἀξίας γένηται, και ὁπόταν ἀνεπιστήμονα ταμεί-
 ας και διακονίας παραλαβοῦσα ἐπιστήμονα και πιστήν και διακονικὴν
 ποιησαμένη παντὸς ἀξίαν ἔχης και ὁπόταν τοὺς μὲν σὺφρονάς τε και
 ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ ἔξῃ σοι εὖ ποιῆσαι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνη-
 ται, ἔξῃ σοι κολάσαι.

42 Τὸ δὲ πάντων ἡδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς και ἐμὲ σὸν θε-
 ράποντα ποιήσῃ, και μὴ δέῃ σε φοβεῖσθαι μὴ προοῦσης τῆς ἡλικίας
 ἀτιμότερα ἐν τῷ οἴκῳ γένη, ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι πρεσβυτέρα γιγνομέ-
 νη, ὅσῳ ἂν ἐμοὶ κοινωνὸς και παισὶν οἴκου φύλαξ ἀμείνων γίγνη το-
 σούτῳ και τιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ ἔσει, τὰ γὰρ *καλά τε κάγαθά*, ἐγὼ
 ἔφην, *οὐ διὰ τὰς ὠραιότητας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς εἰς τὸν βίον*
τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται. τοιαῦτα μὲν, ὃ Σώκρατες, δοκῶ μεμνη-
 σθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα διαλεχθεῖς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν VIII

Ἡ τάξις εἶναι ἡ βάσις τῆς εὐτυχίας τοῦ οἴκου.

1 Ἡ και ἐπέγγως τι, ὃ Ἰσχύμαχε, ἔφην ἐγὼ, ἐκ τούτων αὐτὴν
 κεινημένην μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; Ναι μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύ-
 μαχος, και δηχθεῖσάν γε οἶδα αὐτὴν και ἐρυθρίασασαν σφόδρα ὅτι
 τῶν εἰσενεχθέντων τι αἰτήσαντος ἐμοῦ οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. Και ἐγὼ
 2 μὲν τοι ἰδὼν ἀχθεσθεῖσαν αὐτὴν εἶπον. Μηδέν τι, ἔφην, ἀθυμῆσης, ὃ
 γύναι, ὅτι οὐκ ἔχεις δοῦναι ὃ σε αἰτῶν τυγχάνω· ἔστι μὲν γὰρ
 πενία αὐτῆ σαφῆς, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι· ἀλυπότερα δὲ αὐτῆ
 ἢ ἔνδεια τὸν ζητοῦντά τι μὴ δύνασθαι λαβεῖν ἢ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ζη-
 τεῖν, εἰδότα ὅτι οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφην ἐγὼ, τούτων οὐ σὺ αἰτία,
 ἀλλ' ἐγὼ οὐ τάξας σοι παρέδωκα ὅπου χρῆ ἕκαστα κεῖσθαι, ὅπως εἰδῆς,
 ὅπου τε δεῖ τιθέναι και ὁπόθεν λαμβάνειν.

3 Ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως, ὃ γύναι, οὐτ' εὐχρηστον οὐτε καλὸν
 ἀνθρώποις ὡς τάξις, και γὰρ, χορὸς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενός ἐστιν.
 ἀλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅτι ἂν τύχῃ ἕκαστος, ταραχὴ τις φαίνεται και
 θεᾶσθαι ἀτεροπές, ὅταν δὲ τεταγμένως παρίωσι και φθέγγονται, ἅμα
 οἱ αὐτοὶ οὗτοι και ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι και ἀξιάκουστοι.

4 Και στρατιά γε, ἔφην ἐγὼ, ὃ γύναι, ἄτακτος μὲν οὔσα ταραχω-

δέσφατον, και τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτότατον, τοῖς δὲ φίλοις ἀγλευ-
 κέστατον ὄρεῖν και ἀρηρητότατον, ὄνος ὄμοῦ, ὄπλίτης, σκευοφόρος, ψι-
 λός, ἱππεύς ἄμαξα. πῶς γὰρ ἄν πορευθεῖσαν ἔχοντες οὕτως; ἐπικωλύ-
 σουσιν ἀλλήλους, ὄ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὄ δὲ τρέχων τὸν ἔστη-
 κότα, ἡ δὲ ἄμαξα τὸν ἱππέα, ὄ δὲ ὄνος τὴν ἄμαξαν, ὄ δὲ σκευοφόρος
 τὸν ὄπλίτην· εἰ δὲ και μάχεσθαι δέοι, πῶς ἄν οὕτως ἔχοντες μαχέσαιν- 5
 το; οἷς γὰρ ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς ἐπιόντας φεύγειν, οὕτοι ἱκανοί εἰσι
 φεύγοντες καταπατήσαι τοὺς ὄπλα ἔχοντας. τεταγμένη δὲ στρατιά κάλ-
 λιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχειρωτότατον δὲ τοῖς πολεμίοις. τίς 6
 μὲν γὰρ οὐκ ἄν φίλος ἡδέως θεάσαιτο ὄπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πο-
 ρευομένους, τίς δ' οὐκ ἄν θαυμάσειεν ἱππέας κατὰ τάξεις ἐλαύνοντας
 τίς δ' οὐκ ἄν πολέμιος φοβηθεῖ ἰδὼν διευκρινημένους ὄπλίτας, ἱπ-
 πέας πελταστὰς, τοξότας σφενδονήτας και τοῖς ἄρχουσι τεταγμένως
 ἐπομένους; ἀλλὰ και πορευομένων ἐν τάξει, κὰν πολλὰι μυριάδες 7
 ὄσιν ὄμοίως ὄσπερ εἰς ἔκαστος καθ' ἡσυχίαν πάντες πορεύονται· εἰς
 γὰρ τὸ κενούμενον αἰεὶ οἱ ὄπισθεν ἐπέρχονται.

Και τριῆρης δὲ τοι ἡ σεσαγμένη ἀνθρώπων δια τί ἄλλο φοβερόν 8
 ἔστι πολεμίοις ἡ φίλοις ἀξιοθέατον ἡ ὄτι ταχὺ πλεῖ; δια τί δὲ ἄλλο
 ἄλυποι ἀλλήλοις εἰσὶν οἱ ἐμπλέοντες ἡ διότι ἐν τάξει μὲν κάθηται, ἐν
 τάξει δὲ προνεύουσιν, ἐν τάξει δ' ἀναπίπτουσιν, ἐν τάξει δ' ἐμβαί-
 νουσι και ἐκβαίνουσιν;

*Ἡ δ' ἀταξία ὄμοίον τι μοι δοκεῖ εἶναι οἷον περ εἰ γεωρ- 9
 γὸς ὄμοῦ ἐμβάλοι κριθὰς και πυροὺς και ὄσπρια. κἀπειτα
 ὄπότε δέοι, ἡ μάξης, ἡ ἄρτου, ἡ ὄφου διαλέγειν δέοι αὐτῶ ἀντι
 τοῦ λαβόντα διευκρινημένοις χρῆσθαι.*

Και σὺ οὖν, ὄ γύναι, εἰ τοῦ μὲν ταράχου τούτου μὴ δέοιο, βού- 10
 λιοιο δ' ἀκριβῶς διοικεῖν τὰ ὄντα εἰδέναι και τῶν ὄντων εὐπόρως λαμ-
 βάνουσα ὄτω ἄν δέη χρῆσθαι, και ἐμοί, ἐάν τι αἰτῶ, ἐν χάριτι διδό-
 ναι χῶραν τε δοκιμασόμεθα τὴν προσήκουσαν ἐκάστης ἔχειν, και ἐν
 ταύτη θέντες διδάξωμεν τὴν διάκονον λαμβάνειν τε ἐντεῦθεν και κα-
 τατιθέναι πάλιν εἰς ταύτην· και οὕτως εἰσόμεθα τὰ τε σῶα ὄντα και
 τὰ μὴ· ἡ γὰρ χῶρα αὐτὴ τὸ μὴ ὄν ποθήσει, και τὸ δεδόμενον
 θεραπείας ἐξετάσει ἡ ὄψις, και τὸ εἰδέναι ὄπου ἔκαστόν ἐστι
 ταχὺ ἐγχειρεῖ, ὄστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι.

Καλλίστην δὲ ποτε και ἀκριβεστάτην ἔδοξα σκευῶν τάξιν ἰδεῖν, 11
 ὄ Σώκρατες, εἰσβάς ἐπὶ θέαν εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ Φοινικῶν.

12 πλείστα γὰρ σκευὴ ἐν μικροτάτῳ ἀγγεῖῳ διακεχωρισμένα ἐθεασάμην.
 διὰ πολλῶν μὲν γὰρ δήπου, ἔφη, ξυλίνοιον σκευῶν καὶ πλεκτῶν ὀρμί-
 ζεται ναῦς καὶ ἀνάγεται, διὰ πολλῶν δὲ τῶν κρεμαστῶν καλουμένων
 13 πλεῖ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν ἀνθρόπλισται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα,
 πολλὰ δὲ ὄπλα τοῖς ἀνδράσι συμπεριάγει, πάντα δὲ σκευὴ ὅσοισπερ ἐν
 οἰκίᾳ χρῶνται ἀνθρώποι τῇ συσσιτία ἐκάστη κομίζει· γέμει δὲ παρὰ
 14 πάντα φορτίων ὅσα ναύκληρος κέρδους ἕνεκα ἄγεται· καὶ ὅσα λέγω,
 ἔφη, ἐγὼ, πάντα οὐκ ἐν πολλῷ τινι μείζονι χώρῳ ἔκειτο ἢ ἐν δεκα-
 κλίῳ στέγῃ συμμέτρῳ. καὶ οὕτω κείμενα ἕκαστα κατενόησα ὡς οὔτε
 ἄλληλα ἐμποδίζει οὔτε μαστευτοῦ δεῖται οὔτε ἀσυσκευαστά ἐστίν οὔτε
 15 δυσλύτως ἔχει, ὥστε διατριβὴν παρέχειν, ὅταν τῷ ταχὺ δέη χρῆσθαι.
 τὸν δὲ τοῦ κυβερνήτου διάκονον, ὃς προφρεὺς τῆς νεῆς καλεῖται, οὕτως
 ἠῦρον ἐπιστάμενον ἐκάστων τὴν χώραν ὡς καὶ ἀπὸν ἂν εἴποι ὅπου
 ἕκαστα κείται καὶ ὀπόσα ἐστίν οὐδὲν ἦττον ἢ ὁ γράμματα ἐπιστάμε-
 16 νος εἴποι ἂν Σωκράτους καὶ ὀπόσα γράμματα καὶ ὅπου ἕκαστον τέ-
 τακται. εἶδον δέ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἕξετάζοντα τοῦτον αὐτὸν ἐν
 ἐν τῇ σχολῇ πάντα ὀπόσοις ἄρα δεῖ ἐν τῷ πλῶ χρῆσθαι. Θαυμάσας δέ,
 ἔφη, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἠρόμην τί πράττοι. ὁ δ' εἶπεν· Ἐπισκοπῶ,
 ἔφη, ὦ ξένε, εἴ τι συμβαίνοι γίγνεσθαι, πῶς κείται, ἔφη, τὰ ἐν τῇ
 17 νηϊ, ἢ εἴ τι ἀποστατεῖ ἢ εἰ δυστραπέλως τι σύγκειται. οὐ γάρ, ἔφη,
 ἐγχωρεῖ, ὅταν χειμάζῃ ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάττῃ, οὔτε μαστεύειν ὅτου
 ἂν δέη οὔτε δυστραπέλως ἔχον διδόναι. ἀπειλεῖ γὰρ ὁ θεὸς καὶ κο-
 λάζει τοὺς βλάκας. εἰ δὲ μόνον μὴ ἀπολέσῃ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας,
 πάνυ ἀγαπητόν· εἰ δὲ καὶ πάνυ καλῶς ὑπηρετοῦντας σώζῃ, πολλὴ
 χάρις, ἔφη, τοῖς θεοῖς.

17 Ἐγὼ οὖν κατιδὼν ταύτην τὴν ἀκρίβειαν τῆς κατασκευῆς ἔλεγον
 τῇ γυναικί ὅτι πάνυ ἂν ἡμῶν εἴη βλακικόν, εἰ οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις
 καὶ μικροῖς οὕσι χώρας εὐρίσκουσι, καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς ὅμως σώ-
 ζουσι τὴν τάξιν, καὶ ὑπερφοβούμενοι ὅμως εὐρίσκουσι τὸ δέον λαμβά-
 νειν, ἡμεῖς δὲ καὶ διηρημένων ἐκάστοις θηκῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ μεγάλων
 καὶ βεβηκυίας τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ, εἰ μὴ εὐρήσομεν καλὴν καὶ
 18 εὐεῦρετον χώραν ἐκάστοις αὐτῶν, πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἀσυνεσία
 εἴη; ὡς μὲν δὴ ἀγαθὸν τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν καὶ ὡς ῥάδιον
 19 χώραν ἐκάστοις αὐτῶν εὐρεῖν ἐν οἰκίᾳ θεῖναι ὡς ἐκάστης συμφέρει
 εἴρηται· ὡς δὲ καλὸν φαίνεται, ἐπειδὰν ὑποδήματα ἐφεξῆς κέηται,
 κἂν ὀποῖα ἦ, καλὸν δὲ ἱμάτια κεχωρισμένα ἰδεῖν, κἂν ὀποῖα ἦ, κα-

λὸν δὲ στρώματα, καλὸν δὲ χαλκία, καλὸν δὲ τὰ ἀμφὶ τραπέζας, καλὸν δὲ καὶ ὁ πάντων καταγελάσειεν ἂν μάλιστα οὐχ ὁ σεμνός, ἀλλ' ὁ κομψός, ὅτι καὶ χύτρας φημί εὐρυθυμον φαίνεσθαι εὐκρινῶς κειμένας· τὰ δὲ ἄλλα ἤδη που ἀπὸ τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται κατὰ κό- 20
σμον κείμενα· χορὸς γὰρ σκευῶν ἕκαστα φαίνεται, καὶ τὸ μέσον δὲ τούτων καλὸν φαίνεται, ἐκποδῶν ἑκάστου κειμένου· ὡσπερ καὶ κύκλιος χορὸς οὐ μόνον αὐτὸς καλὸν θέαμά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καλὸν καὶ καθαρὸν φαίνεται.

Εἰ δ' ἀληθῆ ταῦτα λέγω, ἔξεστιν, ἔφην, ὦ γύναι, καὶ πείραν 21
λαμβάνειν αὐτῶν οὔτε τι ζημιωθέντας οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας.
Ἄλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ ἀθυμῆσαι, ὦ γύναι, ἔφην ἐγώ, ὡς χαλεπὸν εὐρεῖν τὸν μαθησόμενόν τε τὰς χώρας καὶ μεμνησόμενον καταχωρίζειν ἕκαστα. Ἰσμεν γὰρ δήπου ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν ἅπαντα ἔχει ἢ 22
πᾶσα πόλις, ἀλλ' ὅμως, ὅποῖον ἂν τῶν οἰκετῶν κελύσης ποιούμενόν τί σοι ἐξ ἀγορᾶς ἐνεργεῖν, οὐδεὶς ἀπορήσει, ἀλλὰ πᾶς εἰδὼς φανεῖται ὅποι χρῆ ἐλθόντα λαβεῖν ἕκαστα· τούτου μέντοι ἔφην ἐγώ, οὐδὲν ἄλλο αἰτιόν ἐστιν ἢ ὅτι ἐν χώρᾳ κεῖται τεταγμένη. ἄνθρωπον δέ γε 23
ζητῶν, καὶ ταῦτα ἐνίοτε ἀντιζητοῦντα, πολλάκις ἂν τις πρότερον πρὶν εὐρεῖν ἀπείποι καὶ τούτου δ' αὐ οὐδὲν ἄλλο αἰτιόν ἐστιν ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν. Περὶ μὲν δὴ τάξεως σκευῶν καὶ χρήσεως τοιαῦτα αὐτῇ διαλεχθεὶς δοκῶ μεμνησθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

Ἡ οἰκοδέσποινα ψυχὴ τοῦ οἴκου.

Καὶ τί δή; ἢ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, πῶς τι 1
ἐπακουεῖν ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; Τί δέ, εἰ μὴ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι καὶ φανερὰ ἦν ἡδομένη ἰσχυρῶς; ὡσπερ ἐξ ἀιμηχανίας εὐπορίαν τινὰ ἠύσρηκῆα καὶ ἐδεῖτο μου ὡς τάχιστα ἤπερ ἔλεγον διατάξαι. Καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε διέταξας αὐτῇ; Τί δέ, εἰ 2
μὴ τῆς γε οἰκίας τὴν δύναμιν ἐδοξέ μοι πρῶτον ἐπιδειξαι αὐτῇ. Οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα φηροδόμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα ὅπως ἀγγεία ὡς συμφορότατα ἢ

τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἕσσεσθαι, ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρόποντα εἶναι ἐν ἑκάστῳ.

3 Ὁ μὲν γὰρ θάλαμος ἐν ὄχυρῳ ὦν τὰ πλεῖστα ἄξια καὶ στρώ-
ματα καὶ σκευὴ παρεκάλει, τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγνῶν τὸν σῖτον, τὰ δὲ
4 ψυχεῖνὰ τὸν οἶνον, τὰ δὲ φανὰ ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τε καὶ σκευὴ
5 ἐστί. καὶ διαιτητήρια δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλλω-
πισμένα τοῦ μὲν θέρους ἔχειν ψυχεῖνά, τοῦ δὲ χειμῶνος ἄλεινά. καὶ
6 σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξα αὐτῇ, ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέ-
πταται, ὥστε εὐδηλον εἶναι ὅτι χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέ-
ρους εὐσίκιος.

6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διήλθομεν, ἔφη, οὕτω δὴ ἤδη κατὰ φυλὰς διεκρί-
νομεν τὰ ἐπιπλα. Ἡρχόμεθα δὲ πρῶτον, ἔφη, ἀθροίζοντες, οἷς ἀμφὶ
7 θυσίας χρώμεθα. μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικὸς τὸν εἰς ἑορτὰς διηροῦ-
μεν, ἐσθῆτα ἀνδρὸς τὴν εἰς ἑορτὰς καὶ πόλεμον, καὶ στρώματα ἐν γυ-
8 ναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνίτιδι, ὑποδήματα γυναικεῖα, ὑποδή-
9 ματα ἀνδρεῖα. ὅπλων ἄλλη φυλή, ἄλλη ταλασιουργικῶν ὀργάνων,
10 ἄλλη σιτοποιικῶν, ἄλλη ὀψοποιικῶν, ἄλλη τῶν ἀμφὶ λουτρόν, ἄλλη
ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τραπέζας. καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν.
οἷς τε ἀεὶ δεῖ χρεῖσθαι καὶ τὰ θοινητικά.

8 Χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα δαπανώμενα ὀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ
9 τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν, οὕτω γὰρ ἦττον λανθάνει
ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται. ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλὰς
10 τὰ ἐπιπλα, εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηνέγκαμεν· μετὰ
11 δὲ τοῦτο ὅσοις μὲν τῶν σκευῶν καθ' ἡμέραν χρῶνται οἱ οἰκέται, οἷον
σιτοποιικοῖς, ὀψοποιικοῖς αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δείξαντες, ὅπου δεῖ
12 τιθέναι παρεδώκαμεν καὶ ἐπετάξαμεν σῶα παρέχειν· ὅσοις δ' εἰς ἑορ-
13 τὰς ἢ ξενοδοχίας χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνον πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ
14 ταμίᾳ παρεδώκαμεν καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν καὶ ἀπαριθμήσαν-
τες καὶ γραψάμενοι ἕκαστα, εἶπομεν αὐτῇ δίδόναι τούτων ὅτω δέοι
15 ἕκαστον, καὶ μεμνήσθαι ὅ τι ἂν τῷ διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατα-
16 τιθέναι πάλιν ὅθενπερ ἂν ἕκαστα λαμβάνῃ.

11 Τὴν δὲ ταμίαν ἐποιησάμεθα ἐπισκεψάμενοι ἥτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι
ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου καὶ ἀνδρῶν συνου-
σίας, πρὸς τούτοις δὲ ἢ τὸ μνημονικὸν ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν μή

τι κακὸν λάβη παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν ὅπως χαρίζομένη τι ἡμῖν ὑφ' ἡμῶν ἀνατιμῆσεται. ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοικῶς 12 ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' εὐφραينوίμεθα τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴη εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. καὶ τὸ προθυμεῖσθαι δὴ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδευόμεν αὐτὴν, ἐπιγινώσκειν αὐτὴν ποι- οῦντες καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῇ μεταδιδόντες. καὶ δικαιοσύνην δ' αὐτῇ 13 ἐνεποιούμεν, τιμωτέρους τιθέντες τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων καὶ ἐπι- δεικνύοντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τῶν ἀδί- κων· καὶ αὐτὴν δ' ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατετάττομεν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν εἶπον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τῇ γυναικὶ 14 ὅτι πάντων τούτων οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ αὐτὴ ἐπιμελήσεται ὅπως δια- μένη ἐκάστῳ ἢ τάξει. ἐδίδασκον δὲ αὐτὴν ὅτι καὶ ἐν ταῖς εὐνομουμέ- ναις πόλεσιν οὐκ ἀρκεῖν δοκεῖ τοῖς πολίταις, ἢν νόμους καλοὺς γρά- ψονται, ἀλλὰ καὶ νομοφύλακας προσαιροῦνται, οἵτινες ἐπισκοποῦντες τὸν μὲν ποιῶντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσιν, ἢν δέ τις παρὰ τοὺς νόμους 15 ποιῇ, ζημιουσι. νομίσει οὖν ἐκέλευον, ἔφη, τὴν γυναικὰ καὶ αὐτὴν νό- μοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι, καὶ ἐξετάζειν δέ, ὅταν δόξη αὐτῇ, τὰ σκευή, ὥσπερ ὁ φρουραρχὸς τὰς φυλακὰς ἐξετάζει καὶ δοκιμᾶζειν εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει, ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἵππεας δοκιμᾶζει, καὶ ἐπαινεῖν δὲ καὶ τιμᾶν ὥσπερ βασιλίσσαν τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς πα- ρούσης δυνάμεως, καὶ λουδορεῖν καὶ κολᾶζειν τὸν τούτων δεόμενον.

Πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδασκον αὐτὴν, ἔφη, ὡς οὐκ ἂν ἀχθοίτο δι- 16 καίως εἰ πλείω αὐτῇ πράγματα προστάττω ἢ τοῖς οἰκέταις περὶ τὰ κτήματα, ἐπιδεικνύων ὅτι τοῖς μὲν οἰκέταις μέτεσι τῶν δεσποσύνων χρημάτων τοσοῦτον ὅσον φέρειν ἢ θεραπεύειν ἢ φυλάττειν, χοῦσθαι δὲ οὐδενὶ αὐτῶν ἔξεστιν, ὅτω ἂν μὴ δῶ ὁ κύριος· δεσπότου δὲ ἅπαντά ἐστιν ὅτι ἂν βούληται ἐκάστῳ χοῦσθαι. ὅτω οὖν καὶ σφζωμένων με- 17 γίστη ὄνησις καὶ φθειρομένων μεγίστη βλάβη, τούτω καὶ τὴν ἐπιμέ- λειαν μάλιστα προσήκουσαν ἀπέφαινον.

Τί οὖν ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ πῶς σοι 18 ὑπήκουε; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ εἰπέ γε μοι, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐκ ὀρθῶς γινώσκομι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν διδάσκων ὅτι ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τῶν ὄντων. χαλεπώτερον γὰρ ἂν, ἔφη φάναι, εἰ αὐτῇ ἐπέταττον ἀμελεῖν τῶν ἑαυτῆς ἢ εἰ ἐπιμελεῖσθαι δεήσει τῶν οἰκειῶν ἀγαθῶν. πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ καὶ τέκνων ὄξον τὸ ἐπιμελεῖσθαι 19 τῇ σφζωρῶν τῶν ἑαυτοῖς ἢ ἀμελεῖν, οὕτω καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἴδια

όντα εὐφραίνει, ἥδιον τὸ ἐπιμελεῖσθαι νομίζειν ἔφη εἶναι τῇ σόφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Χ

Ἡ καλὴ διοίκησις τοῦ οἴκου ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἐμπρέποντα εἰς τὴν γυναῖκα καλλωπισμόν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Σωκράτης θαυμάζει τὴν ἐνάρετον σύζυγον τοῦ Ἰσχομάχου, οὗτος δὲ εἰς ἀπάντησιν διηγείται τίνι τρόπῳ ἀπέτρεψεν αὐτὴν ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῶν ψιμυθίων καὶ τὴν τάσιν τοῦ νὰ φαίνεται ὠραιότερα τοῦ πραγματικοῦ, μεθ' ὃ πρὸς διατήρησιν τῆς ὠραιότητος καὶ ὑγείας συνεβούλευσεν αὐτῇ τὰ κατωτέρω.

-
- 10 Συνεβούλευον δ' αὐτῇ μὴ δουλικῶς ἀεὶ καθῆσθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς πειρᾶσθαι δεσποτικῶς πρὸς μὲν τὸν ἴστων προστάσαν ὅ τι μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίσταιτο ἐπιδιδάξαι, ὅ τι δὲ χεῖρον ἐπιμαθεῖν ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ τὴν σιτοποιόν, παραστήναι δὲ καὶ ἀπομετρούση τῇ ταμίᾳ, περιελθεῖν δ' ἐπισκοπούμενην καὶ εἰ κατὰ χώραν ἔχει ἦν δεῖ
- 11 ἕκαστά. ταῦτα γὰρ ἐδόκει μοι ἅμα ἐπιμέλεια εἶναι καὶ περίπατος. ἀγαθὸν δὲ ἔφη εἶναι γυμνάσιον καὶ τὸ δεῦσαι καὶ μάξαι, καὶ ἱμάτια καὶ στρώματα ἀνασεῖσαι καὶ συνθεῖναι. γυμναζομένην δὲ ἔφη οὕτως ἂν καὶ ἔσθιειν ἥδιον καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον καὶ εὐχροωτέραν φαί-
- 12 νεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. καὶ ὄψις δέ, ὅποταν ἀνταγωνίζηται διακόνῳ καθαρωτέρα οὕσα πρεπόντως τε μᾶλλον ἠμφιεσμένη, κινητικὸν γίγνεται ἄλλως τε καὶ ὅποταν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ ἀντὶ τοῦ ἀναγκα-
- 13 ζομένην ὑπηρετεῖν. αἱ δ' ἀεὶ καθήμεναι σεμνῶς πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἐξαπατώσας κρίνεσθαι παρέχουσιν ἑαυτάς. καὶ νῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως, εὖ ἴσθι, ἡ γυνή μου κατεσκευασμένη βιοτεύει, ὥσπερ ἐγὼ ἐδίδασκον αὐτὴν καὶ ὥσπερ νῦν σοι λέγω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

Τὸ πρότυπον τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρός.

Ἐντεῦθεν δ' ἐγὼ εἶπον. ὦ Ἰσχύμαχε, τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν τῆς 1
 γυναικὸς ἔργων ἱκανῶς δοκῶ μοι ἀκηκοέναι τὴν πρώτην, καὶ ἄξιά γε
 πάνυ ἐπαίνου ἀμφοτέρων ὑμῶν. τὰ δ' αὖτὰ σὰ ἔργα, ἔφην ἐγὼ, ἤδη μοι
 λέγε, ἵνα σύ τε ἐφ' οἷς εὐδοκίμεις διηγησάμενος ἡσθήης κἀγὼ τὰ τοῦ
 καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρός ἔργα τελέως διακούσας καὶ καταμαθὼν, ἦν 2
 δύνωμαι, πολλήν σοι χάριν εἰδῶ. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφην ὁ Ἰσχύμαχος, καὶ
 πάνυ ἡδέως σοι, ὦ Σώκρατες, διηγῆσομαι ἢ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ, ἵνα 3
 καὶ μεταρροθμίσης με, ἐὰν τί σοι δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. Ἀλλ' ἐγὼ
 μὲν δὴ, ἔφην, πῶς ἂν δικαίως μεταρροθμίσαιμι ἄνδρα ἀπειρογασμένον
 καλόν τε κάγαθόν, καὶ ταῦτα ὧν ἀνὴρ ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ
 ἀερομετροεῖν καὶ τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον δοκοῦν εἶναι ἐγκλημα πέ- 4
 νης καλοῦμαι. καὶ πάνυ μεντᾶν, ὦ Ἰσχύμαχε, ἦν ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ τῷ
 ἐπικλήματι τούτῳ εἰ μὴ πρόφην ἀπαντήσας τῷ Νικίου τοῦ ἐπηλύτου
 ἵππῳ εἶδον πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατάς, πολλὴν δὲ λόγον
 ἐχόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ἤκουον· καὶ δῆτα ἠρόμην προσελθὼν τὸν 5
 ἵπποκόμον εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ. ὁ δὲ προσβλέψας με ὡς
 οὐδὲ ὑγαίνοντα τῷ ἐρωτήματι εἶπε. Πῶς δ' ἂν ἵππῳ χρήματα γέ- 6
 νοιτο; οὕτω δὴ ἐγὼ ἀνέκνυφα ἀκούσας ὅτι ἐστὶν ἄρα θεμιτὸν καὶ πέ-
 νητι ἵππῳ ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ τὴν ψυχὴν φύσει ἀγαθὴν ἔχοι. ὡς οὖν
 θεμιτὸν καὶ ἐμοὶ ἀγαθῷ ἀνδρὶ γενέσθαι διηγοῦ τελέως τὰ σὰ ἔργα,
 ἵνα ὅτι ἂν δύνωμαι ἀκούων καταμαθεῖν, πειρωῶμαι καὶ ἐγὼ σε ἀπὸ
 τῆς αὐτοῦ ἡμέρας ἀρξάμενος μιμῆσθαι. καὶ γὰρ ἀγαθὴ ἐστίν, ἔφην
 ἐγὼ, ἡμέρα ὡς ἀρετῆς ἀρχεσθαι. Σὺ μὲν παίζεις, ἔφην ὁ Ἰσχύμαχος, ὦ 7
 Σώκρατες, ἐγὼ δὲ ὅμως σοι διηγῆσομαι ἢ ἐγὼ ὅσον δύνωμαι πειρωῶμαι
 ἐπιτηδεύων διαπερᾶν τὸν βίον.

Ἐπεὶ γὰρ καταμαθηκέναι δοκῶ ὅτι οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις 8
 ἄνευ μὲν τοῦ γινώσκειν τε ἢ δεῖ ποιεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτα
 περαίνηται οὐ θεμιτὸν ἐποίησαν εὖ πράττειν. φρονίμοις δ' οὖσι καὶ
 ἐπιμελέσι τοῖς μὲν διδάσιν εὐδαιμονεῖν, τοῖς δ' οὐ, οὕτω δὴ ἐγὼ
 ἀρχομαι μὲν τοὺς θεοὺς θεραπεύων, πειρωῶμαι δὲ ποιεῖν ὡς ἂν
 θέμις ἦ μοι εὐχομένῳ καὶ ὑγιείας τυγχάνειν καὶ θώμης σώμα-

τος και τιμης εν πόλει και ευνοίας εν φίλοις και εν πολέμῳ καλῆς σωτηρίας και πλούτου καλῶς αυξομένου.

- 9 Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ταῦτα, Μέλει γὰρ δὴ σοι, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅπως πλουτῆς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχων πολλὰ ἔχῃς πράγματα τούτων ἐπιμελούμενος; Καὶ πάνυ γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, μέλει μοι τούτων ὧν ἐρωτᾷς· ἡδὺ γὰρ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, καὶ θεοὺς μεγαλείως τιμᾶν καὶ φίλους, ἦν τινος δέονται, ἐπωφελεῖν καὶ τὴν πόλιν μηδὲν τὸ κατ'
- 10 ἔμὲ χρήμασιν ἀκόσμητον εἶναι. Καὶ γὰρ καλὰ, ἔφηγ ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐστὶν ἃ σὺ λέγεις, καὶ δυνατοῦ γε ἰσχυρῶς ἀνδρός· πῶς γὰρ οὐ; ὅτε πολλοὶ μὲν εἰσὶν ἄνθρωποι οἳ οὐ δύνανται ζῆν ἄνευ τοῦ ἄλλων δεῖσθαι, πολλοὶ δὲ ἀγαπῶσιν, ἦν δύνωνται τὰ ἑαυτοῖς ἀρκούντα πορίζεσθαι. οἳ δὲ δὴ δυνάμενοι μὴ μόνον τὸν ἑαυτῶν οἶκον διοικεῖν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖν, ὥστε καὶ τὴν πόλιν κοσμεῖν καὶ τοὺς φίλους ἐπικουφίζειν, πῶς τούτους οὐχὶ βαθεῖς τε καὶ ἐρωμένους ἄν-
- 11 δρας χρῆ νομῖσαι; ἀλλὰ γὰρ ἐπαινεῖν μὲν, ἔφηγ ἐγώ, τοὺς τοιούτους πολλοὶ δυνάμεθα· σὺ δὲ μοι λέξον, ὦ Ἰσχόμαχε, ἀφ' ὧν περὶ ἤρξω, πῶς υἱείας ἐπιμελεῖ; πῶς τῆς τοῦ σώματος ῥώμης; πῶς θέμις εἶναι σοι καὶ ἐκ πολέμου καλῶς σφῆζεσθαι; τῆς δὲ χρηματίσεως καὶ μετὰ ταῦτα, ἔφηγ ἐγώ, ἀρκέσει ἀκούειν.
- 12 Ἄλλ' ἔστι μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων. ἐπεὶ γὰρ ἐσθίειν τις τὰ ἱκανὰ ἔχει, ἐκπονοῦντι μὲν ὀρθῶς μᾶλλον δοκεῖ μοι ἢ υἱεία· παραμένειν, ἐκπονοῦντι δὲ μᾶλλον ἢ ῥώμη προσγίγνεται. ἀσκοῦντι δὲ τὰ τοῦ πολέμου κάλλιον σφῆζεσθαι, ὀρθῶς δὲ ἐπιμελούμενῳ καὶ
- 13 μὴ καταμαλακισμένῳ μᾶλλον εἰκὸς τὸν οἶκον αὖξεσθαι. Ἄλλὰ μέχρῃ μὲν τούτου ἐπομαι, ἔφηγ ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅτι ἐκπονοῦντα φῆς καὶ ἐπιμελούμενον καὶ ἀσκοῦντα ἄνθρωπον μᾶλλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁποῖον δὲ πόνησιν χρῆσθαι πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην καὶ ὅπως ἀσκεῖς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ὅπως ἐπιμελεῖ τοῦ περιουσίαν ποιεῖν ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν καὶ πόλιν ἐπισχύειν, ταῦτα ἂν ἡδέως, ἔφηγ ἐγώ, πυθοίμην.
- 14 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἰσχόμαχος, ἀνίστασθαι μὲν ἐξ εὐνῆς εἰθισμαίην· ἂν ἔτι ἔνδον καταλαμβάνοιμι, εἴ τινα δεόμενος ἰδεῖν τυγχάνοιμι. κἄν μὲν τι κατὰ πόλιν δέη πράττειν, ταῦτα πραγματευόμενος περιπάτω τούτῳ χρῶμαι· ἦν δὲ μηδὲν ἀναγκαῖον ἢ κατὰ πόλιν, τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προάγει εἰς ἀγρόν, ἐγὼ δὲ περι-

πάτω χρώμαι τῇ εἰς ἀγρόν ὀδῶ ἴσως ἄμεινον, ὃ Σώκρατες, ἢ εἰ ἐν τῷ
 ξυστῷ περιπατοίην. ἐπειδὰν δὲ ἔλθω εἰς ἀγρόν, ἦν τέ μοι φυτεύοντες 16
 τυγχάνωσιν ἦν τε νειοποιοῦντες ἦν τε σπεύροντες ἦν τε καρπὸν προσ-
 κομίζοντες, ταῦτα ἐπισκεψάμενος, ὅπως ἕκαστα γίνεται, μεταρρυθμίζω
 εἰς ἕνα τι βέλτιον τοῦ παρόντος. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ ἀναβάς 17
 ἐπὶ τὸν ἵππον ἰππασάμην ἰππασίαν ὡς ἂν ἐγὼ δύνομαι ὁμοιοτάτην
 ταῖς ἐν τῷ πολέμῳ ἀναγκαίαις ἰππασίαις οὔτε πλαγίου οὔτε κατάν-
 τους οὔτε τάφρου οὔτε ὄχετοῦ ἀπεχόμενος, ὡς μέντοι δυνατόν ταῦτα
 ποιοῦντα ἐπιμέλομαι μὴ ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα 18
 γένηται, ὁ παῖς ἐξαλίσας τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπάγει, ἅμα φέρον
 ἀπὸ τοῦ χώρου ἦν τι δεώμεθα εἰς ἄστν. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βάδην,
 τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε ἀπεστλεγγισάμην. εἶτα δὲ ἀριστῶ, ὃ Σώ-
 κρατες, ὅσα μῆτε κενὸς μῆτε ἄγην πλήρης διημερεῦειν.

Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη ἐγὼ, ὃ Ἰσχόμαχε, ἀρεσκόντως γέ μοι ταῦ- 19
 τα ποιεῖς. τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνσκευασμένοις χρῆσθαι τοῖς
 τε πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν θάμην παρασκευάσμασι καὶ
 τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι καὶ ταῖς τοῦ πλούτου ἐπιμελείαις,
 ταῦτα πάντα ἀγαστά μοι δοκεῖ εἶναι. καὶ γὰρ ὅτι ὀρθῶς ἐκάστου 20
 τούτων ἐπιμελεῖ ἱκανὰ τεκμήρια παρέχει. ὑγιαίνοντά τε γὰρ καὶ ἐρω-
 μένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σὺν τοῖς θεοῖς σε ὀρῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἵππικω-
 τάτοις τε καὶ πλουσιωτάτοις λεγόμενόν σε ἐπιστάμεθα.

Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ ποιῶν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ὑπὸ πολλῶν πάννυ 21
 συκοφαντοῦμαι, σὺ δ' ἴσως φῶς με ἐρεῖν ὡς ὑπὸ πολλῶν καλὸς κάγα-
 θὸς κέκλημαι. Ἄλλὰ καὶ ἔμελλον σε ἐγὼ, ἔφη, ὃ Ἰσχόμαχε, τοῦτο 22
 ἐρήσεσθαι εἰ τίνα καὶ τούτου ἐπιμέλειαν ποιεῖ ὅπως δύνῃ λόγον διδό-
 ναι καὶ λαμβάνειν, ἦν τινὶ ποτε δέη. Οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφη, ὃ Σώ-
 κρατες, αὐτὰ ταῦτα διατελεῖν μελετῶν, ἀπολογεῖσθαι μὲν ὅτι οὐδένα
 ἀδικῶ, εὐ δὲ ποιῶ πολλοὺς ὅσον ἂν δύνομαι, κατηγορεῖν δὲ οὐ δοκῶ
 σοι μελετᾶν ἀνθρώπων, ἀδικούντας μὲν καὶ ἴδια πολλοὺς καὶ τὴν πόλιν
 καταμανθάνων τινάς, εὐ δὲ ποιοῦντας οὐδένα; Ἄλλ' εἰ καὶ ἐρμηνεύ- 23
 εἰν τοιαῦτα μελετᾷς, τοῦτό μοι, ἔφη ἐγὼ, ἔτι, ὃ Ἰσχόμαχε, δήλωσον.
 Οὐδὲν μὲν οὖν, ὃ Σώκρατες, παύομαι, ἔφη, λέγειν μελετῶν ἢ γὰρ
 κατηγοροῦντός τινος τῶν οἰκετῶν ἢ ἀπολογουμένου ἀκούσας ἐλέγχειν
 πειρῶμαι ἢ μέφομαι τίνα πρὸς τοὺς φίλους ἢ παινῶ ἢ διαλλάττω
 τινάς τῶν ἐπιτηδείων, πειρῶμενος διδάσκειν ὡς συμφέροι αὐτοῖς φί-
 λους εἶναι μᾶλλον ἢ διαφόρους· καὶ ἐν πολέμῳ δὲ ἐπιτιμῶμέν τινι, 24

στρατηγῶ συμπαρόντες, ἢ ἀπολογούμεθα ὑπὲρ του, εἴ τις ἀδίκως αἰτίαν ἔχει, ἢ κατηγοροῦμεν πρὸς ἀλλήλους, εἴ τις ἀδίκως τιμᾶται. πολλὰκις δὲ καὶ βουλόμενοι ἅ μὲν ἄν ἐπιθυμῶμεν πράττειν, ταῦτα ἐπαινοῦμεν, ἅ δ' ἄν μὴ βουλόμεθα πράττειν, ταῦτα μεμφόμεθα. ἦδη δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ διειλημμένως πολλάκις ἐκρίθην, ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. Ὑπὸ τοῦ, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε; ἐμὲ γὰρ δὴ τοῦτο ἐλάνθανεν. Ὑπὸ τῆς γυναικός, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγώ, ἀγωνίζει; Ὅταν ἀληθῆ λέγειν συμφέρῃ, πάνυ ἐπεικῶς, ὅταν δὲ ψευδῆ, τὸν ἥτιω λόγον, ὦ Σώκρατες, οὐ μὰ τὸν Δία οὐ δύναμαι κρείττω ποιεῖν· καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἴσως γάρ, ὦ Ἰσχόμαχε, τὸ ψεῦδος οὐ δύνασαι ἀληθὲς ποιεῖν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ XII—XIX

ΚΕΦ. XII.—Ὁ Σωκράτης φοβούμενος, μήπως ὁ Ἰσχόμαχος — ὡς ἐκ τῆς διαρκείας τῆς συνεντεύξεως—ἔχη νὰ ἐπιληφθῆ ἰδίων ὑποθέσεων, λέγει ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ πλέον ν' ἀπασχολῆ αὐτὸν ἐπὶ μακρόν, εἰς ὃ ὁ Ἰσχόμαχος ἀποκρίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρουσία του εἰς τὴν ἐξοχὴν, διότι ἔχει ἐκεῖ ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι διευθύνουν τὰς ἐργασίας καὶ ἐπιτηροῦν τοὺς ἐργάτας. Ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν σχετικῶς περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν τοιοῦτων ἐπιστατῶν (*ἐπιτρόπων*=διοικητῶν κτημάτων) καὶ ὁ Ἰσχόμαχος εἰς ἀπάντησιν λέγει ὅτι εἰς τὴν ὑπερσίαν ταύτην προσλαμβάνει μόνον ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι παρέχουν ἐγγύησιν ὅτι εἶναι ἐργατικοί, πιστοί, ἀφροσυνένοι καὶ ἐγκρατεῖς. Ἀναπτύσσει εἶτα πῶς διδάσκων καθιστᾷ αὐτοὺς πάντοτε καλυτέρους. Τέλος λέγει, ὅπως ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ οἰκοδέσποινα, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ ὁ οἰκοδεσπότης πρέπει πάντοτε νὰ ἐπαρχεινῆ, ἵνα ἀνακαλῆ εἰς τὸ κατῆκον πάντα σφαλόμενον.

ΚΕΦ. XIII.—Εἰς τοὺς ἐπιστάτας πρέπει νὰ ἀναπτύσσωμεν τὸν σκοπὸν παντὸς ἔργου, νὰ ὑποδεικνύωμεν τὸν κατάλληλον χρόνον δι' ἐκάστην ἐργασίαν καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ αὕτη ἐκτελεῖται. Πλὴν τούτου πρέπει νὰ διδάξωμεν αὐτοὺς τὴν τέχνην τοῦ ἀσκεῖν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων. Ὁ Ἰσχόμαχος λέγει πῶς αὐτὸς ἐπιτυγχάνει τὸ τοιοῦτον.

ΚΕΦ. XIV.—Τὸ χειρότερον ἐλάττωμα δι' εἶνα ἐπιστάτην εἶναι τὸ κλέπτειν. Ὁ Ἰσχόμαχος ἐργάζεται δραστηρίως νὰ ἐκριζώσῃ αὐτὸ ἐφαρμοζων πρὸς τοῦτο οὐ μόνον τοὺς πατρίους νόμους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσικοὺς, οὗς ἐξόχως ἐπαινεῖ. διότι δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζουσι τὰς κακὰς πράξεις μὲ τὸν φόβον τῆς ποινῆς, ἀλλὰ καὶ παρακινῶσι εἰς τὰ ἀγαθὸν ὑποσχόμενοι ἀμοιβὰς διὰ τὰς καλὰς πράξεις.

ΚΕΦ. XV.—Ὁ Ἰσχόμαχος, παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ Σωκράτους νὰ ὁμιλήσῃ περὶ γεωργικῆς, ἀρχεται λέγων ὅτι αὕτη εἶναι εὐκολωτάτη εἰς ἐκ-

μάθησιν, διότι οἱ γεωργοί, ὡς ἄνθρωποι ἀπλοῖκοί, ἀποκρίνονται φιλοφρόνως καὶ προθύμως εἰς τὰς ὑποβαλλομένας αὐτοῖς ἐρωτήσεις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀστούς, οἱ ὅποιοι εἴτε διότι ἀποβλέπουν εἰς τὸ κέρδος εἴτε ἀπὸ φθόνου ἀποκρύπτουν ζηλοτύπως τὰ μυστικά τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἐκ τῆς προεισαγωγῆς ταύτης γαλουχηθεὶς ὁ Σωκράτης παρακαλεῖ ἑωυρῶς τὸν Ἰσχύμαχον νὰ γνωρίσῃ εἰς αὐτὸν τοὺς κανόνας τῆς γεωργικῆς.

ΚΕΦ. XVI.— Ὁ Ἰσχύμαχος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους καὶ κατὰ τίνα τρόπον γίνεται τοῦτο ἀντιληπτόν. Ἀναπτύσσει εἰτα πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἀροτρίασις (νειοῦ=χωραφίου ἐκ νέου ἀροθέντος, ἀφοῦ ἔμεινε ἐπὶ τίνα χρόνον ἀγεώργητον), πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ ἀροτριῶνται αἱ γαῖαι καὶ νὰ καθαρίζωνται ἄπὸ τὰ χόρτα.

ΚΕΦ. XVII.— Ὁ Ἰσχύμαχος, ὁμιλῶν περὶ σποράς, λέγει ὅτι ὁ σῖτος πρέπει νὰ σπείρεται, ὅποταν τὸ ἔδαφος ἔχει ἀρκούντως ὑγρανθῆ ὑπὸ τῶν φθινοπωρινῶν βροχῶν· ὅθεν ὑπάρχουν σποραὶ πρόωροι, μέσαι καὶ ὄψιμοι. Ἐξακολουθῶν λέγει ὅτι εἰς τὰ ἀδύνατα ἐδάφη ἢ σπορὰ πρέπει νὰ γίνεται ἀραιότερα ἢ εἰς τὰ παχέα. Τέλος ἀναπτύσσει τὴν ὠφελιμότητα τοῦ σκαλισματος.

ΚΕΦ. XVIII.— Ὁ Ἰσχύμαχος περιγράφει τὰς ἐργασίας τὰς ἀφορούσας τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου, τὸν θερισμόν, τὸ ἀλώνισμα καὶ τὸ κοσκίνισμα. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Σωκράτης συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ἰσχυμάχου ὅτι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐκολωτάτη, παρατηρῶν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν τοῦ ἦσαν ἄγνωστα ὡς καὶ πρότερον.

ΚΕΦ. XIX.— Ὁ Ἰσχύμαχος ὁμιλεῖ περὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ εἰδικῶς περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὸν κύριον πλοῦτον τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἡ ἄμπελος, ἡ συκῆ καὶ ἡ ἐλαία. Ἀναπτύσσει περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐδάφους καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δέον νὰ φυτεύωνται τὰ δένδρα καὶ νὰ ἐνισχύωνται αἱ ρίζαι των. Ὁ Σωκράτης θαυμάζει καὶ πάλιν, διότι μανθάνει πάντα ταῦτα, θεωρῶν οὕτω βέβαιον ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ ἐκμάθῃ καὶ τοὺς κανόνας οἰασδόποτε ἄλλης τέχνης. Ὁ Ἰσχύμαχος εἰς ἀπάντησιν λέγει καὶ πάλιν ὅτι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐκολωτάτη καὶ δι' ὀλίγων παρδειγμάτων ἀποδεικνύει πῶς αὕτη διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τῆς Φύσεως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Χ Χ

Τὰ αἰτίαι τῆς ἀποτυχίας τῶν γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων

Ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ εἶπον. Πῶς οὖν, ὦ Ἰσχύμαχε, εἰ οὕτω γε καὶ 1
θάδιά ἐστι μαθεῖν τὰ περὶ τὴν γεωργίαν καὶ πάντες ὁμοίως ἴσασιν ἂ
δεῖ ποιεῖν, οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσι ὁμοίως, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν
ἀφθόνως τε ζῶσι καὶ περιττὰ ἔχουσιν, οἱ δ' οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα δύναν-
ταὶ πορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσιν. Ἐγὼ δὴ σοι λέξω, ὦ Σώ- 2

κρατες, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος· οὐ γὰρ ἡ ἐπιστήμη οὐδ' ἡ ἀνεπιστημοσύνη τῶν γεωργῶν ἔστιν ἡ ποιούσα τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δὲ ἀπόρους
 3 εἶναι· οὐδ' ἂν ἀκούσαις, ἔφη, λόγου οὕτω διαθέντος ὅτι διέφθαρται ὁ οἶκος, διότι οὐχ' ὁμαλῶς ὁ σπορεὺς ἔσπειρεν, οὐδ' ὅτι οὐκ ὀρθῶς τοὺς ὄρχους ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἀγνοήσας τις τὴν γῆν φέρουσαν ἀμπέλους ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὅτι ἀγαθόν ἐστι τῷ σπόρῳ νεὸν προεργάζεσθαι, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὡς ἀγαθόν ἐστι
 4 τῇ γῆ κόπρον μειγνύναι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔστιν ἀκοῦσαι, ἀνὴρ οὐ λαμβάνει σίτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς αὐτῷ σπείρηται ἢ ὡς κόπρος γίνηται. οὐδ' οἶνον ἔχει ἀνήρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς φυτεύσῃ ἀμπέλους, οὐδὲ αἰ οὔσαι ὅπως φέρωσιν αὐτῷ· οὐδὲ ἔλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει ἀνήρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται οὐδὲ ποιεῖ ὅπως ταῦτα ἔχη.
 5 τοιαῦτ', ἔφη, ἔστιν, ὦ Σώκρατες, ἃ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράττουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι ἠυρῆκεναι εἰς τὰ ἔργα.

6 Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔστιν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν ἔργων οὐ γνώμη διαφέροντες ἀλλήλων, οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χειρόνες εἰσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεία. ἃ γὰρ καὶ οἱ στρατηγοὶ γινώσκουσι πάντες καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ πλεῖστοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τῶν ἀρχόντων, οἱ δ' οὐ
 7 οἶον καὶ τόδε γινώσκουσιν ἅπαντες ὅτι διὰ πολεμίας πορευομένουσ βέλτιόν ἐστις τεταγμένους πορεύεσθαι οὕτως ὡς ἂν ἄριστα μάχιντο, εἰ δέοι. τοῦτο τοίνυν γινώσκοντες οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ
 8 ποιοῦσι. φυλακὰς ἅπαντες ἴσασιν ὅτι βέλτιόν ἐστι καθιστᾶναι καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς πρὸ τοῦ στρατοπέδου. ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται ὡς ἔχη οὕτως, οἱ δ' οὐκ ἐπιμελοῦνται.
 9 ὅταν τε αὐτὰ διὰ στενοπόρων ἴωσιν, οὐ πάνυ χαλεπὸν εὐρεῖν ὅστις οὐ γινώσκει ὅτι προκαταλαμβάνειν τὰ ἐπικάικρα κρεῖττον ἢ μή· ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται οὕτω ποιεῖν, οἱ δ' οὐ.

10 Ἄλλὰ καὶ κόπρον λέγουσι μὲν πάντες ὅτι ἄριστον εἰς γεωργίαν ἔστι καὶ ὄρωσι δὲ αὐτομάτην γινομένην· ὅμως δὲ καὶ ἀκριβοῦντες ὡς γίνεται, καὶ ῥᾶδιον ὄν πολλὴν ποιεῖν, οἱ μὲν καὶ τούτου ἐπιμε-
 11 λοῦνται ὅπως ἀθροίζηται, οἱ δὲ παραμελοῦσι. καίτοι ὕδωρ μὲν ὁ ἄνω θεὸς παρέχει, τὰ δὲ κοῖλα πάντα τέλματα γίνεται, ἡ γῆ δὲ ὕλην παντοίαν παρέχει· καθαίρειν δὲ δεῖ τὴν γῆν τὸν μέλλοντα σπείρειν· ἃ δ' ἐκποδῶν ἀναίρειται, ταῦτα εἴ τις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος ἦδη αὐτὸς ἂν ποιόη οἷς ἡ γῆ ἦδεται. ποῖα μὲν γὰρ ὕλη, ποῖα δὲ γῆ

ἐν ὕδατι στασίμῳ οὐ κόπος γίνεται ; καὶ ὅποσα δὲ θεραπείας δεῖται 12
ἢ γῆ, ὑγροτέρα τε οὕσα πρὸς τὸν σπόρον ἢ ἀλμωδεστέρα πρὸς φυ-
τεῖαν. καὶ ταῦτα γινώσκουσι μὲν πάντες καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐξάγεται
τάφροις καὶ ὡς ἡ ἄλμη κολάζεται μειγνυμένη πᾶσι τοῖς ἀνάλοιμοις καὶ
ὑγροῖς τε καὶ ξηροῖς. ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελοῦνται οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ.

Εἰ δέ τις παντάπασι ἀγνῶς εἴη τί δύναται φέρειν ἢ γῆ, καὶ 13
μήτε ἰδεῖν ἔχει καρπὸν μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε ὅτου ἀκοῦσαι τὴν
ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει, οὐ πολὺ μὲν ῥᾶον γῆς πείραν λαμβάνειν
παντὶ ἀνθρώπῳ ἢ ἵππῳ, πολὺ δὲ ῥᾶον ἢ ἀνθρώπου; οὐ γὰρ
ἔστιν ὅτι ἐπὶ ἀπάτῃ δείκνυσιν, ἀλλ' ἀπλῶς αὖτε δύναται καὶ
αὐτὸ μὴ σαφηνίζει τε καὶ ἀληθεύει. δοκεῖ δέ μοι ἢ γῆ τοὺς κακοὺς 14
τε κἀγαθοὺς τῷ εὐγνωστῷ καὶ εὐμαθῇ πάντα παρέχειν ἄριστα
ἐξετάζειν. οὐ γὰρ ὥσπερ τὰς ἄλλας τέχνας τοῖς μὴ ἐργαζομένοις ἔστι
προφασίσασθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται, γῆν δὲ πάντες οἴδασιν ὅτι εὖ
πάσχουσα εὖ ποιεῖ· ἀλλ' ἢ ἐν γῆ ἀργία ἐστὶ σαφῆς ψυχῆς κατη- 15
γορος κακῆς. ὡς μὲν γὰρ ἂν δύναίτο ἀνθρώπος ζῆν ἄνευ τῶν ἐπιτη-
δείων, οὐδεὶς τοῦτο αὐτὸς αὐτὸν πείθει· ὁ δὲ μήτε ἄλλην τέχνην χρη-
ματοποιὸν ἐπιστάμενος μήτε γεωργεῖν ἐθέλων φανερὸν ὅτι κλέπτων
ἢ ἀρπάζων ἢ προσαιτῶν διανοεῖται βιοτεῦειν ἢ παντάπασιν ἀλόγι-
στός ἐστι.

Μέγα δέ, ἔφη, διαφέρει εἰς τὸ λυσιτελεῖν γεωργίαν καὶ μὴ λυσι- 16
τελεῖν, ὅταν ὄντων ἐργαστήρων καὶ πλεόνων ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπι-
μέλειαν ὡς τὴν ὥραν αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ, οἱ ἐργάται ὧσιν, ὁ δὲ μὴ
ἐπιμελήται τούτου· ῥαδίως γὰρ ἀνὴρ εἰς παρὰ τοὺς δέκα διαφέρει
τῷ ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι, καὶ ἄλλος γε ἀνὴρ διαφέρει τῷ πρὸ τῆς ὥρας
ἀπιέναι. τὸ δὲ δι' ἂν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώ- 17
πους ῥαδίως τὸ ἡμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντός. ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς
ὀδοιπορίαις παρὰ στάδια διακόσια ἔστιν ὅτε τοῖς ἑκατὸν σταδίοις διή- 18
νεγκαν ἀλλήλων ἀνθρώποι τῷ τάχει, ἀμφοτέροι καὶ νέοι ὄντες καὶ
ὑγιαίνοντες, ὅταν ὁ μὲν πρῶτῃ ἐφ' ᾧπερ ὄρηται, βαδίζων, ὁ δὲ
ῥαστωρεύῃ τῇ ψυχῇ καὶ παρὰ κορήναις καὶ ὑπὸ σκιαῖς ἀναπαυόμενός
τε καὶ θεώμενος καὶ αὔρας θηρεῶν μαλακάς. οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς 19
ἔργοις πολὺ διαφέρουσιν εἰς τὸ ἀνύτειν οἱ πρῶττοντες ἐφ' ᾧπερ τετα-
γμένοι εἰσὶ, καὶ οἱ μὴ πρῶττοντες, ἀλλ' εὐρίσκοντες προφάσεις τοῦ
μὴ ἐργάζεσθαι καὶ ἐώμενοι ῥαδιουργεῖν. τὸ δὲ δι' ἂν καλῶς ἐργάζεσθαι 20
καὶ τὸ κακῶς ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα δι' ἂν τοσοῦτον διαφέρει, ὅσον

ἢ ὅλως ἐργάζεσθαι ἢ ὅλως ἀργὸν εἶναι. ὅταν σκαπτόντων, ἵνα ὕλης καθαράι αἱ ἄμπελοι γένωνται, οὕτω σκάπτωσιν ὥστε πλείω καὶ καλλίω τὴν ὕλην γίγνεσθαι, πῶς οὕτως οὐκ ἀργὸν ἂν φήσαιο εἶναι; 21 τὰ οὖν συντριβόντα τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ταῦτά ἐστιν ἢ αἱ λίαν ἀνεπισημοσύνη. τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελεῖς ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λυσιτελούντως πρὸς τὴν δαπάνην, ταῦτα οὐκέτι δεῖ θαυμάζειν ἐὰν ἀντὶ τῆς περιουσίας ἐνδειαν παρέχηται.

22 Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι δυναμένοις καὶ συντεταμένως γεωργοῦσιν ἀνυπικωτάτην χρημάτισιν ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ. οὐδέποτε γὰρ εἶα χῶρον ἐξειογασμένον ὠνεῖσθαι, ἀλλ' ὅστις ἢ δι' ἀμέλειαν ἢ δι' ἀδυναμίαν τῶν κεκτημένων 23 καὶ ἀργὸς καὶ ἀφύττετος εἶη, τοῦτον ὠνεῖσθαι παρήνει· τοὺς μὲν γὰρ ἐξειογασμένους ἔφη καὶ πολλοῦ ἀργυρίου γίγνεσθαι καὶ ἐπίδοσιν οὐκ ἔχειν· τοὺς δὲ μὴ ἔχοντας ἐπίδοσιν οὐδὲ ἡδονὰς ὁμοίας ἐνόμιζε παρέχειν, ἀλλὰ πᾶν κτήμα καὶ θρέμμα τὸ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἰὸν τοῦτο καὶ εὐφραίνειν μάλιστα ὄφειτο· οὐδὲ οὖν ἔχει πλείονα ἐπίδοσιν 24 ἢ χῶρος ἐξ ἀργοῦ πάμφορος γιγνόμενος. εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι τῆς ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου χώρους ἀξίους ἡμεῖς ἐποιήσαμεν. καὶ τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὕτω μὲν πολλοῦ ἀξίον τὸ ἐνθύμημα, οὕτω δὲ καὶ ῥᾶδιον μαθεῖν ὥστε νυνὶ ἀκούσας σὺ τοῦτο ἐμοὶ ὁμοίως ἐπιστάμενος ἄπει καὶ ἄλλον διδάξεις, ἐὰν βούλη.

25 Καὶ ὁ ἐμὸς δὲ πατήρ οὔτε ἔμαθε παρ' ἄλλου τοῦτο οὔτε μεριμνῶν ἠὔρεν, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπονίαν ἐπιθυμήσαι ἔφη τοιοῦτου χώρου ὅπως ἔχοι ὅ τι ποιήσῃ ἅμα καὶ ὠφελούμενος 26 ἠῶδοιτο. ἦν γὰρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φιλογεωργότατος Ἀθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ. καὶ ἐγὼ μέντοι ἀκούσας τοῦτο ἠρόμην αὐτόν. Πότερα δέ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὁπόσους ἐξειογάσατο χώρους ὁ πατήρ πάντας ἐκέκτητο ἢ καὶ ἀπεδίδοτο, εἰ πολὺ ἀργύριον εὐρίσκοι; Καὶ ἀπεδίδοτο νῆ Δι', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· ἀλλὰ ἄλλον τοι εὐθὺς 27 ἀντεωνεῖτο ἀργὸν διὰ τὴν φιλογεργίαν. Λέγεις, ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῷ ὄντι φύσει τὸν πατέρα φιλογεωργὸν εἶναι οὐδὲν ἥττον ἢ οἱ ἔμποροι φιλόσοιτοί εἰσι, καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν τὸν σίτον, ὅπου ἂν ἀκούσῃσι πλείστον εἶναι, ἐκεῖσε πλέουσιν ἐπ' αὐτόν 28 καὶ Αἰγαῖον καὶ Εὐξείνιον καὶ Σικελικὸν πόντον περῶντες· ἔπειτα δὲ λαβόντες ὁπόσον δύνανται πλείστον ἄγουσιν αὐτόν διὰ τῆς θαλάτ-

της, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐνθήμενοι, ἐν ᾧπερ αὐτοὶ πλέουσι. καὶ ὅταν δεηθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ εἰκῆ αὐτὸν ὅπου ἂν τύχωσιν ἀπέβαλον, ἀλλ' ὅπου ἂν ἀκούσῃσι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τὸν σίτον καὶ περὶ πλεί- 29
στον αὐτὸν ποιῶνται οἱ ἄνθρωποι, τούτοις αὐτὸν ἄγοντες παραδι-
δόασιν. καὶ ὁ σὸς δὲ πατήρ οὕτω πως ἔοικε φιλογέωργος εἶναι. πρὸς
ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος, Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐγὼ
δὲ καὶ φιλοικοδόμος νομίζω οὐδὲν ἦττον οἴτινες ἂν ἀποδιδῶνται
ἔξοικοδομοῦντες τὰς οἰκίας, εἴτ' ἄλλας οἰκοδομῶσι. Νῆ Δία, ἐγὼ δὲ
γέ σοι, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐπομόσας λέγω ἢ μὴν πιστεῦειν σοι φύσει
νομίζειν φιλεῖν ταῦτα πάντας, ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαι νομίζωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XXI

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προσόντα τοῦ ἄρχοντος καὶ ἐν γένει τοῦ διευθύνοντος ἐπιχειρήσεις.

Ἄταρ ἐννοῶ γε, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ὡς εὔ τῃ ὑποθέσει ὅλον 1
τὸν λόγον βοηθοῦντα παρέσχῃσαι. ὑπέθου γὰρ τὴν γεωργικὴν τέχνην
πασῶν εἶναι εὐμαθεστάτην, καὶ νῦν ἐγὼ ἐκ πάντων ὧν εἴρηκας τοῦτο
οὕτως ἔχειν παντάπασιν ὑπὸ σοῦ ἀναπέπεισμαι. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχό- 2
μαχος, ἀλλὰ τόδε τοι, ὦ Σώκρατες, τὸ πάσαις κοινὸν ταῖς πράξεσι καὶ
γεωργικῇ καὶ πολιτικῇ καὶ οἰκονομικῇ καὶ πολεμικῇ τὸ ἀρχικὸν εἶναι,
τοῦτο δὴ συνομολογῶ σοι ἐγὼ πολὺ διαφέρειν γνώμη τοὺς ἐτέρους
τῶν ἐτέρων· οἷον καὶ ἐν τριήρει, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι, καὶ δέη περῶν 3
ἡμερινούς πλοῦς ἐλαύνοντας, οἱ μὲν τῶν κελουσιῶν δύνανται τοιαῦτα
λέγειν καὶ ποιεῖν ὥστε ἀκονᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῷ ἐθε-
λοντὰς πονεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀγνώμονές εἰσιν, ὥστε πλείον ἢ ἐν διπλα-
σίῳ χρόνῳ τὸν αὐτὸν ἀνύτουσι πλοῦν, καὶ οἱ μὲν ἰδρῶντες καὶ ἔπαι-
νοῦντες ἀλλήλους, ὅ τε κελύων καὶ οἱ πευθόμενοι, ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ 4
ἀνιδρωτὶ ἦκουσι, μισοῦντες τὸν ἐπιστάτην καὶ μισούμενοι. καὶ τῶν
στρατηγῶν ταύτῃ διαφέρουσιν, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἐτέρων· οἱ μὲν γὰρ
οὔτε πονεῖν ἐθέλοντας οὔτε κινδυνεύειν παρέχονται πείθεσθαι τε
οὐκ ἀξιοῦντας οὐδ' ἐθέλοντας ὅσον ἂν μὴ ἀνάγκη ἦ, ἀλλὰ καὶ με-
γαλνομένους ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι· οἱ δὲ αὐτοὶ οὔτοι οὐδ' 5
αἰσχύνεσθαι ἐπισταμένους παρέχουσιν, ἦν τι τῶν αἰσχρῶν συμβαίη. οἱ
δ' αὖ θεῖοι καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἄρχοντες τοὺς αὐτοὺς τούτους,
πολλάκις δὲ καὶ ἄλλους παραλαμβάνοντες αἰσχρνομένους τε ἔχουσιν
αἰσχρὸν τι ποιεῖν καὶ πείθεσθαι οἰομένους βέλτιον εἶναι, καὶ ἀγαλλο-

- μένους τῷ πείθεσθαι ἕνα ἕκαστον καὶ σύμπαντας πονεῖν ὅταν δεήσῃ,
 6 οὐκ ἀθύμως πονοῦντας. ἀλλ' ὥσπερ ἰδιώταις ἐστὶν οἷς ἐγγίγνεται φι-
 λοπονία τις, οὕτω καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀρχόν-
 των ἐγγίγνεται καὶ τὸ φιλοπονεῖν καὶ τὸ φιλοτιμεῖσθαι ὀφθῆναι καλόν
 7 τι ποιοῦντας ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος· πρὸς ὄντινα δ' ἂν ἀρχοντα διατεθῶσιν
 οὕτως οἱ ἐπόμενοι, οὗτοι ἐρρωμένοι γε ἀρχοντες γίνονται, οὐ μὰ Δί'
 οὐχ οἱ ἂν αὐτῶν ἄριστα τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἔχωσι καὶ ἀκοντί-
 ζωσι καὶ τοξεύωσιν ἄριστα καὶ ἵππον ἄριστον ἔχοντες ὡς ἱππικώτατα
 ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύωσιν, ἀλλ' οἱ ἂν δύνωνται ἐμπουῆσαι
 τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι καὶ διὰ πυρὸς καὶ διὰ παντὸς
 8 κινδύνου. τούτους δὴ δικαίως ἂν τις καλοῖη μεγαλογνώμονας, ᾧ ἂν
 ταῦτα γινώσκοντες πολλοὶ ἔπονται, *καὶ μεγάλη χειρὶ εἰκότως οὗ-
 τος λέγοιτο πορεύεσθαι, οὗ ἂν τῇ γνώμῃ πολλαὶ χεῖρες ὑπηρε-
 τεῖν ἐθέλωσι, καὶ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἀνὴρ ὃς ἂν μεγάλα δύ-
 νηται γνώμῃ διαπραξασθαι μᾶλλον ἢ ῥώμῃ.*
- 9 Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰδίῳις ἔργοις, ἂν τε ἐπίτροπος ἢ ὁ ἐφεστη-
 κὼς ἂν τε καὶ ἐπιστάτης, ὃς ἂν δύνηται προθύμους καὶ ἐντεταμένους
 παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνεχεῖς, οὗτοι δὴ οἱ ἀνύπτοντες εἰσιν
 10 ἐπὶ τὰγαθὰ καὶ πολλὴν τὴν περιουσίαν ποιοῦντες. τοῦ δὲ δεσπότου
 ἐπιφανέντος, ὃ Σώκρατες, ἔφη, ἐπὶ τὸ ἔργον, ὅστις δύναται καὶ μέ-
 γιστα βλάψαι τὸν κακὸν τῶν ἐργατῶν καὶ μέγιστα τιμῆσαι τὸν πρό-
 θυμόν, εἰ μὴδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν οἱ ἐργάται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν οὐκ
 ἂν ἀγαίμην, ἀλλ' ὃν ἂν ἰδόντες κινήθῳσι καὶ μένος ἐκάστω ἐμπέσῃ
 τῶν ἐργατῶν καὶ φιλονικία πρὸς ἀλλήλους καὶ φιλοτιμία κρατιστεῦσαι
 11 ἐκάστω, τοῦτον ἐγὼ φαίην ἂν ἔχειν τι ἤθους βασιλικοῦ. καὶ ἔστι
 τοῦτον μέγιστον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐν παντὶ ἔργῳ ὅπου τι δι' ἀνθρώ-
 πων πράττεται, καὶ ἐν γεωργίᾳ δέ· οὐ μέντοι μὰ Δία τοῦτό γε ἔτι
 ἐγὼ λέγω ἰδόντα μαθεῖν εἶναι, οὐδ' ἄπαξ ἀκούσαντα, ἀλλὰ καὶ
 παιδείας δεῖν φημι τῷ ταῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι καὶ φύ-
 σεως ἀγαθῆς ὑπάρχειν, καὶ τὸ μέγιστον δὴ θεῖον γενέσθαι. οὐ
 12 γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ὄλον τουτὶ τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἶναι,
 ἀλλὰ θεῖον, τὸ ἐθέλοντων ἄρχειν· σαφῶς δὲ δίδοται τοῖς
 ἀληθινῶς σωφροσύνῃ τετελεσμένοις, ἃ δὲ ἀκόντων τυραν-
 νεῖν διδῶσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὃς ἂν ἠγῶνται ἀξίους εἶναι βιο-
 τεύειν, ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν Ἄδου λέγεται τὸν ἀεὶ χρόνον δια-
 τρεῖβειν φοβούμενος μὴ δις ἀποθάνῃ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

I. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΟΦΙΣΤΑΙ

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἤλθον εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν Σικελίαν ἄνδρες ἐξαιρετικῆς μορφώσεως καὶ εὐφυΐας, οἵτινες ὠνομάσθησαν σοφισταί, διότι ἐπηγγέλλοντο νὰ σοφίζωσι (νὰ καθιστῶσι σοφοὺς), ἤτοι νὰ ἐκπαιδεύωσιν ἐπὶ μισθῷ τοὺς νέους· ἦσαν λοιπὸν οἱ σοφισταὶ διδάσκαλοι ἐγκυκλίαν μαθημάτων καὶ μάλιστα τῆς διαλεκτικῆς καὶ ρητορικῆς, ἥτις εἰς δημοκρατικὰς πολιτείας εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Οἱ σπουδαιότεροι τούτων ἦσαν: Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης καὶ Γοργίας ὁ Λεοντίνος. Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ πράξις δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ καλὴ ἢ κακὴ, δικαία ἢ ἀδικος, ὅχι διότι εἶναι ἀληθῶς τοιαύτη, ἀλλὰ διότι τοιαύτην τὴν θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι ἐν τινι ὁρισμένῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ· οἱ νέοι ἄρα πρέπει νὰ ἀσκοῦνται εἰς τὴν ρητορικὴν, ἵνα δύνανται τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν καὶ τὰνάπαλιν. Ἄλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι, ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς ἐκαλλιέργουν τὸ πνεῦμα, ἐξ ἄλλου διὰ τῶν θεωριῶν των ἐκήρυσσον ἀρχὰς, αἵτινες ἀνήρουν πάντα ἡθικὸν νόμον, δι' ὃ καὶ προεκλήθη κατ' αὐτῶν ἀντίδρασις, ἧς ἀρχηγὸς ἐτάχθη ὁ Σωκράτης.

Ὁ Σωκράτης, υἱὸς τοῦ μαρμαρογλύπτου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μητρικῆς Φαιναρέτης, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 469 π.Χ. Νέος ἐξήσκησε τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς του μέχρι δὲ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος ἐσώζοντο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν δύο ἔργα τοῦ γλύπτου Σωκράτους, ἐν ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐν σύμπλεγμα τῶν τριῶν Χαρίτων. Ἄλλ' αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὰ γράμματα ἐγκατέλειπεν ἑνωρὶς τὴν σμίλην καὶ εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνικὰς μελέτας, οὕτω δὲ κατέστη κατὰ τὴν πολυθρόλητον τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ρῆσιν «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος».

Ἡ βῆσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους δὲν ἦτο ὁ κόσμος καὶ ἡ περιστοιχοῦσα φύσις, περὶ ἣ ἡσχολοῦντο οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ σύγχρο-

νοι φυσικοί φιλόσοφοι, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσις, ἣτις περιελαμβάνετο εἰς τὸ περίφημον γνωμικὸν « γ ν ὦ θ ι σ α υ τ ὅ ν », εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ δηλ. ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτὸν του, ἦτοι τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἐλλείψεις καὶ κακίας, γνωρίζων δὲ αὐτὰ νὰ προσπαθήσῃ διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὰ ἀποβάλλῃ, ἀντικαθιστῶν διὰ τῆς ἀρετῆς· ἦτο λοιπὸν ὁ Σωκράτης κοινωνιολόγος φιλόσοφος.

Ὁ Σωκράτης δὲν εἶχεν οὔτε ἰδιαίτερον διδασκῆριον οὔτε ὄρωλόγιον, οὔτε ἔδραν διδασκαλικὴν οὔτε, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐζητεῖ ἀμοιβὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σοφιστάς, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον παχυλοὺς μισθοὺς, ἀλλ' ἔξερχόμενος ἀπὸ βαθείας προῦας ἐκ τῆς οἰκίας του μετέβαιεν εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς παλαιστράς καὶ τὰ γυμνάσια, εἰς τὰς στοάς τῆς πόλεως καὶ ἐν γένει εἰς μέρη, ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ συναντήσῃ πολλοὺς πολίτας συγκεντρωμένους καὶ ἀνέπτυσε διάφορα θρησκευτικὰ, ἠθικὰ, κοινωνικὰ, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα (*).

Μέθοδος τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἦτο ἡ *διαλεκτικὴ*: δὲν ἀνέπτυσε δηλ. ἐν θέμα (π. χ. περὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας), ἐν συνεχεῖ λόγῳ ἀλλ' ἀπευθύνων ἐρωτήσεις καὶ λαμβάνων ἀποκρίσεις, ἀπεδείκνυε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπὶ τέλος ἐπειθε τὸν συνδιαλεγόμενον. Ἄλλοτε ὅμως ὁ Σωκράτης μετεχειρίζετο καὶ ἄλλον τρόπον συζητήσεως: ἐν ἀρχῇ προσεποιεῖτο ἐντελῶς ἄγνοιαν τοῦ περὶ οὗ ἐπρόκειτο ζητήματος καὶ ἀπηύθυνεν εἰς τὸν συνομιλητὴν του σχετικὰς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα ἐρωτήσεις, ἵνα δῆθεν φωτισθῇ· εἶτα ὅμως δι' ἄλλεπαλλήλων καὶ σκοπίμων ἐρωτήσεων ἔφερεν εἰς τοιαύτην σύγχυσιν καὶ ἀμνηχανίαν τὸν ἀντίπαλον, ὥστε οὗτος περιπίπτων ἀπὸ ἀντιφάσεως εἰς ἀντίφασιν περιήρχετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην του. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συζητήσεως εἶναι ἡ περίφημος *Σ ω κ ρ α τ ι κ ῆ* *Εἰ ρ ω ν εῖ α*, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο κυρίως ἐναντίον τῶν σοφιστῶν ὡς τὸ φοβερώτερον ὄπλον του.

1) «Αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἀδίκον τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας ἠγεῖτο καλοὺς ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραπώδεις ἂν δικαίως κεκλησθῆαι»· Ξενοφ. Ἀπομνημονεύματα I 1. 16.

Οὗτοι λοιπόν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄκροι δημοκρατικοὶ ἔγιναν οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ του· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν μαθητῶν του ἀνῆκον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, τινὲς δ' ἐκ τούτων, ὡς ὁ Ἄλκιβιάδης καὶ ὁ Κριτίας, ἔγιναν πρόξενοι μεγάλων κακῶν εἰς τὴν Πολιτείαν, ἐξαπατηρίσθη καὶ ὡς ἐχθρὸς τῆς Δημοκρατίας. Ὅθεν τῷ 399 τρεῖς ἐκ τῶν ἀκραιφνῶν δημοκρατικῶν, ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλιτος καὶ ὁ Λύκων κατηγοροῦσαν αὐτὸν ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους καὶ εἰσάγει νέους θεούς. Ὁ φιλόσοφος ἀπελογήθη θαυμασίως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης πρὸ τοῦ Δικαστηρίου καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητά του ἢ πλειοψηφία ὅμως τῶν δικαστῶν ἐκηρύχθη ἐναντίον του καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον.

Μετὰ τὴν καταδίκην του ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ· ἐκεῖ δὲ καθ' ἑκάστην ἤρχοντο οἱ μαθηταὶ του τεθλιμμένοι καὶ ἀπαρηγόρητοι καὶ συνεδιημέρευον μετ' αὐτοῦ, ὅστις ἀτάραχος ἀνέπτυσσεν εἰς αὐτοὺς διάφορα φιλοσοφικὰ θέματα καὶ ἰδίᾳ τὸ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶς ἐκ τῶν μαθητῶν του ὁ Κρίτων, ὅστις ἦτο πλούσιος, διὰ δωροδοκίας εἶχε πείσει τὸν δεσμοφύλακα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Σωκράτην νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς· ἀλλ' ὁ φιλόσοφος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τοῦ Κρίτων· διὰ πειστικωτάτων δὲ ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ πρῶτιστον καθήκον τοῦ καλοῦ πολίτου εἶναι νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος του καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων αὐτῆς. Οὕτω λοιπὸν ὁ μέγας φιλόσοφος ἔπιε τὸ κώνειον καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν (399 π. Χ.).

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ

Ὁ Οἰκονομικὸς τοῦ Ξενοφῶντος θεωρεῖται ὡς συμπλήρωμα τῶν Σωκρατικῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ συγγραφέως, ἦτοι τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους. Ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ Οἰκονομικῷ σκοπὸν ἔχει νὰ ἀνασκευάσῃ τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἰδίᾳ τῆς κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορίας⁽¹⁾,

1) Ἡ κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορία, δι' ἣν κατεδικάσθη ὁ φιλόσοφος εἰς θάνατον, εἶχε διατυπωθῆ οὕτως: *Ἄδικεῖ Σωκράτης, οὗς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέροντων ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων*» (Ξενοφ. Ἀπομν. I, 1, 1).

ὅτι δηλ. διέφθειρε τοὺς νέους, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὑστεροφημίαν τοῦ ἐναρέτου καὶ μεγάλου αὐτοῦ διδασκάλου. Ὅντως ἡ ἀπότομος ἀρχὴ τοῦ ἔργου «*Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιαύδε διαλεγομένου κλπ.*» διὰ τοῦ μεταβατικοῦ συνδέσμου *δέ*, φέρουσα ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τοὺς διαλόγους τῶν Ἀπομνημονευμάτων⁽¹⁾, ἀποδεικνύει οὐχὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοτελοῦς ἔργου, ἀλλὰ μέρος ἢ συνέχειαν ἄλλης συγγραφῆς. Ἐνῶ ὅμως ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι ὁ συγγραφεὺς περιορίζεται εἰς τὴν πιστὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἀπόδοσιν τῶν λόγων τοῦ διδασκάλου του, ἐν τῷ Οἰκονομικῷ ἀποδίδει τὰς σκέψεις τοῦ Σωκράτους μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας, μεθ' ὅσης καὶ ὁ Πλάτων ἀποδίδει τὰς Σωκρατικὰς γνώμας εἰς τοὺς διαλόγους του. Αἱ ἐν τῷ Οἰκονομικῷ δηλαδὴ ἀναφερόμεναι γνώμαι περὶ τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου εἶναι μὲν ἐν πολλοῖς σκέψεις τοῦ Σωκράτους, ἃς ὁ Ξενοφῶν ἤκουσε παρ' αὐτοῦ νέος κατὰ τὸν χρόνον τῆς μαθητείας του, διετύπωσεν ὅμως αὐτὰς κατὰ τρόπον ὑποκειμενικὸν βραδύτερον ἐν ἀνδρικήῃ ἡλικίᾳ, ὅτε εἶχε συνεπίκουρον καὶ τὴν κτηθεῖσαν πείραν ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου ἐν τῇ ἐπαύλει τῆς Σκιλλοῦντος, ἔνθα καὶ συνέγραψε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον του· πᾶσαι ἄρα αἱ ἐν τῷ Οἰκονομικῷ γνώμαι δέον νὰ θεωρηθῶσιν μᾶλλον ὡς γνώμαι αὐτοῦ τοῦ Ξενοφῶντος.

Ὁ Οἰκονομικὸς εἶναι διηρημένος εἰς δύο μέρη, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο αὐτοτελῶν διαλόγων, ὧν ὁ δεύτερος (κεφ. VII—XXI), ὁ διαλαμβάνων καὶ τὸ κύριον μέρος τοῦ ὅλου ἔργου, ἐμπεριέχεται εἰς τὸν πρῶτον (κεφ. I—VI) ἐν εἴδει εἰκόνας ἐντὸς πλαισίου.

Ἐν τῷ πρώτῳ διαλόγῳ ὁ Σωκράτης διαλέγεται πρὸς τὸν Κριτόβουλον, υἱὸν τοῦ φίλου του Κρίτωνος, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ἄλλων ἀκροατῶν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν, περὶ οἰκονομίας, ἦτοι τί εἶναι οἰκονομία, τίνα ἐννοίαν ἔχει ἡ λέξις οἶκος, διατί πολλοὶ τῶν διαχειριζομένων τὰ ὑπάρχοντά των ἀντὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ὠφελῶνται ζημιοῦνται· ὑποδεικνύει εἰτα τὴν διαφορὰν καταστάσεως μετὰξὺ τῶν ἐπισταμένων νὰ διοικῶσι τὰ ὑπάρχοντά των καὶ τῶν μὴ ἐπισταμένων. Ἀναπτύσσων αὐτῶ τίνες τῶν τεχνῶν ἁρμόζουσι μᾶλλον εἰς ἐλεύθερον ἄνδρα ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν δύο ἰδίως τεχνῶν, τῆς πολεμικῆς

1) Πρβλ. Ξενοφ. Ἀπομνημ. IV, 5, 2: «*Οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιαύδε διαλεχθέντα· εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις κλπ.*»

καὶ τῆς γεωργικῆς, ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν ἀναγκάζουσι τὸν ἄνθρωπον νὰ διάγῃ βίον καθιστικόν, ἐπανερχόμενος δὲ τέλος εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα, δηλ. τὸ περὶ οἰκονομίας, ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάξῃ τὸν Κριτόβουλον περὶ οἰκονομίας, δύναται ὅμως νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν πρὸς ἄλλον κάτοχον τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰσάγεται εἰς τὸν διάλογον ὁ Ἰσχομάχος, ἐντεῦθεν δὲ ἄρχεται καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Οἰκονομικοῦ, ἦτοι ὁ δεύτερος διάλογος, καθ' ὃν ὁ μὲν Κριτόβουλος σιωπᾷ ὁ δὲ Σωκράτης ἐκθέτει πιστῶς τὰς γνώμας τοῦ Ἰσχομάχου, ἀπόντος, ἐννοεῖται, τούτου, ὅπως ἤκουσε ταύτας ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐν συνεντεύξει, ἣν ἔσχε ποτὲ πρὸς τὸν Ἰσχομάχον, πολίτην εὐδύπολητον καὶ ἄριστον οἰκογενειάρχην. Ὁ Ἰσχομάχος οὗτος εἶχεν ἀναπτύξει ἄλλοτε εἰς τὸν Σωκράτην ἀφορισμούς τινας περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου καὶ εἰδικῶς περὶ τῶν ἔργων καὶ καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, περὶ τῆς μεγίστης ἀξίας τῆς οἰκοδεσπίνης, ἣν παραβάλλει πρὸς τὴν βασιλίσσαν τῶν μελισσῶν, περὶ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ τάξεως, περὶ τῶν προσόντων, ἅτινα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν ἢ οἰκονόμος (**ταμίας**), καὶ ὁ ἐπιστάτης, τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων (**ἐπίτροπος**), κανόνας τινας περὶ γεωργίας, περὶ σπορᾶς, πῶς πρέπει νὰ παρασκευάζεται ὁ σῖτος, πῶς πρέπει νὰ φυτεύωνται τὰ δένδρα καὶ ἰδίᾳ αἱ ἄμπελοι καὶ αἱ ἐλαῖαι καὶ ἐν τέλει τὰ μέσα, δι' ὧν ὠφελεῖται τις ἀπὸ τῆς γεωργίας, ὅπως καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης τέχνης, τὴν ἐξαίρετον ἐπιμέλειαν τ. ἔ. καὶ τὴν τέχνην, δι' ἧς κάμνει τις τοὺς ἄλλους νὰ ὑπακούουν ἐκουσίως (**τὸ ἐθελόντων ἄρχει**).

Οἱ δύο οὗτοι διάλογοι εἶναι πρὸς ἀλλήλους ἀρρήκτως συνδεδεμένοι εἰς τρόπον, ὥστε ὁ πρῶτος χρησιμεύει ὡς εἰσαγωγή εἰς τὸν δεύτερον, τὸ δὲ κεφάλαιον VI, ὅπερ ἐπαναλαμβάνει τὰ λεχθέντα ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις I—V, χρησιμεύει, οὕτως εἰπεῖν, ὡς συνενκτικὸς κρίκος μεταξὺ τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ δευτέρου διαλόγου. Τοῦτο ἀντιλαμβανόμεθα κάλλιον, ἐὰν προσέξωμεν εἰς τὴν ἀλληλουχίαν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἄρμονίαν, ἣτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν διάταξιν τῶν διανοημάτων, τῶν περιλαμβανομένων ἐν τοῖς δυοῖν ταύτοις διαλόγοις. Ὅντως ὁ ὀρισμὸς τοῦ οἴκου ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν κατανομὴν τῶν ἔργων μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός· τὰ λεχθέντα (κεφ. I—III) περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα πολλάκις καταστρέφουσι τοὺς οἴκους, θαυμασίως

συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἐκτεθέντα ἐν τοῖς κεφαλαίοις, ἐν οἷς ὁ Ἰσχομάχος ἀναπτύσσει τοὺς ἀφορισμούς του περὶ διατηρήσεως καὶ αὐξήσεως τοῦ οἴκου (κεφ. VIII—XIV), τέλος δὲ οἱ εἰς τὴν γεωργίαν ἀπονεμόμενοι ἔπαινοι ἀποτελοῦσιν ἄριστον προοίμιον εἰς τὰ μαθήματα, ἅτινα δίδει ὁ Ἰσχομάχος περὶ τῆς τέχνης ταύτης (κεφ. XV κ.ε).

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ξενοφῶντος ἔξετιμᾶτο λίαν καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα διὰ τε τὸ πρακτικὸν περιεχόμενον καὶ τὰ ὠφελιμώτατα αὐτοῦ διδάγματα, ἅτινα τοσοῦτον κατεγοήτευσαν καὶ τῶν Κικέρωνα (1), ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ μεταφράσῃ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγοτέρας τιμῆς ἤξιώθη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰσαγόμενον μάλιστα πρὸς μελέτην εἰς διαφόρους σχολάς.

Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος καθόλου ἀντικατοπτρίζεται ἡ εὐσέβεια, ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ συγγραφέως καταφανομένη ἐν πολλοῖς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ περὶ τῶν δούλων μερίμνῃ, ἣν θὰ ἐξήλεγε καὶ χριστιανὸς συγγραφεύς.

Πολλὰ βεβαίως οἰκονομικὰ γνῶμαι τοῦ ἔργου δικαιολογοῦνται ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μεγάλοι πρόοδοι καὶ εἰς τὰ γεωργικὰ μέσα καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπιβάλλουν σήμερον νέους οἰκονομικοὺς κανόνας, τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο θὰ ἀποδίδη πάντοτε τὴν πνοὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φρονίμου χρήσεως τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παράγει ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου ἀδιαφόρως τοῦ τρόπου τῆς ἀσκήσεώς της.

(1) Κικέρωνος περὶ καθηκόντων II, 24, 87.

Β'. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Α'. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

§ 1—2. *Οικονομικός*, ἔνν. *λόγος* (οἶκος+γέμω, νέμω οἶκον=κυβερνῶ, διοικῶ οἶκον)=πραγματεία (σύνολον κανόνων) περὶ καλῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς ὁμοίαν πραγματείαν μεταχειρίζεται τὸ οὐδέτ. τοῦ πληθ. *Οικονομικά*. πρβλ. Ἰππαρχικός, Κυνηγετικός, Ἰέρων ἢ τυραννικός.—*οἶκος*, γενικώτερον τοῦ οἰκία συμπεριλαμβάνει ἰδίᾳ πάντα τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, πάντα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰ εἰσοδήματα (=περιουσία) καὶ τοὺς ἀνθρώπους (=οικογένεια).—*οἰκία*, συνήθως εἶναι ἡ κατοικία, τὸ σπίτι, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἡ οἰκογένεια.—*ἤκουσα δέ ποτε κλπ.*, περὶ τοῦ συνδ. δὲ βλ. ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.—*ἀκούω* μετὰ γεν. σημαίνει τὸ πρόσωπον, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου ἀκούομέν τι. *αὐτοῦ*, δηλ. τοῦ Σωκράτους. *οἰκονομία* =ἡ καλὴ διοίκησις ἢ ἐπιστασία τοῦ οἴκου, ἢ νοικοκυρῶσύνη.—*τοιάδε*=τὰ ἐξῆς περίπου. *διαλέγομαι*=ἀμοιβαίως λέγω, συζητῶ. συνδιαλέγομαι.—*ἄρα*, ἐρωτηματ. μόριον ὑποδηλοῦν ἀνυπομονησίαν τοῦ ἐρωτῶντος, ὃ *γε* χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ τὴν ἐρώτησιν μᾶλλον ὠρισμένην. *χαλκευτικὴ* (τέχνη), ἡ τέχνη τοῦ χαλκουργοῦ ἢ σιδηρουργοῦ.—*τεκτονικὴ*, ἡ τέχνη τοῦ τέκτονος, ξυλουργοῦ.—*γε*, μόριον ἐπιτακτικόν, ἐξαῖρον τὸ μεθ' οὗ τίθεται καὶ σημαίνει: μάλιστα, τοῦλάχιστον, βεβαίως.—*δοκῶ*=φαίνομαι, νομίζω καὶ ἀπροσώπως *δοκεῖ μοι* =μοὶ φαίνεται, νομίζω.—*ἐμοὶ γε δοκεῖ*, ἔνν. *εἶναι*.—*ἦ*, ἐπιρρημα, ἔχον δύο κυρίας ἐννοίας: α') βεβαιωτικὴν=τῷ ὄντι, ἀληθῶς, βεβαίως καὶ β') ἐρωτηματικὴν, τιθέμενον εἰς ἐρωτήσεις, ὧν τὴν ἀπόκρισιν προσδοκᾷ τις μετὰ τινος διαφέροντος=ἀλήθεια; ἔ;—*ἔχομεν ἂν εἰπεῖν*, τὸ *ἔχω* μετ' ἀπαρεμφάτου=δύναμαι.—*ὅ, τι ἔργον*=ποῖον τὸ ἔργον, τὸ ἀντικείμενον (τῆς ἐπιστήμης).—*γούν* (γε+οὔν)=α') βεβαίως, β') τοῦλάχιστον.—*οἰκονόμος*=ὁ διοικῶν τὸν οἶκον ὃ νοικοκύρης.—*ἀγαθός* μετ' οὐσιαστ. ἔμπειρος, ἱκανός.—*οἰκῶ*=διευθύνω, διοικῶ.

Κριτόβουλος, πλούσιος Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ πιστοῦ φίλου τοῦ

Σωκράτους Κρίτωνος, γνωστός ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων (II, 6. 1, 3, 8) καὶ τοῦ Συμποσίου (IV, 27).

§ 3—4. Ἐπιτρέπω, μετὰ δοτ.=ἐμπιστεύομαι.—βούλομαι=θέλω, ἐπιθυμῶ.—ὡσπερ=καθὼς ἀκριβῶς.—Ἐπισταμαι=γνωρίζω καλῶς—ἄλλω ...ἑαυτῷ, δοτ. χαριστικάι.—ὅ,τι περ=ὅ,τι ἀκριβῶς.—οἰκονομικός=ὁ ἡσκημένος ἢ ἔμπειρος περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων οἰκογενείας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πολιτικός—καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν κλπ.—καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν δύναιτο ὡσαύτως ἐργάζεσθαι καὶ ἄλλω ὅ,τι περ καὶ ἑαυτῷ.—ἔστιν, ἀπρόσ.=εἶναι δυνατὸν· συναπτόεν τῷ μισθοφορεῖν.—ἐπισταμένῳ, ἐνν. τινί.—ἄρα, συμπερασματικός σύνδεσμος, δι' οὗ συνδέεται μὲ τὰ ἀμέσως προηγούμενα περίοδος, περιέχουσα τὸ λογικὸν συμπέρασμα αὐτῶν.—οἰκονομῶ=διευθύνω, κυβερνῶ οἶκον.—οἰκοδομῶ=κτίζω οἶκον.—μισθοφορῶ=λαμβάνω μισθόν, μισθοδοτοῦμαι.—οἰκονομοῦντα—οἰκοδομοῦντα, ὑποκ. τοῦ μισθοφορεῖν, ἀναφέρ. εἰς τὸ ἐπισταμένῳ.—νή—μά, μόρια εὐχρηστοῦ ἐπὶ ὄρκου συντασσόμενα μετ' αἰτιατ. τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν ὀρκίζεται τις, τίθεται δὲ τὸ μὲν νή ἐπὶ καταφάσεως (κατωμοτικόν), τὸ δὲ μὰ ἐπὶ ἀρνήσεως (ἀπωμοτικόν).—φέρω καὶ φέρομαι ἐνταῦθα=λαμβάνω, κερδίζω· πρβλ. στρατεύω καὶ στρατεύομαι, παρέχω καὶ παρέχομαι κλπ.—τελῶ=α') ἐκτελῶ, β') δαπανῶ.—δεῖ, ἀπρόσ.=εἶναι ἀνάγκη, πρέπει.—περιουσία=περίσευμα.

*Ἡ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον... εἰ ἐπιτρέπει τις αὐτῷ, ἢ τοιαύτη σύνταξις πλησιάζουσα σχεδὸν πρὸς ἀνακόλουθον προσδίδει εἰς τὸν διάλογον ζωηρότητα.

§ 5—7. Δῆ=λοιπόν.—οἶκος—οἰκία· βλ. ἐν ἀρχῇ (§ 1—2) περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων τούτων.—γοῦν (γῆ+οῦν), εἰς ἀποκρίσεις=ἐξάπαντος, βεβαίως, χωρὶς ἄλλο· πρβλ. καὶ § 1—2.—καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κερτημένῳ—καὶ ἂν τὰ κτήματα δὲν ἤθελον ὑπάρχει ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἐν ἣ κατοικεῖ ὁ κτήτωρ (ιδιοκτήτης).—οὔκοῦν=λοιπόν.—οὔκουν=λοιπὸν δέν,—μεντᾶν=μέντοι (=βεβαίως)+ἂν.—ἐνιοι=μερικοί.—τοι, ἐγκλιτικὸν μόριον δηλοῦν πεποίθησιν τοῦ λέγοντος=ἀληθῶς, ὄντως, βεβαίως.—ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτήσις=διότι παρεδέχθημεν ὅτι οἶκος ἀνδρὸς εἶναι πᾶσα κτήσις· διὰ τῆς προτάσεως ταύτης ὁ Σωκράτης αἰτιολογεῖ τὴν ἐρώτησιν ἣ καὶ κτήματα φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθρούς; διότι προηγουμένως συνεφώνησαν ὅτι καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ πόλει εἴη τῷ κερτη-

μένω πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται.—ἀγαθόν=ὄφελιμον.—*ἔοικα*=ὁμοιάζω, φαίνομαι (νά ἐρμηνευθῆ ὡς ἀπρόσ.).—*κτῆμα*=πᾶν ὅ,τι τις ἔχει ὑπὸ τὴν κατοχὴν του.—*χρῆμα*=πρᾶγμα, οὐ ἢ χρῆσις ὄφελει, τὸ χρῆσιμον· διαφέρει ἄρα τὸ *κτῆμα* τοῦ *χρῆμα*, διὸ οἱ ἀρχαῖοι πάνυ προσφυῶς ἔλεγον ὅτι ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔχουν *χρήματα*, ἄλλοι δὲ *κτῆματα*, τ. ἔ. ἄλλοι μὲν χρησιμοποιοῦν τὰ ὑπάρχοντά των, ἄλλοι δὲ κατέχουν ἀπλῶς αὐτὰ χωρὶς νά καρποῦνται ἐξ αὐτῶν ὄφελειας οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οὔτε ἄλλοι.—*πάνυ μὲν οὖν*=βεβαιότατα, ἀληθέστατα.

§ 8—9. *Κἂν*=καί+ἄν.—*πριάμενος*, μετοχή μέσ. ἀορ. α' τοῦ ὄ. *ἄνωμαι*=ἀγοράζω.—*ἐπίσταμαι*=γνωρίζω καλῶς καὶ μετ' ἀπαρεμφάτου=εἶμαι ἱκανός.—*χρῶμαι*=μεταχειρίζομαι.—*οὐκ*, δηλ. *οὐ χρήματά ἐστίν αὐτῷ ὁ ἵππος*.—*εἶπερ*=ἐάν ἀκριβῶς.—*οὐκοῦν τὰ προβάτα...οὐδὲ τὰ προβάτα*, ἀ ν α κ ὀ λ ο υ θ ο ν (σχῆμα) διὰ τὴν παρεμπροσθίαν δευτέρ. πρότασιν: *εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζημιόιτο*.—*ἡγοῦμαι*=νομίζω, φρονῶ.—*οὕτως*, ἔνν. *ἐχέτω, ὡς σὺ λέγεις*, δηλ. *τὰ μὲν ὄφελούντα χρήματα ἡγοῦμαι εἶναι τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα*.

§ 10—12. *Ταῦτά ἄρα ὄντα*=ἀφοῦ λοιπὸν (γενικῶς) τὰ πράγματα εἶναι τὰ αὐτά.—*αὐτῶν*, γενική διαορ. εἰς τὸ ἐκάστοις.—*ἀλλῶ*=παίζω τὸν αὐλόν.—*πωλῶ*=ἐκθέτω εἰς πώλησιν, *ἀποδίδομαι*=δίδω τι πρᾶγμα καὶ λαμβάνω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.—*φαίνεται*=γίνεται φανερόν, δεικνύεται, διαφέρει ἄρα τοῦ *δοκεῖ*, ὅπερ σημαίνει ἀπλῶς δοξασίαν, γνώμην.—*μὴ ἀποδιδόμενοις δέ, ἀλλὰ κεκτημένοις*=ἐάν δὲ δὲν πωλήσουν αὐτούς, ἀλλ' ἀπλῶς ἔχουν.—*οὐ*, ἔνν. *χρήματά εἰσιν (οἱ αὐλοὶ)*.—*καὶ δι' ὁμολογημένων... ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ*=καὶ δι' ἀνεγνωρισμένων ἀληθειῶν, διὰ γνωστῶν ἡμῖν πραγμάτων (κατὰ τὴν Σωκρ. μέθοδον)... ὁ λόγος μας προχωρεῖ.—*μὴ πωλούμενοι*.—*πωλούμενοι*, μετοχ. ἵποθετικά.—*γάρ*, ὁ πρῶτος διασαφητικὸς, ὁ δεῦτερος αἰτιολογικὸς.—*ἦν ἐπίσθηται γε πωλεῖν*, ὡς ἀπόδοσις νοητ. *χρήματά εἰσιν (οἱ αὐλοὶ)*—*εἰ δὲ πωλοῖη πρὸς τοῦτον*, ὅς μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι = ἐάν δὲ ἤθελε πωλεῖ πρὸς τοῦτον, ὅστις δὲν ἤθελε εἶναι ἱκανὸς νά μεταχειρίζεται.—*οὐδὲ πωλούμενοὶ εἰσι χρήματα*, τὸ *οὐδὲ* συναπτεόν τῷ *εἰσί*, ἢ μετοχὴ παραχωρητική.—*κατὰ γε τὸν σὸν λόγον*=συμφώνως τοῦλάχιστον πρὸς τὸ ἐπιχειρημά σου.—*ἀργύριον*, τὰ νομίσματα, τὰ χρήματα.

§ 13—15. *Συνομολογῶ* = ὁμολογῶ ὁμοῦ, συμφωνῶ μετά τινος. — *καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς... χρήματα εἶναι*, ἡ σύνταξις : *καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν χρήματα εἶναι, ἀφ' ὧν τις δύναται ὠφελεῖσθαι*. — *οἶον*, παραδείγματος χάριν, λόγου χάριν. — *κάκιον ἔχω* = *κακῶς ἔχω* = εὐρίσκομαι ἐν κακῇ καταστάσει, ἀντίθ. τῷ *εὖ ἔχω* ἐντεῦθεν καχεξία καὶ τὸ ἀντ. εὐεξία. — *τὸ σῶμα—τὴν ψυχὴν—τὸν οἶκον*, αἰτιατικαὶ τῆς ἀναφορᾶς. — *οὐδαμῶς*—κατ' οὐδένα τρόπον. — *εἰ μὴ πέρ γε* κλπ. ἡ σύνταξις : *εἰ μὴ πέρ γε φήσομεν εἶναι χρήματα τὸν καλούμενον ὑοσκύαμον*—ἐκτὸς ἐὰν βέβαια... *παραπλήξ*—ὁ πλαγίως πληττόμενος ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ μεταφ. ὁ παράφρων. — *πόρρω* (ἐπὶ ἀποστάσεως) = μακρῶν, πολὺ μακρῶν. — *ἀπωθῶ*—ἀποδιώκω, ἀπορρίπτω. *οἱ δὲ φίλοι τί... φήσομεν αὐτοὺς* κλπ. ἀνακολουθία κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπη : *οἱ δὲ φίλοι τί δοκοῦσιν ἡμῖν εἶναι ; οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν*—χαρακτηριστικὸν λοιπὸν ἐπιστήμονος οἰκονόμου εἶναι νὰ ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ μεταχειρίζεται καὶ τοὺς ἐχθροὺς οὕτως, ὥστε νὰ ὠφελῆται ἀπ' αὐτῶν. — *ἰσχυρότατά γε* = βεβαιότατα. — *ῥοοι* = πόσοι. — *ιδιώτης*, ἀντίθ. πρὸς τὸν ἔμπειρον, ὅθεν = α') ὁ ἀμαθής, ὁ μὴ γνωρίζων ἐπιστήμην τινὰ καὶ β') ὁ ζῶν βίον ἰδιωτικὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν συμμετέχοντα τῶν πραγμάτων τῆς πόλεως.

Ῥοσκύαμος (ῥυ + κύαμος), εἶδος δηλητηριώδους φυτοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὴν τάξιν τῶν στριγγοειδῶν (*Hyoscyamus niger*) κ. γεροῦλι, ὃπερ ἐσθιόμενον προξενεῖ βάρος εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μανίαν. — *οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν* ὁ Πλούταρχος ἀναγνώσκων τὸ χωρίον τοῦτο ἐνεπνεύσθη τὴν ἀξιοσπούδαστον πραγματείαν του : «*Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο*». — *τύραννος*—ἀπόλυτος ἄρχων, οὗ ἡ θέλησις εἶναι νόμος.

§ 16—17. *Ἄλλὰ γὰρ*—ἀλλὰ μὴ προσθέτης ἄλλα, διότι... — *ἐπιστήμη*, ἐνταῦθα ἡ λέξις πολυσήμαντος : οἰονδήποτε πρακτικὸν ἐπάγγελμα, πνεῦμα, νοῦς, ἰδιοφυΐα, τάλαντον. — *ἀφορμή*, τὰ ὑλικά μέσα, (τὰ κεφάλαια), ἐφ' ὧν στηριζόμενός τις ἀρχίζει μίαν ἐπιχείρησιν ἢν αὐξάνουν ὁ νοῦς καὶ αἱ γνώσεις καὶ ἡ ἰδιοφυΐα, ἂν ὑπάρχη. — *αἰσθάνομαι*, μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς = ἐννοῶ, παρατηρῶ. — *ἐχοντας, ἐθέλοντας, οὔσας*, μετοχαὶ κατηγορηματικά. — *ἀνωφελής*,

=ἄχρηστος.— *ἄλλο τι* ἢ, ἔλλειπτικός τύπος ἐρωτήσεως ἰσχυρότερος τοῦ *οὐκ οὐν*.— *ἀλλὰ καὶ πάννυ εὐπατριδῶν* κλπ. ἢ σύνταξις: *ἀλλὰ καὶ (περὶ) ἐνίων δοκοῦντων (οἱ δοκοῦσι) εἶναι τῶν εὐπατριδῶν*,— *εὐπατριδης*, ὁ καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς καὶ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας.— *οἶμαι*, νομίζω, φαντάζομαι.— *ὅτι* αἰτιολογ.— *δεσπότης* ὁ ἀπόλυτος κύριος.— *δοῦλοι*, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν Ἀθήναις ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὑπῆρχεν ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας· οἱ ἄνθρωποι δηλ. διηροῦντο εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους. Οἱ ἐλεύθεροι εἶχον πάντα τὰ δικαίωματα τῶν σημερινῶν ἐλευθέρων πολιτῶν· οἱ δούλοι ἦσαν ἄνθρωποι ἀγορασμένοι ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν κυρίων των καὶ οὐδὲν δικαίωμα εἶχον.— *Εὐπατρίδαι*, ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς τὸ πάλαι ἦτο διηρημένος εἰς τρεῖς τάξεις· α') εἰς τοὺς *εὐπατρίδας* = εὐγενεῖς, β') εἰς τοὺς *γεωμόρους* = ἀστοὺς καὶ μικροκτηματίας καὶ γ') εἰς τοὺς *δημιουργοὺς* = τεχνίτας καὶ ἐργάτας. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἀπεδίδετο κατὰ τὰς παραδόσεις εἰς τὸν Θησέα· πρβλ. Πλουτάρχου ἐν βίῳ Θησέως, 25.

§ 18—20. *Ἐπειτα* = πλὴν, μ' ὅλα ταῦτα.— *ἄρχω τινός* = ἀσκῶ ἐξουσίαν ἐπὶ τινος, ἐξουσιάζω.— *πονηρὸς* = φαῦλος, κακοήθης, κακός.— *λανθάνω* = διαφεύγω τὴν προσοχήν.— *καὶ ὅτι πονηρότατοι κλπ.* ἢ σύνταξις *καὶ οὐδέ σε λανθάνουσιν ὅτι πονηρότατοί γέ εἰσιν*.— *πονηρία* = κακία.— *μαλακία ψυχῆς* = ἔλλειψις ὑπομονῆς, θάρρους, ἀδυναμία.— *δέσποιναί*, προσωποποίησις τῶν κακίων.— *προσποιοῦμαι*, μετ' ἀπαρεμφ. = προσποιοῦμαι ὅτι εἶμαι, *προσποίησις* δὲ εἶναι ὑπόκρισις, ἀπάτη ἢ προσπάθεια, ὅπως ἀντικείμενόν τι φανῆ διάφορον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶναι πραγματικῶς.— *κυβεία* (κυβεύω) = τὸ παίζειν τοὺς κύβους, τὸ παίξιμο τῶν ζαριῶν καὶ ἐν γένει τὰ τυχηρὰ παιγνίδια.— *ἀνοφελεῖς... ὀμιλῖαι* = ἐλαφραὶ, ἐπιζήμιοι, καταστρεπτικά... συνομιλῖαι, συναναστροφαί.— *περιπεπεμμένα*, μετοχ. παρακ. τοῦ ρ. *περιπέττω*, κυρίως ἐπὶ ἄρτου, τὸν ὁποῖον ψήνω καλῶς, ἕως οὗ σκληρυνθῆ πανταχόθεν, καὶ μεταφ. = περικαλύπτω.— *ὅτι λῦπαι ἄρα ἦσαν ἡδοναῖς περιπεπεμμένα* = ὅτι ἦσαν ἀληθῶς λῦπαι μετῆμφεσμένοι εἰς ἡδονάς.— *διακωλύω* = παρεμποδίζω.— *κρατῶ*, ἐνταῦθα = ἐξουσιάζω· ἢ μετοχ. τροπική.

Λῦπαι ἦσαν· ὁ παρατατικός *ἦσαν* ἐτέθη, ἵνα δηλώσῃ ὅτι διὰ

τῆς ἡλικίας ἀρχίζει τις νὰ ἀποκαλύπτῃ τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην τῶν ψευδῶν τούτων ἡδονῶν καὶ νὰ παρατηρῇ ἀνατρέχων ἅμα εἰς τὸ παρελθὸν ὅτι αὐταὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ λύπαι μετημφιεσμένα.

§ 21—22. Πάνυ σφοδρῶς ἔχω πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι=σφόδρα ἐπιθυμῶ νὰ ἐργάζωμαι, παρὰ πολὺ κατέχομαι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐργάζωμαι —μηχανῶμαι προσόδους=ἐπινοῶ εἰσοδήματα.—κατατρίβω=σπαταλῶ, φθειρῶ, διασπαθίζω.—συνέχομαι ἀμηχανίαις=πέζομαι ὑπὸ στερήσεων.—καὶ πάνυ γε=καὶ μάλιστα.—δεσποτῶν=δεσποινῶν.—χαλεπός=σκληρός, ἀγροῖκος, τραχύς.=λιχνεία (λίχνος)=λιχουδιά, λαιμαργία εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν.—λαγνεία (λάγνος)=ἀκολασία, φιληδονία.—οἰνοφλυγία (οἰνόφλυξ)=μέθη.—φιλοτιμία (φιλότιμος)=φιλοδοξία.—οὕτω, μετ' ἐπιθ. ἢ ἐπιρρ.=τόσον.—ἡβῶν (ἡβη), εὐρίσκομαι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, εἶμαι νέος.—ἡβῶντας—δυναμένους, μετ. κατηγορηματικῶς ἐκ τοῦ ὄρῳσι.—ἀδυνάτους ὄντας=οὐ δυναμένους, μετ. κατηγορ.—αἰσθάνομαι=ἐγνοῶ.=φέρειν=νὰ καταβάλουν ὡς φόρον.—ἀπολείπω, ἐνταῦθα=ἔῶ—ἀφήνω.—κακῶς γηράσκω=διέρχομαι τὸ γῆρας ἐν κακῇ καταστάσει.—πειρῶμαι=προσποθῶ.

§ 23. Πρὸς ταῦτα, ἀναφέρ. εἰς τὰς ἐπιθυμίας.—ἀλλὰ δεῖ.... καταδουλοῦσθαι=ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τούτων καὶ ἄλλων παρομοίας φύσεως πρέπει νὰ μάχωνται διαρκῶς οἱ ἄνθρωποι, ὥσανεὶ περὶ ἐλευθερίας, ὅχι ὀλιγώτερον παρ' ὅτι πολεμοῦν κατ' ἐκείνων, οἵτινες προσπαθοῦν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν διὰ τῶν ὄπλων.—καλὸς κἀγαθός, ἐπὶ ἠθικῆς ἐννοίας=ὁ τελείως πεπαιδευμένος.—ἠνάγκασαν, ἄορ. ἀντὶ ἐνεστώτος εἰς δῆλωσιν τοῦ συνήθως γιγνομένου (γνωμικὸς ἀόριστος)=συνήθως ἀναγκάζουν.—σωφρονίζω, καθιστῶ τινα σόφρονα, συνετόν.—βιοτεύω=διάγω τὸν βίον, ζῶ.—ἐποίησαν, γνωμ. ἄορ.=συνήθως γίνονται αἴτιοι.—τὸν λοιπὸν χρόνον=εἰς τὸ ἔξης: αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι κλπ., ἢ σύνταξις: αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι (τίνες;) οὔποτε λήγουσιν αἰκίζόμεναι τὰ σώματα... τὰς ψυχάς... τοὺς οἴκους, ζ ε ὕ γ μ α (συντακτ. σχῆμα) κατὰ ταῦτα διὰ τὸ τοὺς οἴκους πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ ὄημα κατατρίβειν=;—αἰκίζομαι (αἰκία)=βασανίζω, βλάπτω, κακοποιῶ.—λήγω=παύω. ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν=ἐνόσφ' ἐξουσιάζουν αὐτοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

§ 1—2. Ἐν τούτων=μετὰ ταῦτα.—ὡδὲ πως=ὡς ἐξῆς περί-
που.—ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων κλπ., ἡ σύνταξις: *δοκῶ μὲν
μοι ἀκηκοέναι πάνν ἀρκούντως τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ περὶ τῶν
τῶν τοιούτων* (τίνων;)—*ἐπιεικῶς*, ἀρκούντως.—*δοκῶ μοι εὐρί-
σκειν... ὄντα* (μετ. κατηγορ.), ἔνν. ἐμέ—*ἐγκρατής*=ὁ κύριος ἐαυ-
τοῦ.—*ὅ,τι ποιῶν*=τί κάμνων.—*οὐκ ἂν μοι δοκῶ ὑπὸ γε τούτων,
ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς*, ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. *κωλύεσθαι*
(δυνητικὸν ἀπαρέμφατον, ἰσοδύναμον πρὸς δυνητ. εὐκτικήν)=(ὅτι)
οὐκ ἂν κωλοῖμην.—*ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς*, καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ
τούτων ἀντὶ ἧς σὺ δεσποίνας καλεῖς.—*θαρρῶν*, μετοχ. τροπική.—
ἀλλὰ ἱκανῶς πλουτεῖν, ἔνν. ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ.—*πλουτῶ*=εἶμαι
πλούσιος.—*ἡ κατέγνωκας ἡμῶν*=ἡ ἐσφαλμένος ἔχεις κρίνει περὶ
ἐμοῦ.—*καὶ οὐδὲν δοκοῦμέν σοι προσδεῖσθαι χρημάτων*=καὶ σοῦ
φαίνομαι ὅτι οὐδεμίαν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων.—*πένομαι*=εἶμαι
πτωχός.—*ἔστιν ὅτε*=ἐνίοτε.—*οἰκτίρω*=αἰσθάνομαι οἰκτον, λύτην
διὰ τινά, λυποῦμαι.

Ἄλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν, ὄρισμὸν τοῦ πλουσίου καὶ πτωχοῦ βλ.
καὶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα, IV, 2, 37 κ.έ.: «*τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ
ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας (καλῶ), τοὺς δὲ πλείω
τῶν ἱκανῶν πλουσίους*».

§ 3—4. *Οἶμαι*=νομίζω, φαντάζομαι.—*καὶ πόσου ἂν... εὐ-
ρεῖν τὰ σὰ κτήματα παλούμενα*; ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ.
εὔρειν (δυνητικὸν ἀπαρέμφ.)=ὅτι *εὔροιεν ἂν* ἐρμήνευσον: καὶ πό-
σον φαντάζεσαι... ὅτι ἡμποροῦν νὰ πιάσουν τὰ κτήματά σου πολού-
μενα; *ἀγαθὸς ὠνητής*=καλὸς ἀγοραστής.—*Ἐγὼ μὲν οἶμαι κλπ.*
=ἐγὼ μὲν νομίζω ὅτι, εἰάν ἤθελον ἐπιτύχει καλὸν ἀγοραστήν, ἡ οἰκία
μου καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου πολὺ εὐκόλως ἡμποροῦν νὰ πιάσουν
πέντε μνᾶς (500 ἀττικ. δραχ.).—*τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι
πλέον ἂν εὔροι ἢ ἑκατονταπλασίονα τούτων*=τὰ ἰδικά σου ὅμως
ἀκριβῶς γνωρίζω ὅτι ἡμποροῦν νὰ πιάσουν (νὰ δώσουν ἀντίτιμον)
περισσότερον ἀπὸ τὸ ἑκατονταπλάσιον τούτου.—*κᾶτα*=καὶ εἶτα.—
ἐγνωκῶς, ἔνν. εἶ=ἐγνωκας.—*γιγνώσκω*=κρίνω, ἀποφασίζω.—
ἡγοῦμαι=φρονῶ, νομίζω.—*προσδέομαι*=δέομαι=ἔχω ἀνάγκην.—
ἐπὶ τῇ πενίᾳ=διὰ τὴν πενίαν μου.—*τὰ ἐμὰ*=τὰ ἀγαθὰ μου ἢ πε-
ριουσία μου.—*σχῆμα*=τρόπος τοῦ ζῆν.—*δόξα*=φήμη, ὑπόληψις.—

προσγίγνομαι = προστίθεμαι — *ὡς* = οὕτω. — *ἄν... δοκεῖ εἶναι σοι*, ὃ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. *εἶναι* (δυνητικὸν ἀπαρ.) = (ὅτι) ἂν εἶη.

Μνά, ποσὸν ἴσον μὲ 100 ἀττικὰς δραχμάς, ἤτοι μὲ 98,20 φράγκα.

§ 5—6. *Ἀποφαίνομαι* = ἐκφράζω γνώμην. — *ὅτι*, αἰτιολογικόν. — *πολλὰ καὶ μεγάλα*, ἐπιθετ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου εἰς τὸ *θύειν*. *θύω πολλὰ καὶ μεγάλα* = προσφέρω πολλὰς καὶ μεγάλας θυσίας. — *οὔσαν*, μετοχ. κατηγορημ. ἐκ τοῦ *ὄρω*. — *ἢ* = ἄλλως, ἐν ἐναντία περιπτώσει. — *οὔτε ἂν ἀνασχέσθαι*, δυνητικὸν ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *οἶμαι* ἰσοδύναμον πρὸς δυνητ. εὐκτικὴν: (ὅτι) *οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο*· τὸ ἀνασχέσθαι, ἀπαρ. μέσ. ἀορ. β' τοῦ ρ. *ἀνέχομαι*, — *ξένος* = φίλος ἐκ ξένης χώρας. — *δειπνίζω τινὰ* = φιλοξενῶ τινὰ μὲ δεῖπνον. — *εὖ ποιῶ* = εὐεργετῶ· τὸ παθητ. *εὖ πάσχω* ὑπό τινος = εὐεργετοῦμαι ὑπό τινος. — *πολίτης* = συμπολίτης, συμπατριώτης· — *εἰμὶ ἔρημος συμμάχων* = στεροῦμαι συντρόφων. — *αἰσθάνομαι* μετὰ κατηγ. μετ. (προστάπτουσαν) = ἐννοῶ, παρατηρῶ. — *μεγάλα τελῶν*, ἐπιθ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου· *τελῶ μεγάλα* = καταβάλλω μεγάλας δαπάνας. — *ἵπποτροφίας τε καὶ χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ προστατείας*, ἐπεξήγησις εἰς τὸ *μεγάλα*. — *δὴ* = μάλιστα. — *ὑποίσεις*, β' ἐνικ. ὄριστ. μέλ. τοῦ ρήμ. *ὑποφέρω*. — *ἐνδεῶς* (ἐνδεής) = ἔλλιπῶς. — *οὐδὲν ἦτιον ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λάβοιεν* (= *καταλάβοιεν*) *κλέπτοντα* = οὐδόλως ὀλιγώτερον παρὰ ἐὰν ἠθελόν σε συλλάβει νὰ κλέπτης τὴν περιουσίαν των

Ἴπποτροφία, τὸ τρέφειν ἢ διατηρεῖν ἵππους ἦτο σημεῖον πλούτου· οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων συνήθιζον νὰ διατηροῦν ἵππους α') διὰ τὸν στρατόν, εἰς ὃν ἐλάμβανον μέρος ὡς ἵππεις, β') διὰ νὰ ἐπιδεικνύωνται ἐπὶ τῶν ἵπων κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ γ') διὰ νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἀριτοδρομίας καὶ ἵπποδρομίας κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας.

Χορηγία — *γυμνασιαρχία* — *τριηραρχία* — *εἰσφορὰ* — *προστατεία*, οἱ πλούσιοι ἐν Ἀθήναις ὑπεβάλλοντο εἰς ὄρισμένας φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, αἵτινες ἐκαλοῦντο *λειτουργαί*. Διηροῦντο δ' αὐταὶ εἰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους· καὶ τακτικαὶ μὲν ἦσαν ἡ *χορηγία*, ἡ *γυμνασιαρχία*, ἡ *ἐστίασις* καὶ ἡ *προστατεία* ἢ *ἀρχιθεωρία*, ἔκτακτοι δὲ ἡ *τριηραρχία* καὶ ἡ *εἰσφορὰ*. — *χορηγία*, ἡ καταβολὴ τῆς δαπάνης πρὸς διδασκαλίαν καὶ παρασκευὴν τοῦ χοροῦ διὰ τὰς τραγωδίας καὶ κωμωδίας ἢ θερησκευτικὰς ἐορτὰς. — *γυμνασιαρχία*, ἡ κατα-

βολή τῆς δαπάνης διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν τοῦ προωρισμένου χώρου διὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἢ διὰ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν διατροφήν τῶν ἀθλητῶν.— *ἐστίασις*, οἱ πλούσιοι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς ἐξώδευον διὰ τὰς δημοτελεῖς θυσίας καὶ παρέθετον δεῖπνον εἰς τοὺς φυλέτας των.— *προστατεία* ἢ *ἀρχιθεωρία*, ἀρχηγία προσβείας, ἢ ὑπηρεσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς προσβείας εἰς τὰ μαντεῖα, ἀγῶνας κλπ. τὸ *προστατεία* δύναται νὰ σημαίνει καὶ προστασία ἐπὶ τῶν μετοίκων.— *τριηραρχία*, ὁ ἔξοπλισμὸς τριήρους εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου ἢ πολιτεία παρέδιδεν εἰς τὸν τριηραρχον κενὴν τριήρη, οὗτος δὲ ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐξεύρη τὸ προσωπικόν, νὰ διοικῆ αὐτὴν καὶ νὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν βλάβην αὐτῆς.— *εἰσφορά*, ἔκτακτος φορολογία ἐν καιρῷ πολέμου (βλ. καὶ VII. 3 ἐν λέξει *ἀντίδοσις*).

§ 7—8. *Οἰόμενον*, μετοχ. κατηγορημ. ἐκ τοῦ *ὄρω*.— *μηχανῶμαι*—ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω.— *ὥσπερ ἐξόν σοι*, αἰτιατικὴ ἀπόλυτος = *ὥσπερ εἰ ἐξείη σοι* = ὡς ἂν τοῦτο ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς σέ.— *οἰκτιρῶ σε*, ἐνν. *φοβούμενος μή...*— *ἀνήκεστος*—ἀνιάτος, ἀθεράπευτος.— *καθίσταμαι εἰς πολλὴν ἀπορίαν*—περιέρχομαι εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν.— *ὡς—ὄτι*.— *ἐπαρκῶ*—ἔρχομαι εἰς ἐπικουρίαν, βοηθῶ.— *πορίζω*—δίδω, χορηγῶ.— *κατακλύω*—καταπλημμυρίζω.— *δίαιτα*—τρόπος τοῦ ζῆν.— *ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσειαν ἂν ὥστε...* *κατακλύσειαν*—ὄτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἵτινες καὶ νὰ μὲ βοηθήσουν δύνανται, οὕτως ὥστε καὶ πολλὰ ὀλίγα προμηθεύσαντές μοι νὰ καταπλημμυρίσωσιν μὲ ἀφθονίαν τὴν πτωχικὴν μου δίαιταν (οἰκίαν).— *κατασκευή*, πᾶν εἶδος προμηθείας, διὰ σταθερὸν βίον, νοικοκυρεῖο.— *οἱ δὲ σοι φίλοι πολὺ ἀρκοῦντα...* *ἀποβλέπουσι*—οἱ δὲ φίλοι σου, ἂν καὶ ἔχουν πολὺ πλέον ἀρκετὰ διὰ τὸ νοικοκυρεῖόν των παρὰ σὺ διὰ τὸ ἰδικόν σου, ὅμως ἀποβλέπουσι πρὸς σέ ὡς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θὰ ὠφελήθουσιν ἀπὸ ἐσέ.

§ 9—10. *Οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν*, τί σημαίνει τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου;—*ἀλλ' ὥρα σοι (ἐστὶ) προστατεύειν ἐμοῦ*—ἀλλὰ εἶνα καιρὸς νὰ γίνῃς ὁδηγός μου, νὰ μὲ καθοδηγήσης.— *οἰκτρὸς*—ὁ ἄξιος οἴκτου.— *καὶ οὐ θαυμαστὸν κλπ.*, ἢ σύνταξις: *καὶ οὐ δοκεῖς σαυτῷ ποιεῖν τοῦτο θαυμαστὸν ὄτι κλπ.*—*ὀλίγῳ πρόσθεν*—ὀλίγον προτύτερα.— *ἐπ' ἐμοὶ*—δι' ἐμέ.— *ὡς οὐδὲ εἰδότη ὃ τι εἴη πλοῦτος*—διότι οὐδὲ ἐγνωρίζον τί εἶναι πλοῦτος.— *καὶ πρότερον οὐκ ἐπαύσω πρὶν ἐξήλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μηδὲ ἑκατοστὸν μέ-*

ρος τῶν σῶν κεκτῆσθαι=καὶ δὲν ἔπαυσες (νὰ ὀμιλῆς) παρὰ ἀφοῦ ἀπέδειξες ὅτι δὲν γνωρίζω καὶ με ἔκαμες νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἔχω οὐδὲ τὸ ἑκατοστὸν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ σου.—*πλουτηρὸν ἔργον*=ἔργον δυνάμενον νὰ παραγάγῃ πλοῦτον.—*περιουσία*=περίσσευμα.—*ὄρῳ γάρ σε... ποιεῖν*, ἢ σύνταξις: *ὄρῳ γάρ σε ἐπιστάμενον ἐν τι πλουτηρὸν ἔργον (ὥστε) ποιεῖν περιουσίαν*.—*περιποιῶ*=*περιουσίαν ποιῶ*=βάλλω κατὰ μέρος, ἀποθησαυρίζω, ἐναποταμιεύω.—*ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἄν... ποιῆσαι*, ὁ ἄν ἀνῆκει εἰς τὸ ἀπαρέμφατον *ποιῆσαι* (δυνητ. ἀπαρ.)=(ὅτι) *ποιήσκειν ἄν*.

§ 11—13. *Ἀριῶς*=*ἄρι*=πρὸ ὀλίγου, ἀντιτίθ. τῷ *πάλαι*.—*μέμνησαι ἀριῶς*, συναπτέον τῷ *λέγων*.—*οὐδ' ἀναγρούζω*=οὐδὲ γοῦ ἀπαντῶ, οὐδὲ γοῦ λέγω.—*ἐξουσίαν ποιῶ*=ἐπιτρέπω.—*πρόσσοδος*=εἰσόδημα.—*ὄτι*, ἄττ.—*ᾧτινι*.—*ἐμὲ δὲ πῶς τινι τούτων οὔει ἂν ἐπιστηθῆναι* (δυν. ἀπαρ.=*δοῦ ἂν ἐπιστηθῆναι*) *χρησθαι*=πῶς δὲ φαντάζεσαι ὅτι ἐγὼ ἤθελον ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ μεταχειρίζομαι τι ἐκ τούτων.—*τὴν ἀρχὴν*, αἰτιατικὴ ἐπιρροηματ.=ἀπ' ἀρχῆς τοῦ βίου γενόμενον.—*ἀρχὴν οὐ*=μὴ γενόμενον οὐδ' ἐν ἀρχῇ.—*πώποτε*=ποτέ μέχρι τοῦδε.—*ἀλλ' ἐδόκει ἡμῖν*, κατ' ἔννοιαν=ἀλλὰ παρεδέχθημεν.—*ὄπερ νῆ Δία... ἐπίστασθαι*=ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἀκριβῶς μὰ τὸν Θεὸν ἤθελεν ἐμποδίσει ἀνθρώπον νὰ εἶναι ἱκανὸς—νὰ παίξῃ τοὺς αὐλοὺς.—*παρέχω τινι*—ἐπιτρέπω εἰς τινα.—*μήτε ἄλλος αὐτῷ παράσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν*=μήτε ἄλλος ἤθελεν ἐπιτρέψει εἰς αὐτὸν νὰ μανθάνῃ με τοὺς ἰδικούς του (αὐλοὺς).—*οὕτω δὴ καὶ ἐμοὶ περὶ τῆς οἰκονομίας*, ἔνν. τὸ *πρᾶγμα*.—*οὔτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα ἐκεκτήμην, ὥστε μανθάνειν*=διότι οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχον ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα νὰ μεταχειρισθῶ ὡς μέσον, ἵνα μανθάνω τὴν οἰκονομίαν.—*ἀλλ' ἡ*=ἐκτὸς ἑάν.—*κιθαρίζω*=παίζω τὴν κιθάραν καὶ ἐν γένει πᾶν ἔγχροδον μουσικὸν ὄργανον.—*δήπου*=ἀναμφιβόλως.—*λυμαίνομαι*=κακοποιῶ, καταστρέφω.—*καταλυμαίνομαι*=φθείρω, καταστρέφω ἐντελῶς.

§ 14—15. *Προθύμως γε, ᾧ Σώκρ.* *ἀποφεύγειν μοι* (δοτ. ἀντιχαρ.) *πειρᾷ μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ρᾶν ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα*=μετὰ (πολλῆς) βεβαίως προθυμίας μοῦ προσπαθεῖς ν' ἀποφύγῃς πᾶσαν πρὸς ἐμὲ συνδρομὴν εἰς τὸ νὰ ὑποφέρω (βαστάζω) εὐκολώτερον τὸ βᾶρος τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐμοὶ ἀναγκαίων.—*ἔχω*, ἐνταῦθα=γνωρίζω.—*ἐξηγοῦμαι*=διηγοῦμαι λεπτομε-

ρῶς, ἀναπτύσσω.—*ἐπὶ πῦρ*, προσδ. τοῦ σκοποῦ=διὰ τὴν ζήτησιν πῦρ.
 —*ἄλλοτε*=εἰς ἄλλο μέρος.—*ἡγοῦμαι*=ὀδηγῶ.—*ὀπόθεν σοι εἶη* (= *ἐξεῖη*) *λαβεῖν*=ὀπόθεν ἦτο δυνατόν εἰς σὲ τὴν λάβην.—*μέμφομαι*=
 μετὰ δοτ. προσώπου καὶ αἰτ. πράγματος=ἀποδίδω εἰς τινα μομφὴν
 διὰ τι.—*αἰτῶ*=ζητῶ τὴν λάβην.—*ζητῶ*=ψάχνω τὴν εὐρῶν.—*δεινός*=
 ἔμπειρος, ἱκανός.—*δείκνυμι*, ἐνταῦθα=συνιστῶ.

Μουσική, λέγοντες μουσικὴν οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐννόουν μόνον τὴν
 κυρίως μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ δλόκληρον ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν,
 ἣτις μετὰ τῆς γυμναστικῆς συναπετέλει τὴν καθόλου παιδείαν· καὶ ἡ
 μὲν μουσικὴ (γράμματα+κυρίως μουσικὴ) ἀπέβλεπεν εἰς τὴν μόρφω-
 σιν τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ γυμναστικὴ εἰς τὴν ἀγωγήν τοῦ σώματος·
 πρβλ. Πλάτ. Κρίτ. 50 Δ. «*ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν*».

§ 16—18. *Οὐδέν... ἂν δικαίως γε*, ἐνν. σοὶ μεμφοίμην.=
ὅσα νῦν λιπαρεῖς, ἡ σύνταξις (*δείξω σοι*) *ἄλλους πολὺ δεινότε-
 ρους ἐμοῦ περὶ ταῦτα, ὅσα νῦν λιπαρεῖς*.—*λιπαρῶ*=παρακαλῶ
 ἐπιμόνας, ἐκλιπαρῶ.—*μέλει μοί τινος*=φροντίζω περὶ τινος, ἐνδια-
 φέρομαι.—*οὔτινες ἕκαστα...*=τίνες εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα...—*ἐπι-
 στημονέστατος*=ἄριστος ἐπιστήμων.—*καταμανθάνω*=μανθάνω κα-
 λῶς.—*πάνυ ἀπορός εἰμι*=εἶμαι πολὺ πτωχός.—*ἀποθανυμάζω*, θαν-
 μάζω μεγάλως, ἐκπλήττομαι.—*ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι* (ἐπί-
 σκεψις)=ἐξετάζω μετὰ προσοχῆς, ἐρευνῶ.—*πάνυ οἰκείως*=λίαν
 προσηκόντως.—*τοὺς μὲν γὰρ εἰκῆ ταῦτα πράττοντας* (ἐνν. ἔργα)
*ζημιουμένους ἐώρων, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμέ-
 νους καὶ θάττον καὶ ῥᾶον κερδαλεώτερον κατέγων πράττοντας*
 =διότι ἔβλεπον ὅτι οἱ μὲν ἀσχολούμενοι εἰς ταῦτα ἄνευ προδιαγε-
 γραμμένου σχεδίου ἐζημιοῦντο, οἱ δὲ φροντίζοντες περὶ τούτων μὲ
 σκέψιν σπουδαίαν καὶ προσεκτικὴν παρετήρησα ὅτι ἔπραττον ταῦτα
 καὶ ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον καὶ ἐπικερδέστερον.—*πάνυ ἂν γενέ-
 σθαι δεινὸν χρηματιστήν*, ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρ. *γενέσθαι*
 (δυνητ. ἀπαρ.)=(ὅτι) *γένοιο ἂν*.—*χρηματιστής*=ὁ ἀσχολούμενος εἰς
 πορισμὸν χρημάτων.

Πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινότερους περὶ ταῦτα· περὶ τοῦ πράγμ.
 πρβλ. καὶ Ξεν. Ἀπομν., IV, 71. «*ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἶη,
 πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἦγεν αὐτούς*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

§ 1. Ταῦτα, ποῖα;—*ἐναντίον τῶν φίλων τούτων*—ἐνώπιον τῶν φίλων τούτων δά.—*ἀποδεικνύω*—ἀποδεικνύω διὰ παραδειγμάτων.—*ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου*—μὲ πολλὰ χρήματα.—*οἰκοδομῶ*—κτίζω οἰκίαν.—*ἀπὸ πολὺν ἐλάσσονος*, δηλ. *ἀργυρίου*—μὲ πολὺν ὀλιγότερα χρήματα.—*οἰκοδομοῦντας*—*ἐχούσας*, μετοχαὶ κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ ἀποδεικνύω.—*οἰκίας τοὺς μὲν κλπ.*, ἡ σύνταξις: *τοὺς μὲν οἰκοδομοῦντας ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου οἰκίας ἀχρηστους, τοὺς δὲ κλπ.*—*ἢ δόξω ἐν τί σοι κλπ.*, ἡ σύνταξις: *ἢ δόξω ἐπιδεικνύναι σοι τοῦτο ἐν τι τῶν ἔργων τῶν οἰκονομικῶν*—ἔθὰ φανῶ ὅτι φέρω εἰς σὲ τοῦτο ὡν ἐν οἰονδηποτε παράδειγμα ἐκ τῶν ἔργων, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην;—*καὶ πάνυ γε*—βεβαιότατα.

Ἐναντίον τῶν φίλων τούτων, ὁ Σωκράτης δὲν συνεζήτει κατὰ μόνας μετὰ τοῦ Κριτοβούλου, ἀλλ' ἐνώπιον ὁμάδος μαθητῶν, οἵτινες ὡς συνήθως συνέβαινε, πάντοτε παρίσταντο ἐν τοῖς Σωκρατικοῖς διαλόγοις ὡς πρόσωπα βωβά, χωρὶς νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν συζήτησιν. Ὁ Ξενοφῶν αὐτός, ὡς δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἔργου «*ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιαύδε διαλεγομένου*», παρίστατο κατὰ τὸν παρόντα διάλογον.

§ 2—3. *Τί δὲ κλπ.*, ὡς ἀπόδοσις νοητέον *ἢ δόξω ἐν τι σοι κλπ.*—*ἦν τὸ τούτου ἀκόλουθον μετὰ τοῦτό σοι ἐπιδεικνύω*—ἐὰν μετὰ ταῦτα σοῦ φέρω ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο τοῦ ἔρχεται κατὰ σειρὰν μετὰ τοῦτο.—*κεκτημένοις*, μετ. ἐναντιωματική.—*παντοῖα*—παντὸς εἵδους.—*μὴ ἔχοντας χρῆσθαι*—*μὴ δυναμένους χρῆσθαι*.—*εἰ σῶά ἐστιν*—ἐὰν εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν.—*ἀνιῶ, λυπῶ*, στενοχωρῶ.—*ἀνιῶμαι πολλὰ*—ὑποφέρω πολλὰς στενοχωρίας.—*ἔχοντας*—*εἰδότας*—*ἀνιωμένους*—*ἀνιῶντας*, μετ. κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ ἐπιδεικνύω.—*οἰκέτης*—δοῦλος: περὶ τοῦ πράγ. βλ. κεφ. I, 13-22.—*τοὺς δὲ οὐδὲν πλέον, ἀλλὰ καὶ μείονα τούτων κεκτημένους*—ἄλλοι δέ, ἂν καὶ οὐδαμῶς περισσότερα, ἀλλὰ καὶ ὀλιγότερα τούτων ἔχουν.—*καταβάλλομαι*—δίπτομαι.—*χώρα*—ὠρισμένη θέσις.—*ἔτυχε*, δηλ. *τεταγμένον*,—*διατέτακται*—ἔχει τοποθετηθῆ.—*προσῆκει*—ἁρμόζει.—*λέγειν τί μοι δοκεῖς* κλπ.—μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ τοῦτο λέγεις ὡς ἐν ἐκ τῶν ἔργων, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην.

§ 4—5. *Ἦν σοι...ἐπιδεικνύω*, ἡ ἀπόδοσις: *οὐ καὶ τοῦτο σοι δόξω...κλπ.*—*ἔνθα μὲν...ἔνθα δέ...*—εἰς ἄλλον μὲν τόπον, εἰς ἄλλον

δὲ...—ὡς εἰπεῖν=σχεδόν. —**δεδεμένους**, μετοχ. παθητικ. παρακ. τοῦ ῥ. **δέω**=**δένω**.—**θαμινά**, ὡς τὸ ἐπίρρημα **θαμά**=συχνά.—**ἀποδιδράσκω**, κυρ. ἐπὶ δούλων=φεύγω λάθρα, δραπετεύω.—**λύομαι**=ἀφήνομαι ἐλεύθερος.—**ἐθέλω**=προθυμοῦμαι, εἶμαι πρόθυμος.—**καὶ σφόδρα γε**=καὶ μάλιστα πάρα πολύ.—**ἦν δέ σοι (ἐπιδεικνύω) καὶ παραπλησίους γεωργίας γεωργοῦντας.. ἀπὸ τῆς γεωργίας**=τί δὲ θὰ εἴπης, ἐὰν σοῦ παρουσιάσω καὶ καλλιεργοῦντας ἀγροὺς ὁμοίους (ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους) ὅτι ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι ἔχουν καταστραφῆ ὑπὸ τῆς γεωργίας, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐν ἀφθονίᾳ καὶ καλῶς πάντα ἔχουν, ὅσα χρειάζονται ἀπὸ τὴν γεωργίαν;—**ἀναλίσκω**=δαπανῶ, ἔξοδεύω.—**αὐτῷ καὶ τῷ οἴκῳ**=εἰς τὸν οἰκοδεσπότην καὶ εἰς τὰ οἰκογενειακά του πράγματα.

§ 6—8. **Ἄλλ' οὔ**, ἔνν. **ἀλλά λέγω τούτους, οὔ..**—**ἔχω μετ' ἀπαρεμφ.**;—**φάσκοντες**, μετχ. ἐναντιωματική.—**ἐπὶ τούτους**, ἔνν. **οὔ οὐδ' εἰς τὰναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν**.—**καταμανθάνω**=μανθάνω καλῶς.—**θεῶμαι**, παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς.—**δήπου**=ἀναμφιβόλως, ἀσφαλῶς.—**ἀποπειρῶμαι**=δοκιμάζω, προσπαθῶ νὰ γνωρίσω τι.—**σύννοιά τινί τι**=γνωρίζω τι μαζί μὲ ἄλλον.—**εἰ γνώσει**=ἐὰν ἠμπορῆς νὰ μάθης.—**ἐπὶ...θέαν**=ἵνα ἴδῃς.—**ἀνίσταμαι**=ἐγείρομαι **ἀναπεῖθω**=παρακινῶ τινα νὰ πράξῃ τι· ἢ **ἀνά**=σημαίνει μεταβολὴν εἰς τὸ ἐναντίον.—**συνθεῶμαι**=θεῶμαι ὁμοῦ,—**κωμῳδός**, ἠθοποιὸς ὑποδουμένος πρόσωπα εἰς κωμῳδίας.—**παρακαλῶ**=παρακινῶ, προτρέπω.—**οὐδὲν πρόποτε**=οὐδέποτε μέχρι τοῦδε.—**ἱππική**, ἡ τέχνη τοῦ ἱππεύειν ἢ διατηρεῖν ἵππους. Ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε πραγματεῖαν περὶ τῆς ἱππικῆς τέχνης.—**ἔρχομαι εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων**=περιέρχομαι εἰς στέρησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.—**ἀγάλλομαι ἐπὶ τῷ κέρδει**=καυχῶμαι, χαίρω διὰ τὸ κέρδος.—**ἐλληλυθότας—ὄντας—ἀγαλλομένους**, μετοχαὶ κατηγορηματικά.—**ἐκατέρους**, ποίους;—**καὶ οὐδὲν τι τῶν κερδαιόντων γίγνομαι**=καὶ ὅμως δὲν συγκαταλέγομαι μεταξὺ ἐκείνων ποὺ κερδίζουν.

§ 9—12. **Γάρ**, αἰτιολ.—**ἡπερ**=ὅπως ἀκριβῶς.—**τραγῳδός**, οὕτως ἐν ἀρχῇ ἐκαλεῖτο ὁ τραγικὸς ποιητής, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ ἠθοποιός· ἀλλὰ μετέπειτα, ὅτε οἱ ποιηταὶ ἔπαυσαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν παράστασιν, ὁ ὄρος ἀπεδίδετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἠθοποιόν, τὸν ὑποδουμένον τραγικὰ πρόσωπα.—**ἡσθῆς**, β' ἔνν. ὑποτ. παθ. ἄορ. τοῦ ῥ. **ἡδομαι**=τέρπομαι, εὐχαριστοῦμαι.—**χεῶμαι ἱπ-**

πικῆ = ἀσχολοῦμαι εἰς τὸ ἵππεύειν ἢ διατηρεῖν ἵππους. Περὶ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν εἶχον οἱ πλούσιοι ἐν Ἀθήναις νὰ διατηροῦν ἵππους, βλ. κεφ. II, 16. — **μωρός** = ἀνόητος. — **ιδιώτης**, μετὰ γεν. = ἀπειρος, ἀμαθής· πβρλ. καὶ κεφ. I, 13—15. — **ὄπως μὴ ιδιώτης ἔσει τούτου τοῦ ἔργου**, πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ **εἰ μὴ σκοπεῖς** = πῶς δὲν θὰ εἶσαι ἀδαῆς τούτου τοῦ ἔργου, δηλ. τῆς ἱππικῆς. — **ἄλλως τε καὶ** = καὶ μάλιστα. — **κερδαλέος** = ἐπικερδής. — **ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν κλπ.** = καὶ ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἵπποι εἶναι κατάλληλοι πρὸς χρῆσιν καὶ ἐπικερδεῖς εἰς πώλησιν. — **πωλοδαμνῶ** = δαμάζω καὶ ἐγκυμαίνω νέους ἵππους. — **οὐδὲν τι μᾶλλον... κατασκευάζειν** = καθὼς δὲν σὲ παρακινῶ νὰ ἀγοράζῃς νεαροὺς δούλους καὶ νὰ τοποθετῆς αὐτοὺς εἰς γεωργικὰς ἐργασίας. — **ἐπιδίδωμι ἐπὶ τὸ βέλτιον** = προκόπτω, προοδεύω πρὸς τὸ καλύτερον. — **γαμητὴ γυνή** = ἡ νόμιμος σύζυγος. — **χρωμένους**, μετοχ., κατηγορημ. ἐκ τοῦ **ἐπιδειξαι**. — **συνεργός** = συμβοηθός. — **συναύξω** = αὐξάνω ὁμοῦ. — **οἶκος** = περιουσία· πλείονα βλ. I, 1—2. — **τοὺς δὲ ἧ καὶ πλεῖστα λυμαίνονται** = **τοὺς δὲ χρωμένους αὐταῖς ταύτη** (= οὕτως) ἧ (ὥστε) **πλεῖστα λυμαίνονται (τοὺς οἴκους)**. — **αἰτιῶμαι τινά τινος** = κατηγορῶ τινὰ διὰ τι πρᾶγμα — τὸ παθητικ. **αἰτίαν ἔχω** καὶ **ἐν αἰτία εἰμι** = κατηγοροῦμαι. — **τούτου**, γεν. τῆς αἰτίας εἰς τὸ **αἰτιᾶσθαι**. — **κακίζω** (κακός) = ὀνειδίζω, κατηγορῶ τινὰ. — **κακῶς ἔχω** = εὐρίσκομαι ἐν κακῇ καταστάσει. — **νομεύς** = ὁ ποιμὴν, ὁ βοσκός. — **πρόβατον... κακίζομεν** ἢ σύνταξις: **ἦν πρόβατον κακῶς ἔχη, αἰτιώμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν νομέα, ἦν ἵππος κακουργῆ** (= λακτίζει) **κακίζομεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ἱππέα**. — **τῆς δὲ γυναικός**, ἡ γεν. ἐξαορτᾶται ἐκ τοῦ **αἰτίαν ἔχοι**, διὰ δὲ τὴν γυναῖκα. — **διδασκομένη**, μετοχὴ ἐναντιωματικῆ. — **ἀνεπιστήμονι**, ἐνν. **αὐτῇ οὔσῃ**. — **ἀνεπιστήμων** = ἀδαῆς, ἀμαθής. — **ἀπαληθεύσαι**, ἐξαορτᾶται ἐκ τοῦ **δεῖ**, οὐ εἶναι ὑποκείμενον· **ἀπαληθεύω** = λέγω πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. — **ἐπιτρέπω** μετὰ δοτ. = ἐμπιστεύομαι. — **ἔστιν ὄτω (= ὄτινι) ἄλλω = ἔστιν ἄλλος τις ὄ.** — **εἰ δὲ μὴ, οὐ πολλοῖς γε**, ἔλλειπεις προτάσεις, τὸ νόημα ἔχει ὡς ἐξῆς· Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Κριτόβουλον, ὑπάρχουν πρόσωπα, μεθ' ὧν συνδιαλέγεσαι ὀλιγότερον παρὰ μὲ τὴν γυναῖκα σου; Ὁ Κριτόβουλος ἀπαντᾷ· δὲν ἤμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ βεβαίως εἶναι πολὺ ὀλίγα, δηλ. μὲ τὴν γυναῖκα μου ὁμιλῶ περισσότερον παρὰ μὲ κάθε ἄλλον.

§ 13—14. Ἐγνημας = ἐνυμφεύθη. — ἢ καὶ ὡς ἐδύνατο ἐλάχιστα ἔωρακυῖαν καὶ ἀκηκουῖαν = ἢ καὶ ὅτε ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλάχιστα εἶχεν ἴδει καὶ ἐλάχιστα εἶχεν ἀκούσει. — οὐκοῦν πολὺ θαυμαστότερον... ἔξαμαρτάνοι, ἢ σύνταξις : οὐκοῦν πολὺ θαυμαστότερον (ἂν εἴη) εἰ ἐπίσταιτό τι τούτων, ἀ δεῖ λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἔξαμαρτάνοι. — θαυμαστὸν = ἄξιον ἀπορίας, παράξενον. — ἔξαμαρτάνω = σφάλλωμαι, πλανῶμαι. — οὐδὲν οἷον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι = οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι = οὐδὲν εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐξετάζωμεν τοῦτο διὰ παραδειγμάτων. — ἐπιστημονέστερον = ἐπιστημονικώτερον. — ἀντίρροπος, ἐκ τοῦ ἀντιρρέπειν, ὅπερ λέγεται ἐπὶ τῶν πλαστίγγων τῆς ζυγαριᾶς ὅταν εὐρίσκονται ἐν ἰσορροπία ὅθεν = ἰσόσταθμος, ἰσοδύναμος, ἴσος. — ἔρχεται τὰ κτήματα = εἰσάγονται τὰ ἀγαθὰ. — ταμίευμα = οἰκονομία = καλὴ διαχείρισις, νοικοκυρεῖο. — καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων... καλῶς δὲ πραττομένων, γενικαὶ ἀπόλυτοι· αἱ μετοχαὶ ὑποθετικά. = οἷμαιδέ... ἔχει ἂν ἐπιδειξάι σοι· ὃ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. ἔχειν, (δυνητ. ἀπαρ.) ἢ σύνταξις : οἷμαι δὲ ἔχειν ἂν (= ὅτι ἔχοιμι ἂν) ἐπιδειξάι σοι τοὺς ἐργαζομένους ἀξίως λόγου ἐκάστην τῶν ἐπιστημῶν.

Συστήσω δέ σοι ἐγὼ τὴν Ἀσπασίαν ἢ ἐπιστημονέστερον ἐμοῦ σοι ταῦτα πάντα ἐπιδείξει· Ἀσπασία, ἢ Μιλησία, θυγάτηρ τοῦ Ἀξιόχου, γυνὴ ὠραισιώτατη καὶ μεγάλης πνευματικῆς μορφώσεως καὶ εὐφυΐας. Ἐγκατασταθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἵου π. Χ. αἰῶνος ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐδίδασκε τὴν ρητορικὴν, περιεστοιχίσθη ὑπὸ τῶν ἐπιφανέστερων τῆς δημοκρατίας ἀνδρῶν, παρακολουθούτων τὰ μαθήματά της, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Περικλῆς, ὅστις ἐκ θαυμασμοῦ ἔλαβεν αὐτὴν σύζυγον. Εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῆς συγκεντρώσεις ἠρέσκετο πολὺ νὰ μετέχη καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης (πρὸβλ. Πλάτ. Μενέξ.).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι V

§ 1. Ἀλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἐπιδεικνύναι κλπ., ἢ σύνταξις : ἀλλὰ τί δεῖ, ᾧ Σώκρατες, ἐπιδεικνύναι πάσας = ἀλλὰ τίς ἢ ἀνάγκη, ᾧ Σώκρ., νὰ ἐπιδεικνύης πάσας τὰς τέχνας. — οὔτε γὰρ... οἷους δεῖ, ἢ σύνταξις : οὔτε γὰρ (αιτιολ.) ἑάδιόν (ἐστι) κηήσασθαι ἐργάτας πασῶν τῶν τεχνῶν οἷους δεῖ. — οὔτε.. οἷόν τε = οὔτε οἷόν τε (ἐστι) γενέσθαι (τινὰ) ἔμπειρον αὐτῶν (τῶν τεχνῶν)

οἷόν τέ ἐστι—εἶναι δυνατόν νά...—*ἀλλ' αἷ δοκοῦσι* κλπ., ἡ σύνταξις: *ἀλλά ἐπιδεικνύέ μοι ταύτας*, αἷ δοκοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπισημῶν καὶ (ῶν) πρόποι ἄν μάλιστα ἐπιμελομένῳ καὶ αὐτὰς καὶ τοὺς πράττοντας αὐτὰς καὶ αὐτὸς δὲ διδάσκων συνωφέλει (μοι) εἰς ταῦτα ὅτι δύναται.—*διδάσκω*—ἀναπτύσσω, ἐρμηνεύω, διαφωτίζω.—*συνωφελῶ*—συνανακουφίζω.—*πράττω τέχνην*—ἔξασκῶ τέχνην, μετέρχομαι ἐπάγγελμα.

§ 2—4. *Βαναυσικός* (ἐκ τοῦ βάναισος, ὅπερ ἐκ τοῦ βαῦνος=κάμινος+αῦω=ἀνάπτω, βοῶν, κυρ. ὁ ἐργαζόμενος διὰ τοῦ πυρός καὶ θορυβῶν), ἐπίθετον τῶν ἐργατῶν, τῶν ἐργαζομένων μηχανικὴν τινα ἐργασίαν ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος· *βαναυσικαὶ τέχναι* νοοῦνται ἐνταῦθα αἱ χειρωνακτικαὶ, αἱ μηχανικαὶ τέχναι. —*ἐπίρροτος*—δυσφημισμένος.—*εἰκότως*—εὐλόγως.—*ἀδοξοῦμαι πρὸς τῶν πόλεων* (ποιητ. αἷτιον) περιφρονοῦμαι, καταφρονοῦμαι ὑπὸ τῶν πόλεων (ἐνταῦθα ἐννοοῦνται κυρίως αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη).—*καταλυμαίνομαι*—φθείρω ἐντελῶς.—*τῶν ἐργαζομένων*, τῶν ἐργατῶν.—*τῶν ἐπιμελομένων*—ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπιστατοῦν εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, τῶν προϊσταμένων.—*ἀναγκάζουσαι*, μετ. αἷτιολογική.—*σκιαιοτραφοῦμαι*—μένω ἐν τῇ σκιᾷ συνεχῶς.—*κάθημαι*—διάγω βίον καθιστικόν.—*ἡμερεύω πρὸς πῦρ*—διέρχομαι ὅλην τὴν ἡμέραν πλησίον τοῦ πυρός.—*θηλύνομαι*—γίνομαι μαλθακός, χαλαρός, ἐκθηλύνομαι.—*ἄρρωστος*, ὑπὸ ἠθικῆν ἔννοιαν.—*ἀσχολίας... ἔχουσι... συνεπιμελεῖσθαι*—οἱ μετερχόμενοι τὰς βαναυσικὰς τέχνας δὲν ἔχουν εὐκαιρίαν (δι' ἔλλειψιν εὐκαιρίας ἐμποδίζονται) νὰ ἀσχολῶνται περὶ τῶν φίλων καὶ τῆς Πολιτείας.—*ἀλεξητῆρ* (ἀλέξω)—ὁ ἀπομικρύνων, ὁ ἀποκρούων, ὑπερασπιστής.—*ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι κακοὶ καὶ φίλοις* κλπ., ἡ σύνταξις: *ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι καὶ φίλοις εἶναι κακοὶ χρῆσθαι καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξητῆρες*, κατ' ἔννοιαν: ὥστε οἱ τοιοῦτοι (τίνες;) δὲν εἶναι ἱκανοὶ οὔτε τοὺς φίλους των νὰ ἐξυπηρετήσουν οὔτε τὴν πατρίδα νὰ ὑπερασπίσουν, ἢ: οἱ τοιοῦτοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀξίξουν οὔτε ὡς φίλοι οὔτε ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος.—*εὐπόλεμος*—ἱκανός, εὐδόκιμος ἐν πολέμῳ.—*οὐδ' ἔξεστι... οὐδενί*, ἡ διπλῆ ἄρνησις δι' ἔμφασιν.—*ἄρα μὴ αἰσχυρθῶμεν τῶν Περσῶν βασιλέα μιμῆσασθαι*, ἀπορηματικὴ ὑποτακτικὴ—ἄρά γε νὰ μὴ ἐντραπῶμεν...—*γάρ*, διασαφητικός.—*ἡγοῦμαι*—φρονῶ, νομίζω, ἢ μετ. αἷτιολογικὴ ἀναφ. εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ *ἐπιμελεῖσθαι*.—*ἐπιμέλημα*—

ἐνασχόλησις.—*ἰσχυρῶς*—μετὰ ζέσεως, μετὰ προθυμίας.—*ἐκείνον γάρ.. ἐπιμελεῖσθαι*, ἡ σύνταξις: *φασὶ γὰρ ἐκείνον ἠγούμενον γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην εἶναι ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἐπιμελήμασιν ἐπιμελεῖσθαι ἰσχυρῶς ἀμφοτέρων τούτων.*

Σκιατραφοῦμαι, κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τὸ ἴστασθαι ἐν σκιᾷ προεκάλει ἀδυναμίαν καὶ παραλύσιν τοῦ σώματος, ὅπερ ὄφειλε νὰ ἐνδυναμοῦται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου (*ἡ λ ί σ ι ς*).

Καὶ ἐν ἐνίαις μὲν τῶν πόλεων, ὑπαινίσσεται τὴν Σπαρτιακὴν Πολιτείαν, ἣς οἱ νόμοι ἀπηγόρευον εἰς τοὺς πολίτας οἰανδήποτε χειρωνακτικὴν ἐργασίαν (βλ. Πλουτάρχου ἐν βίῳ Λυκούργου κεφ. ΙΧ).

§ 5—6. *Συνεπιμελοῦμαι*—φροντίζω, ἀσχολοῦμαι μεταξὺ ἄλλων.—*ᾧδε*—ὡς ἐξῆς, ὡς ἀκολούθως.—*ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι*—ἐξετάζω, ἐρευνῶ, ἐπιβλέπω.—*γάρ*, διασαφητικός.—*ὅτι*, αἰτιολογ.—*λαμβάνω δασμοὺς*—εἰσπράττω φόρους.—*τάττω τινὶ*—διατάσσω τινά.—*εἰς ὀπόσους δεῖ διδόναι τροφήν* κλπ., ἡ σύνταξις: *εἰς ὀπόσους (=πόσους) ἰπέεας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γεροφόρους δεῖ διδόναι τροφήν.—οἵτινες ἀναφ. εἰς τὸ ὀπόσους).. κρατεῖν*, ἡ σύνταξις: *οἵτινες ἔσονται ἱκανοὶ κρατεῖν τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων*, ἀναφ. τελικὴ πρότασις—ἵνα οὗτοι εἶναι ἱκανοὶ καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του νὰ κρατοῦν εἰς ὑποταγήν.—*ἀρήγω*, ποιητ. καὶ ἰωνικ. τύπος μετὰ δοτικῆς—συντρέχω, βοηθῶ, ἀλλ' ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «ἀποκρούω» καὶ ἐπομένως πρόπει νὰ νοηθῇ ὡς ἀντικείμενον *τοὺς πολεμίους*, τὸ δὲ *τῇ χώρᾳ* νὰ θεωρηθῇ ὡς συμπλήρωμα.—*ἐπίωσι*, γ' πληθ. ὑποτ. ἐνεστ. τοῦ ὄ. *ἐπέρχομαι*—ἐπιτίθεμαι.—*φύλαξ*—φρουρός,—*ᾧ τοῦτο προστίεται*—εἰς ὄντινα ἔχει διαταχθῆ τοῦτο.—*κατ' ἐνιαυτὸν*—κατ' ἔτος.—*ἐξέτασις*, ἐν τῇ στρατ. γλώσσῃ—ἐπιθεώρησις.—*ὠπλίσθαι*, ἀπαρεμφ. παρακ. τοῦ ὄ. *ὀπλίζομαι*—ἐξοπλίζομαι.—*ἐνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται*—ὅπου βεβαίως ὑπάρχει ἡ καλουμένη συνάθροισις (συνέλευσις τῶν στραιωτῶν).—*τοὺς ἀμφὶ τὴν ἑαυτοῦ οἴκησιν*—τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰ περίξ τῆς κατοικίας του (τῆς ἕδρας του.—*ἐφορῶ*—ἐξετάζω—;—*τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πέμπει ἐπισκοπεῖν* (ὅπερ κατωτέρω, ἐν § 8, λέγει: *πέμπων δὲ πιστοὺς ἐπισκοπεῖται*)=*πέμπει δὲ πιστοὺς ἐπισκοπεῖν* (κυρίως τελικὸν ἀπαρέμφ.—διὰ νά...) *τοὺς ἀποικοῦντας*

πρόσω.—**ἀποικῶ** κατοικῶ μακράν, εἶμαι πολὺ μακράν.—**πιστὸς**==
ἔμπιστος.

Τέταχε τῷ ἄρχοντι, ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πολιτικοῦ διοικη-
τοῦ ἑπαρχίας, τελούντος ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀντιβασιλέως
(σατράπου), περὶ οὗ βλ. § 7.—**τοξόται**, στρατιῶται ψилоί, ὧν ὄπλα
ἦσαν τόξα καὶ βέλη καὶ μία θήκη διὰ τὰ βέλη (φαρέτρα).—**σφενδο-
νήται**, στρατιῶται ψилоὶ φέροντες σφενδόνην καὶ δερμάτινον σάκκον
διὰ τοὺς λίθους (διφθέραν).—**γεροφόροι**, στρατιῶται ψилоὶ ὀπλισμέ-
νοι μὲ μικρὰς ἀσπίδας πεπλεγμένας ἐκ λύγων (γέρορα) καὶ κεκαλυμέ-
νας διὰ δέρματος βοός.—**ἐξ ὀπόσωνπερ ἔθνων δασμοὺς λαμβάνει**,
οἱ διοικηταὶ τῶν ὑποτελῶν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος χωρῶν ἦσαν ὑπο-
χρεωμένοι νὰ εἰσπράττουν ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωριῶν τῆς δικαιοδο-
σίας των ὄρισμένους φόρους εἰς χρῆμα καὶ προϊόντα καὶ νὰ ἀποστέλ-
λουν αὐτοὺς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα.

§ 7. Καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται κλπ., ἡ σύνταξις : **καὶ αὖξει
ταῖς τιμαῖς . . . καὶ καταπλουτίζει τούτους μὲν, οἱ** κλπ.—**ἐκπλεως,
ων**, ἐπίθ. τῆς ἄττ. β' κλίσι. ἐπὶ ἀριθμοῦ στρατιωτῶν= πλήρης (σω-
στός).—**τὸν τεταγμένον**=τὸν ὄρισμένον (ὑπὸ τῶν στρατιωτ. κανονι-
σμῶν).—**καὶ τούτους** ἀναφέρ. εἰς τὸ **ἀριθμόν**, σ χ ἡ μ α κ α τ ἂ
σύνεσιν.—**παρέχω** καὶ **παρέχομαι**=παρουσιάζω, δεικνύω.—**δόκιμος**
= ὁ δεδοκιμασμένος, ὁ ἐξαιρετός.—**κατασκευάζομαι**=παρασκευάζο-
μαι καταλλήλως, ἐφοδιάζομαι.—**ταῖς τιμαῖς**, τὸ ἄρθρον, ἐπειδὴ πρό-
κειται περὶ γνωστῶν τιμῶν (Κύρου Παιδ. VII, 2, 11).—**τιμαῖς καὶ
δώροις μεγάλοις**, δοτ. ὄργάνου.—**καὶ ταῖς τιμαῖς αὖξει**=καὶ ἀνυ-
ψοῖ (προάγει) εἰς τὰς γνωστάς τιμητικὰς θέσεις.—**κατακερδαίνω**=
ἀδίκως κερδίζω ἐκ τίνος, αἰσχροκερδῶ.—**καταμελῶ**=ὄλως διόλου
ἀμελῶ τινος, ἀδιαφορῶ.—ἢ **καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν ἢ κατα-
κερδαίνοντας**=ἢ ὅτι ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν
στρατιωτῶν ἢ ὅτι προσπορίζονται ἀθέμιτα κέρδη.—**κολάζω**=τιμωρῶ
πρὸς σωφρονισμόν.—**χαλεπῶς**=σκληρῶς, αὐστηρῶς.—**ὁ ἀναμφιλό-
γως**=ἀναμφιβόλως, ἀναντιλέκτως.

Σατράπης, λέξις περσικὴ, σημαίνουσα τὸν ἀντιβασιλέα, στρα-
τιωτικὸν καὶ πολιτικὸν διοικητὴν μιᾶς τῶν 23 μεγάλων περιφερειῶν,
εἰς ἃς διήρθεσε τὸ Περσικὸν κράτος ὁ βασιλεὺς Δαρείος Α' (521—485
π. Χ.)—**φρούραρχος**, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουράς· κατὰ τοὺς περσικοὺς
θεσμοὺς ἐν ἐκάστη πόλει ὑπῆρχε καὶ φρούραρχος.—**χιλίαρχος**, ἀρχηγ-

γὸς σώματος ἐκ χιλίων στρατιωτῶν.—*καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν ἢ κατακερδαίνοντας*· ὁ πολιτικός διοικητής, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (§ 9), εἶχε διπλὴν ἄρμοδιότητα, τὸ μὲν νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας, τὸ δὲ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους, δι' ὧν εἶτα ὄφειλε νὰ προνοῇ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν φρουρῶν· ἐπομένως ἦτο ἐνδεχόμενον καὶ παρανομίας νὰ διαπράττῃ καὶ ἀθέμιτα κέρδη νὰ προσπορίζεται.

§ 8—9. *Πιστούς*, πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του.—*καὶ οὕτως μὲν ἂν αἰσθάνηται.... γῆν*—καὶ ὅσους ἐκ τῶν διοικητῶν παρατηρεῖ ἐκάστοτε ὅτι παρουσιάζουν τὴν χώραν πυκνῶς κατοικουμένην καὶ ἀποτελεσματικῶς καλλιεργουμένην.—*ὧν ἐκάστη φέρει*, καθ' ἑλξιν ἀντὶ ἅ ἐκάστη φέρει (=παράγει).—*κοσμῶ δώροισι*=ἀνταμείβω διὰ δωρεῶν.—*γεραίρω* (γέρας) *ἔδραις ἐντίμοις*=ἀνταμείβω διὰ τιμητικῶν θέσεων (λ. γ. ὁμοτρόπεζος τοῦ βασιλέως).—*οὔσαν*, μετ. κατηγορημ.—*χαλεπότης*=τραχύτης, σκληρότης, δυστροπία.—*ὑβρις*=ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ (κυρ. ἐπαρσις προερχομένη ἐξ ἰσχύος· κατάχρησις τῆς ἰσχύος καὶ παράβασις τοῦ δικαίου).—*παύων τῆς ἀρχῆς*=ἀπολύων ἐκ τῆς θέσεως, ἐκ τοῦ ἀξιώματος.—*καθίστημι*=διορίζω.—*ὅπως ἢ γῆ ἐνεργὸς ἔσται...ὅπως εὖ φυλάξεται...*, πλάγια ἐρωτηματικαὶ προτάσεις ἐξαερώμεναι ἐκ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι=πῶς ἢ γῆ θὰ καλλιεργῆται..., πῶς θὰ φρουρηθῆται καλῶς.—*καὶ εἰσὶ δ' αὐτῶ κλπ.*, ἢ σύνταξις: *καὶ οἱ ἄρχοντες διατεταγμένοι αὐτῶ* (ποιητικὸν αἰτ.) *ἐφ' ἐκάτερον οὐκ εἰσὶν οἱ αὐτοί*.—*δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν*=συλλέγουν παρὰ τούτων τοὺς φόρους.

Καὶ ἄρχοντες διατεταγμένοι αὐτῶ ἐφ' ἐκάτερον οὐκ εἰσὶν οἱ αὐτοί..., διὰ τούτων καὶ τῶν κατωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι σαφῶς καθορίζονται καὶ διακρίνονται αἱ ἄρμοδιότητες τῶν πολιτικῶν διοικητῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν.

Οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν κατοικούντων καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν, ἐννοοῦνται οἱ πολιτικοὶ διοικηταὶ τῆς ἐπαρχίας (οἱ τελοῦντες ὑπὸ τοὺς σατράπας), οἱ νομάρχαι τῶν γενικῶν διοικήσεων, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον.—*οἱ δ' ἄρχουσι*, ἐννοοῦνται οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί· *τῶν ὀπλισμένων τε καὶ τῶν φρουρῶν*, οἱ μὲν πρῶτοι ἀνταποκρίνονται πρὸς τοὺς ἐν § 6: *ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων, οἷς ὀπλίσθαι προστέτανται*, οἱ δὲ δεῦτεροι, πρὸς τοὺς: *πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι*.

§ 10—11. *Κάν*=καὶ ἐάν.—*ἀρήγω*, ἰων. καὶ προητ. τύπος μετὰ δοτ.=βοηθῶ, συντρέχω, υπερασπίζω.—*ἰκανῶς*=ἐπαρκῶς.—*ἀφυλαξία*=ἀδιαφορία, ἀμέλεια περὶ τὴν φρούρησιν καὶ ἐντεῦθεν ἔλλειψις ἀσφαλείας.—*παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις*=ἐνῶ ὁ φρούραρχος παρέχει εἰρήνην (ἀσφάλειαν) διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.—*καὶ παρέχεται τὴν χώραν ἀργὸν*=καὶ ἐὰν παρουσιάζῃ τὴν χώραν ἀκαλλιέργητον.—*καὶ γὰρ*=διότι τῷ ὄντι.—*σχεδόν τι*=σχεδόν πῶς.—*ἀποδίδωμι τοὺς δασμούς*=πληρώνω τοὺς φόρους.—*καθίσταμαι*=διορίζομαι.

Ὁ τῶν ἐνοικούντων ἀρχῶν καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος, δηλ. ὁ πολιτικὸς διοικητὴς ὁ καὶ υπεύθυνος διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

§ 12—15. *Ἐκ τούτων*=μετὰ ταῦτα, ἀναφέρ. εἰς τὰ προηγούμενα.—*οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ κλπ.*, ἡ σύνταξις: *οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ὁ βασιλεὺς ποιεῖ ταῦτα, ὧς Σ., δοκεῖ ἔμοιγε ἐπιμελεῖσθαι οὐδὲν ἤττον τῶν γεωργικῶν ἔργων ἢ τῶν πολεμικῶν (ἔργων).*—*ἐνοικῶ*, ἐνταῦθα=ἐνδιατρέβω.—*ἐπιστρέφομαι*=περιφέρομαι, περιοδεύω.—*ὅπως κῆποι τε ἔσονται*, πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐξαρτομένη ἐκ τοῦ *ἐπιμελεῖται*=πῶς θὰ ὑπάρχουν κῆποι...—*μεστὸς*=ἀλήρης, γεμῆτος.—*φύω*=παράγω, γεννῶ.—*διατρέβω*=περνῶ τὸν καιρὸν μου.—*ἐξείργω*=ἀποκλείω, ἐμποδίζω.—*ῥῶρα*=ἐποχή.—*ἀνάγκη (ἔστι)*, συναπτέον τῷ *ἐπιμελεῖσθαι*, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ πλαγία ἐρώτησις, *ὅπως ὡς κάλλιστα κατεσκευασμένοι ἔσονται*, τὸ δὲ ὡς ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερθετικοῦ *κάλλιστα* ἐρμήν.: πῶς...—*δίδωμι δῶρα*=διανέμω δῶρα.—*εἰσκαλῶ*=προσκαλῶ.—*γέγονα ἀγαθὸς πολέμῳ*=ἔχω ἀναδειχθῆ γενναῖος εἰς τὸν πόλεμον.—*οὐδὲν ὄφελος*, ἐνν. *ἂν εἶη*.—*ἀροῦν πολλά*, τὸ μὲν ἀπαρέμφ. τοῦ *ἀρόω*=καλλιερῶ, ὀργώνω, τὸ δὲ *πολλά* ἐπιθ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου εἰς τὸ *ἀροῦν*.—*τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἀριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιοῦντας*=τοὺς καλλιεργοῦντας τοὺς ἀγροὺς καὶ καθιστᾶντας αὐτοὺς γονίμους (παραγωγικούς).—*ἄλκιμος* (ἀλκή)=ἀνδρεῖος, μάχιμος.

...Οὐδὲν ὄφελος πολλά ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἀρήξοντες· ἡ ἔννοια: οὐδεμία ὠφέλεια ἤθελε προκύψει ἐκ τῆς καλλιεργείας μεγάλων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, ἐὰν δὲν ἤθελον ὑπάρξει ἄνθρωποι νὰ υπερασπίζουν αὐτάς. Ἡ ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ οἰκονομημένη καὶ καλλιεργῆς σύνταξις τῆς περιόδου ταύτης, ἐξ ἧς, ὡς ἀπὸ διαφανοῦς κρυ-

στάλλου, διαφαίνεται ὁλος ὁ νοῦς τοῦ συγγραφέως. Μὲ ἀξιοθαύμαστον ἐνάργειαν καὶ ἀπλότητα δεικνύει τὸν σύνδεσμον μεταξύ τῶν δύο τεχνῶν, τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς γεωργικῆς, αἵτινες μόναι κατ' αὐτὸν ἀρμόζουσι εἰς ἐλευθέρον ἄνδρα· εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἔχει κατοπτρῶσθαι ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ τοῦ Ξενοφῶντος.

Παράδεισος (λέξις περσικὴ), θελκτικὸς κήπος, τόπος διασκέδασης καὶ ἀναψυχῆς, κατάφυτος καὶ πλήρης θηρίων (Ξενοφ. Ἀνάβ. I, 2, 7)· οἱ τοιοῦτοι κήποι ὠνομάζοντο παρὰ Ῥωμαίοις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Α. Γελλίου *vinaria* (Not. Att. II, 20).

§ 16—19. **Εὐδόκιμος**, κυρ. ὁ εὖ δεκτὸς γενόμενος, ἐντεῦθεν ὁ ὑπόληψιν καὶ φήμην χαίρων· εὐδοκιμώτατος=ὁ μεγίστην ὑπόληψιν καὶ φήμην χαίρων, ὁ ἐνδοξότατος. — **δῆ** = μάλιστα. — **ἐπὶ τὰ δῶρα**=διὰ νὰ λάβουν τὰ δῶρα. — **τὰ ἀμφοτέρων δῶρα** (τίνων;) = δῶρα καὶ δι' ἀμφοτέρα. — **κατασκευάζειν γὰρ... τοῖς κατεσκευασμένοις**=διότι ἔλεγεν, ὅτι ἦτο ἱκανώτατος νὰ καλλιερῆ τὰς γαίας καὶ νὰ υπερασπίζεται τὰ καλλιερηθέντα. — **Κῦρος... καὶ ἐπηγάλλετο... ἐπὶ τῷ χώρῳ ἐνεργὸς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν** κλπ.=ὁ Κῦρος μὲν λοιπόν, εἶπεν ὁ Κριτόβουλος, ὃ Σώκρατες, προσέτι καὶ ἐκαυχᾶτο (ἐκαμάρωνε) οὐδὲν ἦττον ταῦτα λέγων, διότι καθίστα τὰς γαίας γονίμους καὶ ἐκαλλιέρει αὐτὰς ἢ διότι ἦτο ἱκανὸς εἰς τὸν πόλεμον· ἡ ἔννοια: τέλος πάντων, ὃ Σώκρατες, ὁ Κῦρος ὄχι μόνον δὲν ἐθεώρει ἀνάρμοστον δι' ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφανεύετο οὐδὲν ἦττον, διότι ἐπεδίδετο εἰς αὐτὴν ὅσον καὶ διότι ἦτο ἐμπειροπόλεμος. — **εἰ ἐβίωσε**=ἐὰν ἔζη. — **ἂν γένεσθαι**, δυνητικὸν ἀπαρέμφατον ἰσοδύναμον πρὸς δυνητικὴν ὀριστικὴν: (ὅτι) **ἂν ἐγένετο**=ἤθελε γίνῃ· ὑπόθεσις τοῦ ἀπραγματοποιήτου: **εἰ ἐβίωσε... ἂν ἐγένετο**. — **τεκμήριον**=ἀπόδειξις. — **μαχόμενος**, τελικὴ μετοχὴ=διὰ νὰ πολεμήσῃ. — **αὐτομολῶ**=ἐγκαταλείπων τὰς τάξεις μου προσχωρῶ πρὸς τὸν ἐχθρὸν, λιποτακτῶ. — **ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἠγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἀρχοντος ἀρετῆς εἶναι, ὃ ἂν ἐκόντες πείθωνται** (=ἐὰν τινι ἐκουσίως πείθωνται) **καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς παραμένειν ἐθέλωσιν**=ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο νομίζω ὅτι εἶναι μεγάλη ἀπόδειξις ἀρετῆς ἐνὸς ἀρχηγοῦ (στρατηγοῦ), ἐὰν εἰς τοῦτον ἐκουσίως ὑπακούουν οἱ ὑφιστάμενοι (στρατιῶται) καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας προθυμοποιοῦνται νὰ παραμένουν πιστοὶ πλησίον του. — **ζῶντι, ἀποθανόντι**, μετ. χρονικαί.

Κῦρος, ὁ νεότερος, υἱὸς τοῦ Λαρείου καὶ τῆς Παρουσίτιδος, ἀνὴρ φιλόδοξος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του θέλων νὰ βασιλεύσῃ ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄρταξέρξου· ἀλλὰ εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην τῷ 401 π.Χ. ἀπώλεσε τὰς ἐλπίδας τοῦ θρόνου καὶ τὴν ζωὴν· ὀνομάζεται δ' ἐνταῦθα **βασιλεύς**, διότι ὡς βασιλόπαις ἐτύγχανε βασιλικῶν τιμῶν. Ὁ Ξενοφῶν συνεδέετο μετὰ τοῦ Κύρου διὰ στενῆς φιλίας, διὸ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σωκράτους διατηρεῖ περὶ αὐτοῦ τὰς ἀγαθωτέρας ἀναμνήσεις. (Βλ. Ξενοφ. Κύρου Ἄναβ. I, κεφ. 1—9; 31).

§ 20—21. **Λυσάνδρῳ**, συναπτέον τῷ φιλοφρονεῖσθαι· φιλοφρονοῦμαι μετὰ δοτ.—δεικνύω πρὸς τινα φιλοφροσύνην.—**ἀλλα**, σύστοιχον ἀντικ.—**ἄγω δῶρα**—κομίζω δῶρα.—**διηγούμενος ξένῳ**...=διηγούμενος... εἰς ξένον, ὅστις τὸν ἐφιλοξένει.—**καὶ τὸν ἐν Σάρδεσι κλπ.**, ἢ σύνταξις: **καὶ ἔφη αὐτὸν** (τὸν Κῦρον) **ἐπιδεικνύναι τὸν παράδεισον ἐν Σάρδεσι**.—**ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὡς τὰ μὲν δένδρα εἶη**, κατὰ πρόληψιν ἀντί: **ἐθαύμαζεν ὡς** (=πόσον) **τὰ μὲν δένδρα αὐτοῦ εἶη**.—**δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα**, ἔνν. **εἶη**=ἕξ ἴσου δὲ ἀπείχον ἀπ' ἀλλήλων αἱ παντὸς εἶδους φυτεῖαι.—**ὄρθοι δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων**=κατ' εὐθείαν δὲ γραμμὴν οἱ στίχοι τῶν δένδρων.—**εὐγώνια δέ**... ἢ σύνταξις: **πάντα δὲ εἶη καλῶς εὐγώνια**=πάντα δὲ ἦσαν καλῶς διατεταγμένα κατὰ γωνίας ὀρθάς.—**ὄσμαι δὲ πολλὰ καὶ ἠδεῖαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι**=ὄσμαι δὲ εὐχάριστοι συνώδεον αὐτοὺς περιπατοῦντας.—**ἄγαμαι** μετὰ γεν. προσ.=θαυμάζω, ἐκτιμῶ.—**καταμετρῶ**=μετρῶ ἀκριβῶς—**σοι**, δοτ. χαριστική.—**διατάττω**, ἐνταῦθα=τοποθετῶ, ὀρίζω κατὰ τάξιν.

Λυσάνδρος, ὁ διάσημος ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀνὴρ δραστήριος, φιλόδοξος καὶ πολεμικός. Τῷ 407 σταθμεύων ἐν Ἐφέσῳ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ νεωτέρου Κύρου, παρ' οὗ ἔλαβε χρήματα καὶ ἐξώπλισε στόλον 90 τριήρων (Πλούτ. ἐν βίῳ Λυσάνδρου κεφ. IV).

Παρὰ τῶν συμμάχων, ἔνν. τῆς Σπάρτης κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον.

Εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη ὁ Κικέρων ἐν τῷ διαλόγῳ περὶ γήρατος (de senectute) παραφράζων τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο λέγει: et directos in quincuncem ordines, τ. ἕ. τὰ δένδρα ἦσαν διατεταγμένα πρὸς ὀρθὰς γωνίας κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἀριθμοῦ πέντε, εἰς τρόπον

ὥστε τρία δένδρα νὰ παριστάνουν πάντοτε τὸν ἀριθμὸν V, ἤτοι τὸ ῥωμαϊκὸν σημεῖον τοῦ ἀριθμοῦ πέντε.

Σάρδεις, πρωτεύουσα τῆς Λυδίας ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς περὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν καὶ τοῦ ὄρους Τμάλου, ἔδρα ἄλλοτε τῶν βαθυπλούτων ἡγεμόνων τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου καὶ μετὰ ταῦτα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σελευκιδῶν.

§ 22—25. *Τὸν δὲ Κύρον... ἠσθῆναι τε καὶ εἰπεῖν*, ἐξαργάτα ἐκ τοῦ ἔφη *Δύσανδρος· ἠσθῆναι*, ἀπαρ. παθ. ἀόρ. τοῦ ὄ. *ἡδομαι* =; — *διαμετρῶ* = μετρῶν διαιρῶ εἰς ἴσα μέρη. — *ἔστι δ' αὐτῶν... ἃ καὶ ἐφύτευσα* = ἔστι δ' αὐτῶν τινα... ἃ καὶ ἐφύτευσα. — *φάναι*, πλεονασμός. — *ἀποβλέπω* = ὀπίτω βλέμματα πρὸς τι. — *ὦν εἶχεν*, καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ *ἱματίων* ἀντί: *ἃ εἶχε*. — *στρεπτὸν* = περιδέραιον. — *φέλιον* = βραχιόλιον. — *καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου* = καὶ τῶν ἄλλων στολισμάτων. — *οὗ εἶχε*, καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ *κόσμου* = ἀντί: *ὃν εἶχεν*. — *ἦ γὰρ* = ἀλήθεια, πράγματι. — *θαυμάζω* = ἀπορῶ, παραξενεύομαι. — *μελετῶ* = ἀσκοῦμαι, γυμνάζομαι. ἀντίθ. τοῦ *ἀμελῶ* = οὐ γυμνάζομαι. — *δμνυμί σοι τὸν Μίθρην* κλπ. = σοῦ ὀρκίζομαι εἰς τὸν Ἥλιον (εἰς τὴν ζωὴν μου) ὅτι, ὅταν ὑγιαίνω, οὐδέποτε δειπνῶ πρὶν ἰδρῶσω, ἐπειδὴ ἐξασκοῦμαι εἰς πολεμικὰ ἢ γεωργικὰ ἔργα ἢ ἐπειδὴ φιλοτιμοῦμαι νὰ πράξω τι τοιοῦτον. — *δεξιοῦμαι* = χαιρετίζω διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός. — *ὦν*, μετοχὴ αἰτιολογικῆ.

Δικαίως μοι δοκεῖς, ὦ, Κ., εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὦν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς, ἢ ἔννοια: δικαίως θεωρεῖσαι, ὦ Κῦρε, εὐτυχής, διότι ἡ εὐτυχία σου εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἀρετὴν σου.

Μίθρης (Μίθρα), ὁ θεὸς Ἥλιος τῶν Περσῶν, δοτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ συντηρητὴς τῆς παγκοσμίου τάξεως, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Α Ι Ο Ν V

§ 1—3. *Ταῦτα*, ἀναφέρ. εἰς τὴν παρέκβασιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἀπὸ τὸ κύριον θέμα. — *ὅτι*, αἰτιολογ. — *μακάριος* = εὐτυχής, εὐδαίμων. — *ἀπέχομαι τινος* = ἀπομακρύνομαι τινος. — *γὰρ*, αἰτιολογ. — *ἡδυπάθεια* = πηγὴ τέρψεων, σωματικῶν ἀπολαύσεων. — *οἶκος*, περιουσία. — *πρῶτον μὲν γὰρ* κτλ., ἢ σύνταξις: *πρῶτον μὲν γὰρ* (αἰτιολ.) ἢ γῆ φέρει τοῖς ἐργαζομένοις ταῦτα, ἀφ' ὧν ζῶσι. — *προσεπιφέρει* =

φέρει, παράγει πρὸς τούτοις.—*ἡδυπαθῶ*—ἀπολαύω τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος.—*κοσμῶ*—στολιζώ.—*ῥῥα*—προσφάγια.—*προβατευτική τέχνη*, ἡ ποιμενική, ἡ κτηνοτροφία.—*συνῆπται*—εἶναι συνδεδεμένη.—*ὥστε ἔχειν (= δύνασθαι) καὶ θεοῖς ἐξαρέσκεσθαι· ἐξαρέσκομαι τοῖς θεοῖς*—ποιῶ ἑαυτὸν ἄρεστον τοῖς θεοῖς.

Βωμός, τὸ μέρος, ἐφ' οὗ ἐτελοῦντο αἱ θρησκευτικαὶ θυσίαι ἢ ἐκαίοντα τὰ σφάγια (ιερεῖα).

Θύοντες κλπ., *θύω*—δωροῦμαι τοῖς θεοῖς· *θυσία*, πᾶσα προσφορὰ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱκετήριος ἢ εἰς ἔνδειξιν εὐλαβείας ἢ εὐγνωμοσύνης· ἡ θυσία προσεφέρετο ἐν ἑορταῖς ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἡμέραν ὑπὸ ἰδιωτῶν, οἰκογενειῶν, φυλῶν δι' οἰονδήποτε συμβάν ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον. Αἱ θυσίαι αὗται ἦσαν α') αἱματηραὶ: σφαγὴ ζώων, ὧν συνηθέστερα ἦσαν ἀρνία, αἴγες, χοῖροι καὶ βόες, καὶ β') ἀναίμακτοι: αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἐτησίων καρπῶν, πλακοῦντες μάλιστα μελίπηκτοι, σπονδαί, ἄνθη, ἀρώματα κλπ.

§ 4—5. *Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα τ' ἀγαθὰ*—ἀλλ' ἐνῶ μᾶς παρέχει ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ.—*ἐῷ*—ἀφήνω, ἐπιτρέπω.—*μαλακία*—νωθρότης, ῥαθυμία.—*ψύχη*. . . *θάλαπη*, ὁ πληθυντικὸς σημαίνει τοὺς διαφοροὺς βαθμοὺς τοῦ ψυχους καὶ θάλπους.—*αὐτουργός*—ὁ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ἐργαζόμενος.—*τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει πρῶτὶ τε ἐγείρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα*—τοὺς δὲ γεωργοῦντας διὰ τῆς ἐπιθεωρήσεως (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *αὐτουργούς*) καθιστᾷ ἀνδρικοὺς καὶ διότι ἐγείρει αὐτοὺς πρῶτὶ καὶ διότι τοὺς ἀναγκάζει νὰ πηγαίνουν μετὰ τινος ζωηρότητος.—*ἐν τῷ χόρῳ*—εἰς τὴν ἐσοχὴν, εἰς τοὺς ἀγρούς.—*ἐν ὥρᾳ*—καθ' ὥρισμένην ὥραν.—*ἐν τῷ ἄστει*—ἐν τῇ πόλει.—*αἱ ἐπικαιριώτατα πράξεις*—αἱ σπουδαιότατα πράξεις, ἐργασίαι.—*σὺν ἵππῳ ἀρήγω τῇ πόλει*—ὑπερασπίζω τὴν πατρίδα ὡς ἵππεύς, ἀντιτίθ.—*τῷ πεζῇ*,—*ἱκανωτάτη*, ἐνν. ἐστί.—*σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει*—καθιστᾷ τὸ σῶμα ζωηρὸν καὶ ῥωμαλέον.—*συμπαρτρέφειν*, τὸ ῥ. κυρίως ἐπὶ παρασίτων ἐπιβλαβῶν τῇ γεωργίᾳ ζώων.—*θήραις τε ἐπιφιλοπονείσθαι . . . συμπαρτρέφουσα*—πρὸς δὲ τούτοις παραινεῖ νὰ καταγίνωνται μετὰ προθυμίας εἰς τὸ κυνήγιον, διότι εἰς τὰς κύνας παρέχει εὐκολίαν τροφῆς καὶ διότι συγχρόνως διατηρεῖ ζῶα τοῦ κυνηγίου.

Καὶ τοὺς μὲν αὐτουργούς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα ἰσχὺν

αὐτοῖς προστίθῃσι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει κλπ., προβλ. καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά Ι, 2: «πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρείαν συμβάλλεται μεγάλα (ἢ γεωργία)· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ βάνουσοι τὰ σώματα ἀχρεῖα ποιοῦσιν, ἀλλὰ δυνάμενα θυραυλεῖν καὶ πονεῖν, ἔτι δὲ δυνάμενα κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, μόνον γὰρ τούτων τὰ κτήματα ἔξω τῶν ἐρυμάτων ἐστί».

§ 6—7. Ἀντωφελῶ=ὄφελῶ ἀμοιβαίως.—κῆδομαι=φροντίζω, γνouiάζομαι.—ἐπιμέλεια=ἐπιστασία.—ἐξουσία=εὐκολία.—ἀπερύνω, ποιητ. καὶ ἰων. τύπος ἀντὶ κωλύω=ἀποδιώκω· ἢ μετ. αἰτιολο.—λύμη=φθορά.—καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι=καὶ διότι συγχρόνως παρέχουν ἀσφάλειαν ἐν τῇ ἐρημίᾳ.—ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τρέφουσα τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν· ἐν τῷ μέσῳ=εἰς εὐρὴν χῶρον, εἰς τὸ ὑπαιθρον· τῷ κρατοῦντι=εἰς τὸν νικητὴν· τὸ ἀπαρέμφ. λαμβάμειν ἐξαρτάται ἐκ τοῦ ὑπονοουμένου ἐπιθέτου προχείρους, οὗ ἡ ἔννοια συνυπάρχει ἐν τῇ φράσει ἐν μέσῳ· σύνταξιν: καὶ τρέφουσα τοὺς καρποὺς ἐν τῷ μέσῳ (παρέχει) προχείρους λαμβάνειν τῷ κρατοῦντι.

§ 8—10. Καὶ δραμεῖν δὲ κλπ., ἡ σύνταξις: καὶ τίς δὲ τέχνη παρέχεται ἱκανωτέρους γεωργίας δραμεῖν καὶ βαλεῖν καὶ πηδήσαι;—καὶ ποία δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἢ γεωργία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἱκανωτέρους εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ δῖψιμον τοῦ βέλους καὶ εἰς τὸ πῆδημα;—τίς δέ... ἀντιχαρίζεται=τίς δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἢ γεωργία χαρίζει ἀμοιβαίως περισσότερα εἰς τοὺς μετεροχομένους αὐτήν;—τὸν ἐπιμελόμενον=τὸν γεωργοῦντα.—προσιόντι, ἔνν. αὐτῷ ἢ τῷ ἐπιμελομένῳ,—τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται=ποία δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἢ γεωργία δέχεται τοὺς ξενιζομένους προσφέρουσα εἰς αὐτοὺς ἀφθονώτερον τὰ προϊόντα της;—χειμάζω=διέρχομαι τὸν χειμῶνα, διαχειμάζω, τὸ ἀπαρέμφ. συναπτέον τῷ εὐμάρεια=εὐκολία καὶ ἀφθονία μέσων συνδεδεμένη μὲ ἄνεσιν.—ποῦ, ἔνν. ἐστί.—θερίζω=διέρχομαι τὸ θέρος, παραθερίζω.—ὑδασί τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιαῖς, δοτ. ὄργαν.—πνεῦμα=ἀήρ, —πρεπάδης=ὁ ἀρμόζων ὁ κατάλληλος.—ἀπαρχαί, ἐν τῷ πληθ.—οἱ πρῶτοι καρποί, τὰ πρωτόλεια ἐν χρήσει εἰς τὰς θυσίας (προβλ. V. 1—3). —οἰκέτης=δοῦλος.—ἡδὺς=εὐχάριστος, τερπνός.—ποθεινός=ἐπιθυμητός.

§ 11—13. Θαυμαστὸν=παράδοξον.—τούτου...ταύτης, δηλ.

τῆς γεωργίας.—*ἔτι δὲ ἡ γῆ... τοὺς δυναμένους... δικαιοσύνην διδάσκει*, παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξης τοῦ διδάσκω ὡς ὁ παιδευτικῶ.—*καταμανθάνω*=ἐννοῶ καλῶς.—*θεραπεύω τὴν γῆν*=περιποιοῦμαι, καλλιεργῶ τὴν γῆν.—*τοὺς γάρ... πλείστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ* = διότι εἰς τοὺς... ἀνταποδίδουσα τὰ ἴσα γίνεται αἰτία πλείστων ἀγαθῶν· παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξης τοῦ ἀντιποιεῖν κατὰ τὸ ποιεῖν τινα ἀγαθὰ ἢ κακά.—*ἐὰν δ' ἄρα καὶ ὑπὸ πλήθους κλπ.*, ἢ σύνταξις: *ἄρα δὲ ἐὰν καὶ οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ παιδευόμενοι σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς σιερηθῶσι ποτε τῶν ἔργων ὑπὸ πλήθους στρατευμάτων.*—*ἀναστρέφομαι ἐν τῇ γεωργίᾳ*=ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν γεωργίαν.—*τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα*, αἰτιατικά τῆς ἀναφορᾶς.—*οὗτοι*, δηλ. οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν τῇ γεωργίᾳ.—*εἰς τὰς τῶν ἀποκωλύοντων*, ἐνν. χώρας.—*ἀποκωλύω*=παρεμποδίζω.—*μαστεύω*=ζητῶ.

Ἡ Γῆ θεός, Γῆ, Γαῖα (λατ. Tellus), γυναικεία θεότης, ἐξ ἧς κατὰ τοὺς κοσμογονικοὺς μύθους προήλθον πάντα τὰ ὄντα (Ἡσιόδ. Θεογον. 117, 126, 133-137, 148-153, 183, 232 καὶ 326). Κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους ἐθυσίαζον εἰς αὐτὴν καὶ ὕμνοντες ἐπεκαλοῦντο «ὦ Ζεῦ τε Γῆ»—«Γῆ τε καὶ Ἑρμῆ»—«ὦ Γῆ μήτηρ»—«ὦ Γῆ καὶ Ἥλιε»—«ὦ Γῆ καὶ θεοί» (Ἰλιάδ. Γ', 103, 276-0,36 καὶ Τ, 258). Εἶχε δὲ βωμοὺς καὶ ναοὺς ἐν Δωδώνῃ (ὅπου ἐλατρεύετο μετὰ τοῦ Διὸς ὡς παμμήτωρ), ἐν Δελφοῖς, Ὀλυμπίᾳ, Σπάρτῃ, Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ λατρεία τῆς βραδύτερον συνσταυτίσθη μετὰ τὴν τῆς Δήμητρος.

Δικαιοσύνην διδάσκει· περὶ τῆς γνώμης ὅτι ἡ Γῆ διδάσκει τὴν δικαιοσύνην πρὸβλ. κατωτέρω κεφ. XX, 14 καὶ 15 καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά II: «ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα (κατὰ φύσιν) ἐστὶν ὅτι δικαία».

§ 14—17. *Συμπαιδεύει*=παιδεύει σὺν τοῖς ἄλλοις—*ἐπὶ τε γάρ... ἰέναι*, ἢ σύνταξις: *δεῖ γὰρ ἰέναι (τινὰ) ἐπὶ τοὺς πολεμίους σὺν ἀνθρώποις.*—*τὸν οὖν μέλλοντα... ἐθέλοντας.* ἢ σύνταξις: *τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ παρασκευάζειν τοὺς ἐργαστήρας (ὥστε) προθύμους (εἶναι) καὶ πείθεσθαι ἐθέλοντας* (=ἐκουσίως).—*ἐργαστήρ*=ἐργάτης.—*πεῖθομαι*=ὑπακούω.—*μηχανῶμαι*=ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω.—*δωροῦμαι*=βραβεύω, ἀμείβω.—*κο-*

λάζω=τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.—*παρακελεύομαι*=ἐνθαρρύνω, ἐμψυχώνω.—*καὶ παρακελεύσθαι δέ...*, ἡ σύνταξις: *δεῖ δὲ πολλὰ κίς τὸν γεωργὸν παρακελεύσθαι τοῖς ἐργάταις οὐδὲν ἥτιον ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις.*—*καὶ ἐλπίδων... δέονται*, ἡ σύνταξις: *δέονται δὲ καὶ οἱ δοῦλοι ἐλπίδων ἀγαθῶν οὐδὲν ἥτιον τῶν ἐλευθέρων.*—*ἀλλὰ καὶ μᾶλλον*, ἐνν. *δέονται.*—*εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι*, γεν. ἀπὸλ. μὲ ὑποθ. σημ.—*ἐὰν δὲ ἡ γεωργία πηγαῖνη καλά*, καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι τέχναι ἀκμάζουσιν.—*σχεδόν τι*=σχεδόν πως.—*χερσεύω*=μένω χέρσος ἀκαλλιέργητος.—*ἀποσβέννυμαι*=ἀφανίζομαι, ἐκλείπω.

Σὺν ἀνθρώποις κλπ., δηλ. διὰ μὲν τὸν γεωπόνον ἐργάται ἐῖναι οἱ γεωργοί, διὰ δὲ τὸν στρατηγὸν οἱ στρατιῶται.

§ 18. *Ὅτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστά ἐστιν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι*, ἑλληπῆς περίοδος, ἧς ὡς συμπλήρωμα δέον γὰ νοηθῆ ἡ κυρία πρότασις: *περὶ τούτου οὕτω τι ἔλεξας*, σχῆμα ἀ ν α ν τ α π ὅ δ ο τ ο ν.—*πάχαι*=παγωνιαί.—*αὐχμὸς*=ξηρασία, ἀνομβρία.—*ἄμβρος ἐξαισία*, βροχὴ συνεχῆς καὶ καταστρεπτική.—*ἐρρεσύβη*, ἡ ἐπὶ τῶν φυτῶν σχηματιζομένη καὶ ἀφανίζουσα αὐτὰ ἐρρυθρὰ κόκκινος (δαυλίτις, καπνία).—*πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεπονημένα ἀφαιροῦνται*=πολλάκις καταστρέφουν τὴν ἐσοδεῖαν, ἡ ὁποία ἔχει καλῶς προβλεφθῆ καὶ ἔχει γίνεαι.—*ἀπόλεσε*, γνομ. ἀόρ.=συνήθως καταστρέφει.

Ἐρρεσίβαι, ἐννοοῦνται αἱ ἀσθένειαι, τὰς ὁποίας σήμερον γνωρίζομεν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα: ἐρρεσίβη, δαυλίτις, δαυλός, καπνία κλπ. αἵτινες ὀφείλονται εἰς μικροσκοπικὸν παράσιτον, ὅπερ προσβάλλον τοὺς κόκκους τῶν δημητριακῶν φθείρει τὸ ἄλευρον αὐτῶν καὶ ἀντικαθιστᾷ διὰ μαύρης κόκκινος δυσσομοσύσης.

§ 19—20. *Ἐξαρέσκομαι τοῖς θεοῖς*=ποιῶ ἑμαυτὸν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς.—*ἐπερωτῶ*, μετ' αἰτ. πράγμ.=ἐρωτῶ περὶ τίνος.—*θυσίαις—οἰωνοῖς*, δοτ. ὄργαν.—*ὅτι μὴ*, ἐνν. *χρὴ ποιεῖν.*—*ἰλάσκεισθαι*, ἀπαρέμ. ἐνεστ. τοῦ ρήματος *ἰλάσκομαι* (ἰλεως) =ἐξιλεώνω, καταπραῖνω, ἐξευμενίζω.—*εὖ γὰρ ἴσθι*—διότι μάθε, γνωρίζε καλῶς.—*θεραπεύω τοὺς θεοὺς*=τιμῶ, λατρεύω, παρακαλῶ τοὺς θεοὺς.

Θυσία, περὶ τοῦ πράγμ. βλ. κεφ. V, 1—3. — *οἰωνός*, πτηνὸν μαντικὸν (σαρκοφάγον ὄρνειον) εἰς οὗ τὴν πτῆσιν καὶ τὴν φωνὴν προέβλεπον τὰ μέλλοντα γὰ συμβοῦν, ἐντεῦθεν=σημεῖον, προμῆνυμα ὀλω-

νοσκόποι δὲ ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ μάντιες, οἵτινες παρατηροῦντες τοὺς οἰωνοὺς (πιτηνά, ἱερεῖα) προσεδήλουν τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν.

Ἵγρῶν... ξηρῶν καρπῶν διὰ τοῦ πρώτου ἔννοοῦνται τὰ δημητριακὰ (κριθὴ, βολίχα, ἀραβόσιτος, σίτος, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου τὰ ὄσπρια (κῦαμοι, φασίολοι κλπ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

§ 11—12. Ὅτι μὲν... πεπεισθαι ἰκανῶς, ἡ σύνταξις: *δοκῶ μὲν μοι πεπεισθαι πάννυ ἰκανῶς ὅτι κάλλιστόν τε καὶ ἀρίστον καὶ ἥδιστον ποιῆσθαι τὸν βίον ἀπὸ γεωργίας* τὸ ὅτι συναπτέον τοῖς ὑπερθετ., ὧν ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν.—*ποιοῦμαι τὸν βίον ἀπὸ γεωργίας*—πορίζομαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς γεωργίας.—*ὅτι δὲ ἔφησθα*—δ δὲ εἶπας—ὡς πρὸς ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον εἶπες ὅτι... (ἀναφέρ. εἰς τὰ λεχθ. ἐν κεφ. III, δ κ. ἐ.).—*ὡς μὴ λυσιτελεῖν*—ὥστε μὴ λυσιτελεῖν λυσιτελεῶ τινι—ὠφελῶ τινα.—*καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων*—καὶ τὰ αἷτια τῶν οὕτως ἐργαζομένων.—*καὶ ταῦτ' ἂν μοι δοκῶ... ἀκούειν σου* ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφατον ἀκούειν (δυννητικὸν ἀπαρέμφατον)=;—*ἂ δὲ βλαβερά*, ἔνν. ἐστί.—*ἐξ ἀρχῆς*—ἀμέσως.—*συνγίγνομαι τινι*—συναναστρέφομαι μετὰ τινος.—*ἐφ' οἷς τοῦτο τὸ ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται καλὸς κἀγαθός*—εἰς οὗς δικαίως ἀπονέμεται ἡ προσωνυμία αὕτη, δι' ἧς καλεῖται τις καλὸς κἀγαθός (τελείως κηπαιδευμένος, ἰδανικὸς τύπος τελείου ἀνθρώπου).—*πάννυ ἂν... βουλοίμην*, ὃ ἂν ἐπαναλαμβάνεται, διότι ἀπεχωρίσθη τοῦ ρήματος.—*ὡς*—διότι.—*ἐρῶ*—ἀγαπῶ καθ' ὑπερβολὴν, σφόδρα ἐπιθυμῶ.—*τούτου τοῦ ὀνόματος*, ποίου ;

§ 13—14. *Τοῖνον*—λοιπόν.—*ὡς... ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέπνυ αὐτοῦ*—πῶς ἐγὼ ἦλθον εἰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ, ἢ : πῶς ἐγὼ ἔλαβα συνέντευξιν.—*ἀγαθός*, μετ' οὐσιαστ.—εἰδήμων, ἔμπειρος, ἰκανός.—*χαλκεύς*, ὃ καθ' ὅλου ἐργαζόμενος τὰ μέταλλα, δηλ. ὃ χαλκουργός, ὃ σιδηρουργός.—*τέκτων*—ξύλουργός.—*καὶ θεάσασθαι* κλπ., ἡ σύνταξις : *καὶ θεάσασθαι τὰ ἔργα δεδοκιμασμένα αὐτοῖς* (ποιητ. αἷτιον) *εἶναι καλὰ*—καὶ διὰ νὰ ἐξετάσω τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὑπ' αὐτῶν ἔχουν κριθῆ ὅτι εἶναι ὠραία.—*ὅπως δὲ δὴ ἐπισκεψαίμην καὶ τοὺς ἔχοντας τοῦτο τὸ ὄνομα σεμνὸν τὸ καλὸς τε κἀγαθός*, τελικὴ πρότασις καθ' εὐκτικὴν, διότι ἐξαρτᾶται ἐξ ἱστορικοῦ χρόνου (*ἐπεθύμει*).—

σεμνός=ἄξιος σεβασμοῦ, ἀντιτίθεται τῷ κομπός=ἐλαφρός, ἀστεῖος
—τί ποι' ἐργαζόμενοι, τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι=τί ἄρα γε πράτ-
τοντες ἠθέλον θεωρηθῆ ἄξιοι νὰ ὀνομάζωνται μὲ τοῦτο τὸ ὄνομα.

Τοὺς.. τέκτονας, χαλκίας... ζωγράφους.. ἀνδριαντοποιούς...
τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἀντικείμενα τοῦ παρελθεῖν, ὡς πρὸς δὲ
τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, οὐδέτερον ἀντωνυμίας ἀναφερόμενον εἰς ὀνό-
ματα ἀρσενικοῦ γένους, πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἐν ἀογῇ ἐγένετο χρῆ-
σις τοῦ συγκεκριμένου ἀντὶ τοῦ ἀφηρημένου διότι ἐνταῦθα δὲν κρί-
νονται τόσον οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι μετέρχονται τὰ ἐπαγγέλματα
ταῦτα, ὅσον αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐπαγγέλματα· παρὰ Ξενοφῶντι δ' εὐθρη-
ται πολλὰ παραδείγματα ἀντωνυμιῶν ἀναφερομένων εἰς ἀφηρημένα
θηλυκὰ καὶ εἰς ὀνόματα διαφόρου γένους (Οἶκον. I, 23—Ἀπομν. II,
7, 7 καὶ III, 1, 7 καὶ Ἀνάβ. VII, 7, 14).

§ 15—17. Ὅτι, αἰτιολογ.—καλός, ἐνν. ὄνομα.—τῷ ἀγαθῷ,
ἐνν. ἀνδρῶν.—πρόσκειμαι = εἶμαι τεθειμένος πλησίον, συνδέομαι.—
ὄν τινα ἴδοιμι καλόν=εἶ τινα ἴδοιμι ὄντα καλόν=ἐὰν ἤθελον ἴδει
ὅτι εἶναι τις ὥραϊος. — καλός, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὥραιότητα τοῦ
σώματος, ἐνῶ ἐν τῇ φράσει καλὸς κἀγαθὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀγνό-
τητα καὶ χρηστότητα τῆς ψυχῆς.—προσῆειν, ἀ' ἐνικ. παρτ. τῆς ὄρ-
του ὁ. προσέρχομαι=ἔρχομαι πρὸς τινα, πλησιάζω.—εἶ που ἴδοιμι
=μήπως ἠθέλον ἴδει.—ἀλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως· ὁ ἄρα μετὰ ρή-
ματος παρατακικοῦ ἐκφράζει ὁμολογίαν—πλάνης· ἐρημίνευσον : ἀλλὰ
δὲν συνέβαινε οὕτως (ὡς ἀνέμενον). τὰς μορφάς, τὰς ψυχάς, αἰτια-
τικαὶ τῆς ἀναφορᾶς.—καταμανθάνω, ἐνταῦθα μετὰ κατηγορηματικῆς
μετοχῆς=ἀνακαλύπτω ὅτι...—ἀφέμενον, ἀναφέρεται εἰς τὸ μέ, ὑπο-
νοούμενον ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. ἐλθεῖν.—πρὸς πάντων (ποιητ.
αἵτιον)=ὑπὸ πάντων.—ἀφέμενον τῆς καλῆς ὄψεως=ἀφοῦ ἀφήσω
κατὰ μέρος τὴν ὥραιαν μορφήν (ὁμορφιά) των.

Β' ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΧΟΜΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

§ 1-2. Καθήμενον, μετοχή κατηγορ.—σχολάζω=δὲν ἔχω ἀσχο-
λίαν τινά, μένω ἀργός, ἔχω εὐκαιρίαν.—παρακαθίζομαι = καθίζω

ἑμαυτὸν πλησίον τινός. — *τί* = διατί; — *οὐ μάλα εἰωθῶς* = ἐνῶ δὲν τὸ συνειθίζεις πολὺ· *ἐπει τὰ γε... ἐν τῇ ἀγορᾷ* ἢ σύνταξις: *ἐπει τὰ γε πλεῖστα ὁρῶ σε ἢ πράττοντά τι ἢ οὐ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ* αἱ μετοχαὶ *πράττοντα, σχολάζοντα* κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ *ὁρῶ*. — *ἐνθάδε* = ἐδῶ. — *συντίθεμαι*, μετ' ἀπαρεμφάτου = κάμνω συμφωνίαν, συμφωνῶ μετὰ τινος νὰ πράξω τι. — *ξένος* = φίλος ἐκ ξένης χώρας. — *οὐδέ... ἐνθάδε*, ἢ σύνταξις: *οὐ δέ γε νῦν ἂν ἐώρας, εἰ μὴ συνεθέμην ἀναμένειν ἐνθάδε ξένους τινάς*. — *πρὸς τῶν θεῶν* = δι' ὄνομα τῶν θεῶν. — *διατρίβω* = διέρχομαι τὰς ὥρας τῆς σχολῆς μου, περνῶ τὸν καιρὸν μου. — *πυνθέσθαι*, ἀπαρ. μέσ. ἄορ. β' τοῦ ρ. *πυνθάνομαι* τί τινος = μανθάνω τι παρὰ τινος. — *τίποτε πράττων* = τί ἄρά γε κάμνων. — *καλὸς κάγαθός* = ὁ τελείως πεπαιδευμένος, ὁ ἰδανικὸς τύπος τελείου ἀνθρώπου. — *ἐνδον* = ἐντὸς τῆς οἰκίας. — *οὐδὲ τοιαύτη σου ἢ ἕξις κλπ.* = *οὐδὲ ἢ ἕξις τοῦ σώματος καταφαίνεται τοιαύτη, οἷα ἢ τοῦ ἐνδον διατρίβοντος*. — *ἕξις τοῦ σώματος* = ἡ σωματικὴ κατάστασις.

Στοά, κιονοστοιχία πέριξ καὶ ἐντὸς τῶν ναῶν, περὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἀγορὰς τῶν πόλεων· ἄλλ' ἦσαν καὶ χωριστὰ οἰκοδομήματα τῆς στέγης βαινούσης ἐπὶ σειρᾶς κίονων καὶ τοίχου κεκοσμημένου πολλάκις δι' εἰκόνων· τοιαῦτα οἰκοδομήματα ἦσαν ἐν Ἀθήναις ἢ Ποικίλῃ στοά, ἣν ἐκόσμησε διὰ ζωγραφιῶν ὁ ἐκ Θάσου διάσημος ζωγράφος Πολύγνωτος καὶ ἐν ἣ ἐδίδαξε Ζήνων ὁ Κιτιεύς, ἢ βασιλεῖος στοά, ἢ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς κ. ἄ. Ἐχρησίμευον δὲ αἱ στοαὶ ὡς ἐντευκτικὰ ἢ τῶν πολιτῶν καὶ ὡς τόποι συνδιαλέξεων.

Ἄγορά, τὸ μέρος, ἔνθα ὁ λαὸς συνέρρει δι' ἀγοραπωλησίας συνήθως κατὰ τὸ κέντρον τῆς πόλεως· ἐν Ἀθήναις ἡ ἀγορὰ ἔκειτο ΒΔ. τῆς Ἀκροπόλεως.

§ 3. Ἦσθεῖς, μετοχὴ παθ. ἄορ. τοῦ ρ. *ἦδομαι* = τέρομαι, εὐχαριστοῦμαι. — *ἄλλ' εἰ μὲν... οὐκ οἶδα*, ἢ σύνταξις: *ἄλλ' οὐκ οἶδα εἰ μὲν ὅταν τινὲς διαλέγονταί σοι περὶ ἐμοῦ καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα*. — *γάρ*, αἰτιολ. — *ἀντίδοσις*, δικανικὸς ὄρος = ἀνταλλαγὴ τῆς περιουσίας. — *σαφῶς* = φανερῶς, εὐκρινῶς. — *πατρόθεν προσκαλῶ τινα* = καλῶ τινα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του, — *ἐπήρου*, β' ἐν. μέσ. ἄορ, β' τοῦ ρ. *ἐπερωτῶ*. — *ὄ με ἐπήρου* = ἀπαντῶν εἰς ὅτι μὲ ἠρώτησες. — *καὶ γὰρ δὴ* = καὶ διότι τῇ ἀληθείᾳ. — *αὐτὴ ἢ γυνή* = μόνῃ ἢ γυνή.

Ἀντίδοσις, δικανικὸς ὅρος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις· ἐν κεφ. II, 5—6 ἐλέχθη ὅτι ἐν Ἀθήναις οἱ πλούσιοι ὑπεβάλλοντο εἰς ὀρισμένας φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, αἵτινες ἐκαλοῦντο **λειτουργίαι**. Ἐὰν δέ τις τούτων ἐνόμιζεν ὅτι ἡδικεῖτο, διότι ὑπῆρχεν ἄλλος πλουσιώτερος δυνάμενος νὰ ἀναλάβῃ τὸ βῆρος τῆς λειτουργίας, ὑπεδείκνυε τούτον εἰς τὰς ἀρχάς, καὶ ἂν μὲν ὁμολόγῃ ὅτι ἦτο πλουσιώτερος, ἀνελάμβανε τὴν λειτουργίαν, ἂν δ' οὐχί, τότε ὁ πρῶτος προέτεινε αὐτῷ νὰ ἀνταλλάξουν τὰς περιουσίας των (**ἀντίδοσις**). Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου οὐδεὶς ἀληθῶς εὖπορος ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν φορολογίαν ταύτην, διότι ἄλλως ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ μέρος τῆς περιουσίας του. — **τριηραρχίας ἢ χορηγίας**, βλ. II, 5—6.

§ 4—6. **Πυθδοίμην**, εὐκτ. μ. ἀορ. β' τοῦ ρ. **πυθθάνομαι**; **πότερα**, ἀδιαφόρως τίθεται τὸ **πότερον** καὶ **πίοτερα**. — ἢ **ἐπισταμένην**... **τὰ προσήκοντα αὐτῇ** = ἢ **ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἐπισταμένην διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ**. — **ἐπίσταμαι** = γνωρίζω καλῶς καὶ μετ' ἀπαρεμφάτου = εἶμαι ἰκανός. — **τι**, συμπλήρωμα τοῦ **ἐπισταμένην**. — **ἔτη μὲν οὕπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα** = ἐνῶ δὲν ἦτο ἀκόμη ἡλικίας δεκαπέντε ἐτῶν. — **τὸν δ' ἔμπροσθεν**.... **ἐλάχιστα δ' ἔροίτο** = κατὰ δὲ τὸν πρὸ τοῦ γάμου χρόνον (ὡς παρθένος) ἔζη μὲν ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπιβλεψιν, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστα ἴδῃ, ἐλάχιστα ἀκούσῃ καὶ ἐλάχιστα ἐρωτήσῃ. — **οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι** = δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἐγὼ ἔπρεπε νὰ εἶμαι εὐχαριστημένος; δὲν σοῦ φαίνεται ἀρκετόν; ἢ: ἠμποροῦσα νὰ ἐπιθυμῶ τίποτε περισσότερον; — **ἔργα ταλάσια** = ἔργα τῆς ταλαισίας = τὸ γνέσιμον τῶν ἐρίων. — **ἱμάτιον ἀποδείκνυμι** = κατασκευάζω φόρεμα. — **καὶ ἔωρα κνῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύαις δίδονται** καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἴδει πῶς κατανέμονται εἰς τὰς θεραπαίνας αἱ ἐργασίαι, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαλλίου. — **τὰ ἀμφὶ γαστέρα**, ἐννοεῖ τὴν ἐγκράτειαν καὶ οὐχὶ τὰ τῆς μαγειρικῆς, τοιαύτη ἐρμηνεῖα θὰ ἦτο ὀρθὴ μόνον, ἐὰν δὲν ἠκολούθει: **ὅπερ μέγιστον παιδεύμα** (= μάθημα).

Οὕπω πεντεκαίδεκα κλπ. ἐν Ἀθήναις ἐνυμφεύοντο συνήθως αἱ μὲν γυναῖκες ἀπὸ ἡλικίας 15—18 ἐτῶν, οἱ δὲ ἄνδρες ἀπὸ 30—35· ὁ γάμος δ' ἐγίνετο πάντοτε τῇ συναίνεσει τῶν γονέων τόσον εἰς τοὺς ἄνδρας, ὅσον καὶ εἰς τὰς γυναῖκας· πλείονα βλ. Ἀριστοτέλους Πολιτικά VII, 16, καὶ Ξενοφ. Λακεδ. Πολιτ. 1, 3.

§ 7-9. *Θυειν*=δωροῦσθαι τοῖς θεοῖς. — *εὐχεσθαι*=αἰτεῖν τοὺς θεοὺς. — *οὐ πρὶν γε* κλπ.=*οὐκ ἐπαίδευσσα πρὶν γε καὶ ἔθυσσα* κλπ., μετ' ἀποφατικῆν κωρίαν πρότασιν τὸ *πρὶν* ἐκφέρεται καθ' ὁριστικὴν ἱστορικῶν χρόνον, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ πραγματικοῦ γεγονότος (τῆς θυσίας κλπ.) καὶ ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ εἰ μή, ἀφοῦ, ὁ δὲ ἀόρ. *οὐκ ἐπαίδευσσα* σημαίνει ἕναρξιν τῆς πράξεως εἰς τὸ παρελθόν ἐρμηνεύσον: δὲν ἤρχισα νὰ τὴν ἐκπαιδεύω παρὰ ἀφοῦ ἐθύσασα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἠῦχῆθην καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιτύχη ἡ διδασκαλία μου καὶ ἐκείνη νὰ μανθάνῃ τὰ ὠφελιμώτατα καὶ διὰ τοὺς δύο μας.—*καὶ μάλα γε*=μάλιστα, δηλ. ἐθύσασα μετ' ἐμοῦ καὶ ἠῦχετο.—*πολλὰ ὑποσχομένη*=ὑποσχομένη πολλὰς ὑποσχέσεις.—*καὶ εὐδῆλος ἦν ὁ ἰ. u. . .* προσωπικὴ σύνταξις=καὶ λίαν φανερὰ ἦτο ὅτι...—*τί... διδάσκειν ἤρχου αὐτήν*, παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξις τοῦ *διδάσκειν* ὡς ὁ παιδευτικοῦ.—*ὡς ἐγὼ... διηγοῖτο*=ὡς (=διότι) *ἐγὼ ἤδιον ἂν ἀκούοιμί σου διηγουμένου ταῦτα ἢ εἰ διηγοῖό μοι τὸν κάλλιστον γυμνικὸν ἢ ἱππικὸν ἀγῶνα*.—*ἔθυσσα*, περὶ τοῦ πραγμ. βλ. κεφ. V, 1-3.

§ 10-11. *Τί δέ;*=ἀπὸ τί πράγμα; ἡ ἔννοια: σὺ μ' ἐρωτᾷς ἀπὸ τί ἕκαμα ἀρχὴν νὰ τὴν διδάσκω;—*χειρορήθης*=ὅν τις δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως θέλει, ἡμερος, πρᾶος, εὐκολομεταχειρίστος.—*ἔτετιθάσεται* ὑπερσ. τοῦ *τιθασεύω*=καθιστῶ τιθασὸν (=ἤρεμον, πρᾶον).—*ἐπεὶ ἤδη μοι χειρορήθης ἦν καὶ ἔτετιθάσεται* κατ' ἔννοιαν=ἀφοῦ πλέον εἶχε συνηθίσει μαζί μου καὶ ἀπὸ οἰκειότητα ἔλαβε θάρρος νὰ μοῦ ὁμιλῇ.—*ὧδέ πως*=ὡς ἐξῆς περίπου.—*βουλευομαι*=σκέπτομαι.—*τίνος ποτε ἔνεκα*=διὰ ποῖον τάχα λόγον.—*κοινωνός*=σύντροφος.—*ὡς εἰκάσιν*=ὡς εἰοικε, προσωπικὴ σύνταξις ἀντὶ ἀπροσώπου.—*ἐκ τῶν δυνατῶν*=ἐξ ὅσων ἠδύναντο, ἔνν. *ἐξελέξαντο*.

§ 12-13. *Τέκνα μὲ οὖν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι*=εἰάν ποτε λοιπὸν ὁ θεὸς ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς νὰ γεννηθοῦν παιδιά.—*ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά*, πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐξαρωτημένη ἐκ τοῦ *βουλευσόμεθα*, τὸ δὲ *ὅτι* ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερθετικοῦ *βέλτιστα*, ὅπερ εἶναι προληπτικὸν κατηγορούμενον εἰς τὸ *παιδεύσομεν* σύνταξον: *ὅπως παιδεύσομεν αὐτά ὥστε βέλτιστα γίνεσθαι*=πῶς θὰ ἐκπαιδεύσωμεν αὐτά, ὥστε νὰ γίνουν ὅσον τὸ δυνατόν ἄριστα.—*σύμμαχος*=σύντροφος, βοηθός.—*γηροβοσκός*=ὁ τρέφων ἢ ὁ περιθάλπων τινὰ ἐν τῷ γήρατι.—*ὅτι βελτίστων*, τὸ *ὅτι*

ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερθετικοῦ.—*νὺν δὲ δὴ*, δηλ. τώρα ποὺ δὲν ἔχομεν παιδιά.—*ἐγὼ τε γὰρ ὅσα μοί ἐσιν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω*—διότι ἐγὼ ὅσα ἔχω ὅλα τὰ φανερόνω καὶ τὰ καταθέτω εἰς τὸ κοινὸν (ἵνα τὰ μεταχειριζώμεθα ἀπὸ κοινοῦ καὶ οἱ δύο).—*ἠνέγκω*, β' ἐνικ. μέσ. ἀορ. α' τοῦ ῥ. *φέρομαι*=ἔφερες μαζί σου (ὡς προίκα).—*λογίζομαι*=λογαριάζω, ὑπολογίζω.—*πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβηται*=ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μας περισσότερα (ἀγαθὰ) κατὰ ποσὸν ἔχει συνεισφέρει.—*ἀλλ' ἐκεῖνο κλπ.*,—*ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ εὖ εἰδέναι (ἡμᾶς)*.

§ 14—15. *Συμπράττω*=παρέχω βοήθειαν, βοηθῶ—*ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν*=ἀλλὰ τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ σέ.—*σωφρονῶ*=εἶμαι σώφρων, κόσμιος, συνετός.—*καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ πατήρ*, ἐνν. *τοῦτο ἔφησεν*, δηλ. *ἔργον ἐμὸν εἶναι σωφρονεῖν*.—*ὅπως τὰ τε ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα ὅτι πλείστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου προσγενήσεται*, πλάγαι ἐρωτήσεις ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ *ποιεῖν* ὡς ὄημ. σημαντικοῦ ἐνεργείας· τὸ *ὡς* καὶ *ὅτι* ἐπιτείνουν τὴν ἔννοιαν τῶν ὑπερθετικῶν· ἐρμήνευσον: πῶς καὶ τὰ ὑπάρχοντά των θὰ εὐρίσκωνται ὅσον τὸ δυνατόν εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ πῶς ἄλλα ὅσον τὸ δυνατόν πλείστα θὰ προστεθοῦν κατὰ τρόπον ἔντιμον καὶ δίκαιον (κυρίως μὲ μέσα ἔντιμα καὶ δίκαια).

§ 16—18. *Συναυξάνω* καὶ *συναύξω*=αὐξάνω τι μετὰ τινος. *οἶκος* περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξε. βλ. I, 1—2.—*καὶ τί δὴ... ὄρας... ὅτι ἂν ἐγὼ ποιοῦσα τὸν οἶκον*, κατ' ἔννοιαν: καὶ τί ἡμπορῶ ἐγὼ νὰ κάμω, κατὰ σέ, διὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ οἰκογενειακὴ μας κατάσταση;—*συνεπαινῶ*, τὸ ῥ. ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, οἱ ὅποιοι ἐπιδοκιμάζουν τοὺς θεῖους νόμους τῆς φύσεως=συνεπιδοκιμάζω—*ἅ τε οἱ θεοί... ὡς βέλτιστα ποιεῖν*, ἡ σύνταξις: *πειρῶ ποιεῖν ὡς βέλτιστα ταῦτα, ἅ τε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαινῆ*=προσπάθει νὰ πράττῃς ὅσον τὸ δυνατόν ἀρίστα ταῦτα, τὰ ὅποια καὶ οἱ θεοὶ φύσει προόρισαν νὰ δύνασαι νὰ πράττῃς καὶ ἡ συνήθεια (ἔθιμος) τῶν ἀνθρώπων συνεπιδοκιμάζει.—*εἰ μὴ πέρ γε*—ἐκτὸς ἐὰν βέβαια.—*σμῆνος*=*ἐσμὸς*=πλήθος μελισσῶν, ἐν ὄλον βασιλείον ἐξ αὐτῶν καὶ εἶτα αὐτὴ ἡ κυψέλη· *ἠγεμῶν μέλιττα*=ἡ βασίλισσα τῶν μελισσῶν.—*ἐφίσταμαι*=ἐπιστάτω, ἐπιβλέπω.—*ἔφη φάναι, πλεονασμός*: ἔχει ἴπ' ὄψει ὅτι ὁ Σωκρ. ἀναφέρει τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοχράτου, ὅστις ἀπέδιδεν αὐτῷ τὴν μετὰ τῆς γυναικός

του συνομιλίαν ἐξηγήνευσον : ἔλεγεν ὁ Ἰσχύμαχος ὅτι εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκά του. — **συντίθημι** = συνδέω, συζευγνύω. — **ὅτι ὠφελιμώτατον**, τὸ **ὅτι** ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερθ. — **μάλιστα**, συναπτόεν τῷ ὄπως.

§ 19—20. **Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦτο τὸ ζεῦγος κεῖται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν** (προσδ. τοῦ σκοποῦ) **ζῶν γένη** = διότι πρῶτον μὲν ἔχει ὀρισθῆ τὸ ζεῦγος τοῦτο (ὁ ἀνήρ καὶ ἡ γυνή) νὰ τεκνοποιῇ μετ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ ἐκλείψῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. — **ἔπειτα τὸ γηροβοσκούς... πορίζεται**, ἡ σύνταξις : **ἔπειτα ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους πορίζεται τοῖς γούν ἀνθρώποις τὸ κεκτῆσθαι ἐαυτοῖς γηροβοσκούς**. — **δίαιτα** = τρόπος τοῦ ζῆν. — **γούν** (γέ + οὔν) = τοῦλάχιστον. — **ἀλλὰ στεγῶν... ὅτι** = **ἀλλὰ δῆλόν ἐστι ὅτι δεῖται στεγῶν**. — **τοῦ ἐργαζομένου**, ἀντικείμενον τοῦ δεῖ. — **στεγνὸν** = ἐστεγασμένον οἶκημα, — **νεατὸς** = ἄροσις χέρσου γῆς. — **σπόρος** = σπορά. — **φυτεία** = φύτευσις. — **νομή** = βοσκή. — **ἐπιτήδεια** τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν κλπ., προβλ. καὶ Ἄριστοτέλους Οἰκονομικά Β : «**Καὶ ἡ τῶν τέκνων κτῆσις... τυγχάνει... καὶ ὠφελείας**· ἃ γὰρ ἂν δυνάμενοι εἰς ἀδυνάτους ποιήσωσι πάλιν κομίζονται παρὰ δυναμένων ἀδυνατοῦντες ἐν τῷ γήρα κλπ.».

§ 21—23. **Ταῦτα**, δηλ. τὰ ἐπιτήδεια. — **δεῖ... καὶ τοῦ σώσοντος... καὶ τοῦ ἐργαζομένου**, ἀντικείμενα τοῦ δεῖ. — **ἃ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι** = **τὰ ἔργα ἃ τῶν στεγνῶν δεῖται**. — **τέκνων παιδοτροφία** (= τὸ ἀνατρέφειν παιδί), **π λ ε ο ν α σ μ ὸ ς**. — **σιτοποιῖα** = ἡ ἀρτοποιεῖα καὶ ἐν γένει ἡ προετοιμασία τῶν τροφῶν. — **φύσις** = φυσικὴ σύστασις, ἰδιοσυγκρασία, χαρακτῆρ. — **φάται**, **π λ ε ο ν α σ μ ὸ ς** (βλ. § 18). — **ἐπιμέλημα** = ἐνασχόλησις, φροντίς. — **ρίγη μὲν γὰρ καὶ θάληη κλπ.**, ἡ σύνταξις : **κατεσκευάσεν (ὁ θεὸς) μὲν γὰρ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνδρὸς δύνασθαι** (κρη. τελ. ἀπαρ.) **καρτερεῖν μᾶλλον ρίγη (= ψύχη) καὶ θάληη καὶ ὀδοπορίας καὶ στρατείας**. — **γάρ**, διασαφητικός. — **κατασκευάζω** = παρασκευάζω καταλλήλως. — **ψύχη,...** **θάληη**, ὁ πληθυντικός σημαίνει τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τοῦ ψύχους καὶ τοῦ θάλπου. — **καρτερεῶ**, μετ' αἰτ. πραγμ. = ὑποφέρω μεθ' ὑπομονῆς, ὑπομένω. — **ἐπιτάσσω** = ὀρίζω, παραγγέλλω. — **τῇ δὲ γυναικί... ὁ θεὸς** = εἰς δὲ τὴν γυναῖκα, μοῦ φαίνεται, ἔλεγεν ὅτι εἶπεν, ὅτι προσέταξεν ὁ θεὸς

τὰς ἐντὸς τοῦ οἴκου ἐργασίας, διότι ἔπλασε τὸν σῶμα της ὀλιγώτερον δυνατὸν ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἔργα, διὰ τὰ ὁποῖα ὥρισε τὸν ἄνδρα.

§ 24—29. *Εἰδώς*, μετοχή αἰτιολογική.—*τροφή*=ἀνατροφή.—*ἐδάσατο*, ποιητικὸς τύπος τοῦ *δατέομαι*=διανέμομαι μετὰ τινοσ, διαμοιράζω.—*τοῦ στέργειν*, ἔξαρτάται ἐκ τοῦ *πλεῖον*.—*στέργω*=εὐχαριστοῦμαι, ἀγαπῶ.—*πρὸς τὸ φυλάττειν* = πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ φυλάττη.—*ἐπεὶ*=ἀφοῦ.—*οὐ κίκιον ἐστὶν φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχὴν*=δὲν εἶναι κακὸν γὰ ἔχη τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου.—*εἰδώς*, μετ. αἰτιολογ.—*ἀρῆγω*=;.—*τὸν ἔχοντα*, ὑποκ. τοῦ *ἀρῆγειν*.—*τούτω αὖ πλεῖον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο*, ἔνν. ἢ *τῆ γυναικί*.—*θράσος*=τόλμη, θάρρος.—*εἰς τὸ μέσον... κατέθηκεν' κατατιθέναι εἰς τὸ μέσον*=καταθέτειν τι εἰς τὸ μέσον πρὸς κοινὴν χρῆσιν.—*ὥστε οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν' τὸ ἔχω μετ' ἀπαρ.*=δύναμαι. *διελεῖν*, ἀπαρ. ἀορ. β' ρ. *διαιρῶ*=ἔσχωρίζω, διακρίνω.—*ἔθνος* = φύλον — *τούτων πλεονεκτεῖ*=ὑπερέχει ὡς πρὸς ταῦτα, δηλ. ὡς πρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν.—*καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι...κατέθηκε*=*κατέθηκε δὲ ἀμφοτέροις εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ εἶναι ἐγκρατεῖς ὧν δεῖ*.—*ποιῶ ἐξουσίαν*=δίδω ἐξουσίαν, ἐπιτρέπω.—*τούτων καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ* (ἔνν. *ἐξουσίαν ἐποίησε*) = οὗτος περισσότερον νὰ ἀπολαύῃ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ, δηλ. τῆς ἐγκρατείας.—*διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν... εὐ πεφυκέναι*=*διὰ δὲ τὸ μὴ εὐ πεφυκέναι τὴν φύσιν ἀμφοτέρων πρὸς πάντα ταῦτα*=ἐπειδὴ δὲ ὁ φυσικὸς χαρακτήρ καὶ τῶν δύο δὲν εἶναι ὁμοίως κατάλληλος δι' ὅλα τὰ ἴδια πράγματα.—*διὰ τοῦτο*=διὰ τοῦτο ἀκριβῶς; εἶδος ἐπαναλήψεως.—*δέονται ἀλλήλων*=ἔχει ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἄλλου.—*ἂ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται, τὸ ἕτερον δυνάμενον* (ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος) = ἐν ᾧ ὁ ἕτερος (κωρ. τὸ ἕτερον μέρος) δύναται νὰ πράττῃ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἕτερος εἶναι ἔλλιπής, δηλ. ὁ εἰς ἀναπληροῖ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἄλλου.—*δεῖ ἡμᾶς, ᾧ γύναι*, κλπ., ἢ σύνταξις: *δεῖ ἡμᾶς εἰδόντας ταῦτα, ἂ προσέτιται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐκατέρῳ ἡμῶν πειραῖσθαι* κλπ.—*ὅπως ὡς βέλτιστα διαπραττεσθαι* (διαπραξόμεθα), πλαγία ἐρώτησις ἔξαρτωμένη ἐκ τοῦ *πειραῖσθαι*=πῶς θὰ...—*διαπραττομαι*=κατορθῶνω, ἐκτελεῶ.

Οὐ κίκιον ἐστὶ φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχὴν κλπ., πρβλ. καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά 3: «τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον, τὸ δὲ ἀσθενέστερον ἐποίησεν ὁ θεός, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ἦ διὰ τὸν Ἐνοφῶντος Οἰκονομικὰς

φόβον, τὸ δὲ ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ μὲν πορίζει τὰ ἔξωθεν, τὰ δὲ σῶζει τὰ ἔνδον κλπ.».

Καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς ὁπότερος ἂν ἦ βελ ἰων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖτον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ· ἡ ἔννοια : τὸ θεῖον ἔχει καταστήσει ἀμφοτέρους ἐπιδεκτικούς τῆς ἐγκρατείας καὶ ἔχει ἐπιτρέψει νὰ ἔχη ἐκ ταύτης μείζονα ἀμοιβὴν ἐκεῖνος ἐκ τῶν δύο, ὅστις θὰ εἶναι καλῦτερος ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἀρετῆς ταύτης.

§ 30—31. *Συνεπαινῶ*, βλ. § 16—18.—*ἔφη, φάναι*, βλ. ἀνωτέρω § 23.—*καὶ κοινωνοὺς... καθίστησι—καὶ ὡσπερ ὁ θεὸς ἐποίησε κοινωνοὺς τῶν τέκνων, οὕτω καὶ ὁ νόμος (κοινωνοὺς) τοῦ οἴκου αὐτοὺς καθίστησι*—καὶ καθὼς ἀκριβῶς ὁ θεὸς ὥρισε νὰ ἔχουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ τέκνα, οὕτω καὶ ὁ νόμος ὁρίζει νὰ συμμετέχουν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου.—*ἃ καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἐκάτερον μᾶλλον δύνασθαι*—ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς φύσει ὥρισε εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δύο (ἄνδρα καὶ γυναῖκα) νὰ δύναται νὰ πράττῃ.—*θυραυλῶ*—ζῶ εἰς τὸ ὑπαιθρον.—*εἰ δέ τις παρ' ἃ ὁ θεὸς ἔφυσεν ποιεῖ*—ἐὰν δέ τις (ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνή) πράττῃ ἐναντίον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς φύσει ὥρισε εἰς ἕκαστον νὰ πράττῃ, τ. ἔ. ἐὰν τις παραβαίῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους.—*ἴσως*=βεβαίως ἀναμφιβόλως.—*ἀτακτῶ* = διάγω βίον ἀτακτον, ἢ μετ. κατηγ. ἐκ τοῦ *λήθω* = *λανθάνω*—διαφευγῶ τὴν προσοχίην.—*δίκην δίδωμι ὑπὸ τινος*—τιμωροῦμαι τὸ ἔνεργ. *δίκην λαμβάνω*—; *ἀμελῶν—πράττων*, μετοχαὶ αἰτιολογικαί.

§ 32—34. *Δοκεῖ δέ μοι... διαπονεῖσθαι*—νομίζω δὲ εἶπεν ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα τῶν μελισσῶν ἀσκεῖ ἐπιμελῶς τοιαῦτα ἔργα ὡς τὰ ἰδικά σου τὰ ὁποῖα ἔχουν προσταχθῆ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.—*οἷς ἐμὲ δεῖ πράττειν*, καθ' ἕλξιν ἀντί: *ἃ με δεῖ πράττειν*.—*σμῆνος*=κυψέλη—*ἔῶ*—ἀφήγω ἐπιτρέπω.—*ἐκπέμπω*=ἐξαποστέλλω.—*σῶζω*=διαφυλάττω.—*διανέμει τὸ δίκαιον* (ἐνν. μέρος)=*ἐκάστη*=διανέμει τὸ ἀνάλογον μερίδιον εἰς ἐκάστην.—*καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον ἐξυφαινομένης κηρίοις ἐφέστηκεν*—καὶ ἴσταται ὡς ἐπόπτης (προΐσταται) εἰς τὰς ἐντὸς τῆς κυψέλης ὑφαινομένης κηρήθρας, μέχρις ἀποπερατώσεως αὐτῶν.—*τόκος* (ἐκ τοῦ *τίκτω*=γεννῶ)—τὸ τεχθέν.—*καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται*=καὶ περιποιεῖται (περιθάλπει) τὰ νεογέννητα.—*ὡς ἐκτρέφεται*=ἵνα ἀναπτύσσωνται καὶ ἀνατρέφωνται τελείως.—*ἀξιοεργός*=ὁ ἱκανὸς πρὸς ἐργασίαν—*ἀποικίζω*=ἐκπέμπω εἰς ἀποικίαν

—καὶ ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τινὶ ἡγεμόνι=καὶ φροντίζει νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς νέαν κατοικίαν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν νεαρῶς βασιλίσης, ἔργον ἐχούσης· νὰ ὀδηγῇ τὰς νέας μελίσσας, αἱ ὁποῖαι τὴν ἀκολουθοῦν.

§ 35—36. Ἦ=ἔ; ἀλήθεια;—καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν (ἀναφ. ὑποθ. πρῶτ., ὡς καὶ αἱ ἐπόμενα) τούτους συνεκπέμπειν=καὶ ὅσοι μὲν ἐκ τῶν οἰκετῶν ἔχουν τυχὸν ἐργασίας ἔξω, τούτους νὰ ἐξαποστέλλῃς ὁμαδικῶς.—οἷς δ' ἂν (ἐνν. τῶν οἰκετῶν) ἔνδον ἔργον ἐργαστέον (ἐνν. ἦ)=οὓς δ' ἂν δέη ἔνδον ἔργον ἐργάζεσθαι=ὅσοι δὲ τυχὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐργάζωνται ἔργον ἐντὸς τῆς οἰκίας.—τούτων σοὶ ἐπιστατητέον=τούτων δεῖ σε ἐπιστατεῖν.—καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, ἐνν. ἐστὶ (=δεῖ σε ἀποδέχεσθαι)=καὶ τὰ εἰσαγόμενα (δηλαδὴ τὰς διαφόρους προμηθείας) πρέπει σὺ νὰ παραλαμβάνῃς.—καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν σοὶ διανεμητέον (ἐνν. ἐστὶ (=δεῖ σε διανέμειν)· ἡ ἔννοια: καὶ πρέπει σὺ νὰ διαθέτῃς (νὰ χορηγῆς) ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξοδεύονται—ἃ δ' ἂν περιτεύειν δέη (ἐνν. ταῦτα) προνοητέον καὶ φυλακτέον (=δεῖ σε προνοεῖν καὶ φυλάττειν)· ἡ ἔννοια: ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ περισσεύματα, πρέπει σὺ νὰ ἐπιτηρῆς καὶ νὰ φυλάττῃς, ἵνα μὴ προμήθειαι προωρισμέναι δι' ἕν ἔτος καταναλίσκονται εἰς ἓνα μῆνα.—καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοὶ ἐπιμελητέον (=δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι) ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίνηται=καὶ ὅταν σοῦ φέρουν μαλλία, πρέπει σὺ νὰ φροντίξῃς νὰ κατασκευασθοῦν φορέματα εἰς ὅσους εἶναι ἀνάγκη.—καὶ ὃ γε ξηρὸς κλπ., ἡ σύνταξις: καί γε ἐπιμελητέον (=δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι) ὅπως ὁ σῖτος ξηρὸς γίνηται καλῶς ἐδώδιμος=καὶ μάλιστα πρέπει σὺ νὰ φροντίξῃς, ὅπως ὁ σῖτος ξηρὸς γίνεται ἄριστος κατάλληλος πρὸς βρῶσιν.

§ 37—40. Ἐπιμέλημα=μέριμνα, φροντίς.—ἀχαριστότερον, ὄχι πολὺ εὐχάριστον, ἄχαρι ὀλίγον ἴσως.—κάννω=κουράζομαι, ἀσθενῶ.—θεραπεύομαι=ἀνακτῶ τὴν ὑγείαν μου.—τούτου σοὶ ἐπιμελητέον (ἐστὶ)=τούτου δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι.—ἐπιχαριτώτατον=εὐχαριστότατον.—εἴσεσθαι, ἀπαρ. μέλλ. τοῦ ῥήμ. οἶδα' χάριν οἶδα=ἀναγνωρίζω χάριν, εὐγνωμοσύνην.—εὐνούστεροι=πρῶτον μότεροι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ἢ πρότερον.—ἀγασθεὶς αὐτῆς..=ἔκτιμῆσας τὴν ἀπάντησιν αὐτῆς.—διὰ τοιαύτας τινὰς προνοίας=διὰ παρομοίας τινὰς φροντίδας.—οὐδεμία οἶεται τῶν μελιττῶν ἀπο-

ληπτέον εἶναι=οὐδεμία οἴεται τῶν μελιττῶν δεῖν ἀπολείπεσθαι.—ἀπολείπομαι=μένω ὀπίσω.—θανμάζομι' ἄν... εἰ μὴ πρὸς σὲ μᾶλλον τείνοι τὰ τοῦ ἡγεμόνος (τῶν μελιττῶν) ἔργα ἢ πρὸς ἐμὲ=ἤθελον ἀπορεῖ... ἔάν τὰ ἔργα τοῦ ἡγεμόνος τῶν μελισσῶν δὲν ἤθελον ἀφορᾷ σὲ μᾶλλον παρὰ ἐμέ.—φυλακῆ=διαφύλαξις.—εἰ μὴ σύ γε ἐπιμελοῖτο ὅπως ἔξωθὲν τι εισφέροιτο=ἔάν σὺ τοῦλάχιστον δὲν ἤθελες φροντίζει ὅπως εισάγηται τι ἔξωθεν.—οὐχ ὄραῶς...=οὐχ ὄραῶς ὥς= (πόσον) οἰκτείρονται οἱ λεγόμενοι ἀντλεῖν εἰς τὸν τετροημένον πίθον.—ὅτι, αἰτιολογ.—τλήμων=ταλαίπωρος, δυστυχής.—καὶ γάρ=καὶ ὄντως.

Εἰς τὸν τετροημένον πίθον ἀντλεῖν, παροιμία ἐπὶ ματαιοποιίας, ἧς ἡ ἀοργὴ εὗρηται ἐν τῷ μύθῳ τῶν Δαναΐδων.

§ 41. Ἐπιμέλειαι=φροντίδες, ἐνασχολήσεις.—ἀνεπιστήμων=ὁ μὴ γνωρίζων ἐπιστήμην τινά, ὁ ἀμαθής.—ταλασία, τὸ γνέσιμον τοῦ μαλλίου, ἢ ἐριουργία. καὶ ὁπότεν ἀνεπιστήμονα κλπ. ἢ σύνταξις:—καὶ ὁπότεν (σὺ) παραλαβοῦσα (τινὰ) ἀνεπιστήμονα ταλασίας ποιήσης αὐτὴν ἐπιστήμονα καὶ (αὐτὴ) γένηται σοι (δοτ.τῆς κτήσεως) ἀξία διπλασίον. καὶ ὁπότεν ἀνεπιστήμονα ταμεία κλπ. ἢ σύνταξις:—καὶ ὁπότεν παραλαβοῦσα (τινὰ) ἀνεπιστήμονα ταμείας ποιησαμένη (αὐτὴν) ἐπιστήμονα καὶ διακονικὴν ἔχῃς αὐτὴν ἀξίαν παντός.—ταμεία=ἡ ὑπηρεσία τῆς ἐναποθηκεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν τροφίμων.—πιστός=ἐμπιστος=διακονικός=ὁ ἰκανὸς καὶ πρόθυμος εἰς ὑπηρεσίαν.—καὶ ὁπότεν τοὺς μὲν σώφρονας κλπ., ἢ σύνταξις: καὶ ὁπότεν ἐξῆ μὲν σοι εὖ ποιῆσαι τοὺς σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ, ἐξῆ δέ σοι κολάσαι, ἔάν τις φαίνεται πονηρός.—εὖ ποιῶ=εὐεργετῶ τὸ παρῶ. εὖ πάσχω=;—πονηρός=φαιδρός. κακός.—κολάζω=τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.

§ 42. Τὸ δὲ πάντων ἥδιστον, ἐνν. ἔσται σοι.—θεράπων=ὁ πρόθυμος εἰς ἐκδουλεύσεις, εἰς περιποιήσεις.—καὶ μὴ δέη φοβεῖσθαι μὴ προΐούσης τῆς ἡλικίας ἀτιμιώτερα ἐν τῷ οἴκῳ γένη=καὶ δὲν πρέπει νὰ φοβῆσαι, μήπως, ἐνόσω ἢ ἡλικία σου προχωρεῖ, τιμᾶσαι ὀλιγότερον ἐν τῷ οἴκῳ —ὄσω ἂν καὶ ἐμοὶ κλπ., ἢ σύνταξις: ἔσει καὶ τιμιώτερα ἐν τῷ οἴκῳ τοσοῦτω, ὅσω γίγνη ἂν καὶ ἀμείνων κοινωνὸς ἐμοὶ καὶ ἀμείνων φύλαξ οἴκου παισί.—τιμιώτερος εἶμι=τιμᾶμαι περισσότερο. διαλεχθεῖς, μετ. κατηγορηματική.—μυμήσκομαι=ἐνθυμοῦμαι.

Τὰ γὰρ καλὰ τε κάγαθὰ κλπ., ἡ ἔννοια: τὰ καλὰ καὶ τὰ ὠραῖα πράγματα (ἡ καλωσύνη καὶ ἡ τιμιότης) δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ φυσικὰ προτερήματα τῆς νεότητος (ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ὠραϊότητος), ἀλλ' ἐπαυξάνουν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἡλικίας διὰ τῶν ἀρετῶν.

Ταῦτα... δοκῶ μεμνήσθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα διαλεχθεῖς: ἡ ἔννοια: τοιαύτη ὑπῆρξεν, εἰς ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ἡ πρώτη συνομιλία μου μετ' αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

§ 1—2. *Ἐπιγινώσκω*=ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ. — *ἐκ τούτων*=ἐξ αἰτίας τῶν λόγων τούτων. — *κινουμαι*=παρακινουμαι: ἡ μετ. κατηγορηματ. ἐκ τοῦ *ἐπιγινώσκω*. — *δηχθεῖσαν*, μετοχή παθ. ἀορ. τοῦ ὄ. *δάκνομαι*, μεταφ. ἐπὶ τοῦ νοῦ=ταράσσομαι καὶ ἐν ταῦτῳ συγχίζομαι: ἡ μ. κατηγορ. ὡς καὶ ἡ ἐπομένη *ἐρυνθριάσασαν*. — *γέ*=μάλιστα. — *δι*, αἰτιολογ. — *αἰτῶ*=ζητῶ νὰ λάβω. — *τῶν εἰσενεχθέντων*, γεν. διαιρετικὴ εἰς τὸ τί. — *οὐκ εἶχε*=οὐκ ἠδύνατο. — *ἄχθομαι*=δυσσαρεστοῦμαι, στενοχωροῦμαι: ἡ μετ. κατηγορ. — *ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφῆς* καθ' ἕλξιν ἀντί: *ἔστι μὲν τοῦτο πενία σαφῆς*. — *πενία*=ἔνδεια, ἔλλειψις. — *σαφῆς*=καθαρά, φανερά. — *τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι* (ἐπεξήγησις)=*τὸ μὴ ἔχειν* (=δύνασθαι *τινα*) *χρῆσθαι δεόμενόν τινος*=τὸ νὰ μὴ δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ τι ἐνῶ ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ. — *ἀλυποτέρα*=ἡττον λυπηρά. — *τὸ ζητοῦντα τι κλπ.*=τὸ μὴ δύνασθαι (*τινὰ*) *λαβεῖν ζητοῦντά τι*. — *τὴν ἀρχήν*, ἐπιρρημ. αἰτιατ. παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἄρρητ. μορίου *μηδὲ*=οὐδόλως, παντάπασιν, ἐντελῶς. — *τάσσω*=δρῶ. — *ἀλλὰ γὰρ*=ἀλλὰ βεβαίως. — *τούτων οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ οὐ τάξας σοι παρέδωκα*=*τούτων οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ* (*τούτων εἰμὶ αἰτία ὅς*) *οὐ τάξας σοι παρέδωκα*.

§ 3—5. *Οὕτω*, μετ' ἐπιθ.=τόσον. — *εὐχρηστος*=χρήσιμος. — *καὶ στρατιά γε κλπ.* παραδειγμα ἀπὸ τὸν στρατόν. — *καλὸν*=ὠραῖον. — *ὡς*=ὅσον. — *χορός*, (οἶος ἐν τραγωδίαις καὶ κωμωδίαις), παραδειγμα ἀπὸ τὸ θέατρον. — *συγκείμενός ἐστι*=ἀποτελεῖται, ἀπαρτίζεται. — *ταραχῆ*=σύγχυσις. — *καὶ θεάσθαι ἀνεργές (ἐστι)*=καὶ εἶναι ἀηδὲς εἰς θεάν. — *τεταγμένης*=καθ' ὀρισμένην τάξιν. — *παρίωσι*, γ'

πληθ. ὑποτ. ἐνεστ. τοῦ ῥ. *παρέρομαι* ἐπὶ θεάτρου=εμφανίζομαι (ἐπὶ τῆς σκηνῆς).—*φθέγγομαι*=ἀπαγγέλλω,—*ἀξιοθέατος*=ὁ ἄξιος εἰς τὸ νὰ τὸν βλέπῃ τις.—*ἀξιάκουστος*=ὁ ἄξιος εἰς τὸ νὰ τὸν ἀκούῃ τις. *στρατιά... ταραχωδέστατον* ἐνν. *ἔστι* κλπ., τὸ κατηγορούμενον κατ' οὐδ. γένος ἐπιθέτου, ἐπειδὴ λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικὸν δηλοῦν γενικὴν ἔννοιαν, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ὑποκ. ἐρμήνευσον: καὶ στρατιά... ἐὰν εὐρίσκειται ἐν ἀταξία εἶναι τι πλήρες συγχύσεως.—*εὐχείρωτος*=ὁ εὐκόλως καταβαλλόμενος, ὁ εὐάλωτος, ἀντιτίθ. τῷ *δυσχείρωτος*=ὁ δυσκόλως καταβαλλόμενος.—*ἀγλευκῆς* (ὁ οὐχὶ γλυκὺς)=ὁ ἀηδής.—*ἀγλευκέστατον ὄραν*=ἀηδέστατον θέαμα.—*οἷς γὰρ αὐτῶν ἀνάγκη (ἔστι) φεύγειν τοὺς ἐπιόντας*=διότι εἰς ὅσους ἔξ αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ φεύγουν πρὸ τῶν ἐπεροχόμενων.—*οὔτοι*, ἀναφ. εἰς τὸ *οἷς*.

Ἔπιτίθ. *Ὀπλίτης*, στρατιώτης βαρέως ὀπλισμένος, φέρων δόρυ καὶ μεγάλην ἀσπίδα (ὄπλον).

Σκευοφόροι, οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν στρατὸν, ἰδίως δὲ οἱ ὑπηρέται τῶν ὀπλιτῶν, οἵτινες ἔφερον τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν καὶ τὰς ἀσπίδας.

Ψιλοί, στρατιῶται ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι, (τοξόται σφενδονῆται κλπ.), ἀντίθ. τῷ *ὀπλίται*.

§ 6—7. *Τεταγμένη δὲ στρατιά*=στρατὸς δὲ διωργανωμένος μετὰ τάξιν.—*δυσχείρωτος*, ὁ δυσκόλως καταβαλλόμενος ἀντιτίθ. τῷ *εὐχείρωτος*.—*κατὰ τάξεις*=κατὰ ἴλας.—*τίς δ' οὐκ' ἂν πολέμιος φοβηθείη ἰδὼν διευκρινημένους ὀπλίτας* κλπ = τίς δ' ἐχθρὸς δὲν ἤθελε φοβηθῆ, ἐὰν ἤθελεν ἰδεῖν ὅτι εἶναι καλῶς διακεχωρισμένοι οἱ ὀπλίται, οἱ ἱππεῖς, οἱ πελτασταί, οἱ τοξόται, οἱ σφενδονῆται καὶ ἀκολουθοῦν τοὺς ἀρχηγούς των ἐν τάξει;—*πορευομένων* ἐνν. *αὐτῶν* (τῶν στρατιωτῶν).—*ὥσπερ εἷς ἕκαστος* = καθὼς ἀκριβῶς εἷς μόνος στρατιώτης.—*καθ' ἡσυχίαν* = ἡσυχῶς.—*Εἰς γὰρ τὸ κενούμενον ἀεὶ οἱ ὀπισθεν ἐπέρχονται* τὸ ἀεὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ *κενούμενον* καὶ εἰς τὸ *ἐπέρχονται*.

Ἔπιτίθ. *Ὀπλίτης* βλ. ἀνωτ. 3—5.—*πελτασταί, τοξόται, σφενδονῆται*, βλ. κεφ. IV, 5—6.

Τίς φίλος... τίς πολέμιος, παρατήρησον τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὴν ἐναργεῖ ἀπλότητα τῶν ἐρωτήσεων τούτων καὶ ἐν ταυτῷ τὴν καλλιπεῖ ἀρμονίαν ὁλοκλήρου τῆς περιόδου.

§ 8—9. *Σεσαγμένη*, μετοχ. παθ. παρακ. τοῦ ποιητικοῦ *σάττω*=

γεμίζω, ὑπερπληρῶ.—*τοι*=βεβαίως,—*ἀξιοθέατος*=ὁ ἄξιος εἰς τὸ νὰ τὸν βλέπη τις.—*δι*, αἰτιολογ.—*ταχὺ*=ταχέως.—*ἄλυπος*=ὁ μὴ προξενῶν ἐνόηλησιν, ὁ μὴ ὀηληρός.—*ἐμπλέω*=πλέω ἔν τινι—*προνεύουσι*... *ἀναπίπτουσι*, ναυτικαὶ λέξεις ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν κωπηλατῶν· *προνεύω*=κλίνω τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἐμπρός· *ἀναπίπτω*=κλίνω τὸ σῶμα πρὸς τὰ ὀπίσω.—*ἐμβαίνω*=ἐπιβιβάζομαι, ἀντιτίθ. τῷ *ἐκβαίνω*=; — *ἢ δ' ἀταξία ὁμοίον τι κλπ.*, *παρομοίωσις*. *οἶόνπερ εἶ*=ὡσάν ἀκριβῶς.—*ἐμβάλλω*=ρίπτω ἐντὸς (ἀποθήκης).—*πυρὸς*=σῆτος.—*Ὅποτε δέοι*, εὐκτική τοῦ γιγνομένου κατ' ἐπανάληψιν = ὁσάκις ἤθελε λάβῃ ἀνάγκην.—*μάζα*, εἶδος γλυκίσματος ἐκ κριθῆς.—*ῥφος*, ἔδесμα συγκείμενον ἐκ λαχανικῶν (λαχανόπητα).—*διαλέγω*=διακρίνω, ξεχωρίζω.—*ἀντὶ τοῦ λαβόντα κλπ.*=*ἀντὶ τοῦ χρῆσθαι λαβόντα (ταῦτα) εἰ διευκρινήμενα εἶεν*.

Τριήρης πολεμικὸν πλοῖον, κινούμενον διὰ τριῶν σειρῶν κωπηλατῶν, ὀπλισμένον ἔμπροσθεν μὲ ἐν ἔμβολον ἐκ μετάλλου πρὸς διατρέψην τοῦ σκάφους τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου.

§ 10. *Τάραχος*=σύγχυσις, ἀνωμαλία, θόρυβος.—*βούλοιο δὲ κλπ.*=*βούλοιο δὲ εἰδέναι ἀκριβῶς τὰ ὄντα* (=τὰ ὑπάρχοντα),—*τῶν ὄντων*, γεν. διαιρ. εἰς τὸ *ὄτω*.—*εὐπόρος*=εὐκόλος.—*αἰτῶ τι ἐν χάριτι*=ζητῶ νὰ λάβω τι πρὸς εὐχαρίστησίν μου.—*χώρα*=ὄρισμένη θέσις, *δοκιμασώμεθα... διδάξωμεν*, προτρεπτικαὶ ὑποτακτικαὶ—ἄς ἐκλέξωμεν... ἄς διδάξωμεν.—*ἐκάστοις*=δι' ἕκαστον πρῶγμα.—*διάκονος*=ὑπηρέτης, ὑπηρέτρια.—*εἰς ταύτην* ἐνν. *τὴν χώραν*.—*καὶ τὰ μὴ=καὶ εἴ τινα μὴ σά ἐστιν*.—*ἢ γὰρ χώρα αὐτῇ τὸ μὴ ὄν ποθήσει καὶ τὸ δεόμενον θεραπείας ἐξετάσει ἢ ῥφισ* = διότι ἡ θέσις αὐτῇ ποθήσει τὸ ἐλλεῖπον καὶ ἡ ῥφισ (τὸ βλέμμα) ἀναζητήσει τι χρῆζον θεραπείας—*καὶ τὸ εἰδέναι ὅπου ἕκαστόν ἐστι*, ὑποκ. τοῦ *ἐγχειρεῖ*.—*ἐγχειρίζω*=δίδω εἰς χεῖρας.—*ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι*=ὥστε νὰ μὴ δυσκολεύωμεθα (ὁσάκις πρόκειται) νὰ τὸ μεταχειριζώμεθα.

§ 11—12. *Ἐπὶ θέαν*, προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ=ἵνα ἴδω.—*εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ Φοινικικόν*=εἰς τὸ γνωστόν...—*ἀγγεῖον* (δοχεῖον)=χῶρος.—*θεῶμαι*=παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς.—*δήπου*=βεβαίως.—*ὀρμίζομαι*=προσορμίζομαι, ἀγκυροβολῶ.—*ξύλινα σκευή*, ἐξαρτήματα ξύλινα, ἤτοι κεραῖαι, ἰστοκεραῖαι, κῶπαι, πηδάλια κλπ.—

πλεκτά (σκεύη), τὰ πεπλεγμένα, τὰ σχοινία κ. ἄ.—*κρεμαστά* (σκεύη), τὰ κρεμάμενα, ἤτοι πανιά, ἄγκυραι κλπ.—*ἀνάγομαι*=ἄγω τὸ πλοῖον ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀντιτίθ. τῷ *κατάγομαι*=; —*μηχανήμασι*, δοτ. ὄργάν., ἐννοοῦνται πολεμικαὶ μηχαναί, —*ἀνθοπλίζομαι*= ἐξοπλίζομαι καὶ ἐγώ.—*συμπεριάγει τὸ πλοῖον*=φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὸ πλοῖον (κατὰ τὰ διάφορα ταξειδιά του).—*σουσιτία* (ὡς τὸ *σουσίτιον*, λέξις περίφημος ἐν τῇ Σπαρτιατικῇ νομοθεσίᾳ)= τὸ συνδιαιτᾶσθαι. τὸ ἐσθίειν ἀπὸ κοινῆς τραπέξης.—*σουσιτία ἐκάστη κομίζει*=κομίζει σκεύη δι' ἐκάστην ὀμάδα συνδαιτημόνων κατὰ τὴν τάξιν εἰς ἣν αὕτη ἀνήκει λ. γ. κωπηλατῶν, ναυτῶν, ἀξιωματικῶν, ἐπιβατῶν κλπ.—*γέμο*=εἶμαι γεμάτος, φορτωμένος.—*παρὰ πάντα*=ἐκτὸς πάντων τούτων (τίνων;). — *ναύκληρος*, = ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ πλοίου, ὁ ἐφοπλιστής.—*ἀγεται*=κομίζει μεθ' ἑαυτοῦ.

Φοινικικὸν πλοῖον, ὑποτίθεται ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο θὰ ἐξετέλει τακτικὸν δρομολόγιον μεταξὺ Πειραιῶς καὶ ἄλλων λιμένων τῆς Μεσογείου, διότι γνωρίζομεν ὅτι οἱ Φοῖνικες ἐφημίζοντο κατὰ τὴν ἀρχαίότητα ὡς ἔξοχοι ναυτικοί, βιομήχανοι καὶ ἔμποροι· μετὰ τὰ κομψὰ πλοῖά των ἔπλεον πρὸς πάσας τὰς παραλίας καὶ νήσους τῆς Μεσογείου, κομίζοντες ὑφάσματα, ξυλείαν, κομποτεχνήματα, ἀρώματα κλπ.

§ 13—14. *Στέγη δεκάκλιнос*, θάλαμος δυνάμενος νὰ περιλάβῃ δέκα κλίνας.—*σύμμετρος*=ἰσόμετρος, ἀνάλογος.—*κατανοῶ*=ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ.—*ὡς*=ὥστε. = *μαστευτής* (μαστεύω)=ἐρευνητής, ἐξεταστής. — *ἀσυσκεύαστος* = ἀτακτοποιήτος. — *παρέχω διατριβήν*=προκαλῶ, προξενῶ χρονοτριβήν.—*οὔτε δυσλύτως ἔχει*=οὔτε δυσκόλως δύνανται νὰ χωριστοῦν.—*οὕτως ἤθρον ἐπιστάμενον* (μ. κατηγ.) *ἐκάστων τὴν χώραν*=τόσον καλῶς ἀντελήφθη ὅτι γνωρίζει τὴν οἰκίαν θέσιν ἐκάστου πράγματος—*ὡς καὶ ἀπὸν ἂν εἴποι*=ὥστε καὶ ἀπὸν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ.—*οὐδὲν ἦτιον ἢ ὁ γράμματα ἐπιστάμενος* λλπ., =ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ γνωρίζων γράμματα ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ ἀπὸ πόσα γράμματα ἀποτελεῖται ἡ λέξις Σωκράτης καὶ ποῦ ἕκαστον ἔχει τὴν θέσιν του.

Στέγη δεκάκλιнос, θάλαμος δυνάμενος νὰ περιλάβῃ δέκα κλίνας, ἤτοι θάλαμος οὗ τὸ δάπεδον ἔχει ἐμβαδὸν 25 τ. μ. περίπου· οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον νὰ κανονίζον τὴν χωρητικότητα τῆς οἰκίας, τῶν δωματίων κλπ. ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλινῶν, ἐφ' ὧν κατακλινομένοι πρὸ τῆς τρα-

πέξης ἔτρωγον (προβλ. Πλάτ. συμπόσ. II 18. *ἀλλ' ἀρκέσει μοι οἶκος ἐπιτάκλινος* κλπ.).

Πρωρεύς, ὅπο τοὺν κυβερνήτην τοῦ πλοίου ὑπηρετοῦν δύο κατώτεροι ἀξιωματικοὶ ἢ ναῦται, ἥτοι α') *ὁ πρωρεὺς ἢ πρωρηγῆτης* (πρῶρα), ἔχων τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πρῶρας (=ἐμπροσθίου μέρους τοῦ πλοίου) καὶ β') *ὁ προμνήτης* (πρῦμα) ὅστις εἶχε τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πρῦμας (=ὀπισθίου μέρους τοῦ πλοίου), κ. τιμονιέρης.

§ 15—16 *Ἐν τῇ σχολῇ*—κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως.—*ἄρα*—ἀκριβῶς.—*ἐν τῷ πλῶ*—κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου.—*ἐπίσκεψις* (ἐπισκοπῶ)—ἐξέτασις, ἔρευνα.—*ἠρόμην*, μέσ. ἀορ. β'. ὄριστ. τοῦ ὁ *ἔρωτῶ*.—*ξένος*—φίλος ἐκ ξένης χώρας.—*εἴ τι συμβαίνοι γίνεσθαι*—ἐὰν ἤθελε συμβῆ τι τὸ ἀπροσδόκητον, *εἰ τι ἀποσταῖ*—ἐὰν τι λείπῃ ἀπὸ τὴν θέσιν του.—*ἢ εἰ δυστραπέλως* [ἐπίρρο. τοῦ ἐπιθ. *δυστραπέλος* (δυσ—τρέπω)] *τι σύγκειται*—ἢ ἐὰν τι σύγκειται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι δύσκολος ἢ χροῖσις του.—*ἐγχωρεῖ*, ἀπρόσ.—εἶναι δυνατόν.—*ὅταν χειμάξῃ ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάττῃ*—ὅταν ὁ θεὸς κάμῃ χειμῶνα (σηκῶνῃ τρικυμῖαν) εἰς τὴν θάλασσαν (προβλ. τὸ ἀνωτέρω *εἴ τι συμβαίνοι γίνεσθαι*, ὅπου ὁ στοχασμὸς εἶναι ἀπροσδιόριστος).—*μαστεύω*—ζητῶ.—*οὔτε (ἐγχωρεῖ) δυστραπέλως ἔχον διδόναι*, ἐνν. *αὐτό, ὅτου ἂν δέη*.—*ἀμαρτάνω*—σφάλλομαι, πλανῶμαι.—*πάνυ ἀγαπητόν*, ἐνν. *ἐστίν*—εἶναι πολὺ ἀρκετὸν (πρέπει νὰ εἴμεθα ἱκανοποιημένοι, εὐχαριστημένοι).—*πολλὴ χάρις... τοῖς θεοῖς*—πρέπει νὰ ὀφείλεται μεγάλη εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς θεοὺς.

Ὅταν χειμάξῃ θεὸς κλ. ἐνταῦθα ἐννοεῖται «δαίμων» τῆς θαλάσσης, ὅστις ἐγείρει τρικυμῖας καὶ τιμωρεῖ τοὺς δειλοὺς καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἐξαετῶνται ἐκ τῆς θελήσεως ἡ ἀνωτέρων ἰσχυρῶν θεῶν, οὓς ἀναφέρει εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου: *πολλὴ χάρις... τοῖς θεοῖς*.

§ 17—18. *Καιιδῶν*, μετ. ἀορ. β' τοῦ ὁ *καθορῶ*—βλέπω, παρτηρῶ καλῶς.—*τὴν ἀκριβειαν τῆς κατασκευῆς*—τὴν ἀκριβῆ διάταξιν τῶν πραγμάτων.—*πάνυ ἂν ἡμῶν εἴη βλακικόν*—*πάνυ ἂν ἡμεῖς εἴμεν βλακικοί*.—*οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ μικροῖς οὔσι πῶρας εὐρίσκουσι καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς σώζουσι τὴν τάξιν*—οἱ μὲν εὐρισκόμενοι εἰς τὰ πλοῖα, ἂν καὶ εἶναι μικρὰ, εὐρίσκουσι θέσεις καί, ἂν καὶ κινουῦνται (ταλαντεύωνται) δυνατὰ ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὁμῶς διαφυλάττουσιν τὴν τάξιν.—*ὑπεροβοούμενοι*, μετ. ἐναντιωματ.

ὑπερφοβοῦμαι = φοβοῦμαι καθ' ὑπερβολήν. — *διηρημένων .. θηκῶν*, γεν. ἀπὸλ. ἐναντιωμ. — *ἐκάστοις* = δι' ἕκαστον πράγμα. — *καὶ βεβηκνίας* (μ. ἐναντ.) *τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ* = καὶ ἐν καὶ ἡ οἰκία εἶναι ἐστηριγμένη στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. — *εὐεύρετος χώρα* = θέσις, ἣν εὐκόλως εὐρίσκει τις. — *πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἀσυνεσία εἴη*, ἀντί: *πῶς οὐκ ἂν μάλα ἀσύνετοι εἴμεν*. — *ὥς μὲν δὴ ἀγαθὸν κλπ.*, ἢ σύνταξις: *εἴρηται μὲν δὴ ὡς ἀγαθὸν (ἔστι) τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν καὶ ὡς ῥαδίον (ἔστιν) εὐρεῖν χώραν ἐκάστης αὐτῶν ἐν οἰκίᾳ (ὥστε) θεῖναι ὡς συμφέρει ἐκάστοις*.

§ 19—20. Ὡς (θανμ.) = πόσον. — *ἐφεξῆς* = κατὰ σειράν. — *ἱμάτια* = φορέματα. — *στρώματα*, περικαλύμματα κλινῶν. — *χαλκία* = χάλκινα σκευή (χαλκώματα). — *τὰ ἀμφὶ τραπέζας*, ἤτοι ἀγγεῖα, σκευή κλπ. — *σεμὸς* = ὁ ἄξιος σεβασμοῦ, ὁ σοβαρὸς, ἀντιτίθ. τῷ *κομψὸς* = ἑλαφρὸς, ἀστεῖος. — *ὅτι καὶ χύτρας φημὶ εὐρυθμον εὐκρινῶς κειμένας* = ὅτι δηλ. καὶ μαγειρικὰ σκευή λέγω εὐδιακρίτως τοποθετημένα φαίνονται κατὰ τὸ ἑυθυμικὸν καὶ ἁρμονικόν. — *τὰ δὲ ἄλλα ἤδη που ἀπὸ τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται* = ἄλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πράγματα φαίνονται πῶς ὠραιότερα χάριν τούτου δηλ. τῆς τάξεως. — *κύκλιος χορὸς*, χορὸς νέων ἢ νεανίδων ψαλλόντων περὶ τὸν βωμὸν θεοῦ τινοσ.

Χορὸς γὰρ σκευῶν κλπ., ἡ ἔννοια εἶναι ἡ ἐξῆς: ὅταν πάντα τὰ πράγματα ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι τοποθετημένα μὲ τάξιν, ὁ χῶρος, ὅστις εὐρίσκεται ἐν μέσῳ αὐτῶν φαίνεται ὠραιότερος εἰς θεῖαν, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸν κύκλιον χορὸν, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶναι καλὰ κατηρητισμένος καὶ τοποθετημένος, θαυμάζομεν ὅχι μόνον τοὺς ἀπαρτίζοντας αὐτόν, ἀλλ' εὐρίσκομεν ὠραῖον καὶ τὸν χῶρον, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν.

§ 21—23. *Ἐξεσι*, ἀπροσ. = εἶναι δυνατόν. — *λαμβάνω πειράν τινοσ* = δοκιμάζω τι. — *οὔτε τι ζημιωθέντας οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας*, μετοχαι τροπ. = χωρὶς οὔτε νά... οὔτε νά... — *ἀλλὰ μὴν* = ἀλλ' ὅμως — *ὡς χαλεπὸν (ἔστι) εὐρεῖν τὸν μαθησόμενον τὰς τε χώρας καὶ μεμνησόμενον καταχωρίζειν ἕκαστα* = ὅτι δηλ. εἶναι δύσκολον νὰ εὐρωμεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ μάθῃ τὰς ὠρισμένας θέσεις καὶ θὰ ἐνθυμεῖται νὰ τοποθετῇ τὰ διάφορα πράγματα δεόντως. — *ἴσμεν*, ἀ. πληθ. τοῦ ὁ. *οἶδα*. — *δήπου* = βεβαίως. — *μυριοπλάσια ἡμῶν = μυριάκις πλείοτερα ἢ ἡμεῖς*. — *πριάμενον*, μετ. ἀορ. τοῦ ὁ *ἠνοῦ*

μαι=ἀγοράζω.—**οἰκειῶν**, γεν. διαιρετική εἰς τὸ **ὁποῖον**.—**οὐδέεις** ἔνν. **τῶν οἰκειῶν**.—**ἀπορῶ**=εὐρίσκομαι εἰς δυσκολίαν.—**ὄποι**=ποῦ.
ἀπείλοι, γ' ἔν. εὐκτ. ἀορ. β' τοῦ ρ. **ἀπαγορεύω** (ἀμετάβ.) = ἀποκάμνω, κουράζομαι.—**ἄνθρωπον δέ γε ζητῶν καὶ ταῦτα ἐνίοτε ἀντίζητοῦντα κλπ.**=ἄνθρωπον δέ ζητῶν τις νὰ εὔρη καὶ μάλιστα ἐνίοτε ἐνῶ ζητεῖ νὰ εὔρη αὐτὸν ἄλλος ἀμοιβαίως πολλάκις ἤθελέ τις ἀποκάμῃ πρὶν εὔρη αὐτόν.—**ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν**=ἢ τὸ ὅτι δὲν ἔχει ὀρισθῆ ὁ τόπος ποῦ ἕκαστος πρέπει νὰ ἀναμένῃ.—**διαλεχθεῖς, μ.** κατηγ. ἐκ τοῦ **μεμῆσθαι**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

§ 1—2. **Ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι... πῶς τί ἐπακούειν ὧν** (=τοῦτων ἃ) **σὺ ἐσπούδαξες διδάσκων**=ἡ γυνὴ σοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἔδιδε κάπως (μικρὰν τινα) προσοχὴν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προσεπάθει νὰ τὴν διδάσκῃς.—**τί δέ;** ἔνν. **ἄλλο ἐποίει**.—**εἰ μὴ**=παρά.—**ὥσπερ ἐξ ἀμυχανίας εὐπορίαν τινὰ εὐρηκνῦα**=ὡς ἐὰν εἶχεν εὔρει εὐκολίαν τινά, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμυχανίας.—**δέομαι** τινος=παρακαλῶ τινα.—**ἦπερ ἔλεγεν**=ὅπως ἔλεγον.—**τι δέ;** ἔνν. **ἄλλο ἐποίησα**.—**ποικίλματα**=ἀνάγλυφα ἐκ γύψου ἢ μαρμάρου, διαζώματα, ἀρχιτεκτονικαὶ διακοσμῆσεις.—**ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὠκοδόμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα ὅπως ἀγγεῖα κλπ.**=ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ἔχουν κατασκευασθῆ ὑπολελογισμένα (λογαριασμένα) πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν διὰ νὰ παρέχουν ὅσον τὸ δυνατόν καταλληλοτάτας θέσεις διὰ τὰ πράγματα, τὰ ὅποια μέλλουν νὰ τεθοῦν εἰς αὐτάς.—**ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρόποντα εἶναι ἐν ἐκάστῳ** (τὸ ὥστε μεθ' ὀριστικῆς, διότι τὸ ἀποτέλεσμα παρίσταται καὶ πραγματικόν)=ὥστε αὐταὶ αἱ θέσεις ἐπιζητοῦν τὰ πρόποντα νὰ τεθοῦν εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν.

§ 3—4. **Θάλαμος**, ὁ νυμφικὸς θάλαμος, τὸ διαμέρισμα τῶν κυρίων—**ἐν ὄχυρῳ**, εἰς ἐσώτατον μέρος τοῦ οἴκου (εἰς ἀσφαλὲς μέρος τοῦ οἴκου).—**τὰ πλείστου ἄξια**, τὰ πολυτιμώτατα.—**ψυχεῖνά**, ψυχρά, ὑγρά, ἀντιτίθεται τῷ **ξηρά**.—**φανά**=φαινετά.—**δέόμενα... ἐστὶ δέονται**.—**διαιτητήρια τοῖς ἀνθρώποις**, διαμερίσματα κατοικήσιμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σιταποθήκας, οἶναποθήκας κλπ. ἃς ἀνέφερον ἀνωτέρω.—**θέρους**—**χειμῶνος**, γενικαὶ τοῦ χρόνου.—**ψυχεῖνός**=ἀναψύχων, δροσερός, ἀντιτίθ. τῷ **ἀλεινός**=προσῆλιος, θερμός.—**ὅτι**

πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέπταται=ὅτι εἶναι ἀνοικτὴ καὶ ἔχει (κυρίαν) πρόσοψιν πρὸς μεσημβρίαν.

§ 6-7. *Οὕτω δὴ ἤδη*=τότε λοιπόν.—*διακρίνω*=διάλέγω, ξεχωρίζω.—*κατὰ φυλάς*=καθ' ὀμάδας, κατὰ τάξεις.—*ἐπιπλα*, διάφορα κινητὰ πράγματα.—*οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα*=ὅσα ἐξ αὐτῶν μεταχειριζόμεθα κατὰ τὰς θυσίας.—*κόσμος*, φορέματα, κοσμήματα κλπ.—*γυναικωνίτης*, τῆς ἐγγάμου γυναικὸς κατοικία ἢ το ὁ γυναικωνίτης.—*ἀνδρωνίτης*, ἰδιαιτέρον διαμέρισμα διὰ τοὺς ἄνδρας.—*ταλασιουργικὰ ὄργανα*, ἐργαλεῖα διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν ἐρίων, ὡς ἰστός, ἠλακάτη, ἄτρακτος κλπ.—*σιτοποιικὰ*, ἐργαλεῖα πρὸς ἀρτοποιίαν.—*οἰοποιικὰ*, μαγερικὰ σκευή.—*μάκτρα* (δίξ, μακ., ὁ μᾶσσω) σκάφη ζυμώματος.—*θουνητικὰ* (θούνη), τὰ χρήσιμα δι' ἐορτὰς καὶ συμπόσια ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *οἷς αἰεὶ δεῖ χρῆσθαι*.

§ 8-10. *Δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν*=χωριστὰ δὲ ἐθέσαμεν καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συμφώνως πρὸς τὸν μηνιαῖον λογαριασμὸν ἔπρεπε νὰ ἐξοδευθοῦν εἰς ἓν ἔτος.—*οὕτω γὰρ ἦτιον λανθάνει ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται*=διότι οὕτως ὀλιγώτερον μᾶς διαφεύγει πῶς θὰ ἐπαρκέσουν μέχρι τέλους.—*διαφέρω*=μετακομίζω, μεταφέρω.—*οἶον*, ὡς λόγου χάριν.—*δοῖς δὲ χρώμεθα εἰς ἐορτὰς ἢ ξενοδοχίας ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις*=ὅσα δὲ ἐξ αὐτῶν μεταχειριζόμεθα κατὰ τὰς ἐορτὰς ἢ εἰς τὰς ὑποδοχὰς τῶν ξένων ἢ εἰς τὰς κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα γενομένας πράξεις (εἰς ἔξαιρετικὰς περιστάσεις, σπανίως).—*ταμίης* (ἡ)=ἡ οἰκονόμος, (ἡ θαλαμηπόλος).—*γράφομαι*, ἐνταῦθα=καταγράφω.—*ἀπολαμβάνω*=λαιμβάνω ὀπίσω.

§ 11-12. *Ποιοῦμαι*, μετ' αἰτ.=ἐκλέγω.—*ἐπισκοπῶ* καὶ *ἐπισκοποῦμαι*;—*γαστήρ*=ἡ κοιλία καὶ εἶτα τὰ φαγητὰ.—*συνουσία* (σύνειμι)=συναναστροφή.—*μνημονικόν*, ἡ ἰσχυρὰ μνήμη.—*ἀμελοῦσα*, μετ. αἰτιολογική.—*σκοπεῖν*, εἶναι ἀντικεῖμ. τοῦ ἔχειν ὡς τὸ μνημονικόν καὶ τὸ προνοεῖν.—*χαρίζομαι* τι=εὐχαριστῶ τινα.—*ἀντιτιμῶμαι*=τιμῶμαι ἀμοιβαίως.—*ὅπως.. ἀντιτιμῆσεται*, πλαγίᾳ ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ *σκοπεῖν*=πῶς θὰ...—*εὐνοικῶς ἔχω πρὸς τινα*=διάκειμαι εὐνοικῶς πρὸς τινα.—*δὲ εὐφραϊνοίμεθα*, εὐδτικὴ τοῦ κατ' ἐπανάληψιν γιγνομένου.—*τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες ἐν αὐτῇ*.—*καὶ εἴτι λυπηρὸν εἶη εἰς ταῦτα προκαλοῦντες*=καὶ ἂν τι δυσάρεστον ἤθελε μᾶς συμβῆ προσκαλοῦντες εἰς τοῦτο.

καὶ τὸ προθυμεῖσθαι δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδεύομεν αὐτήν, παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξις τοῦ παιδεύω ὡς ῥήμ. παιδευτικοῦ.—ποιῶ τινα ἐπιγινώσκειν=κάμνω τινὰ νὰ γνωρίζῃ τι, καθιστῶ τινα ἐνήμερον πράγματός τινος.—μεταδίδωμί τινι τῆς εὐπραγίας=καθιστῶ τινα συμμετόχον τῆς εὐτυχίας μου.

Ταμίας, βοηθὸς τῆς οἰκοδεσποίνης· αἱ πλουσιώτεροι Ἀθηναῖαι εἶχον καὶ μίαν ταμίαν βοηθὸν καὶ δούλας ὡς ὑπηρετοῖας.

§ 13—15. Ἐμποῶ τινι δικαιοσύνην = ἐμπνέω εἰς τὴν ψυχὴν τινος τὸν ζῆλον πρὸς τὴν δικαιοσύνην.—τιμιωτέρους τιθέντες, ἰωνικὴ σύνταξις ἀντί : τιμιωτέρους ποιοῦντες, ἢ : διὰ πλείονος ἔχοντες=τιμῶντες περισσότερον.—ἐπιδεικνύω=ἀποδεικνύω διὰ παραδειγμάτων.—βιοτεύω=διάγω τὸν βίον, ζῶ.—ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ=ἐν ταύτῃ τῇ τάξει, δηλ. ἐν τῇ χορεία τῶν δικαίων· ἀναφέρεται ὡς ἐπίλογος εἰς πᾶν ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῆς ταμίου· ἢ ἔννοια : ἰδοὺ ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ὠρίσαμεν δι' αὐτήν εἰς τὸ σπίτι μας.—ὅπως διαμενεῖ, πлагία ἐρώτησις ἐξαρωτημένη ἐκ τοῦ ἐπιμελήσεται=πῶς θά...—πόλις, πολιτεία, κράτος.—νομοφύλαξ, ὁ ἐντεταλμένος νὰ ἐπιβλέπῃ ἂν ἐφαρμοζονται οἱ νόμοι.—προσαιροῦμαι = ἐκλέγω προσέτι (πρὸς τῇ γραφῇ τῶν νόμων)—ζημιῶ=τιμωρῶ.=νομίσαι οὖν ἐκέλευον κλπ., ἢ σύνταξις : ἐκέλευον οὖν τὴν γυναικα νομίσαι εἶναι καὶ αὐτὴν νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ.—ἐξετάζω=ἐπιθεωρῶ.—δοκιμάζω τὸ ρ. κυρίως ἐπὶ ὑποουργημάτων ἐν Ἀθήναις = ὑποβάλλω εἰς δοκιμασίαν τινά, ἐξετάζω (ἐὰν ἔχη τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα).—εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει=ἐὰν τὸ κάθε πρᾶγμα εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν.—καὶ ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν (ἐκέλευον) ὥσπερ βασιλίσσαν τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς παρουσίας δυνάμεως=καὶ συνεβούλευον αὐτὴν νὰ ἐπαινῇ καὶ ν' ἀμείβῃ διὰ βραβείων ἀκριβῶς ὡς βασίλισσα, τὸν ἄξιον, δυνάμει τοῦ ἀξιωματός (τῆς ἐξουσίας) τῆς.—λοιδορῶ=ἐπιτιμῶ, ἐπιπλήττω.—κολάζω=τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.—τούτων, ἐνν. τοῦ λοιδορεῖσθαι καὶ τοῦ κολάζεσθαι.

Ὡσπερ ὁ φρουράρχος τὰς φυλακὰς ἐξετάζει... ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἵππέας δοκιμάζει... ὥσπερ βασίλισσαν, παρομοίωσις τῶν καθηκόντων τῆς οἰκοδεσποίνης πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ φρουράρχου, τῆς βουλῆς καὶ τῆς βασιλίσσης· διατί ὁ Ξενοφῶν ἀρέσκειται εἰς τοιαύτας παρομοιώσεις ;

§ 16—19. Ἀχθομαι = λυποῦμαι, δυσαρεστοῦμαι.—ἐπιδει-

κνύω=;—μέτεστί μοί τινος=μετέχω τινός.—θεραπεύω = περιποιούμαι.—χρήματα=πράγματα.—αὐτῶν, δηλ. τῶν οἰκετῶν.—δεσπότου δὲ ἅπαντὰ εἰσιν ὅ,τι ἂν βούληται ἐκάστω χρῆσθαι=πάντα δὲ εἶναι εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ κυρίου, ὥστε αὐτὸς νὰ δύναται νὰ μεταχειρίζεται ὅ,τι δῆποτε θέλει.—ὁ τῷ οὖν καὶ σφρομέμων μεγίστη κλπ., ἡ σύνταξις: ἀπέφαινον οὖν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν προσήκουσαν μάλιστα τούτῳ, ὁ τῷ (ἔνν. ἐστὶ) καὶ μεγίστη ὄνησις (τῶν) σφρομέμων καὶ μεγίστη βλάβη (τῶν) φθειρομένων.—τί οὖν; ἔνν. ἐποίει.—τί δέ; ἔνν. ἄλλο ἐποίει.—ὅτι οὐκ ὀρθῶς γινώσκωμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν διδάσκων ὅτι ἐπιμελεῖσθαι, δεῖ τῶν ὄντων=ὅτι δὲν ἤθελον φρονεῖ ὀρθῶς, εἰάν ἤθελον φαντασθῆ ὅτι διατάσσω δυσάρεστα συμβουλευόν αὐτὴν ὅτι πρέπει νὰ φροντίξῃ διὰ τὰ ὑπάρχοντά μας.—χαλεπότερον ἂν, ἔνν. εἶη.—πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ κλπ., ἡ σύνταξις: ὡσπερ γὰρ, ἔφη, καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν τέκνων τῶν ἑαυτῆς δοκεῖ κεφυκέναι ῥῆον τῇ σώφρονι ἢ ἀμελεῖν, οὕτως, ἔφη, νομίζειν καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν κτημάτων τῶν ἑαυτῆς ὅσα ὄντα ἴδια (ἡμῶν) εὐφραίνει (ἡμᾶς) εἶναι ἥδιον τῇ σώφρονι ἢ ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ X

§ 10—13. Συνεβούλευον δ' αὐτῇ μὴ δουλικῶς ἀεὶ καθῆσθαι=συνεβούλευον δὲ αὐτὴν νὰ μὴ κἀθηται πάντοτε κατὰ τρόπον δουλικόν (δηλ. συνεσταλμένη καὶ εἰς μίαν θέσιν).—σὺν τοῖς θεοῖς=τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν.—δεσποτικῶς=ὡς κυρία, ὡς οἰκοδέσποινα (ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δουλικῶς).—πρὸς μὲν τὸν ἱστὸν προστάσαν ὅ,τι μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίσταιτο ἐπιδιδάξαι, ὅτι δὲ χεῖρον ἐπιμαθεῖν=ἱσταμένη (ὀρθία) πλησίον πρὸς τὸν ἱστὸν (=ἐργαλεῖον) ὅ,τι μὲν ἤθελε γνωρίζει καλύτερον ἄλλου νὰ διδάξῃ αὐτὸν (δηλ. εἰς τὰς γνώσεις του νὰ προσθέσῃ καὶ τὰς ἰδικὰς της) ὅ,τι δὲ γνωρίζει ἥττον καλῶς (ἐλλιπῶς) νὰ μάθῃ (δηλ. εἰς τὰς ἐλλειπεῖς γνώσεις της νὰ προσθέσῃ καὶ τὰς τοῦ ἄλλου συμπληρωματικῶς).—ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι=ἐξετάζω καλῶς, ἐπιβλέπω, ἐπιθεωρῶ.—σιτοποιῶς=(ἡ) = ἡ παρασκευάζουσα τὸν ἄρτον καὶ ψήνουσα αὐτὸν (=ἄρτοποιός).—ἀπομετρῶ=μετρῶ ἀπὸ τινος πράγματος καὶ δίδω.—παρίσταμαί τινα=ἱσταμαι πλησίον τινός.—περιέρχομαι.=πηγαίνω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τρι-

γυρίζω.—*κατὰ χώραν... ἦν δεῖ* = *κατὰ χώραν, καθ' ἣν δεῖ* = εἰάν τὸ κάθε πρᾶγμα εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ποῦ πρέπει νὰ εἶνα.—*ἐπιμέλεια*, δηλ. ἡ περὶ τὰ οἰκιακὰ ἐνασχόλησις.—*ἀγαθὸν γυμνάσιον* = ὠφέλιμος (διὰ τὴν ὑγείαν) σωματικὴ ἄσκησις.—*δεύω* = 1) ὑγραίνω, βρέχω καὶ 2) ἀναμιγνύω ξηρὰν οὐσίαν (ἄλευρον) μετὰ ὑγροῦ οὕτως, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ ζυμώσω αὐτήν.—*μάσσω* (ἑζ. μακ.) = ζυμώνω.—*ἀνασεῖω* = ἀνακινῶ, τινάζω (φορέματα, στρώματα κλπ.).—*συντίθεμαι* = διευθετῶ, τακτοποιῶ, διπλώνω καὶ ξαναβάζω πάλιν εἰς τὴν θέσιν των.—*ἐσθίω* = τρώγω.—*εὐχρως, ὡν εὐχροος ὄν* καὶ συνηρημ. *εὐχρους, ὄν* (χρόα), ὁ ἔχων καλὸν ζωηρὸν ἀνθηρὸν χροῶμα, καλὴν ἐπιδερμίδα,—*γυμναζομένην δ' ἔφην οὕτως ἂν καὶ ἐσθίειν* κτλ., ἡ μετοχ. ὑποθ. ὁ δὲ ἂν ἀνῆκει εἰς τὸ ἀπαρέμφατον *ἐσθίειν*· σύνταξον: *ἔφην ὅτι, εἰ οὕτω γυμνάζοιτο καὶ ἐσθίοι ἂν ἥδιον καὶ μᾶλλον (ἂν) ὑγιαίνοι καὶ εὐχροωτέρα (ἂν φαίνοιτο τῇ ἀληθείᾳ* = εἶπον ὅτι, ἂν γυμνάζεται οὕτως ἢ ἠθελε τρώγει περισσότερον (κυρ. μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν) καὶ ἠθελεν εἶναι μᾶλλον ὑγιῆς καὶ θὰ φαίνεται πρᾶγματι ἔχουσα ζωηρότερον καὶ ἀνθηρότερον τὸ χροῶμα (δηλ. ἡ κίνησις, ἦτοι ἡ περὶ τὰ οἰκιακὰ ἐνασχόλησις, προσθῆται εἰς αὐτὴν ὑγείαν καὶ ὠραιότητα).—*καὶ ὄψις δέ, ὁπότεν ἀνταγωνίζεται διακόνῳ, καθαρωτέρα οὕσα πρεπόντως τε μᾶλλον ἡμφισμένη κινήτικὸν γίνεται* = καὶ ὁπότεν ἡ ὄψις (τῆς οἰκοδεσποίνης) ἀνταγωνίζεται πρὸς τὸν ὄψιν τῆς ὑπηρετρίας, ἐπειδὴ εἶναι καθαρωτέρα, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ οἰκοδέσποινα εἶναι καὶ εὐπρεπέστερον ἐνδεδυμένη, τὴν ὑποχρεώνει περισσότερον (δηλ. κινεῖ τὴν διάκονον εἰς φιλοτιμίαν).—*ἄλλως τε καὶ ὁπότεν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ ἀντὶ τοῦ ἀναγκαζομένην ὑπηρετεῖν* = καὶ μάλιστα ὅταν προσυπάρχῃ ἡ (καλὴ) διάθεσις νὰ κάμνη τι θεληματικῶς πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς οἰκοδεσποίνης ἀντὶ τοῦ νὰ ὑπηρετῇ, διότι ἀναγκάζεται.—*αἱ δὲ αἰὲ καθήμεναι σεμνῶς πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἐξαπατώσας κρίνεσθαι παρέχουσιν ἑαυτὰς* = ἐκείναι δὲ (αἱ γυναῖκες) ποῦ κἀθῆνται σοβαραὶ (κυρ. μὲ ἦθος ἀγέρωχον) ἐπιτρέπεται νὰ παραβάλλωνται πρὸς ἐκείνας ποῦ ἔχουν καλωπισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξαπατήσουν.—*ἴσθι, β'.* ἐνικ. τῆς προστ. ἐνεστ. τοῦ ὁ *οἶδα* = ;—*βιοτεύω* = ζῶ, διάγω τὸν βίον.—*κατεσκευασμένη* = παρεσκευασμένη (διὰ τῆς διδασκαλίας μου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

§ 1—3. Ἐντεῦθεν=μετὰ ταῦτα.—τὴν πρώτην (αἰτιατ. τοῦ χρόνου) ἐνν. ὠραν=προηγουμένως, πρότερον.—καὶ ἄξιά γε πάννυ ἐπαίνου ἀμφοτέρων=καὶ μάλιστα ἔργα πολλοῦ ἐπαίνου ἄξια καὶ διὰ τοὺς δύο σας.—τὰ δ' αὖ σὰ ἔργα ἤδη μοι λέγε=λέγε μου λοιπὸν τώρα ἐξ ἄλλου τὰ εἰδικὰ σου ἔργα.—εὐδοκιμῶ ἐπὶ τινι=διακρίνομαι εἰς τι.—ἡσθῆς, β' ἐνικ. τῆς ὑποτ. τοῦ παθ. ἀορ. τοῦ ῥ. ἡδομαι =;—διακούω τι=ἀκούω τι μέχρι τέλους.—τελέως=τελείως.—οἶδα πολλὴν χάριν=ἀναγνωρίζω μεγάλην εὐγνωμοσύνην.—ἃ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ=ὅσα ἐγὼ διαρκῶς πράττω.—μεταρροθμίζω τινά=διορθῶνω τινά.—πῶς ἂν δικαίως μεταρροθμίσαιμι ἄνδρα ἀπειρογασμέρον καλόν τε κἀγαθόν=πῶς ἤθελον διορθῶσαι ἄνδρα, ὅστις ἔχει καταστῆ καθ' ὅλα ὁ ἰδανικὸς τύπος τοῦ τελείου ἀνθρώπου (περὶ τῆς σημασίας τοῦ καλὸς κἀγαθὸς βλ. κεφ. VI, 11-12).—ἀδελοσχῶ=φλυαρῶ καὶ λέγω ἀνωφελεῖ.—ἀερομετρῶ=μετρῶ τὸν ἀέρα καὶ ἐντεῦθεν=καταγίνομαι εἰς ματαίαις καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας.—καὶ ταῦτα ὦν ἀνῆρ, ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ ἀερομετρεῖν=καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶμαι ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος παρέχω τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κόσμον ὅτι φλυαρῶ καὶ μετρῶ τὸν ἀέρα (ἀσχολούμενος εἰς ματαίαις καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας διὰ τὰ μετέωρα). καὶ τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον, προεξαγγελτικὴ παράθεσις εἰς τὸ πένης καλοῦμαι=καὶ πένης καλοῦμαι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ μοροτάτη ἐξ ὅλων τῶν ἐναντίον ἐμοῦ (ἐκτοξευθεισῶν) κατηγοριῶν.

Καὶ ταῦτα ὦν ἀνῆρ, ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ ἀερομετρεῖν ὁ Σωκράτης ὑπαινίσσεται τὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἐκτοξευθεισαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ὅτι ἡσχολεῖτο εἰς ματαίαις καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας διὰ τὰ μετέωρα. Οὕτως ἐμφανίζεται καὶ ἐν ταῖς Νεφέλαις τοῦ Ἄριστοφάνους (στ. 225) λέγων: «ἀεροβατῶ καὶ μετρῶ τὸν ἥλιον». Ποβλ. καὶ Πλάτ. ἀπολ. 18, Β.

§ 4—7 Ἐπικλήμα=κατηγορία, ὡς τὸ ἔγκλημα—εἰμι ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ=εἶμαι πολὺ στενοχωρημένος.—τῷ ἐπικλήματι τούτῳ=ἔνεκα τῆς κατηγορίας ταύτης.—ἐπηλύτης=ἐπηλυς, κυρ. ἐπελληλυθῶς, ὅθεν ξένος, νεωστὶ ἐλθὼν εἰς τινα τόπον.—πρῶν=ἄρτι=πρὸ ὀλίγου.—εἰμὴ πρῶν ἀπαντήσας τῷ Νικίου ἐπηλύτου ἵππῳ εἶδον πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατὰς=ἂν μὴ πρὸ ὀλίγου

συναγτήσας τὸν ἵππον τοῦ Νικίου, ὁ ὁποῖος ξένος νεωστὶ ἦλθεν ἐκ Σπαρτης, δὲν ἔβλεπον πολλοὺς θεατὰς νὰ τὸν ἀκολουθοῦν.—*καὶ δῆτα* = καὶ τέλος.—*εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ*—ἐὰν ὁ ἵππος ἔχη πολλὰ χρήματα.—*ὁ δὲ προσβλέψας με ὡς οὐδὲ ὑγιαίνοντα τῷ ἐρωτήματι*—οὗτος δέ, ἀφοῦ μὲ ἐκοίταξε παραξενευθεὶς διὰ τὴν ἐρώτησίν μου, ὡσὰν νὰ μὴν ἤμουν καθόλου εἰς τὰ λογικά μου.—*δῆ*—λοιπόν.—*ἀνακύπτω*, ἐπὶ προσ.—ἐξέρχομαι ἀπὸ δύσκολον θέσιν, λαμβάνω θάρρος.—*θεμιτὸν ἐστι*—*θέμις ἐστὶ*—εἶναι δυνατόν, ἐπιτετραμμένον.—*καὶ γὰρ ἐστὶν ἡ ἡμέρα ὡς ἀρετῆς ἀρχεσθαι*—καὶ βεβαίως εἶναι καλὴ (κατάλληλος) ἡ ἡμέρα διὰ νὰ ἀρχίσω τὴν σπουδὴν τῆς ἀρετῆς.—*ἐπιτηδεύω*—καταγίνομαι εἰς τι, ἐπιτηδεύομαι.—*διαπερῶ τὸν βίον*—διέρχομαι τὸν βίον.

Ἀγαθὴ ἐστὶν... ἡμέρα, ἐνν. ἡ αὐριανὴ ἡμέρα. Ὁ Σωκράτης θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶναι καλαὶ ὑπαιγισσόμενος ἅμα εἰρω-
ρωνικῶς τὰς προλήψεις τῶν συμπολιτῶν του, οὔτινες ἐφρόνουν ὅτι ἄλλαι ἡμέραι εἶναι καλύτεραι ἄλλων διὰ νὰ ἀρχίσῃ τις ἐν ἔργον.

§ 8. *Ἐπεὶ*—ἀφοῦ.—*γὰρ*, αἰτιολογικός.—*καταμανθάνω*—μανθάνω καλῶς.—*ὅτι οἱ θεοὶ... εὖ πράττειν*, ἡ σύνταξις : *ὅτι οἱ θεοὶ οὐκ ἐποίησαν θεμιτὸν τοῖς ἀνθρώποις εὖ πράττειν ἄνευ τοῦ γινώσκειν τε ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι*, ὅπως *ταῦτα περαίνηται*.—*εὖ πράττω*—εὐτυχῶ, ἀντίθ. *κακῶς πράττω*—δυστυχῶ.—*ποιῶ θεμιτὸν*—συγχωρῶ, ἐπιτρέπω.—*ἄνευ τοῦ*, μετ' ἀπαρεμφ.—*χωρὶς νά...*—*φρονίμοις δ' οὔσι καὶ ἐπιμελέσι τοῖς μὲν διδόσασιν εὐδαιμονεῖν*—εἰς ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι εἶναι σώφρονες καὶ ἐπιμελεῖς, εἰς ἄλλους μὲν ἐπιτρέπουν νὰ εὐτυχοῦν.—*θεραπεύω τοὺς θεοὺς*—τιμῶ, λατρεύω τοὺς θεοὺς.—*ὡς ἂν θέμις ἦ μοι*—ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν.—*εὐχομαι*—αἰτῶ τοὺς θεοὺς, προσεύχομαι, ἱκετεύω.—*τυγχάνω τιμῆς ἐν πόλει*—τιμῶμαι ἐν τῇ πόλει (ἐν τῇ πατριδί μου).—*τυγχάνω εὐνοίας ἐν φίλοις*—εὐνοοῦμαι, ἀγαπῶμαι ὑπὸ τῶν φίλων (μου).—*τυγχάνω ἐν πολέμῳ καλῆς σωτηρίας*—σώζομαι ἐν τῷ πολέμῳ ἐντίμως (χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν μου πρὸ τοῦ ἐχθροῦ).—*τυγχάνω πλοῦτου καλῶς αὐξανομένου*—ἀπολαύω πλοῦτου, αὐξανομένου δι' ἐντίμων μέσων.

Φρονίμοις δ' οὔσι καὶ ἐπιμελέσι κλπ., τὸ μὲν *φρονίμοις* ἀναφέρεται εἰς τὸ *γινώσκειν ἃ δεῖ ποιεῖν*, τὸ δὲ *ἐπιμελέσι* εἰς τὸ *ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτα παραινῆται*.

§ 9—11. *Μέλει γάρ*, πρὸ τούτου νοητέον: *τοῦτο θαυμάζω* καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ὁ γὰρ = λοιπόν.—*μέλει μοί τινος* = φροντίζω περί τινος.—*ἔχω πολλὰ πράγματα* = ἔχω πολλὰς ἐνοχλήσεις.—*καὶ πάνυ γε*=βεβαίωτατα.—*μεγαλείως* = μεγαλοπρεπῶς.—*ἐπωφελῶ*=ἔρχομαι ἄρωγός, συντρέχω.—*καὶ γὰρ*=καὶ βεβαίως.—*δυνατός*=ἰσχυρός καὶ εἴτα ἐπειδὴ κυρία αἰτία τῆς ἰσχύος εἶναι ὁ πλοῦτος=πλούσιος.—*καὶ δυνατοῦ γε ἰσχυρῶς ἀνδρὸς* = καὶ ἄρμόζοντα εἰς πολὺ πλούσιον ἄνδρα. — *ὅτε* = ἀφοῦ.—*ἀγαπῶ* = ἀρκοῦμαι,* μένω εὐχαριστημένος.—*οἶκος* = περιουσία (πλείονα βλ. κεφ. I, 1—2).—*περιποιῶ*=*περιουσίαν ποιῶ*=βάλλω κατὰ μέρος, ἀποθησαυρίζω, ἐναποταμιεύω.—*ἐπικουφίζω* = ἀνακουφίζω.—*βαθὺς* = πλούσιος, ἰσχυρός.—*οἱ δὲ δὴ δυνάμενοι... πῶς τούτους* κλπ., (περὶ τῆς ἀνακολουθίας ταύτης βλ. κεφ. I, 14).—*πῶς οὐ χρῆ νομίσαι (εἶναι) τούτους ἄνδρας βαθεῖς καὶ ἐρρωμένους*=πῶς δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οὗτοι εἶναι ἄνδρες πλούσιοι καὶ ἰσχυροί.—*ἀλλὰ γὰρ* = ἀλλὰ μὴ προσθέτης τίποτε ἄλλο, διότι...—*πῶς θέμις (ἔνν. ἐστίν) εἶναι (= ἐξεῖναι) σοι*.—*χρημάτισις*=κτῆσις χρημάτων.—*ἀρκέσει*=θὰ εἶναι ἀρκετόν.

§ 12—13. *Ἄλλ' ἔστι μὲν ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων*=ἀλλὰ ταῦτα πάντα μὲν ἀλληλοσυνδέονται (ἀλληλοσχετίζονται, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων).—*ταῦτα*, ποῖα;—*ἐπεὶ γὰρ ἐσθίειν τις τὰ ἱκανὰ ἔχει*=διότι ὁπόταν δύναται τις νὰ τρώγῃ ἀρκετά.—*ἐκπονῶ*=1) ἐργάζομαι, ἐκτελῶ τι μετὰ κόπου καὶ 2) ἐπὶ τροφῆς=χωνεύω διὰ τοῦ κόπου, ἢ μετογῆ ὑποθετική.—*ἔστι=ἔξεστι=*;
—*ῥώμη*=σωματικὴ δύναμις.—*παραμένω*=(συν) διατηροῦμαι.—*ὀρθῶς δὲ ἐπιμελομένῳ καὶ μὴ καταμαλακισμένῳ μᾶλλον εἰκὸς (ἔστι) τὸν οἶκον αὐξέσθαι*=ἐὰν δὲ ὀρθῶς φροντίξῃ διὰ τὰ ἀγαθὰ του καὶ δὲν περιπίπτῃ εἰς μαλθακότητα καὶ ὀκνηρίαν, φυσικὸν εἶναι νὰ αὐξάνεται (ἐπὶ μᾶλλον) ἢ περιουσία του.—*ἀλλὰ μέχρι μὲν τούτου ἔπομαι*=ἀλλὰ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου σὲ παρακολουθῶ (ἔννοῶ τὰ λεγόμενά σου).—*ὅποιῳ δὲ πόνῳ χρῆ πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην καὶ ὅπως ἀσκεῖς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ὅπως ἐπιμελεῖ τὴν περιουσίαν ποιεῖν ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν καὶ πόλιν ἐπισχύειν*, πλάγαι ἐρωτήσεις ἐξαρθώμεναι ἐκ τοῦ *πνθοίμην ἂν* ὡς ῥ. ἐρωτηματικοῦ=ἤθελον σὲ ἐρωτήσῃ νὰ μάθω ὅμως ποίους κόπους

καταβάλλεις πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἔχῃς καλὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ δύναμιν καὶ πῶς... καὶ πῶς... κλπ.

§ 14—16. Ἐγὼ τοίνυν εἶθισμαι μὲν ἀνίστασθαι ἐξ εὐνῆς ἡνίκ' ἂν ἔτι ἔνδον καταλαμβάνοιμι=ἐγὼ λοιπὸν συνηθίζω νὰ ἐγείρωμαι ἐκ τῆς κλίνης (μου) πολὺ πρῶτ' διὰ νὰ προφθάνω τινὰ εἰς τὸ σπῆτι μου.—εἴ τινα κλπ.=εἰ τυγχάνοιμι δεόμενος ἰδεῖν τινα.—πραγματεύομαί τι=ἀσχολοῦμαι εἰς τι, καταγίνομαι, ἐκτελῶ τι.—παῖς=δοῦλος, ὑπηρετής· περὶ τοῦ πράγματος βλ. κεφ. I, 16-17. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρόντιζον νὰ εἶναι λεπτοὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις των πρὸς τοὺς δούλους, διὸ καὶ ἐκάλουν οἰκέτας, δηλ. ἀνθρώπους τῆς οἰκίας καὶ καὶ προσεφώνουν «παῖ!».—περιπάτω, κατηγορ. εἰς τὸ τούτω.—τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προάγει εἰς ἄγρον=τὸν μὲν ἵππον ὁ δοῦλος ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἄγρον προτοῦ μεταβῶ.—ἐγὼ δὲ περιπάτω χρῶμαι τῇ εἰς ἄγρον κλπ.=ἐγὼ δὲ χρησιμοποιοῦ τὴν πρὸς τὸν ἄγρον πορείαν ὡς περίπατον ἴσως καλύτερον παρὰ ἂν ἤθελον περιπατῆ εἰς τὰ ὑπόστεγα τῶν γυμνασίων.—μοι, δοτ. χαριστική.—νειοποιοῦ=νειὸν (γῆν) ποιοῦ=κάμνω νειάμα, σπείρω δηλ. εἰς χωράφιον ὄσπρια ἢ λαχανικά, δι' ὧν τρέφεται ἡ γῆ καὶ οὕτω προπαρασκευάζω αὐτὴν πρὸς σπορὰν σίτου.—μεταρρυθμίζω=διορθώνω βελτιώνω.—ἐὰν ἔχω τι βέλτιον τοῦ παρόντος=ἐὰν ἔχω νὰ ὑποδείξω τι καλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον γίνεται.

Ἐυστός, ὑπόστεγος στοὰ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν γυμνασίου, ἔνθα οἱ ἀθληταὶ ἐγυμνάζοντο τὸν χειμῶνα, χρησιμεύουσα ἅμα καὶ διὰ περίπατον, ὡς ἐκ τοῦ λείου καὶ ὀμαλοῦ ἐδάφους αὐτῆς.

§ 17—20. Ἰππασάμην Ἰππασίαν, ἀόριστος ἀντὶ ἐνεστώτος εἰς δῆλωσιν τοῦ συνήθους γινομένου (γνωμικὸς ἢ ἐμπειρικὸς ἀόριστος), τὸ δὲ Ἰππασίαν σύστοιχον ἀντικείμενον = συνηθίζω νὰ κάμνω Ἰππασίαν.—οὔτε πλαγίου οὔτε κατάντους οὔτε τάφρου οὔτε ὄχτου ἀπεχόμενος = χωρὶς νὰ ἀποφεύγω οὔτε πλάγιον ἔδαφος οὔτε ἀπόκρημον οὔτε χάνδακας οὔτε ὄχτους (νεραυλάκια ἢ ρεῖθρα ποταμοῦ.—ὡς μέντοι δυνατόν ταῦτα κλπ. ἢ σύνταξις: ἐπιμέλομαι μέντοι (ἐμὲ) ποιοῦντα ταῦτα ὡς δυνατόν μὴ ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον.—ἀποχωλεύω τὸν ἵππον = καθιστῶ τὸν ἵππον χωλόν.—ἐξάλισας (= ἐκκυλισθῆναι ποιήσας), μετοχὴ ἀορ τοῦ ῥ. ἐξάλινδω ἢ ἐξάλίζω = ποιοῦ τι ἐκκυλισθῆναι ὁ παῖς ἐξάλισας τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπάγει=ὁ δοῦλος, ἀφοῦ

βάλλη τὸν ἵππον νὰ κυλισθῆ ἐπὶ τῆς ἀλινδήφρας (τόπος, ἐν ᾧ οἱ ἵπποι κονίονται), ὀδηγεῖ εἰς τὴν οἰκίαν.—*χώρος*—ἐξοχή.— *τὰ μὲν βάδην*, βραχυλογία, πρέπει νὰ νοηθῆ ἢ μετοχὴ *ἰών*—*ἀπεστλεγγισάμην*, γνομ. ἄορ.—συνηθίζω τὸν ἰδρωῶτα καὶ τὴν κόριν ν' ἀποξέω καὶ καθαρίζω διὰ στελεγγίδος (=ξύστρας).—*ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βάδην, τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε ἀπεστλεγγισάμην*, τ. ἔ. *ἀπεστλεγγισάμην*, ἀφοῦ ἐπανῆλθον οἴκαθε, μέρος μὲν τῆς ὁδοῦ διελθὼν μὲ βῆμα σύνηθες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ταχέως διατρέξας.—*ἀριστῶ*—λαμβάνω τὸ ἄριστον (πρόγευμα ἢ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας) *ἴσα...διημερεύειν*—*ἴσα*—*ἴσα* ὥστε *μήτε κενὸς μήτε ἄγαν πλήρης διημερεύειν*.—*κενὸς*—νηστικός.—*διημερεύω* = διέρχομαι τὴν ἡμέραν.— *τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνεσκευασμένοις χρῆσθαι τοῖς πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν ἑσπέρην παρασκευάσμασι καὶ τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι καὶ ταῖς τοῦ πλοῦτου ἐπιμελείαις, ταῦτα πάντα ἀγαστιά μοι δοκεῖ εἶναι*—διότι τὸ νὰ ποιῆσαι χρῆσιν ταυτοχρόνος τῶν μέσων τῶν συντελούντων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας καὶ τὴν αὔξησιν τῆς σωματικῆς δυνάμεως καὶ νὰ προγυμνάζεσαι διὰ τὸν πόλεμον καὶ νὰ φροντίξῃς διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ πλοῦτου, ταῦτα πάντα μοῦ φαίνονται, ὅτι εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ.— *καὶ ἐν τοῖς ἵππικωτάτοις κλπ.*— *καὶ ἐπιστάμεθα λεγόμενόν σε ἐν τοῖς ἵππικωτάτοις καὶ πλουσιωτάτοις*—καὶ γνωρίζομεν, ὅτι συγκαταριθμεῖσαι μεταξὺ τῶν ἱκανωτάτων εἰς τὴν ἵππασίαν καὶ τῶν πλουσιωτάτων.

§ 21—25. *Ποιῶν*, μετοχὴ ἑναντ.— *συκοφαντοῦμαι*—ψευδῶς κατηγοροῦμαι (ἐκ τοῦ *συκοφάντης* = ὁ φαίνων, ὁ μηνύων τοὺς ἐξάγοντας σῦκα ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἑναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν κειμένων νόμων καὶ εἶτα ὁ κατηγορῶν τινα ψευδῶς ἕνεκα κέρδους ἢ ἕνεκα προσωκοῦ πάθους).— *ἦν τινὶ ποτε δέη*, ἔνν. *διδόναι λόγον καὶ ἀπότινος λαμβάνειν*,—*μελετῶ* = ἀσκοῦμαι, γυμνάζομαι.— *εὖ ποιῶ* = εὐεργετῶ, τὸ παθ, *εὖ πάσχω ὑπό τινος* = εὐεργετοῦμαι ὑπό τινος—*κατηγορεῖν. δὲ οὐ δοκῶ κλπ.* ἢ σύνταξι: *οὐ δοκῶ σοι μελετᾶν κατηγορεῖν καταμανθάνων* (μετ. χρονικῆ) *τινάς ἀνθρώπων ἀδικοῦντας* (μετ. κατηγορ.) *μὲν πολλοὺς ἰδίᾳ καὶ τὴν πόλιν εὖ ποιοῦντας* (μετ. κατηγορ.) *δὲ οὐδένα;—οὐδὲν μὲν... παύομαι μελετῶν λέγειν*—οὐδαμῶς μὲν παύω νὰ ἀσκοῦμαι εἰς τὴν ἠθροικίην.—*ἐλέγχω*—ἀνασκευάζω ἢ ἀναιρῶ διὰ τοῦ λόγου κατηγορίαν.—*μέμφομαι τινα*—κατακρίνω, κατηγορῶ τινα.—*διαλλάττω*—συμφιλιῶνω

συνδιαλλάσσω. — *ἐπιτήδειοι* = φίλοι — *διάφοροι* = ἕχθροί. — *ἐπιτιμῶ τινι* = ψέγω, κατακρίνω τινά. — *συμπάροειμί τινι* = συμπαρευρίζομαι μετά τινος. — *ὑπέρ του* = ὑπέρ τινος. — *αἰτίαν ἔχω καί ἐν αἰτία εἰμί* = κατηγοροῦμαι. τὸ ἕνεργ. *αἰτιῶμαι*. — *εἴ τις ἀδίκως τιμᾶται* = εἴαν τις τιμᾶται χωρὶς νὰ τὸ ἀξίῃ. — *διειλημμένως* = κευχωρισμένως, χωριστά — *κατακρίνομαι* = καταδικάζομαι. — *παθεῖν... ἀποτίσαι*, τὸ μὲν *πάσχω* ἐπὶ σωματικῆς ποινῆς, τὸ δὲ *ἀποτίνω* ἐπὶ χρηματικῆς (προστίμου). — *ἀγωνίζομαι*, δικανικὸς ὄρος = διεξάγω δίκην (δικαστικὸν ἀγῶνα) ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

“*Ο,τι χεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι* (δικανικοὶ ὄροι). κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἀθήναις ποινικῆν νομοθεσίαν εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ κατηγορὸς νὰ προτείνῃ ἐν τῇ ἐγγράφῳ κατηγορία τὴν προσήκουσαν διὰ τὸν κατηγορούμενον ποινήν. ἀλλὰ καὶ ὁ κατηγορούμενος, εἴαν μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας ἐκρίνετο ἔνοχος, εἶχε δικαίωμα καὶ αὐτὸς νὰ ἀντιπροτείνῃ ποινήν διὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν οἱ δὲ δικασταί, ἀκούοντες ἀμφοτέρως τὰς προτάσεις, ἠδύναντο νὰ προτιμήσουν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην. Ἡ ποινὴ αὕτη ἠδύναντο νὰ εἶναι ἢ σωματικὴ (*παθεῖν*) ἢ χρηματικὸν πρόστιμον (*ἀποτίσαι*).

Τὸν ἦττω λόγον... οὐ δύναμαι κρείττω ποιεῖν ὁ Σωκράτης μεταξὺ ἄλλων κατηγορεῖτο ὅτι ἐδίδασκε τοὺς νέους νὰ χειρίζονται τὸν λόγον μὲ τοιαύτην ὀξύνουσαν καὶ ἀκριβολογίαν, ὥστε οὗτοι διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν, νὰ παραστοῦν ὡς ἀληθῆς καὶ δίκαιον πᾶν ὅ,τι εἶναι συμφέρον εἰς αὐτοὺς (*τὸν ἦττω λόγον κρείττω ποιεῖν καὶ τὰνάπαλιν*)· τοιαύτη ἀδικὸς κατηγορία, δι’ ἣν οἱ πολλοὶ συνέχεον τὸν Σωκράτην μετὰ τῶν σοφιστῶν, ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ταῖς Νεφέλαις. προβλ. ἰδίᾳ τῆς κωμωδίας ταύτης τοὺς στίχους 112 κ.έ. καὶ τὴν σκηνήν: *Δίκαιος Λόγος* — *Ἀδικος Λόγος*, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τὸν στίχον 889.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Χ Χ

§ 1—5. *Ἐνταῦθα δὴ* (χρον.) = τότε πλέον. — *ἴσασιν γ’* πληθ. τοῦ ἕνεστ. ὄριστ. τοῦ ρ. *οἶδα*. — *οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσι ὁμοίως* = δὲν ἔχουν πάντες ἴσον ἀποτέλεσμα (δὲν ἔχουν ὅλοι τὰς ἰδίας ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας). — *ἀλλ’ οἱ μὲν... οἱ δέ...* = ἀλλ’ ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ... — *περιττὰ ἔχουν* = ἔχουν περισσεύματα, ἀποθέματα. — *ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσι* = ἀλλὰ καὶ χρεώνονται περισσότερον. — *ἀνεπισημο-*

σύνη = ἀγνοία, ἀμάθεια. — *εὐπορῶ* = εὐτυχῶ, εὐημερῶ. — *ἡ ποιοῦσα τοὺς μὲν εὐπορεῖν...* = *ἡ ποιοῦσα ὥστε τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δέ...* — *ἀπορός εἰμι* = δυστυχῶ, πένομαι. — *διαθέω*, ἐπὶ φημῶν = ἔξαπλοῦμαι, διαδίδομαι. — *δρθῶς* = κανονικῶς (ὥστε ἡ μία σειρὰ νὰ ἀπέχη ἔξ ἴσου ἀπὸ τὴν ἄλλην) — *οτι*, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω, αἰτιολ. = διότι. — *δρχος* = σειρὰ φυτειῶν, ἰδίᾳ κλημάτων ἢ καρποφόρων δένδρων. — *ἀγνοήσας τις*, δηλ. ὁ *φυτευτής*, ἢ μετ. αἰτιολ. — *τὴν γῆν τὴν φέρουσαν ἀμπέλους* = τὸ ἔδαφος, ὅπερ εἶναι γόνιμον δι' ἀμπέλους. — *ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευσεν* = ἐφύτευσεν εἰς ἄγονον ἔδαφος. — *ἀγαθὸν ἐστὶ* = καλὸν εἶναι. — *προεργάζομαι τῷ σπόρῳ νεδὸν* (ἐνν. *γῆν*) = σπειρῶ εἰς χωράφιον ὅσπρια ἢ *λαχανικά*, δι' ὧν τρέφεται ἡ γῆ καὶ οὕτω παρασκευάζω (καταλλήλως) τὸν ἀγρὸν διὰ τὴν σπορὰν σίτου. — *ἔστιν*, ἀπροσ. = εἶναι δυνατὸν. — *ἀνήρ* = ὁ ἀνὴρ, περὶ οὗ ὁ λόγος. *οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς αὐτῷ σπειροῦται* (ἐνν. ὁ ἀγρός) ἢ *ὡς κόπρος γίννηται* = διότι δὲν ἐφρόντισεν, ἵνα σπαρῇ πρὸς ὄφελός του ὁ ἀγρός ἢ ὅπως ἀναμίξει τὸ χῶμα τοῦ μετ' ἀγρῶν. — *τοιαῦτ' ἐστὶν ἂ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράττουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὐρηκέναι εἰς τὰ ἔργα* = τοιαῦτα εἶναι αἱ διαφοραί, ἃς ἔχοντες ἀπ' ἀλλήλων (πρὸς ἀλλήλους) οἱ γεωργοὶ εὐρίσκονται καὶ εἰς διαφορετικὴν κατάστασιν (τ. ἔ. γίνονται εὐπορώτεροι) πολὺ περισσότερον παρὰ τοὺς ἔξευρόντας νέα τινὰ ἐπινοήματα εἰς τὴν γεωργίαν.

§ 6—9. *Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστὶν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν ἔργων κλπ., ἡ σύνταξις: καὶ ἐστὶν ἔργα τῶν στρατηγικῶν (ἔργων), ἐν οἷς οἱ στρατηγοὶ οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χείρονές εἰσι, οὐ γνώμη διαφέροντες (μετ. αἰτιολ.) ἀλλήλων, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεῖα. — γνώμη* = νοῦς, γνώσις. — *σαφῶς* = προφανῶς. — *ιδιώτης*, ἐν ταῦθα ἀντιτίθεται τῷ *στρατηγός* = ἀπειρος, ἀδαής περὶ τὰ στρατιωτικά. — *οἶον* = λ. γ. προγ. χάριν. — *διὰ πολεμίας*, ἐνν. *χώρας*. — *ὡς ἂν ἄριστα μάχονται* = ὥστε ἤθελον πολεμήσει ὑπὸ τοὺς εὐνοϊκώτερος ὄρους. — *εἰ δέοι*, ἐνν. *μάχεσθαι* = εἰ ἤθελε παρουσιασθῆ ἀνάγκη νὰ πολεμήσουν. — *γινώσκοντες*, μετοχὴ ἐναντιωματικῆ. — *οἱ μὲν ποιοῦσι οὕτως*, δηλ. *τεταγμένοι πορεύονται*. — *καθίστημι φυλακὰς* = τοποθετῶ φρουρούς. — *καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς* = καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα. — *τούτου...* *ἐπιμελοῦνται ὡς ἔχη οὕτως*, κατὰ *πρόληψιν* ἀντί: *ἐπιμελοῦνται ὡς (= ὅπως)*

τοῦτο ἔχη οὕτως.—ἴωσι, γ' πληθ. ὑποτ. τοῦ ρ. εἶμι=;—στενόπορος (ἐνν. χῶρος)—τόπος ἔχων στενὸν πέρασμα, διάβασις στενή.—οὐ πάνυ χαλεπὸν, ἐνν. ἐστί.—προκαταλαμβάνω τὰ ἐπικαίρα=καταλαμβάνω ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἐπικαίρους θέσεις.—ὅτι κρεῖττον, ἐνν. ἐστί.—ἢ μή, ἐνν. προκαταλαμβάνειν.

§ 10—12. Ὁρῶσι δὲ αὐτομάτην γιγνομένην=καὶ βλέπουν ὅτι γίνεται αὐτομάτως (μόνη τῆς, πῶς;—ἀκριβῶ=γνωρίζω ἐπακριβῶς, ἢ μετοχὴ ἐναντιωματικὴ.—ὡς=πῶς.—θάδιον ὄν, αἰτιατικὴ ἀπόλυτος=ἐνῶ εἶναι εὐκολον.—τούτου ἐπιμελοῦνται ὅπως ἀθροίζεται κατὰ πρὸ ὅλη ψιν ἀντί=;—καίτοι=καὶ βεβαίως.—ὁ ἄνωθεν θεὸς παρέχει=ὁ θεὸς ἄνωθεν παρέχει (διὰ τῆς βροχῆς).—τὸ κοίλον=τὸ κοίλωμα (μέρος βαθουλόν).—τέλμα=ἔλος, βοῦρκος.—καθαίρω τὴν γῆν=καθαρίζω τὸ ἔδαφος.—ἃ δ' ἐκποδὸν ἀναιρεῖται ταῦτα εἴ τις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος ἤδη αὐτὸς ἂν ποιοίη, οἷς ἡ γῆ ἤδεται=ὅσα δὲ ἀφαιροῦνται (βγαίνουν) ἀπὸ τὸ μέσον (ἄκανθαί, ἄγρια χόρτα κλπ), ταῦτα ἂν τις ἤθελε ὄψει εἰς τὸ ὕδωρ ὁ καιρὸς πλέον μόνος του ἤθελε κάμη ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια εὐχαριστεῖται ἡ γῆ (δηλ. λιπάσματα).—καὶ ὀπίσα δὲ θεραπείας δεῖται ἡ γῆ=καὶ μέχρι τίνος σημείου ἡ γῆ ἔχει ἀνάγκην καλλιέργειας—ὑγροτέρα τε οὔσα πρὸς τὸν σπόρον=ἂν εἶναι περισσότερον ὕγρα τοῦ πρέποντος διὰ σποράν.—ἢ ἄλμωτέρα πρὸς φυτείαν=ἢ περισσότερον τοῦ πρέποντος ἄλμυρά διὰ φυτείαν.—καὶ ὡς=καὶ πῶς.—καὶ ὡς ἡ ἄλμη κολάζεται κλπ.=καὶ πῶς ἡ ἄλμυρά φύσις τοῦ ἐδάφους μετριάζεται ἀναμιγνυομένη μὲ πάντα τὰ μὴ ἄλμυρά τόσοσ ὕγρα, ὅσον καὶ ξηρά.—οὐ, ἐνν. ἐπιμελοῦνται.

§ 13—15. Εἰ δέ τις παντάπασιν ἀγνῶς εἶη=ἂν δέ τις παντάπασιν ἠθελεν ἀγνοῆ.—τί δύναται φέρειν ἡ γῆ=τί δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ γῆ.—ἰδεῖν ἔχοι, τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφ.=;—ῥᾶον, ἐνν. ἐστί.—ἢ ἵππου.. ἢ ἀνθρώπου, ἐνν. πείραν λαμβάνειν.—ἃ τε δύναται, ἐνν. φέρειν.—καὶ ἃ μή, ἐνν. δύναται φέρειν.—ἐπὶ ἀπάτης=πρὸς ἀπάτην.—μή, ἐνν. δύναται.—σαφηνίζω=κάννω τι σαφές, φανερόν.—ἀληθεύω=λέγω τὴν ἀλήθειαν, πραγματοποιῶ.—δοκεῖ δέ μοι κλπ. ἢ σύνταξις: ἡ δὲ γῆ δοκεῖ μοι ἄριστα ἐξετάζειν τοὺς κακοὺς κἀγαθοὺς τῷ παρέχειν πάντα εὐγνωστα καὶ εὐμαθῆ=μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι ἡ γῆ κάμνει νὰ γνωρίζωμεν (διακρίνωμεν) ἄριστα καὶ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς μὲ τὸ νὰ παρέχῃ ὅλα

εὐδιάκριτα καὶ εὐκολομάθητα.—οὐ γὰρ ὡσπερ τὰς ἄλλας τέχνας κλπ. ἢ σύνταξις: οὐ γὰρ ἔστι (=ἔξεστι) τοῖς μὴ ἐργαζομένοις προφασίζεσθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται τὰς ἄλλας τέχνας.—εὖ πάσχω ὑπό τινος εὐεργετοῦμαι ὑπό τινος τὸ ἔνεργ. εὖ ποιῶ=;—γῆν δὲ πάντες ἴσασιν ὅτι εὖ πάσχουσα εὖ ποιεῖ, κατὰ π ρ ο λ η ψ ι ν ἀντί: πάντες ἴσασιν ὅτι ἡ γῆ εὖ πάσχουσα εὖ ποιεῖ.—ἐπιτήδεια =τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.—ὁ δὲ μῆτε ἄλλην τέχνην χρηματοποιὸν κλπ. ἢ σύνταξις: φανερόν (ἔστι) ὅτι ὁ μῆτε ἐπιστάμενος ἄλλην τέχνην χρηματοποιὸν μῆτε ἐθέλων γεωργεῖν διανοεῖται βιοτεύειν κλέπτων ἢ ἀρπάζων ἢ προσαιτῶν ἢ παντάπασιν ἀλόγιστός ἐστι.—χρηματοποιὸς (τέχνη)=τέχνη, ἐξ ἧς δύναται τις νὰ πορίζεται χρήματα.—βιοτεύω=ζῶ, διάγω τὸν βίον.—προσαιτῶ=ζητῶ ἐλεημοσύνην.—ἀλόγιστος=ἀκαταλόγιστος.

§ 16—21. **Μέγα διαφέρει**—μεγάλην διαφορὰν κάμνει (φέρει).—**ἐργαστήρ**=ἐργάτης.—**ὅταν...** ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπιμέλειαν ὡς τὴν ὥραν (αἰτ. τοῦ χρόνου) αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὧσιν=ὅταν ὁ μὲν ἔχη τινὰ φροντίδα, ὅπως κατὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν οἱ ἐργάται του εἶναι εἰς τὸ ἔργον. εἷς παρὰ τοὺς δέκα διαφέρει τῷ ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι=εἷς ἄνθρωπος ἀξίζει περισσότερον τῶν δέκα, ἐὰν ἀρχίζῃ νὰ ἐργάζεται κατὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν.—**καὶ ἄλλος γε ἀνήρ διαφέρει** (ἐνν. παρὰ τοὺς δέκα) τῷ πρὸ τῆς ὥρας ἀπιέναι=καὶ ἄλλος ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ δέκα πού ἀφήνουν τὰς ἐργασίας των πρὸ τῆς κεκανονισμένης ὥρας.—**ῥαδιουργῶ**, ἐνταῦθα—πράττω, ἢ ἐνεργῶ τι ὀκνηρῶς καὶ ἀπόνως.—τὸ δὲ ἐὰν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώπους ῥαδίως τὸ ἥμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντὸς=τὸ δὲ νὰ ἀφήνῃ τις τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐργάζωνται μὲ ὀκνηρίαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας κάμνει (φέρει) διαφορὰν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἔργου.—**ὡσπερ κλπ., παρομοίωσις**.—**παρὰ στάδια διακόσια**=ἐπὶ ἀποστάσεως διακοσίων σταδίων.—**ἔστιν ὅτε=ἐνίοτε**.—**τοῖς ἐκατὸν σταδίοις=τῷ ἡμίσει**.—**διήνεγκαν**, γνωμικὸς ἀόριστος=συνήθως διαφέρουν.—**τάχος**=ταχύτης. **ὅταν ὁ μὲν πρῶτη ἐφ' ᾧπερ ὠρηται βαδίζων**=ὅταν ὁ μὲν εἷς φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ ἔχει ἐκκινήσει βαδίζων ἀδιακόπως.—**ῥαστῶνέω τῇ ψυχῇ**=διάγω ἐν ῥαστώνῃ, ἐπινοῶ εὐκόλα ἀναπαυτικὰ μέσα πρὸς εὐχαριστησίην μου.—**θεῶμαι**, ἐνταῦθα=κοιτάζω περιέργως (τῆδε κἀκεῖσε).—**θηρεῶ**=ἐπιδιδῶ, ἐπιζητῶ.—**ἀνύτω**=ἐκτελῶ ταχέως. πραγματοποιῶ.—**σκαπτόν-**

των, γενική ἀπόλυτος, ἧς ὡς ὑποκείμενον νοητέον : τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐργατῶν καὶ ὡς ἀντικ. τὴν γῆν.—ύλη, ἐννοοῦνται τὰ ἄγρια χόρτα, αἱ ἄκανθοι κλπ.—τὰ οὖν συντρίβοντα κλπ.. ἢ σύνταξις : ταῦτα οὖν ἔστι τὰ συντρίβοντα τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ λίαν ἀνεπιστημοσύνη.—τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελῶς κλπ.= διότι τὸ νὰ χωροῦν αἱ δαπάναι πλήρεις ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα νὰ μὴ ἐκτελῶνται ἐπιμελῶς, ἐν ἀναλογία πρὸς τὰς δαπάνας, διὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἀπορῇ τις, ἐὰν ἀντὶ περισσεύματος παρέχουν πτώχευσιν.

§ 22—24. Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι δυναμένοις κλπ.,= ὅτι γε μέντοι τοῖς δυναμένοις ἐπιμελεῖσθαι καὶ γεωργοῦσι συντεταμένως ἔστι ἀνυπικωτάτη χρημάτισις ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ.—συντεταμένως=ἐντεταμένως.—ἀνυπικωτάτη χρημάτισις=ἀποτελεσματικώτατος τρόπος πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων.—ἐπιτηδεύω=ἔχω ὡς ἔργον μου, καταγινομαι.—ἄνωῦμαι=ἀγοράζω.—χῶρος ἐξειργασμένος=καλλιεργημένος ἀγρός.—ἀργός (χῶρος)=ἀκαλλιέργητος ἀγρός.—παραινώ=προτρέπω, συμβουλεύω.—τοὺς μὲν γὰρ ἐξειργασμένους κλπ.=ἔφη μὲν γὰρ τοὺς ἐξειργασμένους (χῶρους) καὶ πολλοῦ ἀργυρίου (γεν. τοῦ τιμήματος (γίγνεσθαι καὶ ἐπίδοσιν οὐκ ἔχειν.—ἔχω ἐπίδοσιν=εἶμαι ἐπιδεκτικὸς βελτιώσεως, προκόπτω.—ἀλλ' ἐνν. ἐνόμιζε.—θρέμμα ἐπὶ ἡμέρων ζῶων=κτῆνη, βοσκήματα, ἰδίως πρόβατα καὶ αἰγες.—εἶμι ἐπὶ τῷ] βέλτιον=πάντοτε προοδεύω (προκόπτω) πρὸς τὸ καλῦτερον.—εὐφραίνω=προξενῶ χαράν.—τοῦτο ποῖον ;—μάλιστα=κατ' ἐξοχίην.—ὅτι τῆς ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου κλπ., ἢ σύνταξις : ὅτι ἡμεῖς ἤδη πολλοὺς χῶρους ἐποίησαμεν ἀξιούς πολλαπλασίου (γενική τῆς ἀξίας) τῆς ἀρχαίας τιμῆς (γενική συγκριτική).—οὕτω, μετ' ἐπιθέτου—τόσον.—ἐνθύμημα=σκέψις, συλλογισμός.

Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι κλπ. τὸ νόημα εἶναι : ὁ πατήρ ἐγνώριζε καὶ μὲ ἐδίδαξε τὸν τρόπον τοῦ ἐξάγειν ἐκ τῆς γεωργίας τὸ μεγαλύτερον δυνατὸν κέρδος.

§ 25—29. Φιλογεωργία=ἀγάπη πρὸς τὴν γεωργίαν.—εὐρίσκω μεριμνῶν=εὐρίσκω διὰ τῆς μελέτης.—ὅπως ἔχοι ὅ,τι ποιήῃ—ἵνα ἔχη τι νὰ κάμῃ.—εἶμι φιλογεωργότατος=ἀγαπῶ τὰ μέγιστα τὴν γεωργίαν—ἐξεργάζομαι (χῶρον)=καλλιεργῶ χωράφιον.—ἀπο-

δίδομαι—δίδω τι πράγμα και λαμβάνω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.—*ἀντινοῦμαι*—ἀγοράζω ἀντὶ τοῦ πωληθέντος.—*φιλόσιτος*—ὁ ἀγαπῶν τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.—*φιλῶ τὸν σίτον*—ἀγαπῶ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.—*ἄγω*—μετακομίζω.—*καὶ ταῦτα*—καὶ μάλιστα.—*ἐντίθεται*—φορτώνω—*διαπερῶ*—διαπλέω.—*οὐκ εἰκῆ αὐτὸν ὅπου ἂν τύχῳσιν (ὄντες) ἀπέβαλον* (γνωμ. ἀόρ.)—οὐχὶ εἰκῆ και ὡς ἔτυχεν ὅπου κατὰ τύχην εὐρίσκονται συνήθως ἐκφορτώνουν.—*καὶ περὶ πλείστου κλπ.*—*καὶ ὅπου (ἂν) περὶ πλείστου αὐτὸν ποιοῦνται*.—*τιμῶμαι μάλιστα*—ἔχω μεγίστην τιμὴν.—*περὶ πλείστου ποιοῦμαι τὸν σίτον*—ζητῶ (δι' ἔλλειψιν) τὰ μέγιστα τὸν σίτον.—*ἐξοικοδομῶ*—φέρω εἰς πέρας τὴν οἰκοδομήν.—*νῆ Δία ἐγὼ δέ γέ σοι κλπ.*, ἢ σύνταξις: *ἐγὼ δέ γε, νῆ Δία... λέγω ἐπομόσας ἢ μὴν (με) πιστεύειν σοι, πάντας φύσει φιλεῖν ταῦτα, ἀφ' ὧν ἂν νομίζωσιν ὠφελείσθαι*—ναὶ μὰ τὸν θεὸν ἐγὼ βεβαίως... ἐνύρκως σὲ διαβεβαίω ὅτι ἀληθῶς πιστεύω εἰς σὲ ὅτι πάντες φύσει ἀγαπῶσιν ἐκεῖνα, ἔξ ὧν νομίζουν ὅτι ἤθελον ὠφεληθῆ.

Σὺ μὲν παίζεις κλπ., ὄντως οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτους και εἰς τὰς δύο προηγουμένας παραγράφους φαίνονται νὰ ἐλέχθησαν σχεδὸν εἰρωνικῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XXI

§ 1—3. *Ἄτάρ*, σύνδ.—ἀλλά, (συνήθης παρὰ τοῖς ἐπικοῖς ποιηταῖς) παρ' Ἄττ. ἐκφράζει ταχεῖαν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς σκέψεως εἰς ἑτέραν.—*ὡς εὖ τῇ ὑποθέσει ὅλον τὸν λόγον βοηθοῦντα παρέσχησαι*, κατ' ἐννοιαν: πόσον καλῶς ἔχεις ὑποστηρίξει τὴν βᾶσιν σου (τὴν θέσιν σου), ὅτι δηλ. ἡ γεωργία εἶναι εὐκολωτάτη εἰς ἐκμάθησιν (περὶ τοῦ πράγματος βλ. κεφ. XV, 4, 10 κ. ἔξ.).—*ὑποτίθεμαι*, μετ' ἀπάρεμφ.—θέτω ὡς βᾶσιν ὅτι.—*εὐμαθεστάτη* (τέχνη)—τέχνη εὐκολωτάτη εἰς ἐκμάθησιν.—*ἀναπειθόμεαι ὑπὸ τινος*—ἀποδέχομαι γνώμην τινὸς (ἢ ἀνά σημ. μεταβολὴν εἰς τὸ ἐναντίον).—*πάσαις ταῖς πράξεσι*, δοτ. τῆς κοινωνίας.—*πράξεις*, ἐνν. ἐνέργειαι, ἐπιχειρήσεις, ἐπαγγέλματα, τέχναι κτλ. *τὸ ἀρχικὸν εἶναι*—τὸ νὰ εἶναι τις ἱκανὸς νὰ ἄρχῃ.—*συνομολογῶ*—συμφωνῶ.—*γνώμη*—κατὰ τὴν νοοτροπίαν και κρίσιν.—*πελαγίζω*—πλέω εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν.—*οἶον*—παραδείγματος χάριν, λόγου χάριν.—*καὶ δέη περᾶν ἡμερινοὺς πλοῦς ἐλαύ-*

νοντας (ἐνν. ναῦς)=καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκτελοῦν ταξίδια ἐν διαστήματι μιᾶς ἡμέρας κοπιηλατοῦντες.—**κελευστής**=ὁ ὀδηγῶν τοὺς κοπιηλάτας (ὑπαξιωματικὸς) καὶ δίδων τὸν ρυθμὸν τῆς κοπιηλασίας εἰς αὐτούς.—**οἱ μὲν... οἱ δέ...**=ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ... **ἀκονῶ τὰς ψυχὰς**—διεγείρω τὴν διάθεσιν, κεντροῖζω, παρακινῶ.—**ἐπὶ τῷ ἐθέλοντας πονεῖν**=ἐπὶ τῷ πονεῖν ἐκουσίως.—**οὕτω**, μετ' ἐπιθ.=τόσον.—**ἀγνώμων**=ἄκριτος. ἄφρων.—**πλεῖον ἢ ἐν διπλασίῳ**=ἐν πλείονι ἢ ἐν διπλασίῳ.—**ἀνύτω**=ἐκτελῶ, περαίνω.—**ἰδρῶ** (όω)=ἰδρώνω.—**ἀνιδρωτὶ**=ἄνευ ἰδρώτος.—**ἐπιστάτης**=ὁ κελεύων, ὁ προϊστάμενος.

§ 4—8. **Πονῶ**=κοπιάζω.—**ταύτη**=κατὰ τοῦτο.—**γάρ**, διασφητικὸς=δηλαδή.—**παρέχω** καὶ **παρέχομαι**=καθιστῶ τινα τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον, παρουσιάζω, ἀποδεικνύω.—**ἐθέλοντας**, ἐνν. **τοὺς στρατιώτας**.—**πείθομαι**=ὑπακούω.—**ἀξιῶ**, μετ' ἀπαρ.=νομίζω, κρίνω ἄξιον.—**ἐθέλοντας... ἀξιούνας... μεγαλυνόμενος**, μετοχαὶ κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ **παρέχονται**.—**μεγαλύνομαι ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τινὶ**=καυχῶμαι (καμαρώνω), διότι ἐναντιοῦμαι, πρὸς τινα.—**οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι**, δηλ. **οἱ στρατηγοί**.—**παρέχουσι**, δηλ. **τοὺς στρατιώτας**.—**οἱ δ' αὖ**—ἄλλοι δὲ ἀφ' ἑτέρου.—**θεῖοι**=ὑπεράνθρωποι.—**ἐπιστήμων ἄρχων**=ἄρχων ἔχων πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν ἔργων καὶ καθηκόντων του.—**τοὺς αὐτοὺς τούτους**, δηλ. τοὺς στρατιώτας.—**καὶ ἄλλους**, ἐνν. **χείροντας**.—**αἰσχυνομένους τε ἔχουσι** κλπ., ἢ σύνταξις: **αἰσχυνομένους τε ἔχουσιν** (=παρέχουσι) **αἰσχυρόν τι ποιεῖν καὶ οἰομένους βέλτιον εἶναι πείθεσθαι**.—**αἰσχυνομένους... οἰομένους**, μετοχαὶ κατηγορηματικαί.—**ἀγάλλομαι τῷ πείθεσθαι ἢ ἐπὶ τῷ πείθεσθαι**=εὐχαριστοῦμαι, διότι ὑπακούω,—**ἀνὰ ἕκαστον**=εἰς ἕκαστος χωριστά.—**καὶ σύμπαντας** κλπ., ἢ σύνταξις: **καὶ σύμπαντας πονοῦντας οὐκ ἀθύμως, ὅταν δεῆση πονεῖν**.—**ἀλλ' ὥσπερ ἰδιώταις ἔστιν οἷς (ἐνίοις) ἐγγίγνεται φιλοπονία τις**=ἀλλὰ καθὼς ἀκριβῶς εἰς μερικὸς ἀπλοικοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει ἐμφυτος ἢ ἀγάπη (ὁ ζῆλος) εἰς τὸ νὰ κοπιᾶζουσιν.—**οὕτω καὶ ὄλω τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀρχόντων ἐγγίγνεται καὶ τὸ φιλοπονεῖν καὶ τὸ φιλοτιμεῖσθαι ὀφθῆναι καλόν τι ποιοῦντας ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος**=οὕτω καὶ εἰς ὄλον τὸ στρατεύμα ὑπὸ τῶν ἱκανῶν ἀρχηγῶν (στρατηγῶν) ἐν πολέμῳ ἐμφυτεύεται εἰς τοὺς στρατιώτας ἢ ἀγάπη εἰς τὸ νὰ κοπιᾶζουσιν καὶ νὰ φιλοδοξοῦν νὰ βλέπη αὐτοὺς ὁ ἀρχηγός των νὰ κάμνουν γενναίαν τινὰ πράξιν.—**πρὸς ὄντινα δ' ἀρχοντα** κλπ.=

ἐὰν δὲ πρὸ τινος ἄρχοντα (ἀρχηγόν) διατεθῶσιν οὕτως οἱ ἐπόμενοι (ἐνν. οἱ στρατιῶται),—οὗτοι δὴ, κατὰ πληθ. ἀριθμόν, διότι ἡ ἀναφορική ἀντων. ὄντινα, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἔχει περιληπτικὴν δύναμιν, σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον.—οὐχ οἱ ἂν αὐτῶν ἄριστα τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἔχουσι καὶ ἀκοντίζουσι καὶ τοξεύουσιν ἄριστα καὶ ἵππον ἄριστον ἔχοντες, τὰ ὑπερθετικὰ νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς ἐὰν ἦσαν συγκριτικά.—ἀκοντίζω= ῥίπτω τὸ ἀκόντιον.—τοξεύω= ῥίπτω τὸ τόξον.—ὡς ἱππικώτατα ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύουσιν—ἵνα ὡς ἐμπειρότατοι περὶ τὸ ἱππεύειν καὶ ὡς ἐμπειρότατοι περὶ τὸ χειρίζεσθαι τὴν μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἀγωνίζωνται ὡς πρόμαχοι.—ἀλλ' οἱ ἂν δύνωνται ἐμποῖησαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι (=δεῖν ἀκολουθεῖν)= ἀλλ' ὅσοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐμβάλλουν (νὰ ἐντυπώσουν) εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν πεποίθησιν (τὴν ἰδέαν) ὅτι πρέπει νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν.—μεγαλογνώμων=ὁ ἔχων γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, ὁ μεγαλόφρων.—τούτους, ἐνν. οἱ ἂν δύνωνται ἐμποῖησαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι κλπ.—τούτους... ᾧ ἂν, σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον ἢ κατὰ σύνεσιν.—ταῦτα, ποῖα;—μεγάλῃ χειρὶ=μετὰ μεγάλης δυνάμεως.—ἐθέλω=εἶμαι πρόθυμος, προθυμοῦμαι.—γνώμη=πνεῦμα, νοῦς, ἀπόφασις.—διαπράττομαι=κατορθώνω, ἐκτελῶ.—γνώμη... ῥώμη, εἶδος παρανομασίας ἢ παραχηΐσεως.

§ 9—12. Ἐπίτροπος, ὁ εἰς ὃν εἶναι ἐμπειπιστευμένη ἡ φροντις πραγμάτων τινος, ὁ οἰκονόμος, ὁ ἐπιστάτης κτημάτων.—ἐφεισηκώς, ὁ προϊστάμενος ὑπηρεσίας, ὁ διευθύνων ἐν ἔργον.—ἐπιστάτης, ὁ ὄρισμένος νὰ ἐπιστατῇ ἐπὶ τινος (ἔχει γενικωτέραν σημασίαν τοῦ ἐπίτροπος).—ἂν τε ἐπίτροπος... ἂν τε ἐπιστάτης=εἴτε...εἴτε...—ὃς ἂν δύνηται προθύμους καὶ ἐντεταμένους παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνέχεις=ὅστις ἐκάστοτε δύναται νὰ παρέχη (νὰ καθιστᾷ) τοὺς ὑφ' ἐαυτὸν ἐργάτας προθύμους καὶ ἐνεργητικούς (κυρ. μετ' ἐντάσεως καὶ ζωηρότητος ἐργαζομένους) καὶ συνεχῶς ἐργαζομένους.—ἀνύτω ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ=συντελῶ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν.—ὃς ἂν... οὗτοι, σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον.—εἰ μὴδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσι=ἐὰν δὲν κάμουν οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν παρουσίαν του.—αὐτόν, ἐνν. τὸν δεσπότην.—ἀγαμαί, μετ' αἰτ. προσ.=θαυμάζω.—κινηθῶσι, ἐνν. οἱ ἐργά-

ται.—*κίνοῦμαι* = συγκίνοῦμαι.—*μένος* = δρομή, δύναμις, (ἥτις ἐμφαίνει ζώην). *τοῦτον*, ἐνν. ὄν ἂν ἰδόντες κλπ.—*φιλονικία* = εὐγενῆς ἀμίλλα.—*ἥθος* = χαρακτήρ.—*καὶ φιλοτιμία (ἐμπέση) κρατιστεῦσαι ἐκάστω* = ἐμπέση ἐκάστω, φιλοτιμία, ὅπως κράτιστος γένηται.—*φιλοτιμία* = φιλοδοξία.— *οὐ μέντοι μὰ Δία τοῦτό γε ἔτι ἐγὼ λέγω ἰδόντα μαθεῖν εἶναι*, ἢ σύνταξις: *οὐ μέντοι μὰ Δία, ἐγὼ λέγω ἔτι εἶναι (= ἐξεῖναι) τοῦτό γε (τὸ ἐθελόντων ἄρχειν) ἰδόντα μαθεῖν*.—*ἰδόντα... ἀκούσαντα*, μετοχ. ὑποθετικά.—*καὶ παιδείας δεῖν φημι τῶ ταῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι καὶ φύσεως ἀγαθῆς*, τ. ἔ. ὁ μέλλον δυνήσεσθαι ταῦτα δεῖται καὶ παιδείας καὶ φύσεως ἀγαθῆς: τὸ *ὑπάρξει* προστίθεται εἰς συμπληρωματικὴν ἐπεξήγησιν: ὥστε (ταῦτα) *ὑπάρξει αὐτῶ*.—*καὶ τὸ μέγιστον* (προεξαγγελτικὴ παράθεσις) *δὴ θεῖον γενέσθαι*—καὶ νὰ ἔχη ἐν ἑαυτῶ κῆτι τὸ θεῖον (νὰ ἀνῆκη εἰς θεῖαν φύσιν, νὰ εἶναι ὑπεράνθρωπος) πρᾶγμα, ὅπερ ἔχει ὑψίστην σημασίαν.—*τουτί*, δηλ. *τὸ ἐθελόντων ἄρχειν*.—*σαφῶς δὲ δίδεται* (ὑπὸ τῶν θεῶν) *τοῖς ἀληθινῶς σωφροσύνην τελεσμένοις* = φανερῶς δὲ φυλάσσεται καὶ δίδεται (ὡς δῶρον) ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς τοὺς μεμνημένους πραγματικῶς τὰ μυστήρια τῆς σωφροσύνης—*τυραννῶ* = κυβερνῶ, διοικῶ ὡς τύρανός.— *βιοτεύω* = ζῶ, διάγω τὸν βίον.—*τὸ ἐθελόντων ἄρχειν*, ἀντιτίθεται εἰς τὸ *ἀκόντων τυραννεῖν*.

Τάνταλος, βασιλεὺς τῆς Φρυγίας περίφημος διὰ τὰ πλοῦτη του καὶ τὴν ἐκ μέρους τῶν θεῶν εὐνοίαν, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἠξιώθη νὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ εἰς τὰ συμπόσια των· ἀλλ' ἐπαρθεὶς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης τύχης ἐτόλμησε νὰ ὑπεξαίροσθαι νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ Ὀλύμπου καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ οὕτω τὰ θεῖα μυστικά εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διέπραξε καὶ ἕτερον ἀνοσιούργημα: προσέφερεν δηλ. ἐν συμποσίῳ πρὸς τοὺς θεοὺς τὸ σῶμα τοῦ ἰδίου υἱοῦ Πέλοπος, ὅπερ εἶχε τεμαχίσει καὶ βράσει ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Διὰ ταῦτα ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν θεῶν κατακορηνησθεὶς εἰς τὸν Ἄδην, ἔνθα βυθισμένος μέχρις ὑπεράνω τῶν μαστῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, βασανίζεται ὑπὸ διηνεκοῦς δίψης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐγγίξῃ τὸ ὕδωρ μὲ τὰ χεῖλη του· ὁμοίως δὲν δύναται νὰ γευθῇ τοὺς ἀφθόνους καρπούς, οἱ ὅποιοι κρέμανται πρὸ τοῦ στόματός του· μέγας δὲ λίθος ἵσταται ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του ἐπαπειλῶν νὰ κατασυντρίψῃ αὐτὸν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. (Ὀδύσει. Λ 582 κ. ἔ.— Διοδ. Δ' 77— Πινδ. Ὀλυμπ. Α, 136 κ. ἔ. καὶ Ἰσθμ. Ζ', 10— Εὐριπ. Ὀρεστ. 982 κ. ἔ.).

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Φιλολογική μετάφρασις τοῦ Οἰκονομικοῦ μετ' Εἰσαγωγή
καὶ πλούσιες Σημειώσεις.